This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Aegypten og Sinai, Ninive og Babylon

Religious Tract Society (Great Britain)

Ægypten og Sinai, Ninive og Babylon.

Overſat efter

“Bibelens Lande,“

udgivet af

Det religiøſe Traktat-Selſkab i London.

Med ca. 120 Illuſtrationer.

Kriſtiania.
Forlagt af og trykt i Brødrene Hanche & Co.s Bog- og Nodetrykkeri.
1887.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Friedman
11213

Forord.

Garantien for, at det her fremlagte Værk fortjener at overſættes, ligger i, at det er udgivet af det over den hele Verden virkſomme og ikke mindſt ved ſin Rundhaandethed i at udgive norſke Traktater, fornemmelig for vore Sømænd, ſaa velbekjendte religiøſe Traktatſelſkab i London.

Det ſkyldes og dette Selſkabs ſtore Imødekommenhed i at overlade ſine Træſnit til en meget lav Pris, at Værket kan udgives ſaa billigt, at ſelv den Ubemidlede uden Vanſkelighed vil kunne anſkaffe ſig det.

„Ægypten og Sinai" er en Reiſebeſkrivelſe af Traktatſelſkabets egen Sekretær, Rev. S. Manning, der viſtnok tør betegnes ſom en af de bekjendteſte Reiſebeſkrivere i den engelſke Turiſtverden. Han har nemlig gjennem det Selſkab, hvis literære Leder han var, ligetil han for et Par Aar ſiden døde, udſendt en Beſkrivelſe over en hel Række af Europas Lande til hvilke nu iaar og er føiet en over Norge og af hvilke den over Palæſtina allerede er udkommen paa Norſk i et betydeligt Oplag.

Alle diſse Bøger er ſkrevne med det Formaal for Øie at lade Guds Førelſer med Folkene og Begivenhederne i Aandens Verden danne den egentlige Hovedgjenſtand for Opmærkſomheden og være den ledende Grundtanke for Fremſtillingen af Folk, Land og By.

Det ſidſte af denne Række af udmærkede, populær opbyggelige og iſær for Ungdommen ſærdeles paſſende Værker, danner denne hans Bog Ægypten og Sinai med en Beſkrivelſe af Suez-Kanalen ſom Forbindelſesled.

Dr. Samuel Green fortſatte hans Værk med en Fremſtilling af de øvrige Bibelens Lande. Fra ham ſkriver ſig den anden Del af dette vort Værk:

Ninive og Babylon med Bjerget Ararat ſom Udgangspunkt.

Sammen med Sydens Lande: Ægypten og Sinai, danner Øſtens Lande: Ninive og Babylon en Indførelſe i den Del af den hellige Hiſtorie, ſom tilhører Gudsfolkets Oldtid og efterviſer dets da ſtedfindende Berørelſe med og Indflydelſe paa den hedenſke Verden, ſaavelſom den ſtorartede Stadfæſtelſe af Bibelens Sandhed ſom Udgravningerne fornemmelig i Ninive har bragt for Lyſet.

I begge Dele er det ſelvfølgeligt alt hvad der kan ſtille de nævnte Lande i Guds Ords Lys, ſom er det ſidſte Maal og den beſtemmende Regel for Fremſtillingen.

Udgiverne.

Pharaonernes Land.

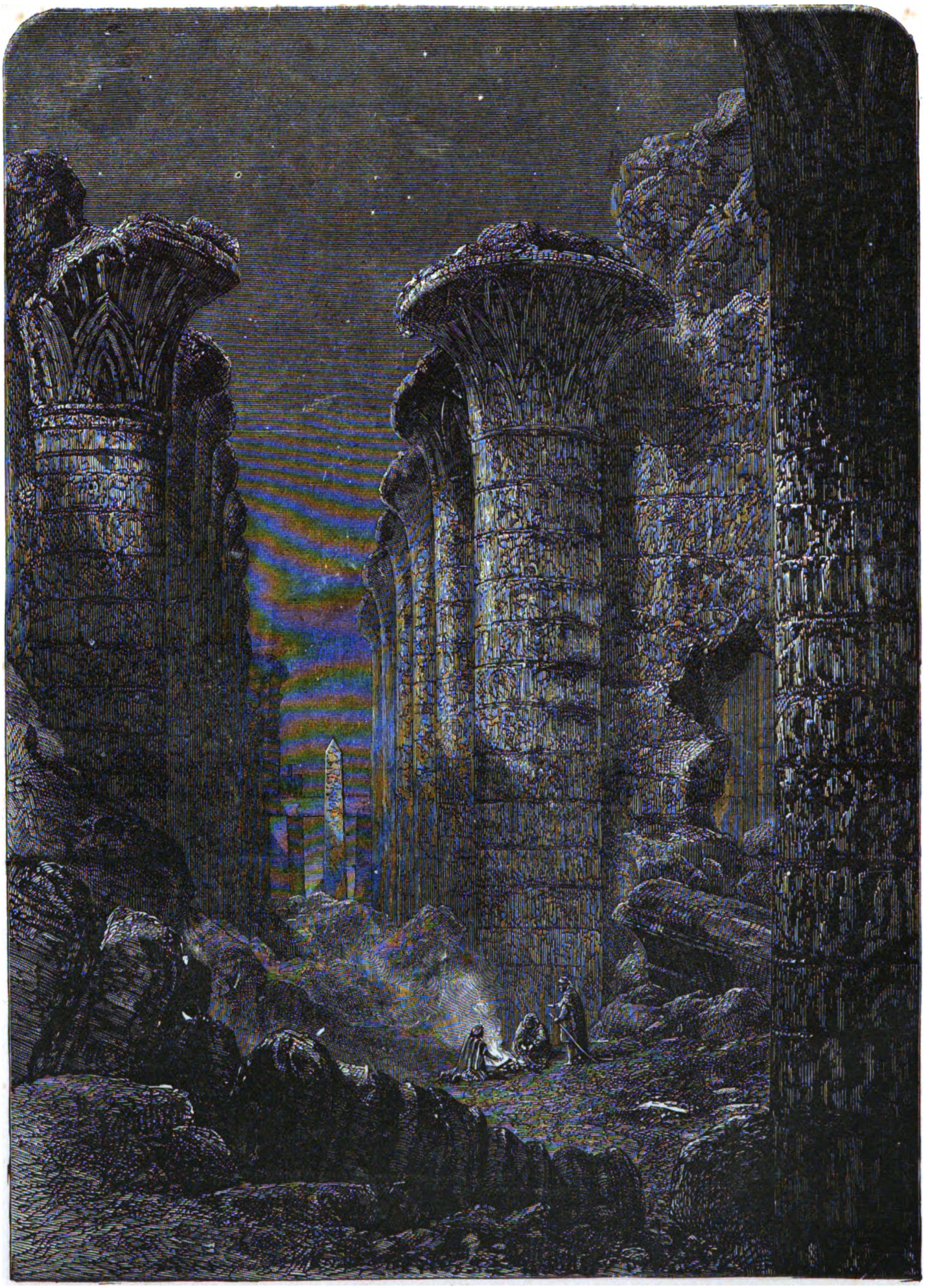

Den ſtore Tempelhal i Karnak.

Da Israel var ung, havde jeg ham kjær, og fra Ægypten kaldte jeg min Søn. Hos. 11. 1.

For deres Fædres Øine havde han gjort Undere i Ægyptens Land, — paa Zions Mark. Pſ. 78. 12.

Vældige ſkulle komme fra Ægypten, Ætiopien ſkal haſtelig udſtrække ſine Hænder til Gud. Pſ. 68. 32.

Pharao, Ægyptens Konge, gjør blot Larm; han lod den beſtemte Tid gaa forbi. Jer. 46. 17.

Jeg nævner Rehab (ɔ: Ægypten) og Babel blandt dem, der kjende mig. Pſ. 87. 4.

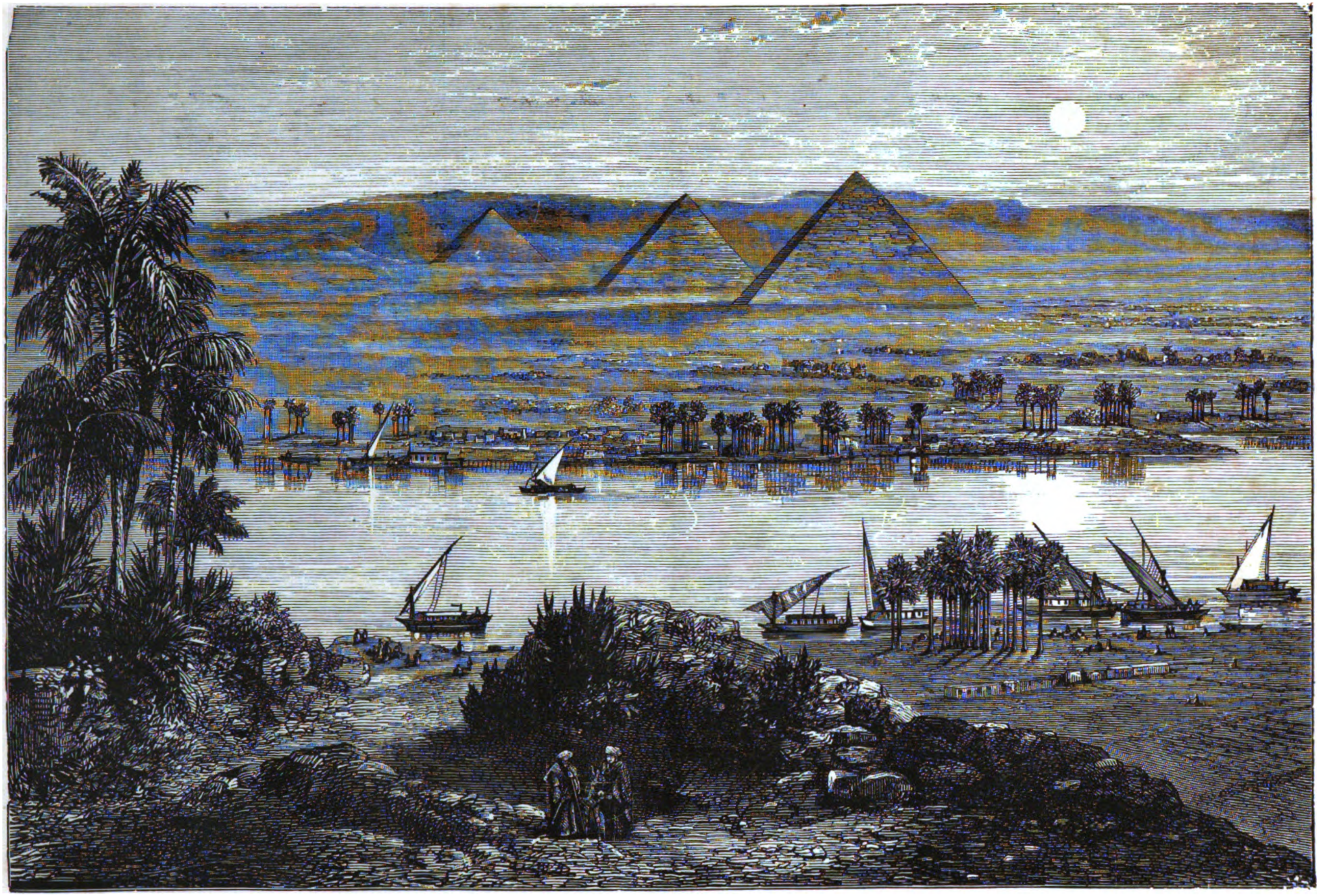

Pyramiderne i Gizeh fra Øſtſiden af Nilen.

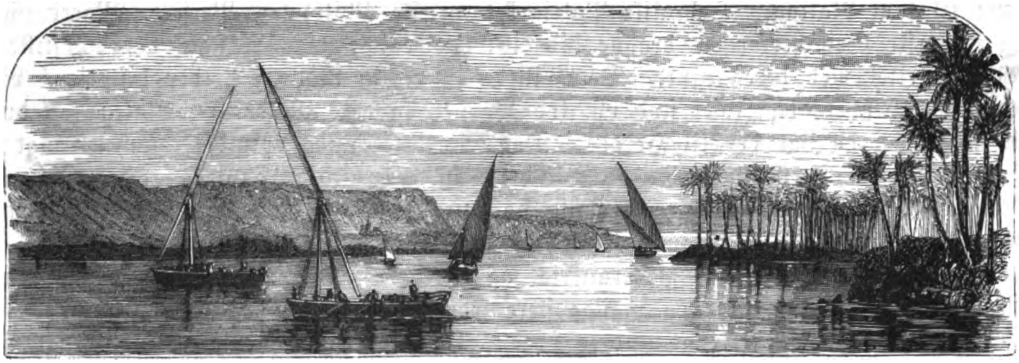

Fra Alexandria til Cairo.

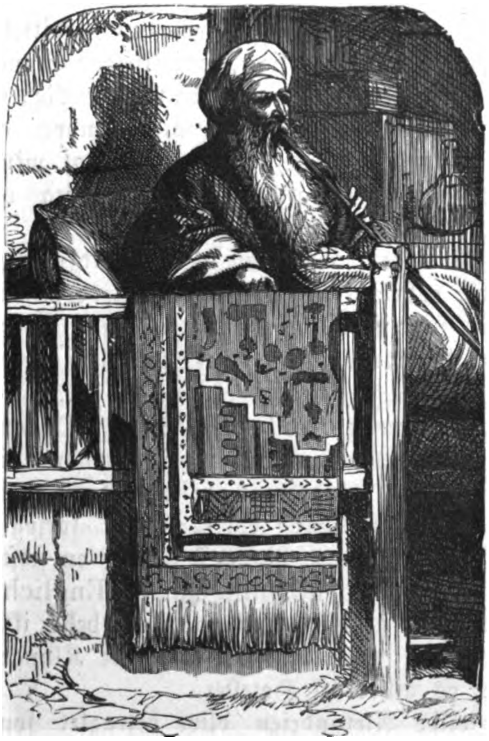

En taaget, graa Februarmorgen ſtod jeg ved Daggry paa Dækket ombord paa det øſterrigſke Dampſkib „Uranus“ og forſøgte iøvrigt at gjennemtrænge det Taageſlør, ſom indhyllede Landſkabet mod Syd. Middelhavets klare, gjennemſigtige Blaa havde antaget en grøngraa Farve, ſom tydede paa, at vi nu befandt os paa grundt Vand. Idet Solen gik op, løftedes Taagen, og vi blev iſtand til at ſkjelne Kyſten, en lang Sandſtribe, her og der afbrudt af en liden Høi, en Gruppe Palmetræer, en arabiſk Landsby eller de hvidkalkede Vægge paa en muhamedanſk Helgens Gravſted. Derpaa fik vi en hel Maſteſkov iſigte, og ovenover denne en ærværdig Søile og et Fyrtaarn. Vi forſtod ſnart at Søilen var Pompejusſtøtten; Fyrtaarnet er en den nyere Tids Gjengivelſe af Alexandrias berømte Pharos, et af den gamle Verdens Underværker. Vi nærmede os nemlig nu dette hemmelighedsfulde Land, ſom allerede havde opnaaet et ſaa høit Kulturſtandpunkt og en fuldt udviklet Regjeringsform dengang, da Abraham „gik ud fra Ur i Chaldæa for at gaa til Canaans Land“. Dette Land var paa ſit Høidepunkt dengang, da Hebræerne holdtes i Trældom der. Dets bedſte Tid var allerede forbi, da David og Salomon ſad paa Israels Throne. Det var kommet i Forfald paa den Tid, da Rom ſvang ſig op til Magten, og ved den nye Tids Frembrud havde Ægypten allerede ophørt at være til ſom Nation. Hebraiſke Patriarker, græſke Philoſofer, Perſere, Macedoniere og romerſke Seierherrer er dragne hid til dette Land, hvis Annaler er uadſkillelig ſammenflettet med deres egne. Det ſpillede en vigtig Rolle i Verdenshiſtoriens vigtigſte Begivenhed, da Joſef ſtod op, tog Barnet og dets Moder om Natten og drog til Ægypten og var der til Herodes' Død, at det kunde opfyldes, ſom er ſagt af Herren ved Profeten, ſigende: Jeg kaldte min Søn fra Ægypten. (Hoſ. XI, 1). I ſenere Tider gjør Pharaonernes Land ſig atter og atter bekjendt. Cyrillus, Athanaſius og Origenes, den gamle Kirkes Kjæmper, de førſte Muhamedaner, Amru og Omar, Ludvig den Hellige af Frankrig og Saladin, Richard Løvehjertes ridderlige Modſtander, — alle disſe og mange flere lede vore Tanker hen paa Ægypten.

Det er derfor ikke at undres over, at det var med næſten hellig Frygt, jeg nu betragtede den Jord, paa hvilken i Løbet af over fire tuſind Aar ſaa mangen en Stordaad var blevet udført.

For dem af vort Reiſefølge, ſom nu for førſte Gang beſøgte de muhamedanſke Lande, blev det førſte Indtryks Høitidelighed noget forſtyrret af Lodſen, ſom i dette Øieblik lagde til Siden. Hans Klædning var en underlig Blanding af øſterlandſk og europæiſk Dragt, ſom er et Kjendetegn for den lavere Befolkning i Alexandria. Den beſtaar af en tyrkiſk Fez eller Turban, en arabiſk Abba eller Kappe, vide, poſeagtige lærreds Knæbenklæder og et Par umiskjendelige engelſke Springſtøvler. Efterat han med Benene under ſig havde ſat ſig paa Dampſkibets Komandobræt, blev der ſerveret med Pibe og Kaffe. Han ſtyrede os nu ſikkert gjennem den indviklede Kanal op til Alexandrias Havn. Der opſtod ſnart den ſædvanlige Forvirringens Scene. Baade omringede os i ſneſevis her ſom i Joppe, bemandede med halvnøgne Negere og Arabere. Omtrent et halvt Duſin Karle angreb mig paa engang, og enhver af dem forſøgte at tage mig i Beſiddelſe. En lignende Strid førtes om hver af mine Kufferter, og det var kun ved Hjælp af Dragomanens kraftige Svøbe, at jeg og mine Eiendele blev befriet for dem og anbragt i en af Baadene.

Vi undſlap kun Færgemændene for at falde i Hænderne paa Æſeldriverne, hvem det med ſtort Held lykkedes at fordrive enhver Følelſe af Høitidelighed, ſom endnu var levnet os. Disſe arabiſke Gutter er viſtnok de flinkeſte og meſt uforſkammede Smaaſlyngler under Solen. Vore Londoner Gadegutter kan ikke ſammenlignes med dem. Paa gebrokkent Engelſk anpriſte de ſine reſpektive Dyr. „Take my donkey; him berry good donkey; him name Billy Barlow“. Derſom den Reiſende formodes at være Amerikaner, bliver Kjælenavnet ſtrax forandret til „Yankee Doodle“. En fiffig Krabat, hvis hele Klædebragt beſtod af en fillet Bomuldsſkjorte gjennem hvilken man tydelig kunde ſe hans barkede Hud, forſøgte førſt Billy Barlow, Champagne Charley og mange andre Navne. gjorde en ſidſte Appel, idet han raabte: „Him name Rocher Tichburne, him speak Englich; him say How you do, sar!“ Det var umuligt at blive vred paa dem, heller ikke kunde man bevare ſin høitidelige Værdighed midt i denne muntre, trættende Klynge. Endelig rev vi os dog løs fra dem og begav os affted til Hotellet.

Hvorſomhelſt, undtagen i Ægypten, vilde Alexandrien blive betragtet ſom en ældgammel By. Dens Hiſtorie gaar mere end to Tuſen Aar tilbage i Tiden, nemlig til Alexander den Stores Tid, af hvem den blev bygget Aar 333 f. Chr. Men her ſynes dette ærværdige Oldtidsminde ganſke moderne. Den betragtes her ſom en ſlet og ret Parvenu, ſom førſt blev til da Pharaonernes Rige ikke var mere. Den er nu en travl, blomſtrende Søſtad, i hvilken Øſten og Veſten mødes i det forunderligſte Virvar. Nubiere, Arabere, Berbere, Grækere, Italienere, Franſkmænd, Engelſkmænd, chineſiſke Haandværkere og indiſke Sømænd trykke og puffe hinanden i de overfyldte Gader. En beduinſk Sheikh eller Dommer tager Billet til Cairo eller prutter om Priſen paa et Stykke Manſcheſtertøi. Præſter eller Hadjes fra Mekka venter paa, at det ſkal blive Tid for dem at gaa ombord paa Dampſkibet, ſom gaar til Beyrout eller Conſtantinopel. Søfolk fra Havnen eller Soldater paa Gjennemreiſe til Indien ſkubber ſig frem med Skuldrene gjennem Bazarerne. Gaa ind i Banken eller Børſen og

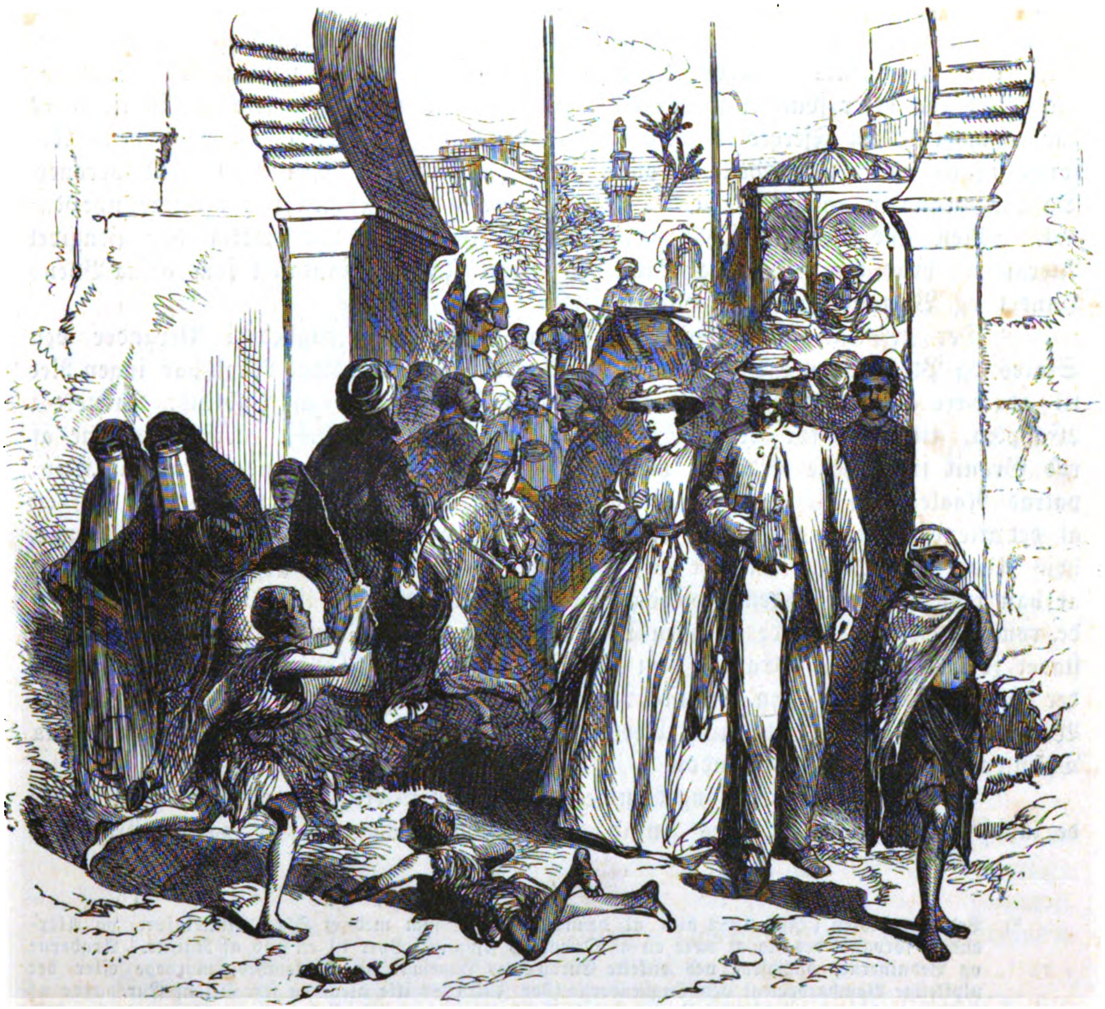

En Gade i Alexandria.

du kunde let foreſtille dig, at du befandt dig midt i Hjertet af London. Gaar du ſaa ud paa Gaden igjen, kan du ſe en andægtig Muſelmand brede ſit Bede-Tæppe ud midt paa Fortouget og foretage ſine Andagtsøvelſer; han lader ſig ligeſaa lidt forſtyrre af Støien rundt omkring, ſom om han var alene midt i Ørkenen.

Ægyptens nordlige Kyſtſtrækning er en udyrkbar Ørken, ſom omtrent bare beſtaar af Saltſumper, Brakvandsſøer og goldt Land. Alexandrias Betydning og

Trivſel kan derfor ikke henføres til de omliggende Diſtrikter. Dens Fremgang ſkyldes udelukkende dette, at den er Havn for den eneſte afrikanſke Flod, ſom falder ud i Middelhavet. Egne af uudtømmelig Frugtbarhed ſtrækker ſig ſydover mod Aequator, gjennem hvilken Nilen flyder og danner det eneſte Forbindelſesled mellem dem og Havet. For den gamle Verden dannede Alexandria, ſom den laa der ved den mægtige Flods Mundinger, Mødeſtedet for Øſtens og Veſtens Civiliſation, Knudepunktet for den europæiſke, aſiatiſke og afrikanſke Handel. Med det byzantiſke Keiſerdømmes Fald forſvandt ogſaa Alexandrias Herlighed. Muhamedanernes Erobring knækkede dens Trivſel, og da man ſaa ogſaa opdagede Søveien rundt det gode Haabs Forbjerg gav dette Dødsſtødet til dens Handel. I mange Generationer var den lidet mere end en ukjendt Landsby i det tyrkiſke Keiſerdømme. Gjennem vort Aarhundrede har den atter ſvunget ſig op til Betydning. Dens Indbyggerantal indtil 1882 var anſlaaet til en Fjerdedels Million Menneſker. I Aaret 1871 beløb dens Udførſel ſig til omtr. 200 Mill. Kroner, dens Indførſel til over 100 Mill. Kroner. Da Suez-Kanalen aabnedes, ledede derved Trafiken paa Indien ind i denne nye Kanal. Men andre Grunde har været tilſtede, ſom mere end rigelig har gjengivet Alexandria hvad den herved har tabt, og ſaavel Indbyggerantallet ſom ogſaa Byens Handel og Velſtand har taget hurtigt til*).

Der er kun faa Efterladenſkaber af Oldtidens Herlighed i Alexander den Stores og Ptolemæernes By. Pompejus-Støtten og Kleopatras Naal har ingen Ret til at bære diſſe Navne. Pompejus-Støtten blev opreiſt af Publius, Præfekt i Aegypten, til Aere for Keiſer Diacletion (296 efter Chriſtus). Mindeſtøtterne af rød Granit fra Syene, bedækket med Hieroglyfer, der er kjendt under Navn af Kleopatras Naale, ſtod tidligere ved Heliopolis, hvor de var opført af Thotmes III, en af det attende Dynaſties Pharaoner. Det antages af nogle, at det var denne Konge, hvis Adoptivſøn Moſes nægtede at ville være. Andre er derimod af den Mening, at han regjerede paa anden Moſebogs Tid. De blev flyttede til Alexandria af en af de romerſke Keiſere, og de er uden Tvivl de ſamme, ſom Plinius fortæller, ſkal have ſtaaet foran Ceſarion. En af dem blev i 1880 flyttet til New-York. En anden, der blev foræret til den britiſke Nation af Muhamed Ali, er af Dr. Eraſmus Wilſon og paa hans Bekoſtning bleven transporteret til England og der opført paa Themſens Embankment i London.

Ved det hebraiſke Kongedømmes Fald blev Alexandria et Tilflugtsſted for de landflygtige Jøder. Deres Antal og Rigdom forøgedes i en ſaadan Grad, at der var en Tid, hvori de dannede en Trediedel af hele Byens Befolkning. Utallige Synagoger blev byggede i Nedre-Ægyptens Byer, og et Tempel, efter Jeruſalems Tempels Mønſter, blev opført midt i Heliopolis. — Det var til Brug for de græſke Jøder, at den græſke Overſættelſe, den ſaakaldte Septuaginta (de 70 Fortolkere), blev bragt iſtand, ſom har havt en ſaa vigtig Indflydelſe paa Evangeliets Udbredelſe, idet den gjorde den hedenſke Verden bekjendt med det gamle Teſtamentes Skrifter. Overſættelſens Hiſtorie er forfalſket ved Myther og Legender. Alt, hvad vi med Visbed kan ſige, er, at Overſætterne var Jøder fra Alexandria, og at den blev fuldført paa Ptolemæus Philadelphus's Tid.

---

*) Ved Kataſtrofen i Juli 1882 blev al denne Herlighed ſom med et Slag tilintetgjort, og Alexandria forvandledes fra at være en af Orientens ſkjønneſte Byer til en Hob af Ruiner. Araberne og Beduinerne, ophidſede ved enkelte Europæeres Haveſyge og Gruſomhed, myrdede efter det ulykkelige Bombardement ved Englænderne 13de Juli 1882 ikke alene en ſtor Del af Europæere af hvilke der før ſandtes 80000 i Byen, men i ſit blinde- og fanatiſke Raſeri gav de endog Staden til Pris for Flammerne. Millioner af europæiſk Eiendom ødelagdes, ſaavelſom de forſkjellige Nationers og Confeſſioners Kirker og Skoler, og de Europæer, ſom ikke omkom, vendte Staden og Landet Ryggen. En tyſk-amerikanſk Sømandsmiſſionær fra Alexandria ſom i 1883 reiſte her igjennem Kriſtiania, berettede om, hvorledes han paa Hjemveien til ſit Hus blev ſtødt ned paa Gaden og kun ved en Arabers Omſorg, der havde beſøgt hans Søndagsſkole, reddedes fra Døden og bragtes til det paa Keiſersworth oprettede Diaconiſſehus udenfor Staden. Først flere Maaneder efter fik han vide, at hans Barn var dræbt og at hans Huſtru, ſom var kommet ombord paa et Skib og ført til Beyruth, var bleven vanvittig. Over Diaconiſſehuſet vaagede Herrens Haand med en forunderlig Omſorg, ſaa at trods gjentagne Forſøg fra Arabernes Side paa at bryde ind, hverken nogen af Søſtrene eller de Syge led det mindſte Overlaſt indtil Preuſſerne kom og udfriede dem og kjørte dem i ſtørſte Haſt gjennem den brændende By ved hvilken Leilighed hin Miſſionær endnu fik en Kugle i Foden. Længe vil det vare førend Alexandria nu igjen kan hæve ſig til ſin forrige Blomſtring. Udg. Anm.

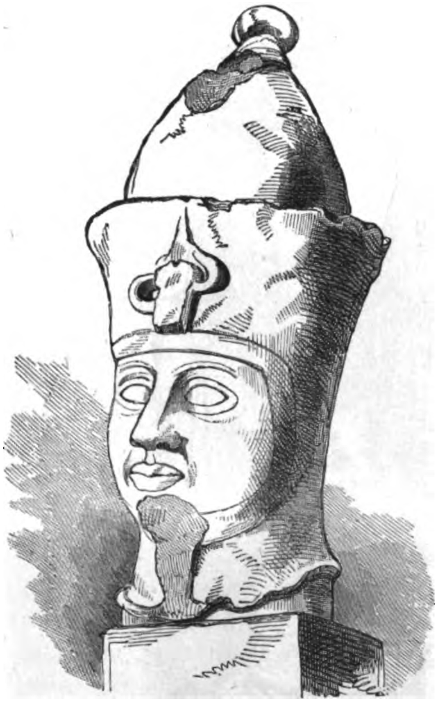
Thotmas den 3dies Hoved
fra det britiſke Muſeum.

En mærkelig Beretning om Befrielſe fra Forfølgelſe og Straf over Forfølgerne fortælles fra den jødiſke Koloni i Alexandria. Ypperſtepræſten i Jeruſalem nægtede at give Ptolemæus Philopator (217 f. Chr.) Adgang til Templet. Opbragt herover vendte Ptolemæus tilbage til Ægypten og kaſtede i Fængſel alle de Jøder, han kunde faa fat paa. De Jøder, der opholdt ſig i Alexandria, blev fængſlede i Hippodromen, et uhyre ſtort Amphitheater, ſom benyttedes til Gladiatorlege og offentlige Skueſpil. Kongen beordrede, at de her ſkulde trampes ihjel af Elefanter, ſom man førſt havde gjort raſende ved beruſende Drikke. — I to Dage blev imidlertid Henrettelſen udſat paa Grund af Kongens Drikkelag. Ventetiden blev af Fangerne tilbragt med uophørlig Bøn til Gud om Redning. Den tredie Dag blev de vilde Dyr drevne ind paa Arenaen og jaget hen over Fangerne. Men iſtedetfor at angribe disſe vendte Elefanterne ſig mod Vogterne og Tilſkuerne og dræbte mange af dem, medens de øvrige flygtede i ſtørſte Angſt. Dette Bevis paa den guddommelige Magt gjorde et ſaadant Indtryk paa Ptolemæus, at han gav Ordre til, at Fangerne ſkulde frigives, gjenindſættes i ſine Rettigheder og, ligeſom i Eſters og Ahasverus's Dage, tillod han dem endogſaa at dræbe deres Fiender.

Reiſen fra Alexandria til Cairo foretages nu næſten altid med Jernbane, — en Afſtand af omtr. 19 norſke Mile. Veien gaar førſt langs Søen Mareotis, hvor Tuſinder af Pelikaner, vilde Ænder og andre Søfugle ſvømmer og vader i Brakvandet eller ſværmer i tykke Skyer over Ens Hoved. Det ſmale Stykke Land, ſom danner Ægyptens nordlige Kyſtſtrækning, er ſnart tilbagelagt, og man kommer nu ind paa Nilens Delta, ſom ſtrækker ſig næſten helt til Cairo. — Jordbunden her, ſom beſtaar af Nilens opkaſtede Dynd, er meget frugtbar. Deltaet anſaaes i Oldtiden ſom Roms Forraadskammer. Utallige Skibe benyttedes til at bringe Hveden fra disſe Diſtrikter til den keiſerlige By. Med et af disſe Skibe var det, at Apoſtelen Paulus led Skibbrud, og i et andet af disſe Kornfartøier førtes han ſom Fange til

Italien. Tidligere gjennemſkar Nilen dette Delta i ſyv Arme. Fem af disſe er nu udtørrede, og kun to er der endnu, nemlig Roſette og Damiette. Denne Forandring blev forudſagt af Proſeten Eſaia, Kap. XI, 15. XIX, 5: „Og Herren ſkal ſlaa Ægyptens Havs Tunge med Vand, og ſvinge ſin Haand over Floden med ſit ſtærke Veir; og Han ſkal ſlaa den til ſyv Bække, ſaa man kan gaa derigjennem

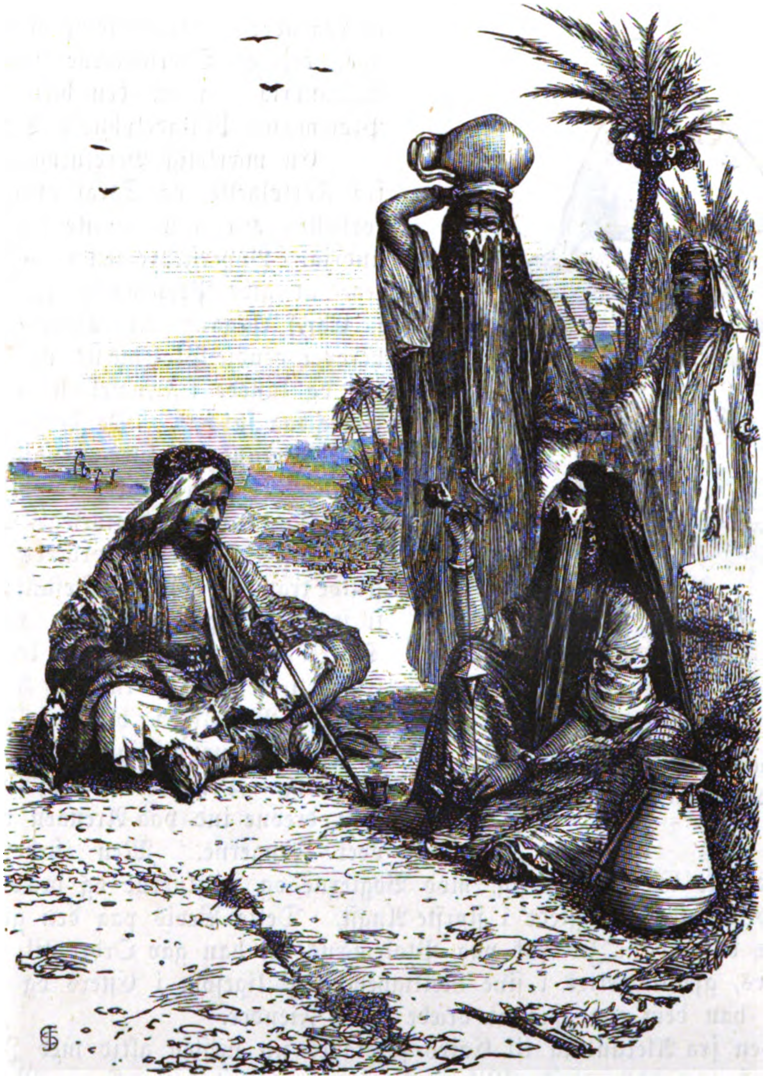

Ægyptiſke Fellaher.

med Sko paa. Og der ſkal fattes Vand i Havet, og Floden ſkal blive tør, ja borttørres."

Det ſynes at være ſikkert, at den øſtlige Del af Deltaet var Goſens Land, hvor Patriarkerne boede, da de kom til Ægypten. Det laa mellem Canaan og Joſephs Opholdsſted On, eller Memphis; thi der ſtaar, at da Joſeph hørte om ſin Faders Ankomſt, da lod han ſpænde for ſin Vogn og drog op at møde Israel, ſin

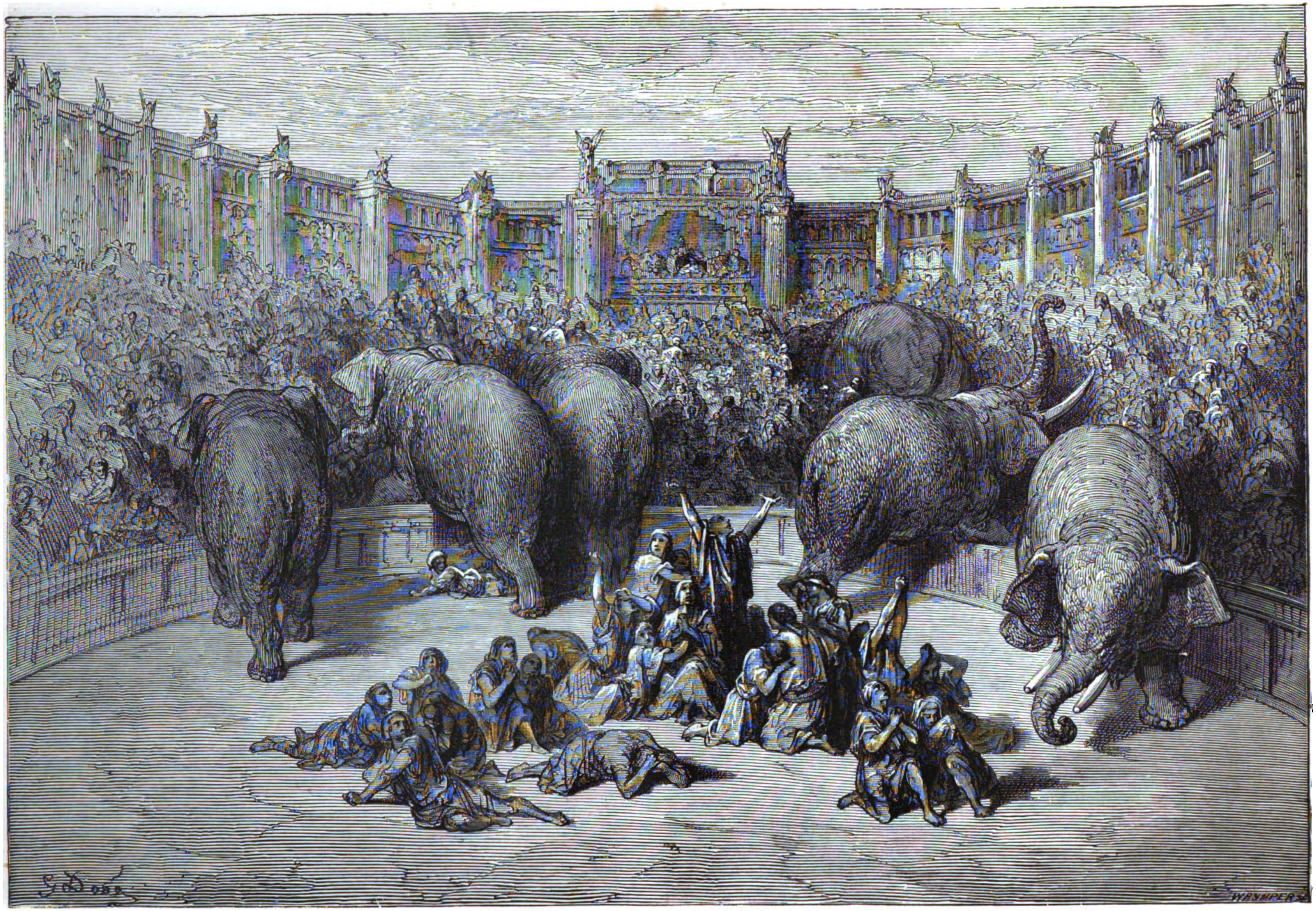
G. Doré
WHYMPER

De fangne Jøders Frelſe i Hippodromen i Alexandria.

Fader, til Goſen. — Paa Grund af dets mærkelige Frugtbarhed var det vel ſkikket for et Hyrdefolk; det var en af Landets bedſte Egne. Omendſkjønt det tilhørte det ægyptiſke Rige og brugtes ſom Græsgang for Pharaos Kvæg, dannede det dog ikke en Del af ſelve Ægypten. Derfor blev det givet et Nomadefolk, ſom kunde bo der uden at komme i nogen Berørelſe med Ægypterne, for hvem en Hyrde var en Vederſtyggelighed. Det er ſandſynligt, at endnu en Grund til for, at de tolv Stammer ſkulde nedſætte ſig i dette Grændſelandſkab, kan have fremſtillet ſig for Joſephs viſe Omtanke. Palæſtinas Nomadefolk frembød paa denne Tid en alvorlig Fare for det ægyptiſke Rige. De hemmelighedsfulde Hykſos, eller Hyrdekonger, var kananitiſke Horder, ſom trængte over den ſmale Landtunge og for en Tid nedſatte ſig ſom Seierherrer i Nildalen. Hvad enten nu dette Angreb allerede havde fundet Sted, eller Joſeph endnu kun frygtede for, at det vilde indtræffe, kan ikke ſiges med Vished. Men i begge Tilfælde maa dette, at ſætte et haardført, ſtridslyſtent Nomadefolk paa Grændſen for at tage imod det førſte fiendtlige Angreb, anſees for at være en Politik, ſom paſſede for en ſaa vis og oplyſt Storvizir ſom Joſeph, der allerede engang havde frelſt Landet fra Hungersnødens Rædsler.

Medens Jernbanetoget fører os langſomt og med hyppige Standsninger fremad gjennem det Land, hvor Jakobs Sønner vogtede ſit Kvæg, har vi rig Anledning til at iagttage Beboernes Sæder og Skikke. Et grønt Dække ſtrækker ſig til Horizontens yderſte Grændſe, Fellaherne eller Bønderne ſidder i Grupper under Palmetræer, eller de ſlentrer om langs Landeveien, aldeles ligegyldige for den brændende Hede, ſom bringer Luften formelig til at dirre, ligeſom ved Aabningen til en Smelteovn. Kvinder, hvis eneſte Klædningsſtykke er et Slør og et blaat Bomuldsſkjørt, kommer ned til Floden for at fylde ſine Vandkrukker, ſom de da løfter op paa Hovedet, hvorpaa de atter gaar bort med faſte, elaſtiſke Skridt. En Familie drager henad Landeveien. Manden, en ſtor, ſtærk Perſon, rider paa et Æſel; Huſtruen, ſom bærer en Byldt, der endogſaa vilde være for tung for et Bybud, ſlæber ſig frem ved Siden af ham; en Flok brune, nøgne Børn løber langs med Jernbanen og holder ud Haanden, medens de raaber paa Backſchiſch ɔ: Drikkepenge. I dette Raab tager ogſaa de Voksne Del, naar der gives en Anledning dertil. Tiltrods for dette almindelige Tiggeri ſaa jeg liden eller ingen virkelig Elendighed i Ægypten. Bøndernes Fornødenheder er ſaa yderſt faa og Jordbunden ſaa frugtbar og ſaa let at dyrke, at Alle, ja endogſaa de Fattigſte gjør Indtryk af at være velnærede. Brænde koſter Intet. Drik, denne de europæiſke Landes Forbandelſe, er her en ukjendt Ting. En Slurk Nilvand, en Haandfuld Dadler eller et Stykke Brød, bagt ligeſom en Pandekage og ſaa ſeigt ſom et Stykke Vidſkelæder, er Alt, hvad de trænger til ſit Livs Ophold. Giv dem lidt Olje eller Eddike,

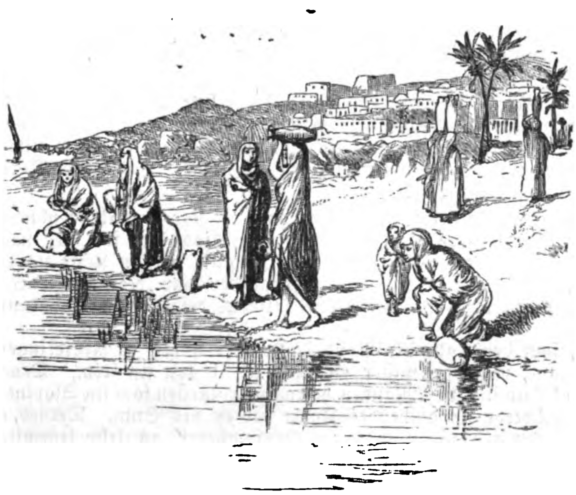

Kvinder, ſom henter Vand fra Nilen.

en eller to Løg og en Kop Kaffe, og Du vil finde, at de ſynes, de har faaet et overdaadigt Maaltid. Ved nøiagtigt at lægge Mærke til Fellahernes Livsvilkaar*) overbeviſtes jeg om Rigtigheden af Frøken Martineaus Bemærkninger, naar hun ſiger: „Jeg maa ſige, at jeg i Løbet af hele min Reiſe i Ægypten blev behageligt overraſket af Folkets Udſeende. Der er ingen Tvivl om, at det er et ſmudſigt Folk, og at deres Boliger er ſaa elendige, at der opſtaar mange Sygdomme af Mangel paa Renlighed. Men Folket forekom os ikke deſtomindre overalt velfødt og kvikt. Jeg tror ikke, jeg ſaa en forſulten Perſon i hele Ægypten. Der er nok af andre Slags Vanſkeligheder, en Overflod af Elendighed paa andre Hold, ſom kan gjøre den Reiſende tung om Hjertet; men ſaavidt jeg kunde forſtaa, var der ingen Mangel paa Føde. Der blev os fortalt, og det viſtnok med Sandhed, at dette ſkyldes en Lov i Koranen, hvor der befales, at hvert Menneſke ſkal dele endogſaa ſin ſidſte Bid med ſin trængende Broder. Men hvad end Delingsloven er, ſaa maa der findes nok eller næſten nok Føde for Alle. Jeg er fuldt overbeviſt om, at Ægyptens Indbyggerantal har taget jevnt af i de ſidſte Aar; men jeg tror ikke, at Aarſagen dertil har været Mangel paa Føde, heller ikke tror jeg, at det endnu er blevet Følgen deraf. Medens jeg tror, at Ægypten nu, ſom tidligere, kunde brødføde fire Gange ſaa mange Menneſker, ſom det nu gjør, ſaa kan jeg heller ikke forſtaa, hvorfor Folket nu, medens det dog maa lide under ſaadant daarligt Regimente og ſaadan Undertrykkelſe, ikke ſkulde kunne opdrive nok Føde til at opretholde Liv og Helbred. Jeg har mødt flere elendige, ſløve og nedtrykte Mænd, Kvinder og Børn paa en eneſte Spadſertur i England, end jeg har ſeet fra den ene Ende til den anden af Ægypten" *).

---

*) Den før nævnte Misſionær fra Alexandria meddelte Udgiveren følgende Beſkrivelſe af Fellahen og hans Leveſæt:

„Den ægyptiſke Bonde bor viſtnok ogſaa i en Slags Landsby; men ſelv i Negerlandsbyerne i det Indre af Afrika finder man ikke ſaamegen Fattigdom og Elendighed ſom her.

Huſene er for ſtørſte Delen byggede af Graaſten og dækkede med Palmeblade; den haardttrakkede Jord danner Bord, Ildſted og Seng. Et eneſte Rum er Dagligſtue, Kjøkken og Sovekammer, og dette Rum deler Bonden endnu ofte med Hønſene. da Hønſene er en af Fellahens vigtigſte Næringskilder; men kun yderſt ſjelden tør han dog ſelv gjøre ſig tilgode med deres Kjød eller Æg. Disſe opſamles omhyggelig og bringes tiltorvs; men da de er yderſt billige, ſkaffer de ham kun liden Indtægt.

En Masſe Æg udruges i de ſaakaldte Rugeovne, af hvilke der i hele Landet findes 36, ſom tilhører Chediven og af ham bortforpagtes. Disſe Ovne beſtaar af lutter trange Rør, hvori Æggene ſkyves ind. Opvarmningen ſker ved Kamelmøg, der ikke egentlig brænder, men kun ulmer og ſaaledes afgiver en jevn Varme. Rugetiden er ſom for Hønſene 21 Dage. Paa denne Maade ſkal der i Ægypten aarlig udruges 100 Millioner Æg.

Hønſene er i Ægypten en ſæregen Velſignelſe for Landet og ſaa at ſige en Nødvendighed til Folkets Livsophold; thi paa Grund af den ſtore Varme holder ikke Kjød ſig, ſaa at, naar Okſer eller Faar ſlagtes, en ſtor Del af Kjødet raadner, medens en Familie let kan ſkaffe ſig det Hønſekjød, ſom trænges til et Maaltid. Efter disſe Ægyptens Kjødgryder var det, at Jøderne længtes i Ørkenen; de havde jo nok af Kvæg med ſig; men Høns fattedes dem, og derfor knurrede de.

Paa Grund af den Undertrykkelſe, ſom den ægyptiſke Bondeſtand lider under af Regjeringen, bliver Bonden ikke blot fattig og en Slave, men han miſter alt Mod til at ſlaa ſig frem. Denne ſørgelige Stilling afſpeiler ſig ogſaa i hans Familieliv. Manden betragter Huſtruen ſom ſin Slavinde, ſom han ſkjønt ſelv fattig har maattet erhverve ſig af hendes Fader for en vis Sum. Derved, at Huſtruen i Manden kun maa ſe ſin Herre, hvis Luner og Gruſomheder og ſelv legemlige Mishandling hun ubetinget maa underkaſte ſig, forſvinder det gemytlige Samliv. Endnu ſørgeligere ſtaar det til med Børnene, hvis Opdragelſe næſten ganſke er overladt Kvinderne. Disſe er ikke blot uvidende, men ved Mændenes raa Behandling bliver de ſelv raa og udøver ſin Raahed mod ſine Børn. Men Moderen kan og paa Grund af ſit meget haarde Arbeide lidet bekymre ſig om ſine Børn, ſaa at disſe fra Ungdommen af for ſtørſte Delen er overladte til ſig ſelv og tidlig fordærves. Om Skole er der ikke Tale. Heller ikke kan Børnene glæde ſig ved nogen Kjærlighed fra Forældrenes Side, da disſe ofte anſer Børnene for en Artikkel, ſom de, om Nøden ſtaar for Døren, kan ſælge for at betale ſin Gjæld og ſine Skatte. Derfor ſpores der heller ikke ſynderlig til Kjærlighed af Børnene til Forældrene; thi da de ganſke er overladte til ſig ſelv, ſaa ſvinder ogſaa Kjærligheden. I en arabiſk Bondefamilie gaar derfor Hver ſin egen Vei, kun betænkt paa ſit eget Livsophold og bekymrer ſig kun lidet om ſine Medmenneſker, ſelv om de er Ens Allernærmeſte. Hvilket Felt for kriſtelig Misſion; men for den er Muhamedaneren fanatiſk tillukket; meſt Haab maa man her ſætte til Diakonisſehuſets elſkelige Gjerning, idet gjennem den Kjærlighed, ſom her beviſes Tuſinder af ſyge Muhamedanere, Fordommen mod Chriſtendommen efterhaanden brydes."

Omendſkjønt Deltaet ikke er ſaa aldeles blottet for Regn ſom enkelte Dele af Nildalen, ſaa er dog dets Frugtbarhed afhængig af kunſtig Vanding. Det Vand, ſom bliver tilbage efter den aarlige Overſvømmelſe, bliver opbevaret i Kanaler og Diger, for derefter at fordeles paa Jorden paa forſkjellige Maader. Undertiden anbringes der midt i Floden et ſtort Hjul, ſom dreies rundt af Strømmen. Skovlerne paa Hjulet er hule, ſaa at de kan optage en hel Del Vand. Efterſom de gaar rundt og ved Omdreiningen tømmes, fyldes dette opſamlede Vand ud i en Rende eller Kanal, ſom er anbragt ved Hjulet og ſat i Forbindelſe med Strandbredden.

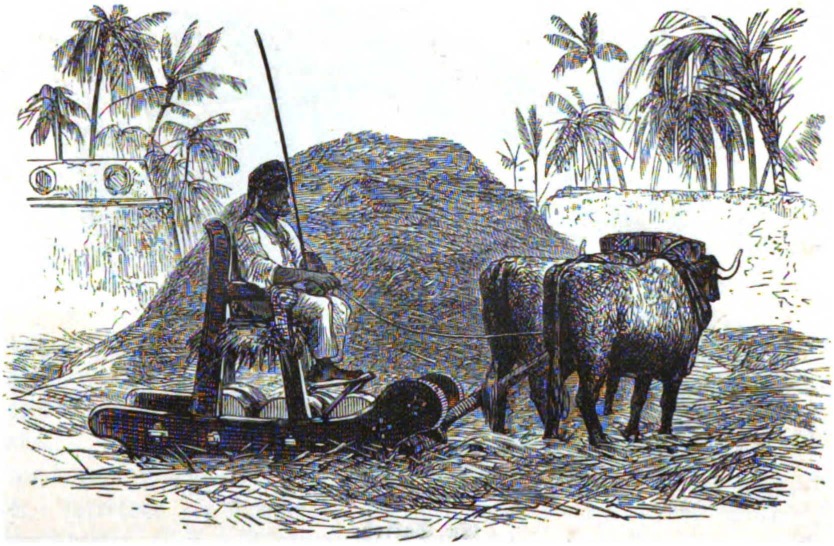

Ægyptiſk Tærſkemaſkine.

En endnu almindeligere Maade er den ſaakaldte Sakieh. Overalt i Ægypten kan man lægge Mærke til et ſimpelt, ſtraatækket Tag, under hvilket en Kamel eller Bøffel traſker rundt paa en opgaaet Sti for at trække nogle knirkende og uſmurte Hjul. Saaledes trækkes der op en uendelig Række af dryppende Lerkrukker, ſom tømmer ſit kryſtalklare Indhold i en gammel, læk Beholder, hvorfra Vandet løber langs en mosbedækket Rende og endelig i rig Overflødighed pibler afſted ſom en klar liden Bæk. — Disſe Sakiehrs Knirken og Støi er den almindeligſte Lyd, man hører langs hele Nilen. For Erindringen ſtaar den i Forbindelſe med hede, lumre Eftermiddage, tilbragte i deilig Hvile paa Dækket af en Dahabieh, hvorpaa man hurtig føres afſted med Strømmen. Eller jeg maa tænke paa kjølige Aftentimer, naar Stjernerne træder frem paa den dybblaa ægyptiſke Himmel og ſkinner med en Glands, ſom er aldeles ukjendt for os Nordboere. Til disſe knytter ſig imidlertid de mindre behagelige Erindringer om ſøvnløſe Nætter, naar Baaden har ligget for Anker i Nærheden af en af disſe Pumpemaſkiner, hvis Larm forenede ſig med Rotter, Moſkuitos, Lopper og utallige andre ægyptiſke Plager og forjagede hver Tanke paa Ro eller Søvn.

---

*) Livet i Øſterland: Fortid og Nutid af H. Martineau. Bind I, S. 9.

Endnu almindeligere end begge de to førnævnte Pumper er den ſaakaldte Shaduf. Den er en meget ſimvel Indretning og beſtaar kun af to Pæle med en Tværbom, hvortil der er fæſtet en lang Stav, i hvis ene Ende der hænger en Bøtte, medens der til den anden Ende er faſtgjort en tung Lerklump eller en Sten. I milevis opover Nilen er begge Flodbredder aldeles beſatte med disſe Shadufer. Mænd, Kvinder og Børn, ſom enten er aldeles nøgne eller ogſaa har et ſmalt Stykke Tøi bundet om ſig, tilbringer ofte hele ſit Liv med at pumpe Vandet ud af den righoldige Flod for dermed at vande ſine Enge. Det er ikke at undres over, at Oldtidens Ægyptere tilbad Nilen ſom en Gud. Endnu den Dag idag trænges der al Muhamedanernes fanatiſke Kraft til at forhindre Fellaherne fra at gjøre det Samme. Hele Ægyptens Tilværelſe ſkyldes Nilen, ſom vi ogſaa ſenere ſkal beviſe. Hvis dens velgjørende Strøm, Ebbe og Flod, ſkulde ſlaa feil, eller dens hemmelighedsfulde Overſvømmelſe ikke mere ſkulde indtræffe, vilde Ægypten atter blive en Del af den Sandørken, ſom paa begge Sider omgiver Landet.

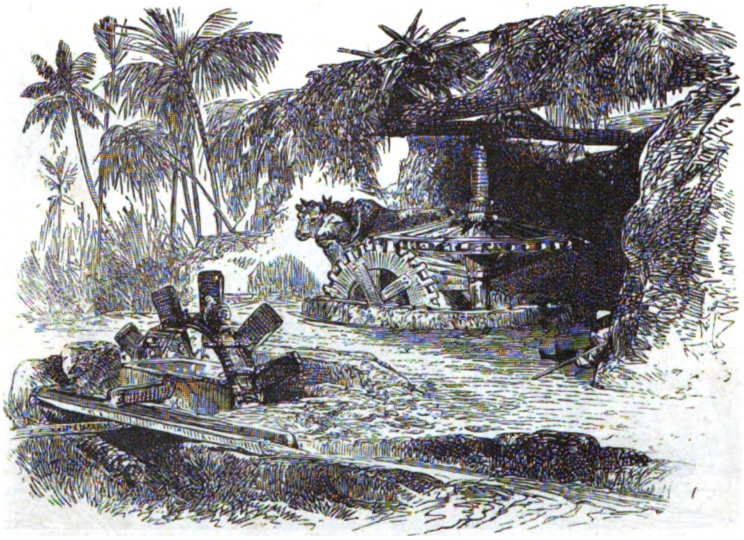

En Sakieh.

Vandets Fordeling paa de forſkjellige Marker foregaar ved Hjælp af Vandledninger, ſom fører Vandet ind i ſmaa Kanaler, fra hvilke det ſaa atter har Afløb i endnu mindre Render. Hvert Stykke Land er inddelt i ſmaa Kvadrater ved Hjælp af Jordbæmninger, ſom kun er nogle faa Tommer høie. Agerdyrkeren benytter Fødderne for at lede Vandet ind i de forſkjellige Render, og regulerer det efter Behag. Ved en behændig Bevægelſe med Tæerne danner han enten en liden Dæmning i en af Renderne, flytter en Hindring af Veien eller lukker Renden helt af, efterſom Grøden kan trænge til det. Paa den Maade bliver han iſtand til at regulere hver

Kvadratmeter af ſin Jord med den yderſte Nøiagtighed, idet han kan lade det ſaa netop ſaa meget eller ſaa lidet Vand, ſom han maatte finde pasſende. Denne Maade at dyrke Jorden paa er meget gammel. Det er ſandſynligt, at Moſes ſigtede hertil, naar han ſammenlignede Palæſtinas rigelige Regnmængde og utallige Brønde og Kilder med Ægyptens indviklede Vandingsſyſtem og ſagde: „Thi det Land, ſom Du kommer ind i, til at eie det, det er ikke ſom Ægyptens Land, hvorfra I er uddragne, ſom Du beſaaede med din Sæd og vandede ved Hjelp af din Fod ſom en Urtehave. Men det Land, hvortil I drageer over, for at eie det, er et Land med Bjerg og Dale; det drikker Vand af Himmelens Regn.“

Skjønt Jernbanetogene i Ægypten ſandſynligvis er de langſomſte og uregelmæsſigſte i hele Verden, ſaa kommer man dog tilſlut frem med dem, og efter nogle Timers Forløb bliver det klart, at man nu nærmer ſig ſit Beſtemmelſesſted. Det brede, opdyrkede Land bliver ſmalere, efterſom Deltaet nærmer ſig ſin ſydlige Ende ved Cairo.

Den brune Ørkenlinie, ſom begrændſer det paa begge Sider, kommer nærmere og nærmere. Fjeldene i Libyen og Mokattam, ſom omſlutter Nildalen, viſer ſig derpaa i Horiſonten. Da kan de, ſom ved, hvor de ſkal ſpeide efter dem, gjennem Taagen paa en Afſtand af 10—12 eng. Mil ſkimte de forunderligſte Bygninger i Verden.

Idet man nærmer ſig ſaagodtſom ethvert andet interesſant Punkt for førſte Gang, f. Ex. Peters-Kirken i Rom eller Mont Blanc, opſtaar der et Øiebliks Betænkning og Tvivl, før man kommer til den endelige Gjenkjendelſe. Men her udbryder man ſtraks ved førſte Øiekaſt uden den mindſte Tvivl: Pyramiderne! De er paa engang de ſtørſte og de ældſte Bygninger paa Jorden. De ſtod, ja var maaſke allerede meget gamle, dengang Abraham kom til Ægypten. Deres Oprindelſe gik tabt i en fjern og hemmelighedsfuld Fortids Gjemmer, dengang da endnu Hiſtoriens Fader holdt Samtaler med Sais og Memphis's Præſter. Kan gjerne være, at det var Bombaſt, men det var neppe Overdrivelſe, naar Napoleon Aftenen før Slaget ved Pyramiderne udſtedte ſin berømte Dagsordre, hvor han blandt andet ſiger: „Soldater, fyrretyve Aarhundreder ſer ned paa Eder i denne Stund!“ Og ſom ved en forunderlig Feil i Tidsregningen ſer vi nu ganſke roligt ud af Vinduet i en Jernbanevogn paa Bygninger, der ſynes at være næſten jevnaldrende med Menneſkets Tilblivelſe paa Jorden. Det er ikke ſaa meget længe ſiden, at en Verſemager fandt Fornøielſe ved i Tankerne at reiſe med Damp gjennem Ægypten og Palæſtina:

Stop her! de, ſom ſkal til Joppe!
Stands her! er der nogen til Gizeh?

Dette er nu blevet bogſtaveligt ſandt. Der er nu en Jernbaneſtation i Gizeh paa den Linie, ſom gaar ud fra Cairo. Og alle Dampbaadene i hele Øſten kommanderes med engelſke Ord ſom f. Ex. Hels here, stoap here, goo a head, i hvilke vi ſnart gjenkjender kjendte Udtryk, udtalt med Arabernes Strubelyd. Vore Betragtninger bliver imidlertid ſnart afbrudte ved Ankomſten til Jernbaneſtationerne i Cairo. Her venter der os ligeſom i Alexandria en formelig Kamp mod de mange Hammaler og Æſeldrivere, der kappes om at faa fat paa vore Perſoner og Kufferter. Efter at have løsgjort ſig fra deres Klør begiver man ſig afſted til Hotellet.

Byen ligger lige ved Indgangen til Nildalen, ganſke nær ved det Punkt, hvor Floden deler ſig i de to Arme, ſom danner Deltaet. Dens nuværende Navn, Cairo, er en Forvanſkning af det Navn, ſom Byen oprindelig fik af de arabiſke Seierherrer, El Kahirah, den Seierrige. Af de Indfødte kaldes den Miſr eller Maſr, og med dette Navn betegner de ogſaa hele Ægypten. Dette er ſandſynligvis en moderniſeret Form af Bibelens Navn Mizraim, hvilket igjen giver os et Ekſempel paa, hvorledes ældgamle Navne formaar at overleve Aarhundredernes Række og de gjentagne Erobringer af fremmede Nationer. Byen ligger omtrent en engelſk Mil fra Flodbredden. En lang, uregelmæsſig Gade fører ned til Havnen Boolac; og Foſtal eller gamle Cairo ligger langs Nilens Bred. Byens Folkemængde anſlaaes i Regelen til omtr. en Fjerdedels Million. Stanley Poole ſiger imidlertid i ſin Udgave af Lane's „Moderne Ægyptere", at dette er forlidet, og han anſlaar Befolkningen i det Mindſte til 320,000.

De, ſom ønſker at ſe det Cairo, ſom Digtningen og „Tuſind og en Nat" fremfører for os, burde ikke tabe nogen Tid, før de beſøger det; thi det „forbedres" nu meget hurtigt bort fra Jordens Overflade. Den nye Del af Byen er kun en usſel Copi af Nutidens Paris, fra hvilken alle eiendommelige, øſterlandſke Særkjender, de yndige Gittervinduer, de fremſtaaende Øvrectager og den maleriſk ſtærke Kolorit, er aldeles forſvundet. Ezbekeeyah-Haven har intet andet end ſine ſemi-tropiſke Planter, der ſkiller den fra en hvilkenſomhelſt Have i en europæiſk Hovedſtad. Militærmuſiken ſpiller franſke Marſcher, tyſke Valſe og Udtog af italienſke Operaer hver Eftermiddag. Unge, blegnæbbede Ægyptere, klædte i en Turban, poſede og ſlet klippede ſorte Klæder og lakerede Støvler, paatager ſig med lidet Held en pariſiſk Lapſes Mine, medens de med deſto større Held lægger ſig efter hans Laſter. Forſaavidt den nylig afdøde Vicekonges Reformer (?) er blevne iværkſatte, er Øſtens gamle, maleriſke Livsformer afſkaffede, og et tyndt Lag af europæiſk Civiliſation overført paa den uforandrede oprindelige Raahed. At Byens Sundhedstilſtand var gyſelig, og at en Forbedring var høilig fornøden, derom kan der ikke være Spørgsmaal. Derſom Vicekongen havde begyndt at foretage de nødvendige Forbedringer ved at udvikle en Bygningsart, der ſtod i Samklang med Folkets Sæder, Klimatets Fordringer og den arabiſke Kunſts Eiendommelighed, da vilde han have gjort en god Gjerning. Men de nye Boulevarder tilfredsſtiller ingen af disſe Fordringer. De er kun daarlige Efterligninger af et mangelfuldt Forbillede. Dette kan anvendes paa hele Forvaltningsſyſtemet. Det er en fremmed Plante, ſom ikke har nogen Rod i den ægyptiſke Jordbund, og ſom ikke kan trives i de forhaandenværende Forholde.

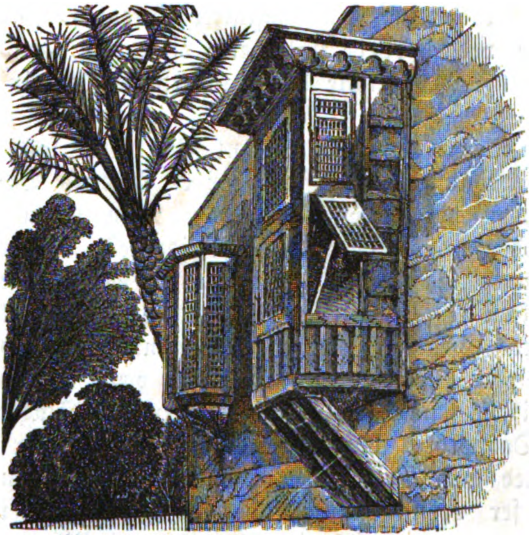

Et Gittervindu.

Det er ſandt, hvad en Amerikaner engang ſagde til mig: „Cairo er en ſtor By og kan taale en hel Del Forbedringer". Paa nogle faa Minutter kan man komme fra de franſke Kvarterer ind i Bazarernes labyrinthiſke Gange, ſom endnu er ſaagodt ſom uforandret ſiden Saladins Dage. Harun al Raſchid, Giaffar, Storvizieren og

Mesraur, Eunuchernes Høvding, kunde vandre omkring her uden at finde meget, ſom vilde have forundret dem. Moſkeen danner et godt Skillepunkt mellem disſe to Bydele. Hovedgaden, ſom fører fra den ene til den anden af disſe Kvarterer, er bred for at være i en øſterlandſk By, og har paa den ene Side en bayerſk Ølhal, paa den anden Side en Butik med Udſalg af franſke Bøger og Fotografier. Gaden er naturligvis ikke brolagt; men den er dog bred nok til, at en Vogn kan faa Plads og Fodgjængere gaa paa hver Side. Hver Vogn har ſin Forløber, — ſmidige, raſke Fyre, ſom kan holde Skridt med en Heſt i fuld Fart paa en ganſke utrolig Diſtance. De bærer en let, hvid Lærredsbluſe, ſom lader baade Arme og Ben ubedækkede. Om Dagen bærer de en liden Stav, om Aftenen en Fakkel. Det er deres Pligt at ſørge for, at ingen Fodgjænger kommer i Veien for deres Herres Vogn. De gjør dette ved uophørlig at raabe: „Til høire“, — til venſtre, — giv Agt der foran“, blan-

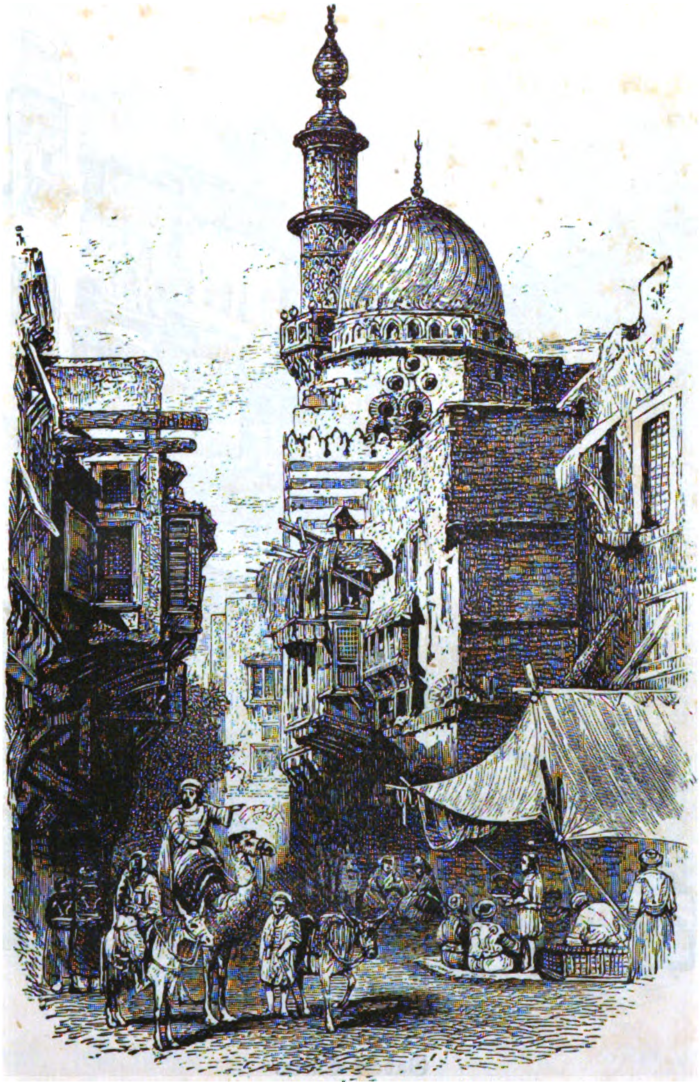

Moſkeen i Said.

det med en godmodig Snert til dem, der er altfor langſomme i Vendingen. Lange Rækker af Kameler*) med ſine lange, bueformede Halſe, lette, lydløſe Fodtrin og

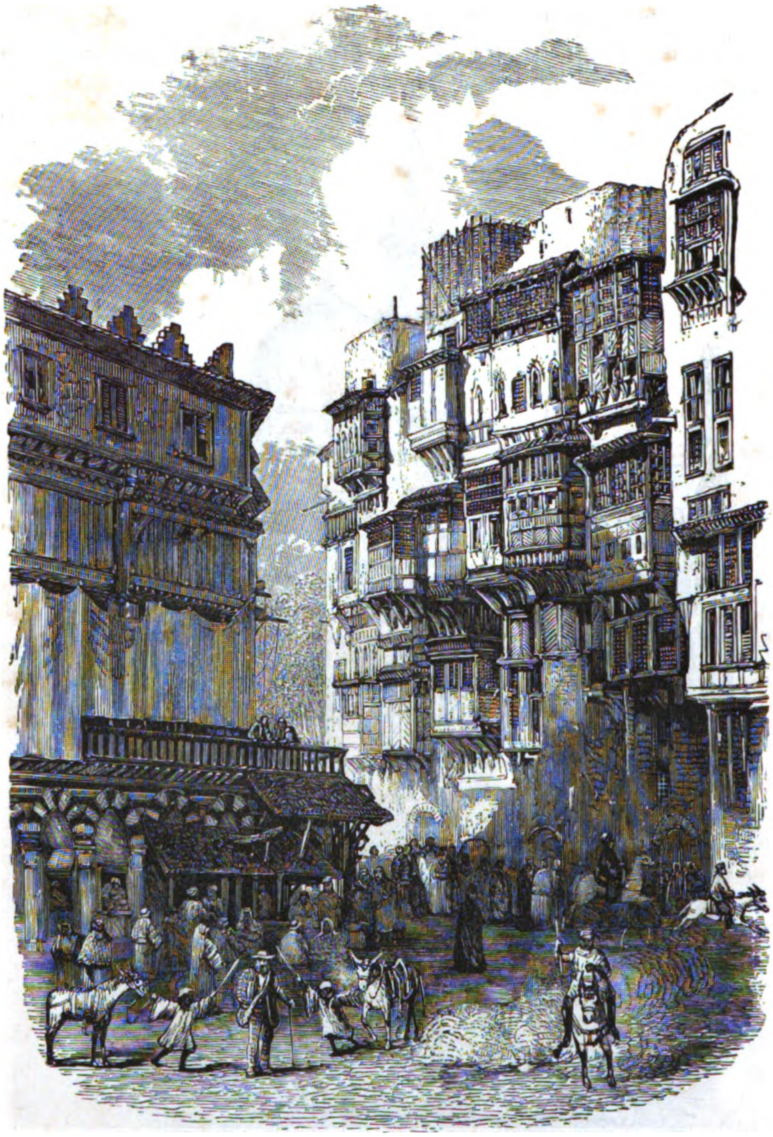

Gade i Cairo.

grætne Grynten drager høitidelig frem midt i Gaden. En Skare Æsler, paa hvis Ryg en formelig Balon af ſort Silke eller hvidt Tyll er det Eneſte, man kan ſkjelne, og hvorfra en net liden Tøffel af rødt eller gult Safianſkind ſtikker frem, bærer Haremets Damer ud for at ſkaffe dem friſk Luft. Snart møder man et helt Følge

---

*) Barham Zinke har givet en Beſkrivelſe af Kamelen, ſom, ſkjønt den er noget lang, dog er for god til at udelades her. Han ſiger: Dens lange Hals er opreiſt og foroverbøiet. Den bærer Hovedet vandret og har trukket Overlæben ned. I denne nedtrukne Læbe ſom i dens hele Fremtræden er der et foragteligt Udtryk, — Foragt for hele den nye Verden. Man kan læſe dens Tanker. „Jeg tilhører", ſiger den til ſig ſelv, thi den værdiges ikke at tale til os, men alligevel kan man ikke lade være at forſtaa den, „jeg tilhører den gamle Verden. Dengang var der baade Plads

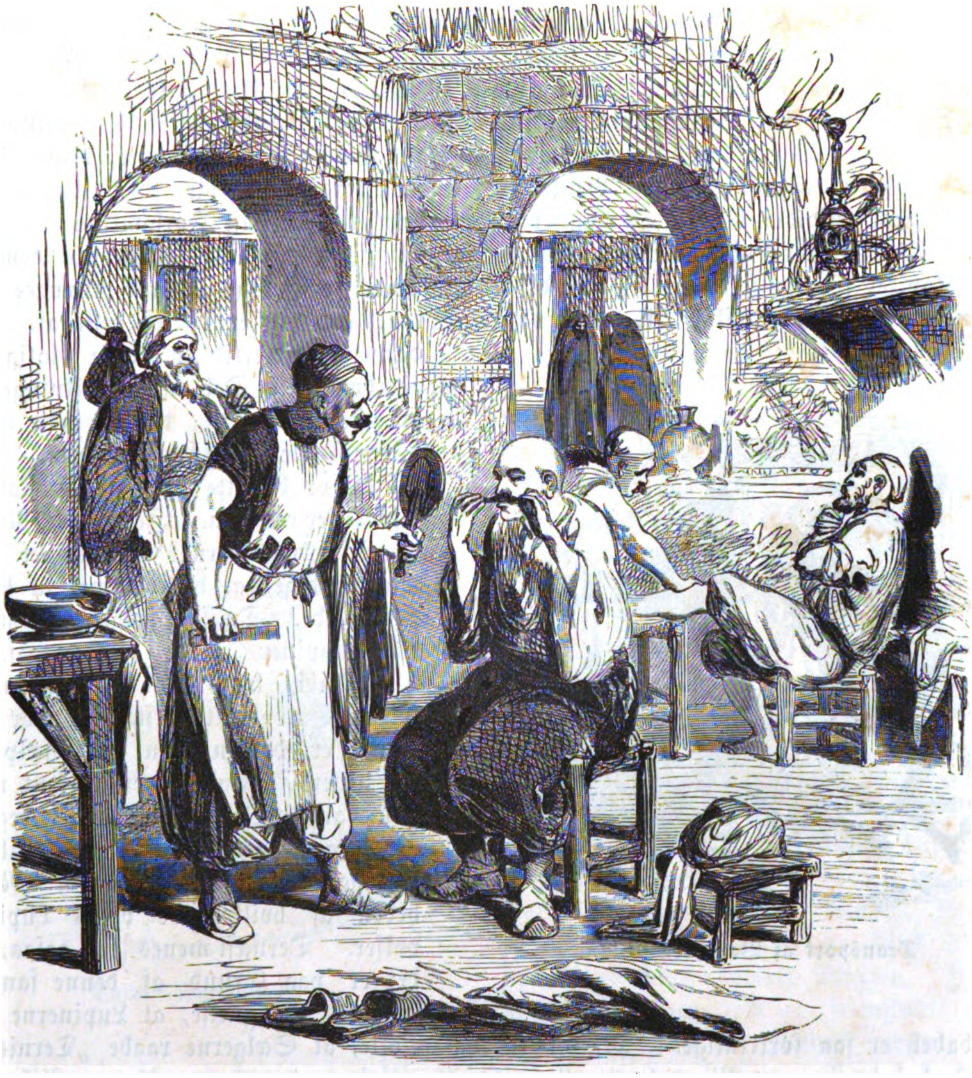

Barberſtue i Cairo.

med blinde Mænd, ſom ſynger lange Stykker af Koranen. Efter dem kommer en Del Kvinder, ſom græder og jamrer ſig med alle Tegn paa en dybtfølt Sorg. Midt

---

og Tid nok for alting. Der er dog ingen Grund til at flokkes ſammen paa denne Maade og til altid at have ſaadant Beſtyr. Jeg bevæger mig ſaa hurtigt, at baade Konger og Patriarker pleiede at være tilfreds dermed. Min Maade er den gamle Verdens Maade. Jeg bryder mig ikke om Telegrafen og Jernbanen. Før Pyramiderne var paatænkte, var allerede min Byrde beſtemt, og ogſaa, hvor hurtig jeg ſkulde bære denne Byrde fremad. Hvis nogen af disſe blegnæbbede, ſtundesløſe Perſoner (jeg kan ikke fatte, hvad de vil med mig), hvis nogen af dem ønſker, at jeg ikke ſkal rive dem overende, ſaa faar de være ſaa god at gaa afveien for mig. Jeg underretter dem ikke om, naar jeg kommer, jeg viger ikke af Veien for noget Menneſke. Hvad er der blevet af den rolige, ſtorſlagne gamle Verden? Nu er her intet andet at opdage end Spektakkel og Puffen og Pengegridſkhed". Med disſe Tanker vandrer alle Kamelerne affted i ſamme Tempo, holder Hovedet i ſamme Stilling og trækker Læben ned med ſamme Foragt for hele Verden omkring dem.

imellem dem bæres der nemlig en Baare, bedækket med et Klæde, under hvilket man let kan ſkjelne et Ligs ſtivnede Lemmer, ſom nu er paa Veien til Kirkegaarden. Snart naaes Øret af ſkarpe, gjennemtrængende Raab, ſom opfattes og gjentages af de omſtaaende Kvinder, undertiden ogſaa blandet med Lyden af en Hobo eller et Par Trommer. Det er et Brudefølge, ſom drager forbi. Bruden, et Barn paa en ti—tolv Aar, ſidder indhyllet fra Hoved til Fod i røde eller gule Tørklæder under etſlags Telt eller Bærehimmel og ſkal affted til ſin Mands Hjem *). Tilſlørede Kvinder, ſorte Slaver, arabiſke Dommere, opblæſte Paſchaer, Vandbærere, blinde Tiggere, græſke og coptiſke Præſter, Æsler med ſine Drivere og utallige, forſkjellige Slags Gadeſælgere opfylder Gaden og danner en forvirret og maleriſk Forſamling.

For at lade disſe Gadeſælgere komme til ſin Ret, burde man give dem et helt Kapitel for ſig ſelv, og til at udtyde alle deres forſkjellige Udraab trænges der et meget nøiere Kjendſkab til det arabiſke Sprog, end jeg er i Beſiddelſe af. De danner imidlertid en altfor vigtig og eiendommelig Del af Befolkningen i en øſterlandſk By, til at man uden videre ſkulde kunne forbigaa dem. Jeg vil derfor benytte mig af Mr. Lane's Udtalelſer om dem. Han ſiger: Nogle af Bisſekræmmernes Udraab er ſaa mærkværdige, at de fortjener at blive bemærkede. De, ſom ſælger „Termis“ eller Lupiner, raabe ofte: „Hjælp, o Imbábi, hjelp os“. Dette maa forſtaaes i dobbelt Forſtand. For det Første er det en Bøn om Hjælp til Scheikhen El-Imbábi, en berømt muhamedanſk Helgen, ſom ligger begravet i Landsbyen Imbabeh paa Nilens veſtlige Bred ligeoverfor Cairo, i Nærheden af hvilken de bedſte Lupiner vokſer. Dernæſt menes der ogſaa, at det er paa Grund af denne ſamme Helgens Velſignelſe, at Lupinerne fra Imbabeh er ſaa fortrinlige. Man hører ogſaa ofte, at Sælgerne raabe „Ternisſen fra Imbabeh overgaar Mandelen“, eller „O, hvor ſød er dog denne Flodens Afkom“. — De, ſom ſælger ſure Lemoner, raaber: Gud gjør dem lette (d. v. ſ. lette at ſælge). De ſtegte Kjærner af etſlags Meloner, ſom kaldes „abdallavi“, og af de almindelige Meloner bekjendtgjøres ſom „De Fortryktes Trøſter!“ Et underligt Slags Sukkertøi (Hallaweh), der ſteges af Sirup blandet med forſkjellige andre Beſtanddele, ſælges „For en Spiger“. Denne Sælgemand ſiges at være ſaagodtſom en Tyv. Børn og Tjenere ſtjæler ofte Jernſkrammel af forſkjelligt Slags fra det Hus, i hvilket de bor, for dermed at kunne ſkaffe ſig dette Sukkergodt. Appelſinhøkeren raa-

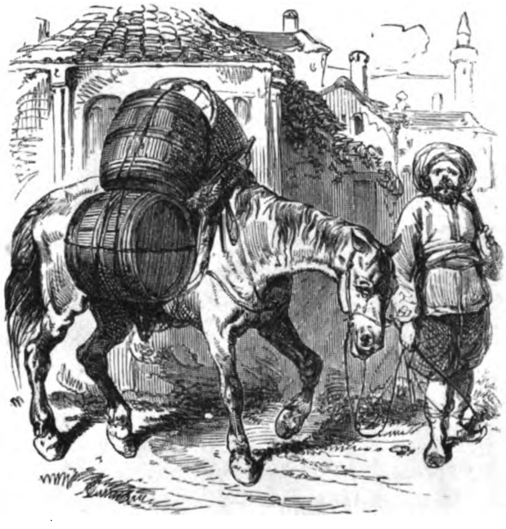

Transport af Vand fra Nilen.

---

*) Det er en komiſk Illuſtration i Cairos Gader af Veſtens uimodſtaaelige Nyhedsſyge og Øſtens uforanderlige Skikke. Bruden blev nemlig tagen hjem i en Hyrevogn; men Bærehimmelen var ſat op paa Vognen og pasſet til de 4 Hjørner for at foreſtille de 4 Stokke, ſom ſædvanlig bærer den.

der: „Honning! o, Appelſin! Honning!“ Lignende Udraab benyttes ogſaa af alle de øvrige Frugt- og Grøntſælgere, ſaa at det ofte er umuligt at gjætte ſig til, hvad det egentlig er, vedkommende Perſon har at ſælge. Der raabes f. Ex. ofte „Vilde Figener, o Druer“. Man maa da tage ſom Regel, at det, der virkelig er tilſalgs, er den mindſt gode af de opraabte Frugter; vilde Figener er ſaaledes langt daarligere end Druer. Et af de mærkværdigſte Udraab benyttes af Roſenſælgerne: „Roſen var engang en Tornebuſk; ved Profetens Sved fik den Blomſter“. Dette henviſer til et Mirakel, ſom berettes om Profeten „Hennah“. Træets duftende Blomſter bæres ogſaa omkring tilſalgs, medens Kjøbmanden raaber: „Vellugt fra Paradiſet! O Hennaens Blomſter!“ — Etſlags Bomuldstøi, ſom er vævet af en Maſkine, der ſættes i Bevægelſe ved Hjælp af Oxen, bekjendtgjøres ſom „Oxens Arbeide, I Piger.“

Et velkjendt Raab i Cairos Gader er Vandbærerens. Undertiden bruger han næſten aldeles de ſamme Ord ſom Profeten Eſaias: „O, I Tørſtige, her er Vand“. Han fortſætter imidlertid ikke „uden Penge og uden Betaling“, men for en meget lav Pris (mindre end to Øre) fylder han en af ſine ſmaa Meſſingbægere, ſom han uſtandſelig klinker mod hinanden, medens han gaar videre. Mere tvetydigt og dunkelt er Raabet: „Maatte Gud belønne mig!“ Oftere hører man ham raabe „Guds Gave“, og vi maa derved tænke paa Herrens Ord om den Hellig-Aand til Kvinden ved Brønden: „Derſom du kjendte den Guds Gave, og hvo den er, ſom ſiger til dig, giv mig at drikke, ſaa bad du ham, og han gav dig levende Vand.“

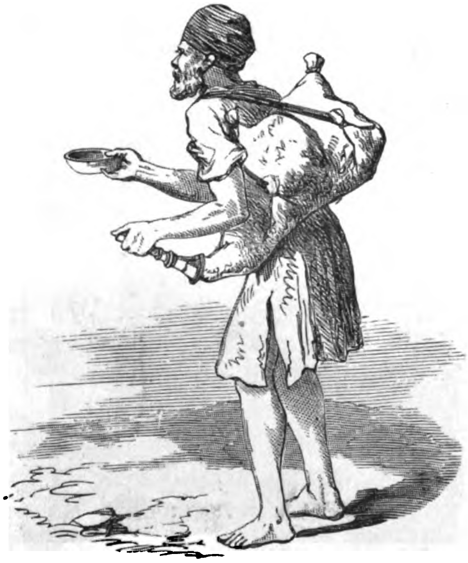

Cairiſk Vandbærer.

Naar vi ſaa lader Moſkeen bag os og træder ind i de virkelig Indfødtes Kvarterer, bliver Gaderne ſmalere og ſmalere, indtil endelig en belæſſet Kamel knapt kan komme frem, da dens Byrde paa begge Sider berører Væggen. Huſenes øvre Etager, ſom er fremſkudte over de lavere Stokværk, mødes næſten over vore Hoveder, ſaa at knapt noget af den blaa Himmel er ſynligt. Men dog er vi endnu ikke naaet ind i Bazarernes inderſte Hemmeligheder. Jeg holdt paa at ſøge i flere Dage, før jeg kunde finde Guldſmedenes Bazar. Endelig, da jeg en Dag kom ud af en meget ſmal Gade og gik hen under en mørk, ſmudſig Buegang, befandt jeg mig i en dunkel, uhyggelig Gang, der var ſaa ſmal, at det var umuligt for to Menneſker at gaa ved Siden af hinanden. Paa begge Sider af denne Paſſage arbeidede Guldſmedene flittigt, hver med ſin Kulild, Blæſebælg og Ambolt, hvorpaa de forfærdiger det ypperlige Guld- og Sølvarbeide, for hvilket Cairo er berømt og det med Rette. Filegransarbeide, ſaa fint ſom den fineſte Knipling, Halskjæder af ægte Stene, Ørenringe og Hovedſmykker, indlagte med Diamanter og Perler, ſolgtes her i de ſmudſigſte Huler af Mænd, der ſelv var aldeles ſorte af den Røg, hvori de arbeidede. Der er intet Tegn til Rigdom. Hver Gjenſtand bliver bragt frem for ſig ſelv, og dens Pris bliver faſtſat ved Vægt. Dog havde det paatrængende Veſten endog fundet Veien ind hid. Bag ſin Smedie havde hver Guldſmed et ildfaſt Jernſkab fra London eller Birmingham, hvori hans Skatte opbevaredes.

Cairos Moſkeer er meget talrige; man har paaſtaaet, at der findes indtil fire hundrede. Mange af dem er af betydelig Størrelſe og arkitektoniſk Værd. Men med Undtagelſe af Muhamed Alis Moſke, ſom nylig er blevet opført, er de alle i

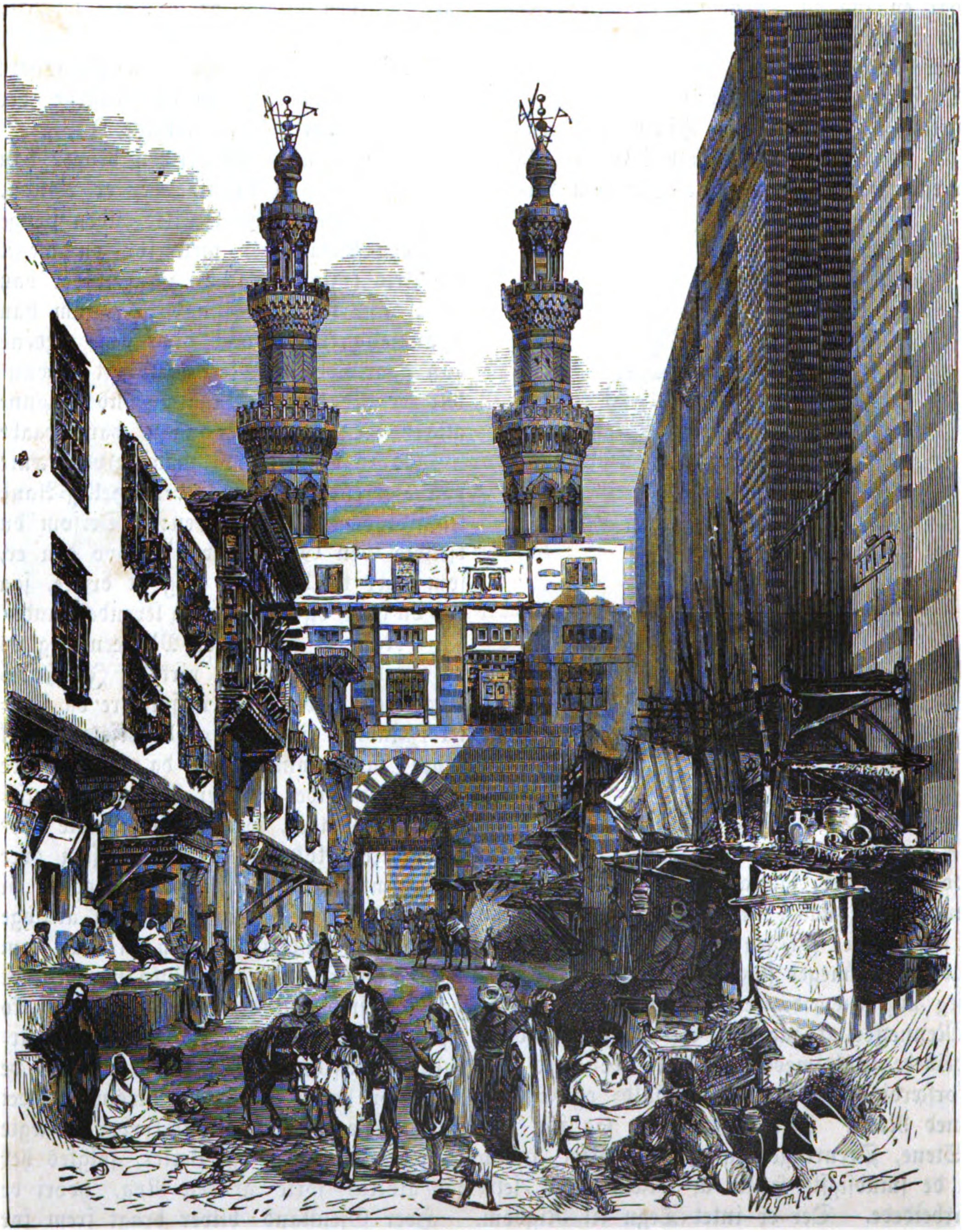

Bab el Mutawelli, Cairo.

Forfald. Mange forſkjellige Grunde angives herfor. Nogle ſiger, at Ægypterne hindres af overtroiſke Følelſer fra at holde Moſkeerne i Stand. Andre igjen mener, at det har ſin Grund i en Tilbagegang i religiøs Tro og Iver. Den rimeligſte Forklaring ſynes dog at være den, at Regjeringen, efter at have konfiſkeret alle Moſkeernes og Præſternes Eiendomme, nu ikke opfylder ſin Pligt at holde Bygningerne i ordentlig Stand. Sultan Tuluns Moſke maa intereſſere Arkitekter af den Grund, at ſkjønt den blev bygget for over tuſind Aar ſiden (Aar 879), er den dog bygget i Spidsbueſtil, ſom altſaa var kjendt der mere end tre hundrede Aar, før den blev indført i England. Sultan Haſſans Moſke, lige ved Fæſtningen, er en overmaade ſmuk Bygning, ſammenſat af de ydre Stene fra den ſtore Pyramide. Fairholt ſiger, at den har en Overflod af de rigeſte og fineſte Udſmykninger baade indvendig og udvendig. Det ikke mindſt mærkelige ved dens Udſtyr er en Række kulørte Glaslamper af ſyriſk Arbeide, alle forſynede med Sultanens Navn, hvilke hænger ned fra Væggene midt iblandt de øvrige Dekorationer med ſine glødende Farver. De er noget af det ſmukkeſte gamle Glasarbeide i ſit Slags; men mange af dem er knuſte, og andre hænger meget uſikkert i halvt fortærede Kjæder. — Skjønt denne Moſke er Cairos Stolthed og Pryd, tillader Indbyggerne den dog at forblive i en ſaa ſmudſig og forfalden Tilſtand, at den vidner om, hvorledes al religiøs Iver lidt efter lidt holder paa at dø ud hos Folket.

Udkanterne af Cairo og de omliggende Diſtrikter er meget intereſſante. Man kan tilbringe hele Uger med atter og atter at beſøge de mange tiltrækkende Punkter.

I Omegnen er der yndige Landſteder, omgivne hver af ſin Have, i hvilke der er rigelig Vandtilførſel, og ſaaledes ogſaa en Rigdom paa alle et ſemi-tropiſk Lands Væxter. Naar man ſværmer om i Byens Forſtæder, ſtøder man ofte paa en aaben Plads, der benyttes ſom Markedsplads. Hvor lig og dog hvor forſkjellig fra et europæiſk Marked! Her er viſtnok Gynger og Karouſſeller; men mørkhudede, blankøiede arabiſke Gutter indtager her vore unge Mænds Plads. Der borte ſtaar en Slangebeſværger med Halsbaand og Bælte af levende Slanger. Foran ham ſtaar en Del Spyſlanger, opreiſte paa ſine Haler, og bevæger ſig frem og tilbage i Takt med Muſikken fra en grovt arbeidet Guitar. I Nærheden af ham ſidder der en Eventyrfortæller, ſom paa ſit ſtrubelydende Arabiſk beretter en eller anden endeløs Hiſtorie fra Tuſind og en Nat, medens Hoben ſidder rundt om ham og lytter med en Opmærkſomhed, ſom Intet ſynes at kunne trætte. Jøglere, Kvakſalvere og Akrobater udfører ſine Kunſter netop paa ſamme Maade, ſom de gjør det hjemme. Markedsboder, der beſtaar af nogle faa Pæle og Tværbjælker, over hvilke man har ladet den vilde Vin voxe, yder de Dagdrivere Skygge, der Time efter Time ſidder der og nipper til ſin Kaffe eller Limonade, medens de lytter til Tarabukaen, den nubiſke Trommes ſørgmodige Toner eller til Rørfløiten og et eller andet Hakkebræt. Det er en lyſtig Scene, ſom dog er triſt nok. Diſſe Mænd er ikke Andet end Børn. De har ingen Beſkjæftigelſe, ingen Omſorg, intet Livsmaal, intet Fremtidshaab.

Idet vi fortſætter vore Streiftog langs Nilens Bredder, maa vi ſætte over en af dens Biarme for at aflægge et Beſøg ved Nilometeret. Man ved ikke med Beſtemthed, i hvilket Aar det blev bygget. Man tror i Almindelighed, at det er opført af en af de tidligſte Kalifer, Mamun (813—833 eft. Chr.). En Schakt, der er bygget af Murſten, er blevet ſænket ned i Niveau med Flodleiet; men Bunden er opfyldt af Dynd og Levningerne af Taghvælvet, der er ſtyrtet ind. En Støtte, forſynet med Grader, er opført midt i Schakten for at viſe, hvor mange Kubikfod Overſvømmelſen naar op til. Den 16de Grad eller Kubikfod kaldes „Sultanens

Vand," da Landet ikke beſkattes, uden naar Vandet har naaet den Høide. Fra 18 til 20 Kubikfod kaldes det „En god Nil." Mindre end det giver nemlig Jorden for lidet Vand, medens mere Vand ødelægger Landet og bringer ſtor Nød over Bønderne. Saalænge Vandet ſtiger, gaar der hver Morgen Mænd gjennem hele Cairo, der udraaber, hvor høit Vandet har naaet. Beboerne venter paa denne Bekjendtgjørelſe med den ſtørſte Spænding og Intereſſe, da det afhænger heraf, om det følgende Aar ſkal ſkal blive et Hungersaar eller et rigt Kornaar. Naar den endelige Vandhøide er naaet, bliver Dæmningerne afſkaarne, og Vandet faar Lov til at løbe ud i alle Bikanalerne, og ſtor Glæde og Fryd herſker i den hele By.

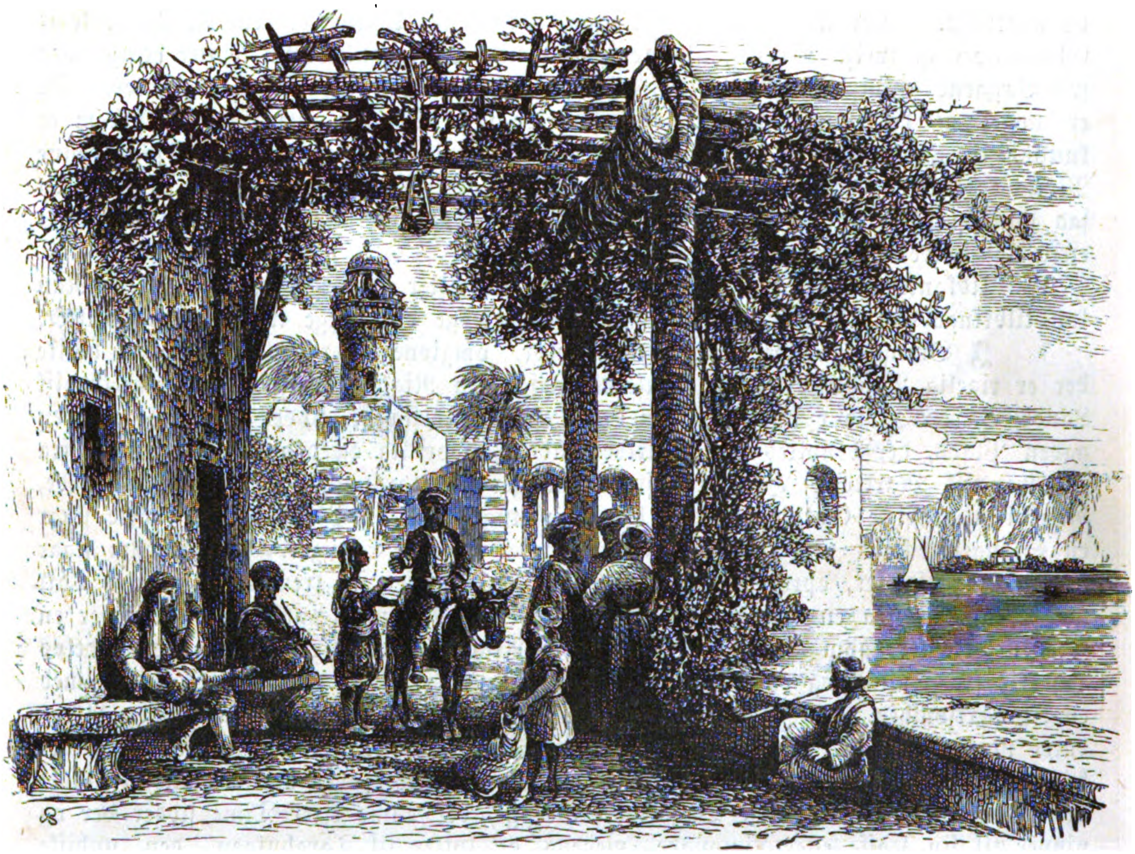

Caffehus ved Cairo.

Der er dog maaſke intet Sted i Byens umiddelbare Nærhed, der atter og atter beſøges med den ſamme uſvækkede Intereſſe ſom Fæſtningen. Den ſtaar paa en fremſpringende Klippe øſtenfor Cairo. Fra den har man den meſt ſtorartede Udſigt over hele Byen og Ørkenen langt mod Syd, og den mægtige Flod ſtrækker ſig ſom en Sølvſtribe gjennem den grønne Nildal.

I dette vidunderlige Skue danner Pyramiderne de meſt iøinefaldende Punkter. Jeg blev altid ſlaaet af, hvor nær de ſyntes at være os, og hvor enſomme og adſkilte de ſtod. Skjønt man kan ſe dem ganſke tydelig, og det er meget let at naa hen til dem, ſtaar de dog ligeſom ganſke fremmede for hele det omliggende Landſkab. Det ſmale Stykke opdyrkede Land langs Flodbredden nærmer ſig dem viſtnok, men naar dog ikke hen til dem. Ørkenens Stilhed ruger over dem. Støien fra Byen ved vore Fødder lyder hen til os. Dens travle Liv bevæger ſig for vore Øine. Men Intet formaar at forjage den Følelſe af grufuld Hemmelighedsfuldhed og Adſkillelſe fra Udenverdenen, ſom omgiver diſſe ærværdige Mindesmærker fra Oldtiden.

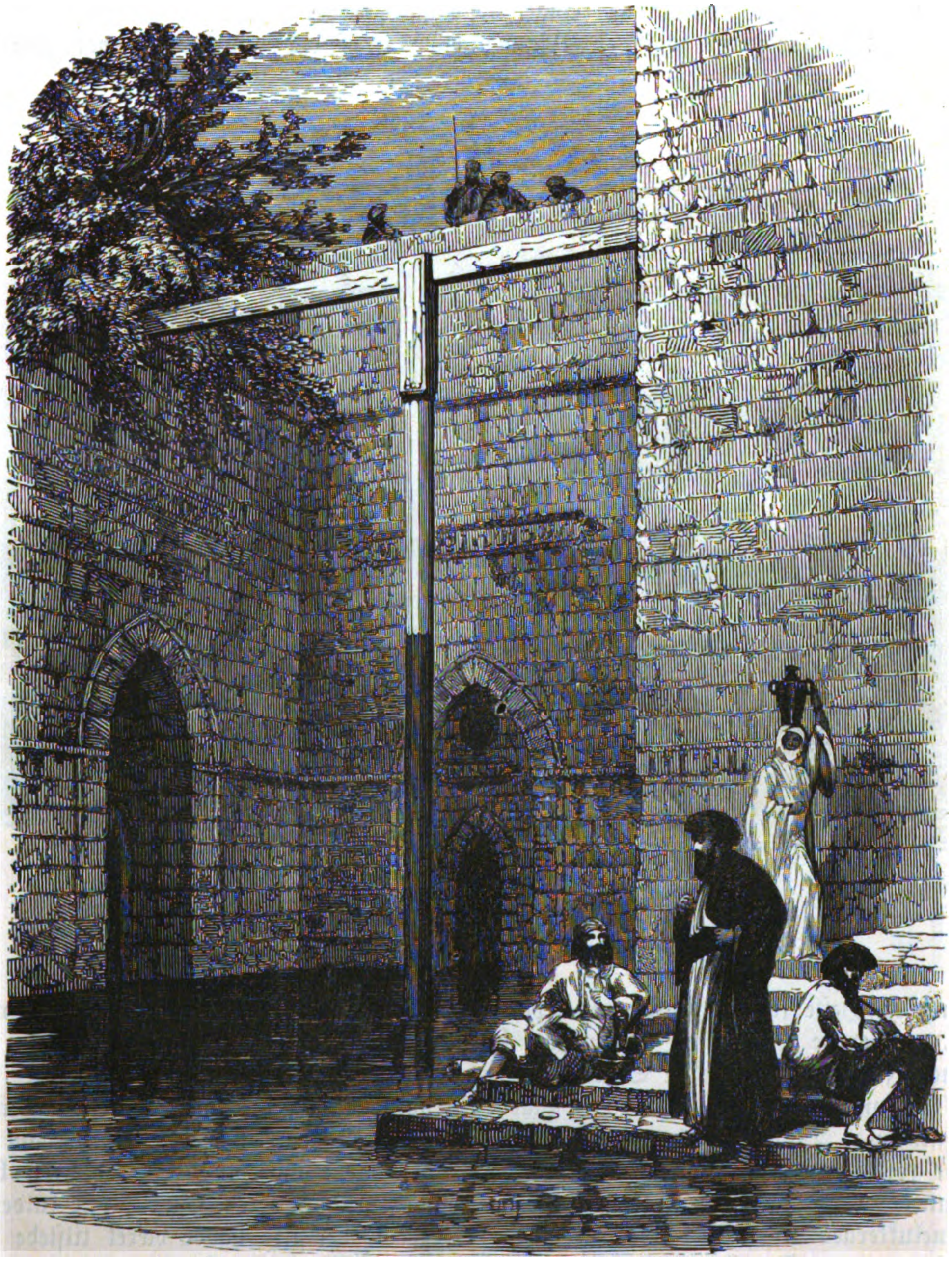

Nilometeret.

En ſørgelig Erindring knytter ſig til en af Fæſtningens Gaardsrum. — Medens Mehemed Ali i 1811 var i Færd med at udruſte ſin Expedition imod Wahabeerne, hørte han, at Mamelukkerne tænkte under hans Fraværelſe at gjøre Oprør imod hans Regjering. Han indbød nu alle Hærens Befalingsmænd til at være tilſtede paa Fæſtningen, naar hans Søn Tusſum Paſcha ſkulde indſættes ſom Hærens Øverſtbefalende. Da Høitidelighederne var forbi, beſteg de atter ſine Heſte for at ride bort, men fandt da Portene til Gaardsrummet ſtængte. I ſamme Øieblik begyndte en voldſom Muſketild paa dem fra de omliggende Barakkers Vinduer. Der var ikke at tænke paa Modſtand og Flugt. De galopperede rundt i den trange Gaardsplads, idet de forgjæves ſøgte en Udgang eller en Fiende, ſom de kunde angribe.

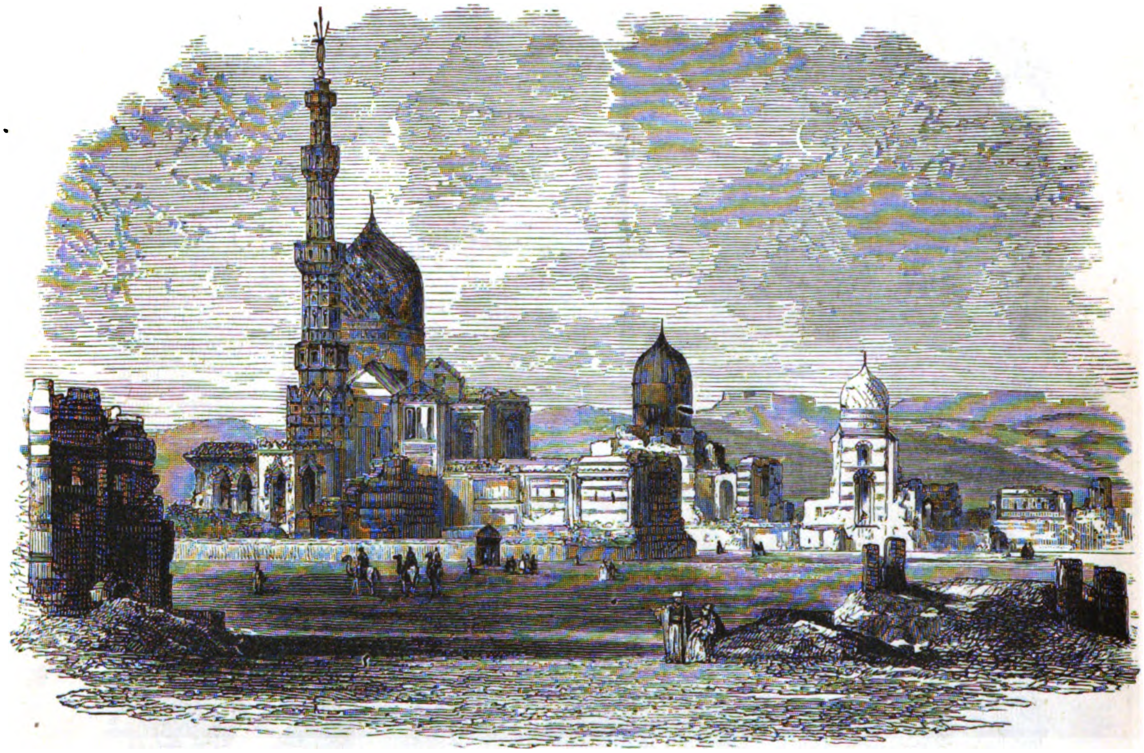

Kaliffernes Begravelſespads.

Mænd og Heſte faldt i ſtore Hobe paa Gaardspladſen. Kun én af dem, Emen Bey, overlevede Myrderiet. Han lod ſin Heſt ſpringe ud over Bolværket, der danner Fæſtningens veſtlige Side. Dyret blev dræbt ved Faldet; men han ſelv undkom ſom ved et Mirakel og naaede Arnauternes Leir paa Sletten nedenfor Fæſtningen. Disſe nægtede at udlevere ham til Paſchaen, og det lykkedes ham at ſlippe forklædt ud af Landet. De Soldater, der havde taget Del i Slagteriet, blev belønnede ved at faa Tilladelſe til at plyndre ſine Offeres Huſe og at fuldende Mamelukkernes Udryddelſe ved at myrde alle dem, der ikke havde været tilſtede ved Feſtlighederne. Det ſiges, at henimod tolv hundrede Menneſker blev myrdede. Naar

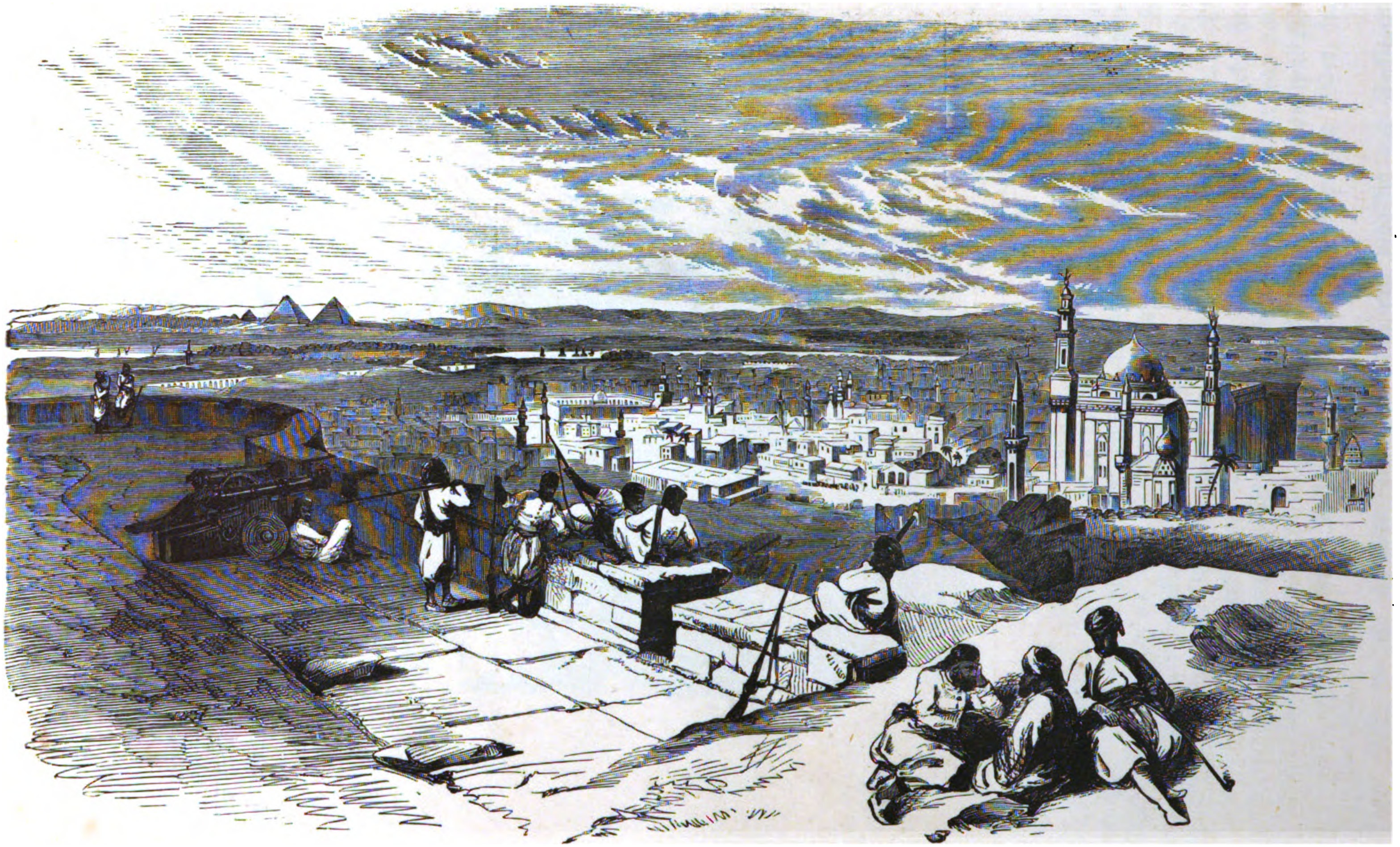

Udſigten fra Fæſtningen.

vi beſøger Mehemed Alis prægtige Moſke lige ved Ugjerningsſtedet, er det umuligt at glemme denne ſørgelige, rædſelsfulde Begivenhed.

Skjønt der er faa eller ingen Levninger tilbage i Cairo af Pharaonernes Ægypten, ligger dog denne By ganſke i Nærheden af flere af det gamle Dynaſtis vigtigſte Byer. Det Sted, hvor Memphis har ligget (vi vil komme til at beſøge det ſenere paa vor Reiſe opover Nilen), er kun nogle faa Mil ſøndenfor Cairo. Heliopolis ligger endnu nærmere. Naar man forlader Byen og har Fæſtningen og Kaliffernes Grave paa høire Haand, gaar Veien under Tamariſk- og Accaſiealléer gjennem en frugtbar, veldyrket Egn. Men ſnart ophører al Plantevæxt, og vi betræder den vidtſtrakte Sandørken, ſom paa' begge Sider omgiver Ægypten. Hvorſomhelſt en Fordybning i Jordbunden eller en Udvidelſe af Vandledningerne bringer nogen Fugtighed og ſaaledes yder et lidet Fortrin fremfor den almindelige Ødemark, „der blomſtrer Ørkenen ſom en Roſe." Paa en af diſſe frugtbare Steder, ſtrax før man naar den Plads, hvor Memphis laa, er der en Have, i hvilken der ſtaar et ærværdigt Figentræ, der af Ælde er udhulet, knubret og næſten uden Blade. Det er nu indgjærdet og betragtes med Ærbødighed af Kopterne ſom det Sted, hvor Joſef og Maria med Jeſusbarnet hvilede paa Veien til Ægypten. Der har været en jødiſk Koloni paa dette Sted, hvilket giver denne Legende en vis Sandſynlighed. Men ſkjønt Træet viſtnok er meget gammelt, har det dog vel neppe den Alder, ſom Sagnet tillægger det.

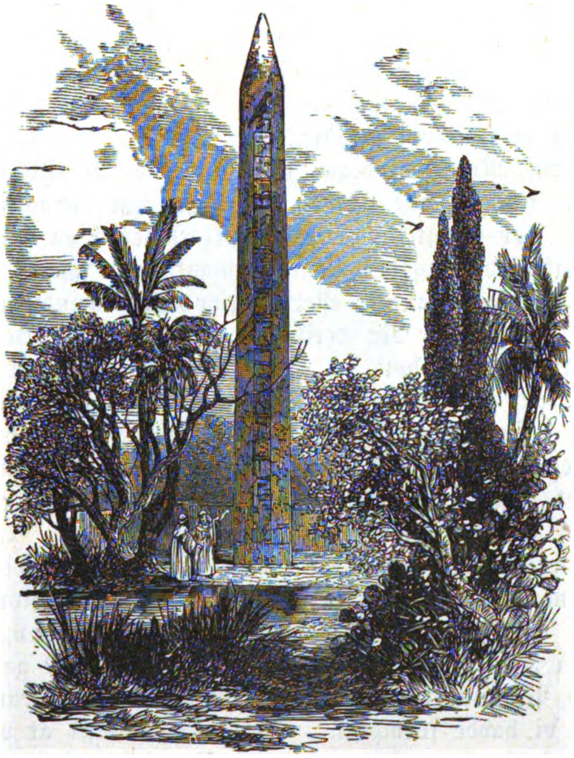

Obeliſken ved Heliopolis.

Veien fører os nu gjennem en vid Slette, rigt bedækket med Sukkerrør.

Mellem denne Plantes brede, grønne, blanke Blade reiſer der ſig en eneſte rød Granitſøile, der fra Sokkelen til den øverſte Spidſe er bedækket med Hieroglyfer. Den er den eneſte Levning af den engang ſaa berømte Solby, Herodots og Strabos Heliopolis, Jeremias Bethſemes *) og Joſephs On **). Til denne det gamle Ægyptens ſtore Univerſitetsby kom Plato, Eudoxus og Grækenlands Viſe for at blive indviede i Præſternes hemmelige Videnſkaber. Her, fortæller Manethus, blev Moſes oplært i al Ægyptens Visdom. Denne enſomme Støtte, der blev opreiſt omtrent et Aarhundrede før Joſeph, maa have ſeet ned paa hans Bryllup med Asnath, Potiferas Datter. Den har ſtaaet paa ſin nuværende Plads næſten fire tuſind Aar, og den er den eneſte Reſt af de Sphinx-Alléer, Templer, Paladſer, Skoler og Obeliſker, om hvilke Hiſtorieſkriverne ved at berette os. Man ſkal endogſaa i Ægypten have vanſkeligt ved at finde mange Steder, hvortil der knytter ſig ſaa mange og ſaa forſkjelligartede Intereſſer ſom til Heliopolis.

Men endnu venter os „den ſtore Udflugt" fra Cairo, — jeg mener til Pyramiderne. Jeg havde ſeet dem ſaa ofte paa Afſtand, og deres Afſondrethed og Størrelſe havde gjort et ſaa dybt Indtryk paa mig, at det var med ſtørſte Intereſſe og Glæde, jeg om Morgenen begav mig afſted for at tilbringe en hel Dag med nøiere at underſøge dem. Lige til den ſidſte Tid har denne Tur ikke været uden ſine Vanſkeligheder. Før maatte man ſætte over Nilen i en Færgebaad, Æsler var det eneſte Befordringsmiddel, og den Reiſende maatte ofte gaa flere engelſke Mil fra den lige Vei for at undgaa Kanaler eller overſvømmede Landſtrækninger, eller man maatte bæres over af Mænd. Nu derimod er der en ſmuk Bro over Elven. En bred Landevei, der er lagt ſaa høit, at Overſvømmelſen ikke kan naa den, med en Allé af ſkyggende Træer fører nu forbi Vicekongens Palads lige til det Sted, hvor Pyramiderne ſtaar. De Reiſende, der ynder Poeſi og Eventyr, beklager ſig over denne Forandring, og de hører med Sorg, at der tales om at anlægge en Jernbane. Det er viſtnok meget proſaiſk at kjøre ud til Gizeh i en magelig Vogn med to Heſte for, uden at udſætte ſig for ſtørre Farer eller Beſværligheder, end naar man reiſer lidt ud paa Landet hjemme. Men for dem, der kun har Tid til at anvende en eneſte Dag paa denne Udflugt, har den nye Vei viſtnok ſine ſtore Fordele.

Omtrent en Time, efterat vi havde forladt Esbekiaen, ſer vi Pyramiderne ſtige op af Sandet i Horizonten, og nu ſynes de at være os ganſke nær. Ved det førſte Øiekaſt ſyntes Pyramiderne at være en Skuffelſe. De var meget nærmere og meget mindre, end vi havde formodet. Vi havde antaget at ville tiltrænge omtr. to Timer til Turen derhen, og dog viſte vore Uhre, at vi kun havde været underveis én Time. Men ſnart opdagede vi, at vi havde været Gjenſtand for et Sandſebedrag. Luftens fuldkomne Klarhed, den fuldſtændige Mangel paa mellemliggende Gjenſtande til at afbryde Slettens Ensformighed eller til at betegne Afſtandene, og endelig Pyramidernes umaadelige Størrelſe havde bragt os til at tro, at vi var ganſke nær vort Beſtemmelſesſted, førend vi endnu havde tilbagelagt Halvdelen af Veien. Efterſom vi nærmede os Pyramiderne, ſteg de ſtørre og ſtørre frem for vort Blik, og da vi befandt os ved Foden af dem, ſvarede de ganſke til vore Forventninger. Jeg følte idetmindſte Intet til den Skuffelſe, ſom ſaa mange Reiſende taler om.

Hvor ſtore og imponerende end Pyramiderne nutildags er, ſaa er det dog af Vigtighed at erindre, at vi nu ikke ſer dem i ſin oprindelige Skikkelſe. Man

---

*) Jerem. 43, 13. **) 1 Moſeb. 41, 45.

har ſagt: Alt frygter for Tidens Tand; men ſelve Tiden frygter for Pyramiderne. Menneſkenes Ødelæggelſeslyſt har imidlertid formaaet, hvad den blotte naturlige Forgjængelighed ikke var iſtand til at udrette. Men disſe uhyre Bygningsmasſer har dog ydet en ſtærk Modſtand baade mod Menneſkenes og Tidens forenede Angreb. Da Pyramiderne endnu beſad ſit oprindelige Udſeende, havde de ikke den ophakkede og ujævne Overflade, paa hvilken vi nu klatrer op. Deres Ydre var dengang glat og blankt, ja maaſke endog bedækket med Hieroglyfer. I flere Aarhundreder har

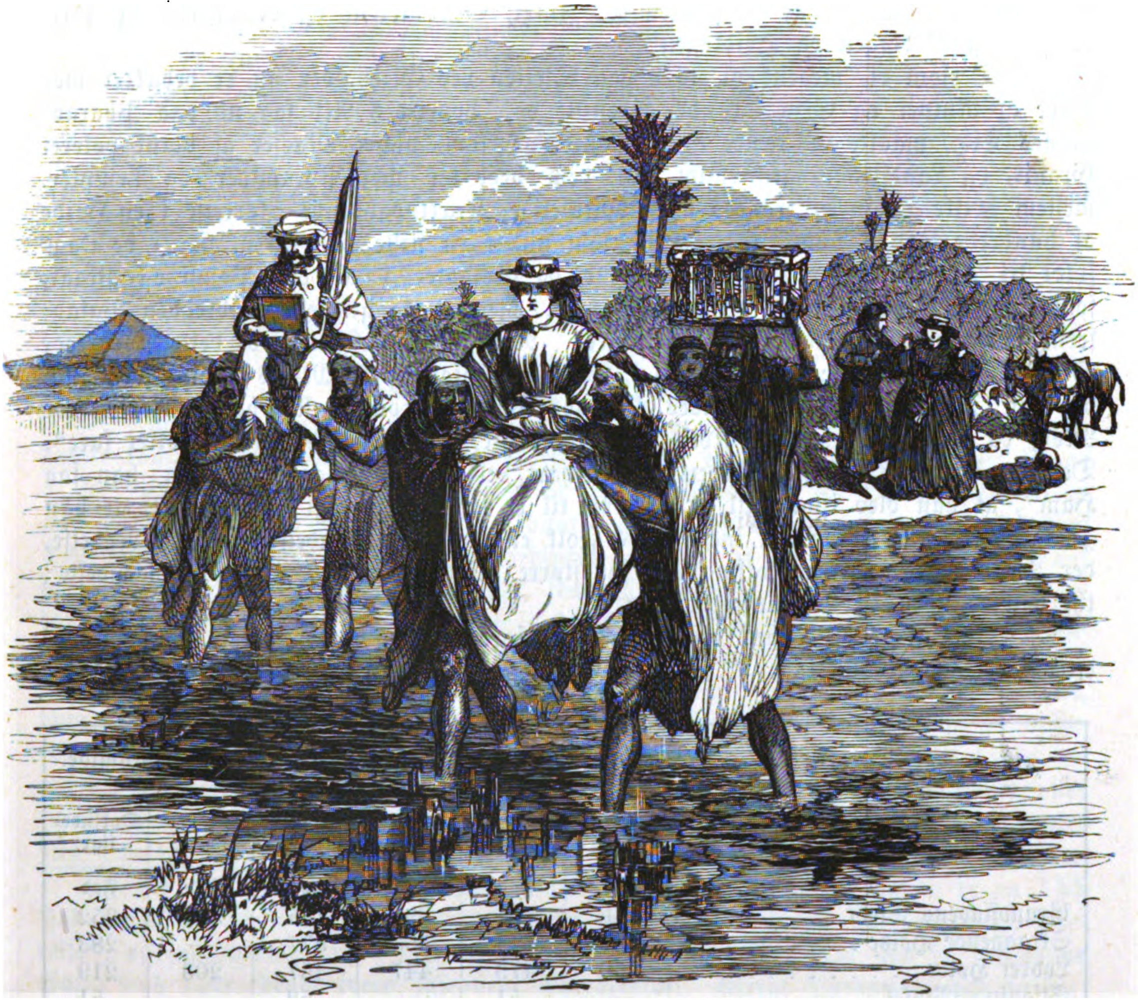

En Udflugt til Pyramiderne.

Pyramiderne forſynet de ſenere Tiders Ægyptere med de Granitblokke, hvoraf de har bygget ſine Byer. Skjønt Pyramidernes Skjønhed paa den Maade er blevet ødelagt, har deres Omfang dog ikke aftaget ſynligt. Abd-el-Atif, en arabiſk Læge, ſkriver i det tolvte Aarhundrede, da de Stene, ſom dannede Overfladen endnu laa paa ſin Plads: „Den meſt beundringsværdige Omſtændighed ved det Hele er den overordentlige Nøiagtighed, med hvilken disſe Stene er blevne tilhuggede og ſammenføiede. Sammenſætningen er ſaa akkurat, at ikke engang en Naal eller et Haar kan ſkydes ind mellem dem paa nogen Kant. Stenene er forenede med et Slags Cement; men Cementlaget indtager ikke ſtørre Plads end et Ark Papir. Disſe Stene er bedækkede med etſlags hemmelig Skrift, hvis Betydning til denne Tid er aldeles ukjendt. Disſe Indſkrifter er ſaa talrige, at hvis man vilde afſkrive dem alene, der kan ſees paa disſe to Pyramider, vilde man komme til at fylde mere end ti tuſind Bøger.“ Herodot ſiger, at der i en af Indſkrifterne fortælles om, hvorledes der blev kjøbt for ſexten hundrede Sølvtalenter i Rædikker, Løg og Hvidløg til Arbeiderne. Dette minder os om Israeliternes Beklagelſer*): „Vi kommer ihu den Fiſk, ſom vi aad i Ægypten for Intet, Græskarrene og Melonerne og Purreløgen og Rødløgen og Hvidløgen“.

Derſom vi, medens vi ſtaar paa Sletten ved Gizeh, der nu er bedækket med Hobe af Ruiner og Grus, kunde foreſtille os, hvorledes Alt ſaa ud paa Pharaonernes Tid, maatte vi tænke os Pyramiderne ſom uhyre Masſer af blank poleret Granit, og Landſtrækningen rundt om dem bedækket med Pyramider og Templer, mellem hvilke Sphinxen tronede i ſin høitidelige, ſkrækindgydende Størrelſe i en Høide af hundrede Fod. Denne Strækning, ſom nu er en ſtille Sandørken, var i de Dage fyldt til Trængſel af Præſter, Stormænd og Soldater i al den Pomp og Pragt, ſom Mindesmærkerne gjør os bekjendt med, medens langs hele Nilbredden Paladſerne i Memphis glindſede i Solſkinnet. Naar vi foreſtiller os dette ſtorartede Skueſpil, kan vi bedre ſætte os ind i, hvilken Selvfornegtelſe Moſes udviſte dengang, da han „nægtede at ville kaldes Pharaos Datters Søn“, eller hans uforſærdede Mod, da han ſtod frem for Kongen og forlangte, at han ſkulde „lade Folket fare“. Det var kun, fordi han i Troen „holdt hart ved den Uſynlige, ſom om han ſaa Ham“, at han blev iſtand til at naa op til et ſaa heltemodigt Standpunkt, at han „valgte heller at lide Ondt med Guds Folk end at have Syndens timelige Nydelſe, der han agtede Chriſti Forſmædelſe for ſtørre Rigdom end Ægyptens Liggendefæ; thi han ſaa hen til Belønningen**).“

Nedenſtaaende Tabel viſer os disſe forbauſende Monumenters Dimenſioner efter Perrings Udmaalinger***):

	1ſte Pyramide.		2den Pyramide.		3die Pyramide.	
	Nuværende.	Oprindelige.	Nuværende.	Oprindelige.	Nuværende.	Oprindelige.
	Fod.	Fod.	Fod.	Fod.	Fod.	Fod
Grundfladens Sider	746	767	690	705	352	352 ’
Skraanende Høide	568	614	563	577	—	283
Lodret Høide	450	479	447	457	203	219
Stignings-Vinkel	—	51.20	—	52.21	—	51.10
Grundfladens Størrelſe angivet i ☐-Yards****)	61,835	65,437	53,015	55,320	13,853	13,853

---

*) 4 Moſeb. 11, 5. Den almindelige Mening blandt Ægyptologerne er den, at Pyramiderne ingen Hieroglyfer havde. Abd-el-Atifs og Herodots Udſagn er imidlertid ſaa beſtemt, at det er vanſkeligt at tvivle paa Sandheden af, hvad de ſiger.

**) Hebræerne 11.

***) Baron Bunſen har med Rette paapeget, at hvor nøiagtig man end vil maale, er det dog under Pyramidernes nuværende forfaldne Tilſtand umuligt at faa et mere end tilnærmelſesvis rigtigt Reſultat.

****) En engelſk Yard = 95 Centimeter.

Heraf kan man ſe, at den ſtore Pyramide er en halv Gang til ſaa lang paa hver Side ſom Weſtminſter Abbediet. Skjønt den er blevet berøvet mere end tredive Fod i Høiden, efterat man har borttaget ſelve Spidſen, ſaa er den dog fremdeles femti Fod høiere end Spiret paa St. Paulskirken i London, og dens Grundflade dækker tretten Akres Jord (hver Akre 4840 □ Meter). Det antages, at den har indeholdt 6,848,000 Tons ſolid Murarbeide.

Selve Pyramiden indeholder to Rum, der har faaet Navnet Kongens og Dronningens Værelſe. Det ſidſtnævnte Rum er indvendig bedækket med polerede Stenplader, meget nøiagtig ſammenſatte, og Taget er kunſtfærdig dannet af Stenblokke, der er ſtillede mod hinanden, og ſom derved formaar at modſtaa Trykket ovenfra. Dette Værelſe kommer man til ad en ſkraanende Gang, der ender i et Slags Galleri eller Sal, tyve Fod høi. Fra Indgangen til dette Galleri fører der en lang vandret Gang, hundrede og ni Fod i Længde, ind i Dronningens Værelſe, der er ſytten Fod langt fra Nord mod Syd, atten Fod bredt og tyve Fod høit til Toppen af de heldende Stenblokke. Dette Galleri vedbliver at ſtige, til det naar etſlags Veſtibule, ſom fører ind i „Kongens Værelſe“. Dette Rum er udſtyret ligeſaa omhyggelig ſom det tidligere omtalte, og det maaler flere og tredive Fod i Længden, ſytten i Bredden og er nitten Fod høit. Den nordlige og ſydlige Væg er gjennembrudt af to Schakter eller firkantede Rør, der er otte Tommer i Tverſnit og gjennemſkjærer paa Skraa opad ſelve Pyramidens maſſive Bygværk lige til den ydre Rand.

„Kongens Værelſe“ indeholdt en rød Granit Sarkofag uden Laag. Den var ganſke tom, og der fandtes paa den hverken Billeder eller Indſkrifter af noget Slags at ſe. Døren bevogtedes ſaa at ſige af fire tunge Stene, der var beſtemte til at anbringes der, efterat Liget var blevet biſat, og ſom altſaa umuliggjorde Adkomſten. Værelſets Tag er fladt, og for at forhindre det fra at lide under den ſtore Vægt ovenfra er der i Bygningen indrettet fem Mellemrum. Paa en af diſſe Tagkammeres Vægge fandt General Vyſe i 1836 det, ſom man hidindtil havde ſøgt forgjæves efter i hele Pyramiden. Der fandtes nemlig flere Hieroglyfer, malede i rød Oker og, ſom det ſyntes, anbragte ſom Mærker fra Stenbruddet for at viſe, hvor Stenene ſkulde ſammenføies. Blandt diſſe Mærker opdagede man da ogſaa den aflange Ring, der omgiver de kongelige Navne, og ſom man allerede havde bemærket paa en tilſtødende Grav. Inde i Ringen kunde man læſe Shufu eller Chufu, ſom i den ægyptiſke Udtale er det ſamme ſom eller ialfald nær beſlægtet med Cheops, hvem Herodot angiver ſom den ſtore Pyramides Bygmeſter.

En af de karakteriſtiſke Eiendommeligheder ved denne Pyramide er en 155 Fod lang vandret Schakt, der er nedſænket fra Galleriet foran „Dronningens Værelſe“, og ſom munder ud i den underjordiſke Gang. Man kan her ſe, at denne Gang maa være brudt tvers igjennem Murarbeidet, efterat Pyramiden var færdig, og den har ſandſynligvis tjent ſom Udgang for Murerne, efterat de indenfra havde ſtængt den virkelige Indgang med den Granitmaſſe, der i lang Tid ſkjulte Aabningen og umuliggjorde Adkomſten. Gangens nederſte Aabning blev derpaa tillukket med en lignende Sten, hvorefter Bygningsmændene maa være gaaede ud ad den nordlige Dør, ſom de derpaa lukkede ſikkert igjen og ſkjulte under det polerede Stendække. Paa denne Maade troede de for beſtandig at have beſkyttet Pyramiden mod menneſkelig Indtrængen.

Diſſe overordentlige Forſigtighedsregler ſynes at beſtyrke Sandheden af, hvad Herodot fortæller, nemlig at Cheops ikke blev begravet i den Ligkjælder, ſom han havde ladet bygge til ſig. Da han frygtede for, at Folket muligens vilde øve Vold imod hans Lig, lod han det hemmelig begrave i et endnu ſikrere Tilflugtsſted. Man har ikke fundet nogen anden Pyramide, der indeholder et øvre Værelſe, og det er derfor ikke uſandſynligt, at „Dronningens Værelſe" var det Sted, hvor hans Lig laa ſkjult, medens Folket forgjæves brød op den nedre Gravkjælder.

Lepſius har beviſt, at Pyramiderne blev byggede lidt efter lidt. I vedkommende Konges førſte Regjeringsaar blev ſelve Gravkammeret bygget, og et Lag Murarbeide blev anbragt rundt om det. Derſom Kongen døde, før man var kommen videre med Bygningsarbeidet, blev Liget bragt ind, og Pyramiden blev derpaa fuldført. For hvert Aar af ſin Regjering lod Kongen et nyt Lag føie til Pyramiden, baade til Grundfladen og Siderne. Paa den Maade kunde man tælle Kongens Alder af Trinnene paa Pyramiden, ligeſom man kan ſe et Træs Alder af Ringene i Stammen. Naar ſaa det ſidſte Aar kom, blev Trinnene udfyldte, og de ſkraa Sider blev bedækkede med de glatte Stene, hvorpaa Liget blev ført langs de ſkraanende Gange til ſit ſidſte Hvileſted.

Den anden Pyramide ſtaar omtrent 500 Fod i Sydveſt for den førſte, og den er bygget ſaaledes, at begge Pyramiders Hjørnelinier ſtaar i ſamme Vinkel. Denne Pyramide er noget mindre end den førſte; men den ſtaar paa et høiere Terrain. Den er bygget paa ſamme Maade, ſom den førſte, naar undtages, at man ikke i den har kunnet opdage noget øvre Værelſe. Den er omgiven af etſlags Platform, i hvilken man har opdaget en Aabning. Fra denne fører en Gang førſt dybt ned igjennem Klippen og ſaa atter opad, indtil den endelig ſtøder ſammen med den almindelige Gang, der fører fra Hovedaabningen paa Pyramidens Forſide. Fra dette Knudepunkt fører der endnu en tredie vandret Schakt ind i ſelve Gravhvælvingen. Denne Schakt er blevet opkaldt efter Belzoni, og den er 46 Fod lang, 16 Fod bred og 22 Fod høi. Den er helt og holdent hugget ud af Klippen med Undtagelſe af Taghvælvet, der er dannet af uhyre Kalkſtensblokke, ſom ſtøtter ſig mod hinanden og er malede paa Indſiden. Da man opdagede denne Kjælder, indeholdt den en ſimpel Granitkiſte, der var ſænket ned i Gulvet. Kiſten var uden Indſkrift, Laaget var halvveis fortæret, og Graven var fuld af et raadnende Stof. Man fandt ogſaa en Del Ben, men de viſte ſig at tilhøre en Oxe. Sarkofagen var heller ikke ſtor nok til at kunne rumme mere end et menneſkeligt Legeme. Ved Siden af denne ſtore Kjælder fandt Belzoni endnu to Hvælvinger, den ene 11 Fod lang og den anden 34 Fod lang, 10 Fod bred og 8 Fod høi; men ingen af dem indeholdt Levninger af Mumier.

I ſin Almindelighed maa man ſige, at denne Pyramides Bygningsmaade er mindre ſolid end den ſtore Pyramides. Den ydre Granitbeklædning findes endnu omtrent 150 Fod fra Toppen af, og dette vanſkeliggjør naturligvis Opſtigningen. Man har intetſteds i den anden Pyramide været iſtand til at opdage noget Navn, og Manethus nævner Intet om dens Opførelſe. Diodorus har opbevaret et gammelt Sagn om, at den ſkulde være bygget af Amaſis; men en nærliggende Grav bærer en kongelig Architekts Navn, og Kongen kaldes her „Shafra den Store af Pyramiden". Man har nu formodet, at dette er den ſamme ſom Chephren, Cheops Broder, der af Herodot betegnes ſom den, der har opført den anden Pyramide.

Den tredie Pyramide, der ogſaa paa Grund af ſin røde Granitbeklædning kaldes „den røde Pyramide", overgaar begge de to tidligere i Bygningsformens Skjønhed og Regelmæsſighed. Den nederſte Halvdel af Pyramiden har endnu ſit røde Granitlag, hvilket derfor ogſaa har beſkyttet den mod Ran. Den betegnes af de gamle Forfattere ſom den meſt ſtorartede og den ſkjønneſte af alle Pyramiderne.

Den beſtaar af tre paa hinanden følgende Kammere over Jorden, der ſom ſædvanlig naaes ad en ſkraanende Gang fra Pyramidens nordlige Forſide. — Det førſte af disſe Rum er et Forværelſe, tolv Fod langt, hvis Vægge er panelede med hvidt Stukkaturarbeide. Døren var ſtængt med uhyre Stene. Da disſe var ſkaffede af Veien, viſte det ſig, at Kjælderen indenfor var aflukket med tre tæt paa hinanden følgende Granit-Porte. I dette Værelſe, der er 46 Fod langt og 12 Fod bredt, og ſom ligger næſten midt under Pyramidens Spidſe, havde der øienſynlig engang været en Ligkiſte, men nu fandtes der Intet igjen deraf. Gulvet var bedækket med Noget, ſom Perring antog at være Reſter af rød Granit, og Bunſen formoder, at disſe Smaaſtykker maa tilſkrives voldſom Fremfærd. Andre er imidlertid af den Mening, at det kun er afſlaaede Stykker, ſom Murerne har ladet ligge, medens de ſatte ind Granitdørene.

Indenfor og lavere end dette Kammer ligger det andet, der er noget mindre end det førſte, og i hvilket General Vyſe fandt en ſmuk Baſaltkiſte. Udenpaa var den ſmagfuldt udſkaaret i ſmaa Afdelinger. Arbeidet var udført i den doriſke Stil, eller rettere ſagt: der var de ſtærkt fremtrædende Liſter eller Kanter, der er Kjendetegnet paa den ægyptiſke Stil. Denne Kiſte var ganſke tom, og Laaget fandtes itu i det forreſte Kammer. Da denne værdifulde Gjenſtand imidlertid var meget ſprød og ſaaledes ſtod i Fare for at blive tilintetgjort af de nysgjerrige Beſøgende, lod General Vyſe den i 1838 under ſtort Beſvær flytte og indſkibe for at ſende den til England. Ulykkeligvis forliſte imidlertid det Skib, der ſkulde føre Kiſten til Europa, og den ſank udenfor den ſpanſke Kyſt.

Muhamedanerne aabnede i det trettende Aarhundrede den røde Pyramide, og i ſin Beretning om denne Begivenhed fortæller de, at „der fandtes Intet uden de forraadnede Levninger af en Mand, og ingen Rigdomme med Undtagelſe af nogle Mynter og Metalplader, hvis Indſkrifter man ikke kunde forſtaa". Nogle faa Reſter af disſe Fund laa endnu i det ydre Værelſe og er nu opbevarede i det brittiſke Muſæum i London. Blandt Andet fandt man der Laaget af en Ligkiſte, paa hvilket der ſtod en Gravſkrift med Kongens Navn. Dette viſer ſig nu at være det ſamme ſom Mycerinus, der af Herodot nævnes ſom den, der har bygget den røde Pyramide.

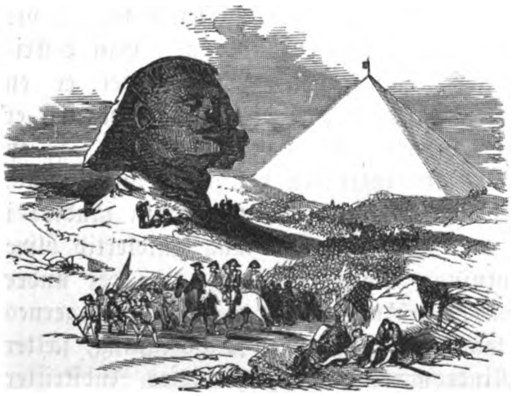

Den franſke Armé,
der pasſerer Sphinxen efter Slaget ved Pyramiderne.

Paa den øſtlige Side af Sletten ved Gizeh ſtaar den ſtore Sphinx, et eventyrligt Uhyre, ſammenſat af et menneſkeligt Hoved og Bryſt og en Løves Krop og Ben. Man tror, at denne Sammenſætning ſkal have været et Sindbillede paa den Kraft og Forſtand, der kræves hos en Konge. Denne Tanke havde formodentlig ſin Oprindelſe i Theben og ſynes at have ſtaaet i ligeſaa nøie Forbindelſe med denne By, ſom Pyramiderne ſtod med Memphis. Dette kjæmpemæsſige Uhyre maa altſaa være blevet bygget nogle Aarhundreder ſenere end Pyramiderne. Bunſen er tilbøielig til at tro, at Thotmes IV har bygget Sphinxen. Denne Konge er nemlig fremſtillet paa en liden Plade paa dens Bryſt, idet han ofrer Røgelſe og Trikoffer.

Sphinxen er hugget ud af ſelve Klippen, der i dette Øiemed er udmineret til en Dybde af over 60 Fod. Sandet havde imidlertid hobet ſig ſaaledes ſammen om Sphinxen, at, da Caviglia for nogle faa Aar ſiden ſkulde grave den frem, ſaaes kun Hovedet, Halſen og det øverſte af Ryggen at ſtikke op over Sandbækket. Til dette ſit Arbeide havde Caviglia af endel europæiſke Privatmænd faaet en Sum paa omtr. 15000 Kr. Figuren ligger med Anſigtet mod Nilen, med Fødderne ſtikkende frem og med et Udtryk af majeſtætiſk Ro. Anſigtet har halvt negerſke eller gammelægyptiſke Træk; men det er blevet meget beſkadiget af Araberne, der har ſkudt paa denne „Afgud" med ſine Kaſteſpyd og Pile. Man har fundet ſmaa Stykker af Skjægget, og der findes endnu Mærker af rød Farve paa Kinderne; men denne Farve ſkriver ſig maaſke fra en ſenere Tid. Hovedet var bedækket af en Slags Hætte, af hvilken dog kun den nederſte Del ſtaar igjen. Sphinxen kaldes i de gamle Hieroglyfer Hor-em-Khoo, „Horus i Horiſonten", det vil ſige Solguden, alle Kongernes Sindbillede. Den er 70 Fod høi fra Iſſen til Jorden mellem Fødderne, Kroppen er 140 Fod lang, og Fødderne ſtikker frem 50 Fod. Mellem diſſe laa det Alter eller Tempel, hvor der blev ofret Brændoffere til Sphinxens Guddom, ſom ſandſynligvis var det thebanſke Kongedømmes Skydsgud. Man har fundet, at Ramſes den Store var blandt dem, der har ofret her, og Indſkrifterne paa Fødderne viſer os, at der her lige til den romerſke Tid blev holdt Gudstjeneſte med Offer. En liden, paa Trinnene liggende Bygning, bærer Indſkrifter, der viſer, at den blev bygget til Ære for Keiſer Severus, ſom beſøgte Ægypten Aar 202 efter Chr.

Fra den Grundflade, paa hvilken Alteret ſtod, gaar 40 Trappetrin op til en Platform, fra hvilken en Skraaplan fører op til en Klippe ligeoverfor Sphinxen. Hele det mellemliggende Klippeſtykke har man udmineret med umaadeligt Arbeide og Beſvær. — Intet kunde vel overtræffe denne hemmelighedsfulde Jettes imponerende Størrelſe og Majeſtæt, medens den kneiſede over de ofrende Præſter og tilbedende Skarer, denne Jette, ſom, naar de gik ned ad den lange Trappegang for at lægge ſine Gaver ved dens Fødder, ſteg høiere og høiere op over deres Hoveder.

Sletten ved Gizeh har en overflødig Mængde af gamle Gravſteder, og Lepſius har underſøgt mere end hundrede ſaadanne fra forſkjellige Tidsaldere. En af diſſe Grave, der er ſmykket med Spiler og ſtærk Farve, er Hvileſted for en vis „Præſt og Prinds Merhet", ſom Lepſius tror maa være Chufus Søn. Han beſkrives ſom „Overopſynsmand over de kongelige Bygninger". Lepſius, der er en begeiſtret Ægyptolog, ſiger, at han efter at have underſøgt diſſe Grave næſten er iſtand til at ſkrive en Statskalender fra Kong Cheops eller Chephrens Tid. I en anden Gravrække tror Lepſius, han har opdaget Levninger fra det 5te Dynaſtis Tid, medens man hidindtil har været af den Meniug, at et 5te Dynaſti kun fandtes i Elephantine ſamtidig med det 4de Dynaſti i Memphis. Vi maa imidlertid blive lidt tvivlſomme ligeoverfor diſſe hans Slutninger, naar vi hører, at „der under dette 5te Dynaſti var en civiliſeret Epoche omtr. Aar 4000 f. Chr." Ægyptologernes almindeligſte Feil er den, at de, naar de antager og faſtſlaar en Tidsregning, ſætter denne i ſaadan Forbindelſe med de gamle Mindesmærker, ſom om diſſes Indſkrifter umiskjendelig og utvivlſomt berettigede deres Giſninger. Lepſius maa ſelv tilſtaa, at han ikke har fundet et eneſte Kildeſkrift, der med Beſtemthed kan henregnes til en tidligere Periode end det 4de Dynaſti. Den ſtore Pyramides Opførelſe ſynes fremdeles at hævde ſin Ret til at danne Begyndelſen til den monumentale Hiſtorie. Hans „civiliſerede Epoche" afhænger derfor af Pyramidernes Alder, ſom ingen nøgtern

Ægyptolog ſætter høiere end efter Aaret 2400 før Chr., medens meget taler til Fordel for, at de er yngre.

Det er et temmelig beſværligt Arbeide at beſtige Pyramiderne. De ſtore Stenblokke danner meget ujevne Trin, der er fra 2—5 Fod høie. En arabiſk Stamme, der bebor en Landsby ved Foden af Pyramiderne, kræver den Forret, at hjælpe de Reiſende ved Opſtigningen. Deres Sheikh forlanger to Kroner af Enhver, der vil beſtige Pyramiden, og man faar da to eller tre Mand til at hjælpe ſig op.

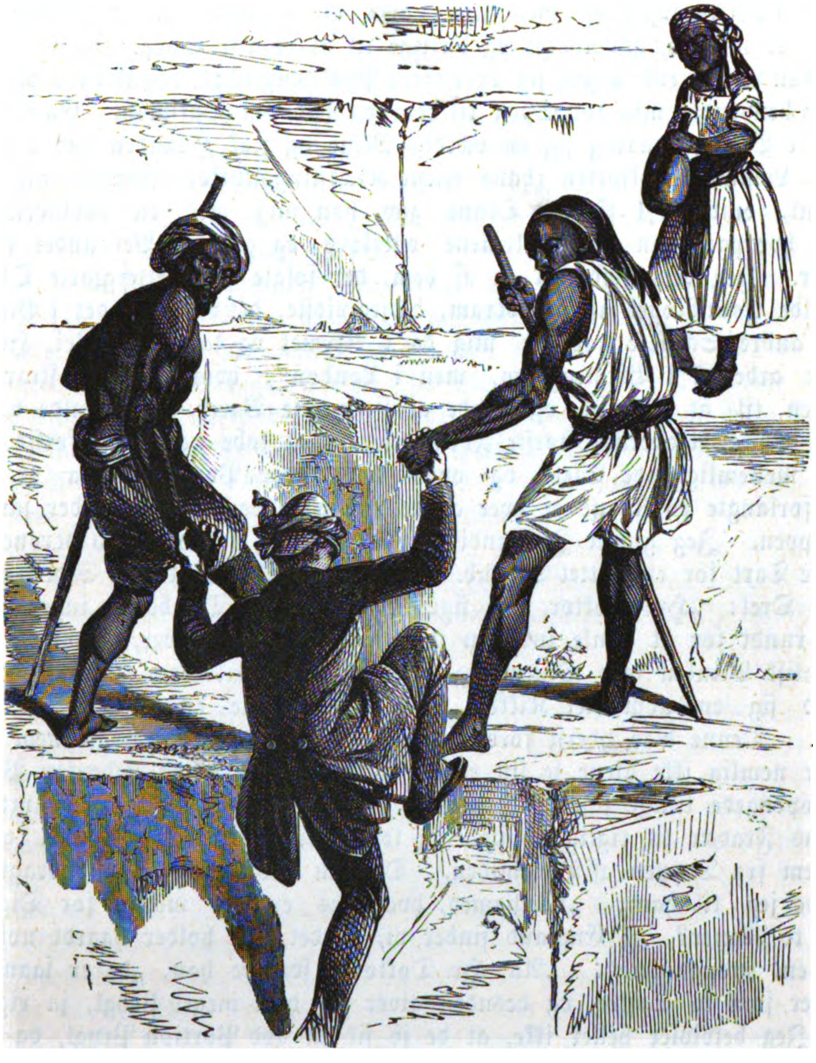

Hvorledes man beſtiger Pyramiderne.

Vanſkeligheden ved Opſtigningen er jo paa den Maade betydelig lettet, og den ſtorartede Udſigt fra Toppen, der i enkelte Henſeender endog overſtiger Udſigten fra Fæſtningen, yder den Reiſende rigeligt Vederlag for hans Beſvær. Ørkenen ſtrækker ſig lige til Horizonten. En ſmal Dal, omſluttet af de libyſke og de mokkatamſke Bjerge, ſtrækker ſig ſydover. Midt igjennem dette Dalføre ſlynger den mægtige Flod ſig med en grøn Bord langs hver Bred. Den opdyrkede, ſmaragdgrønne Plæn ſtikker ſmukt af mod de røde Fjelde og Ørkenens barkbrune Sand. Sakkaras Pyramider, Palmelunden ved Mitrahenni, Cairo med ſine utallige Kupler og Minaretter og med Fæſtningen paa Klippen, der rager op over Byen, alt dette danner et Skue, hvis Mage man ikke ſaa let ſkal kunne opdrive, og ſom man ikke glemmer, naar man engang har ſeet det.

Det er vanſkeligt ret at hengive ſig til den fulde Nydelſe af dette Syn. Araberne følger nemlig i Skarevis de Reiſende op til Toppen for der at tigge om „Bakſhish" (Drikkepenge) og med ſtor Larm at anbefale ſine eftergjorte Oldſager. Disſe Fyre er muntre, godmodige og hurtige til at opfatte Spøg, ſaa at man, ſkjønt man ikke kan Andet end ærgre ſig over deres Paatrængenhed, dog ikke kan blive vred paa dem. Jeg henvendte mig for Spøg til dem og bad om Bakſhish. En fillet Slyngel rettede ſig i Veiret, paatog ſig en værdig Mine og ſtak Haanden ned i en hemmelighedsfuld Lomme i Skjorten (hans eneſte Klædningsſtykke), hvorfra han tog ud en liden Mynt, omtrent 1 Øre. Denne gav han mig med en nedladende Haandbevægelſe, hvorpaa han lagde Armene overkors og gik ſin Vei under de Øvriges Latterſalver. Jeg bemærkede til en af dem, der ſolgte disſe eftergjorte Oldſager, at jeg ikke vilde kjøbe Noget af hans Kram, da jeg vidſte, det var arbeidet i Birmingham. En af de andre Sælgere nappede mig da i Ærmet og ſagde: „Nei, Hr. Doktor, det er ikke arbeidet i Birmingham, men i London", hvorpaa han ſtrax benyttede Anledningen til at foreviſe og ſkryde af ſine egne Varer, der ſkulde være „bono anticos". En af Arabernes ſtørſte Fornøielſer er at løbe nedad den førſte Pyrymide, over den mellemliggende Slette og opad den anden Pyramide paa ni Minutter. Sheikhen forlangte en Krone af hver af de fire og tyve Europæere, der ſammen ſteg op til Toppen. Jeg gjorde Indvending mod dette og ſagde, at 5 Kroner var den almindelige Taxt for et ſluttet Selſkab. Sheikhen trak mig da til Siden og hviſkede mig ind i Øret: „Hr. Doktor, Du ſige ingenting, og Du betale ingenting". Da han kom rundt for at ſamle ind den forlangte Krone af Hver, forbigik han mig med en poliſk Blinken med Øinene og et Træk paa Skulderen. En af de Reiſende havde med ſig en udmærket Kikkert, ſom han laante en af Araberne ved Navn Muhamed. Denne blev yderſt forbauſet ved at ſe paa Udſigten gjennem Kikkerten. Han kunde nemlig ikke alene ſe ſin egen Landsby paa Sletten nedenfor Pyramiden; men han opdagede tillige ſine to Huſtruer, Fatima og Zuleika, der benyttede ſig af Husbondens Fravær til rigtig at ſlaa ſig løs, uden et Øieblik at ane, at han betragtede dem fra Toppen af Pyramiden. Da han havde givet ſine opbragte Følelſer Luft, ſagde jeg til ham: „Muhamed, hvorledes er det muligt for Dig at holde Styr paa to Koner? I England finder vi, at det ofte holder haardt nok at holde Skik paa en, endſige flere". „Aa, Hr. Doktor", ſvarede han, „de er ſaamæn meget ſnille, de er ſom to Søſtre, og desuden giver jeg dem meget Prygl, ja rigtig meget Prygl". Jeg betvivler heller ikke, at de jo fik en god Portion Prygl, da Muhamed kom hjem den Dag.

Alt dette ſynes viſtnok ikke at ſtaa i nogen inderlig Forbindelſe med de ophøiede Følelſer, hvoraf man vel burde være beſjælet paa Toppen af Pyramiderne. Jeg har imidlertid ſaa ofte ærgret mig over den uſande, ſentimentale Maade, paa hvilken mange Reiſende beſkriver ſine Følelſer etc., at jeg har beſluttet mig til at ſkildre Alt ſaaledes, ſom det virkelig gik for ſig. Efter at jeg havde foræret Sheikhen en Krone paa den Betingelſe, at ingen af hans Folk ſkulde faa Lov at tale til mig paa et Kvarter, opnaaede jeg omſider en kort Stund, i hvilken jeg kunde hengive mig til uforſtyrret Nydelſe af Landſkabet omkring mig, og hvad dermed ſtod i Forbindelſe. Hvor forunderlig udfoldes ikke ſaa at ſige Hiſtoriens Blade for En, naar man herfra kaſter et Blik rundt om ſig. Over den Sandørken, der ſtrækker ſig mod Nordoſt, maa Abraham, Sara, hans Huſtru, og Lot, hans Broderſøn, være komne for at opholde ſig i Landet. Den unge hebraiſke Slave, der ſkulde naa op til engang at blive den Førſte i Landet næſt efter Pharao, er bleven bragt denne ſamme Vei, og ad den ſamme Vei drog hans Brødre for at kjøbe Korn i Ægypten. Hiſthenne, hvor Palmetræerne voxer ſaa tæt rundt Ruinerne ved Flodbredden, der var det, at Moſes og Aron ſtod foran Kongen og forlangte, at han ſkulde lade Folket fare. Frem igjennem de Begivenheder og Tider, ſom det gamle Teſtamente beretter om, optræder Ægypten ſnart for og ſnart imod Israel. Det var over Sletten ved vore Fødder, at Shiſhak og Pharao-Nechos Hære marſcherede for at angribe Palæſtina. Her var det ogſaa, at Flygtningerne Jeroboam, Urijah og andre kom for at ſøge Ly blandt ſine Forfædres Fiender. I Nærheden af den enſomme Obeliſk, hvis røde Granit ſtikker af mod Sukkerrørets blanke, grønne Blade, var det, at Joſeph holdt ſit Bryllup, og efter det jødiſke Kongedømmes Fald byggede Ypperſtepræſten Onias her et Tempel, ligt Templet i Jeruſalem, for de herboende Jøder. Derſom vi tør ſætte Lid til Sagnets Beretning, ſaa maa det ogſaa have været ad denne Vei, at Joſeph og Maria bragte Jeſusbarnet dengang, da de flygtede for Herodes's Vrede. Naar vi ſaa vender os fra den hellige Hiſtorie, kan vi følge de indfødte Kongers Stamtræ tilbage, Slægt efter Slægt, Led paa Led, i over to tuſind Aar, i hvilke disſe Konger herſkede med abſolut Enevoldsmagt over dette ſtore, rige og mægtige Folk. De hiſtoriſke Beretninger om Perſerne, Macedonierne og Romerne, — Cambyſes, Alexander og Cæſar — bliver ſaa at ſige levende for os, naar vi betragter Sletten ved vore Fødder. Og Scenen forandres atter — det er Omar og Amræu, ſom fremſtiller ſig for vort indre Øie, idet de fører den falſke Profets Fane frem og med Muhamedanismens fanatiſke Iver frariver det ſvage byzantinſke Rige den ene efter den anden af dets rigeſte Landſtrækninger. Og medens vi ſer ned paa Sletten, ſynes vi at opdage den mægtige Emir Joſeph Saladin marſchere frem fra Cairo for at møde Korsfarerne under Richard Løvehjerte, Englands Konge. Saladin har maattet levere nogle af den nyere Hiſtories interesſanteſte Kapitler, og da han ſaa faldt for Richard Løvehjertes Haand, ſendte han Løbere rundt i hele Byen med ſin Vaabenſkjorte, idet de raabte: „Dette er det Eneſte, der er tilbage af Saladins Magt og Herlighed“. Vi maa heller ikke glemme Slaget ved Pyramiderne, hvor en Haandfuld franſke Soldater modſtod 60,000 Mamelukkers Angreb og nødte ſine Fiender til at tage Flugten, efterladende 15000 Døde paa Valpladſen. Hvilken Forandring fra Cheops Pyramider og Ramſes's Krigsvogne til Napoleons Kanoner og Khedivens Dampſkibe og Bomuldsfabrikker! Hvormange Slægtled har ikke levet og døet, hvor mange Keiſerdømmer har ikke ſvunget ſig op til Magten og er atter gaaede til Grunde i de fire tuſind Aar, ſom Ægyptens Hiſtorie omfatter! Omgivet af alle disſe Oldtids- og Nutidsminder ſyntes jeg at høre en Stemme, der hviſkede fra Fortidens tauſe Nat: „Alt Kjød er ſom Hø og al Menneſkets Herlighed ſom Græsſets Blomſt, — Græsſet visner, og Blomſteret derpaa falder af; men Herrens Ord bliver evindelig“.

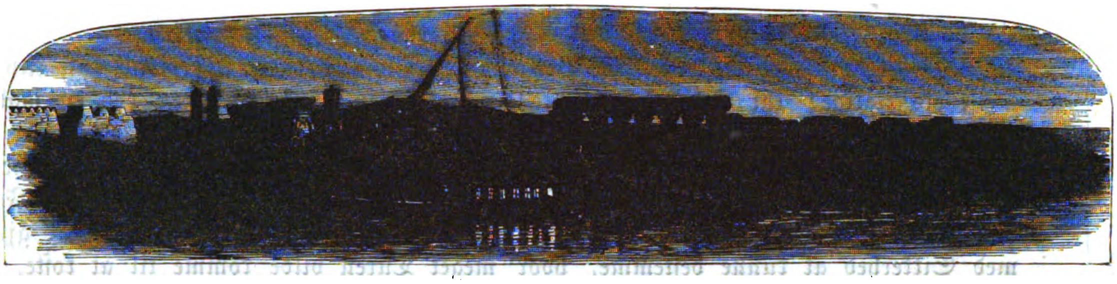

Cairo til Asſuam.

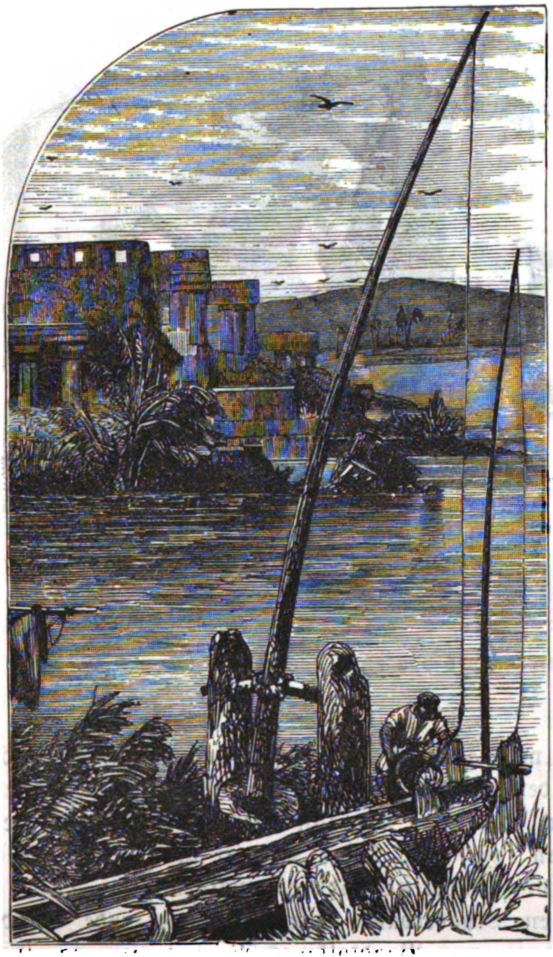

„Direkte fra Cairo til Katarakterne med hans Eminence Vicekongens Hurtigtog!"

Dette høres viſtnok latterlig; men det vil dog ſnart komme til Udførelſe. Der løber allerede nu Tog ſaa langt ſom til Minnyeh, en Afſtand af over 155 eng. Mil, og man arbeidede paa Liniens Fuldførelſe, lige til Khedivens daarlige Pengeaffærer ſtandſede Arbeidet. Jeg tror imidlertid ikke, at ret Mange vilde bryde ſig om at bereiſe Nilegnene paa den Maade.

„Frem og tilbage fra Cairo til Katarakterne paa tyve Dage, iberegnet Ophold ved alle intereſſante Steder og øvrige Udgifter for 46 l. med Khedivens Poſtdampbaade."

Dette høres rimeligere, og i Sammenligning med en Reiſe paa Dahabierne frembyder denne Beforbringsmaade ikke ubetydelige Fordele, hvoriblandt den vigtigſte er Tids- og Pengebeſparelſe. I den ſidſte Udgave af Murrays Reiſehaandbog (1873) anſlaaes en Reiſe frem og tilbage til den ſtore Katarakt til at ville medtage to Maaneder, og Udgifterne antages at ville udgjøre 300—350 l. for to, og 350—400 l. for tre eller fire Perſoner". Diſſe Tal er imidlertid kun tilnærmelſesvis rigtige; thi i de fleſte Tilfælder overſtiger Omkoſtningerne ved en ſaadan Reiſe langt de her angivne Summer, idet Reiſen nemlig forſinkes ſaa meget, at man ofte kommer Dage-, ja Ugevis for ſent til ſit Beſtemmelſesſted, og Udgifterne forøges naturligvis for hver Dag. Dette har altid haft ſine Vanſkeligheder for Folk, hvis Tid og Midler har været indſkrænkede, og hvem det har været om at gjøre, med Sikkerhed at kunne beſtemme, hvor meget Turen vilde komme til at koſte, og naar de atter kunde være hjemme. Ved denne Maade at reiſe paa udſætter man ſig ogſaa for ſtadig at blive uenig med ſin Dragoman og med Baadens Beſætning, der er meget ublu i ſine Forlangender, ſaaſnart ſom den faſtſatte Tid er udløben. Ved at reiſe med Dampſkib overvinder man ſaagodtſom aldeles denne Vanſkelighed. I Regelen er man fremme i Cairo i det Høieſte et Par Timer efter den beſtemte Tid. Endelig byder Dampſkibene ogſaa den Fordel, at man kan reiſe hurtig forbi de kjedelige Steder langs Floden, hvorved man faar deſto bedre Tid til at beſe alle de interesſante Steder. Nillandſkabet er for det Meſte fladt og ensformigt. Ofte ligger man i Dagevis vindſtille udenfor en Mudderbanke eller en lang, øde Sandbanke uden anden Underholdning end at ſe paa Baadfolkenes Narreſtreger og lytte til deres Sang. Derſom Styrmanden bliver træt af at vente paa Vind og giver Sø-

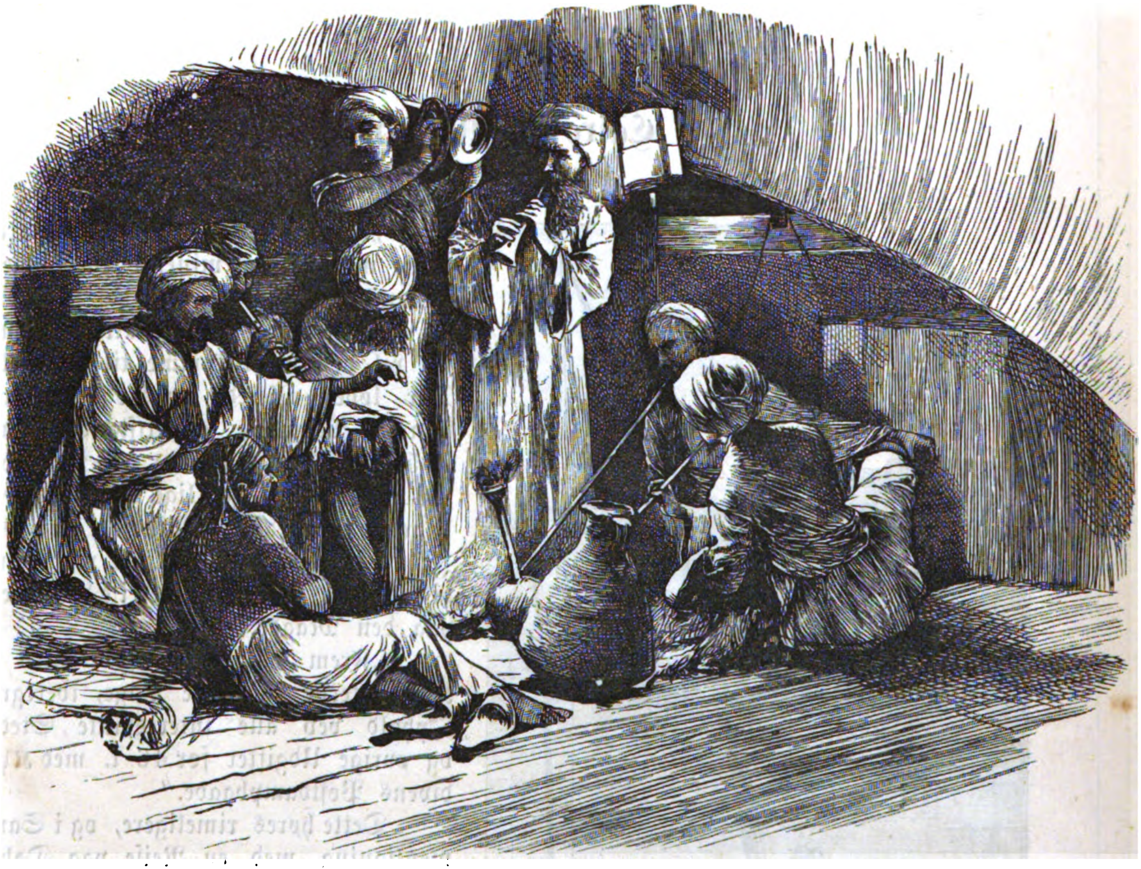

Beſætningen ombord paa en Nilbaad.

folkene Ordre til at ro Baaden mod Strømmen, er Fremkomſten frygtelig langſom og kjedelig. En norſk Mil er gjennemſnitlig det Meſte, der kan opnaaes paa en Dag.

Fordelen ved at reiſe med Dampſkib er imidlertid heller ikke uden ſine Vanſkeligheder. Man gaar f. Ex. ganſke Glip af den deilige Følelſe af Hvile, der udgjør en ſaa væſentlig Del af Nydelſen ved en ſaadan Nilreiſe, men ſom bliver umulig ombord paa et Dampſkib. Thi ſkjønt disſe Dampbaades Fart er langt mindre end de europæiſke og amerikanſke Skibes, ſaa er de dog for hurtiggaaende til, at man kan hengive ſig til den vuggende Hvile og Ubekymrethed, ſom er ſaa forfriſkende for de Reiſende, der beſøger Ægypten for ſin Helbreds Skyld. Det er ligeledes umuligt at faa ſtandſe netop paa de Steder, hvor man ſelv har Lyſt. To Timer kan viſtnok være nok til at beſe Beni Haſſans Grave, tre Timer til Templet i Esneh, fire Dage

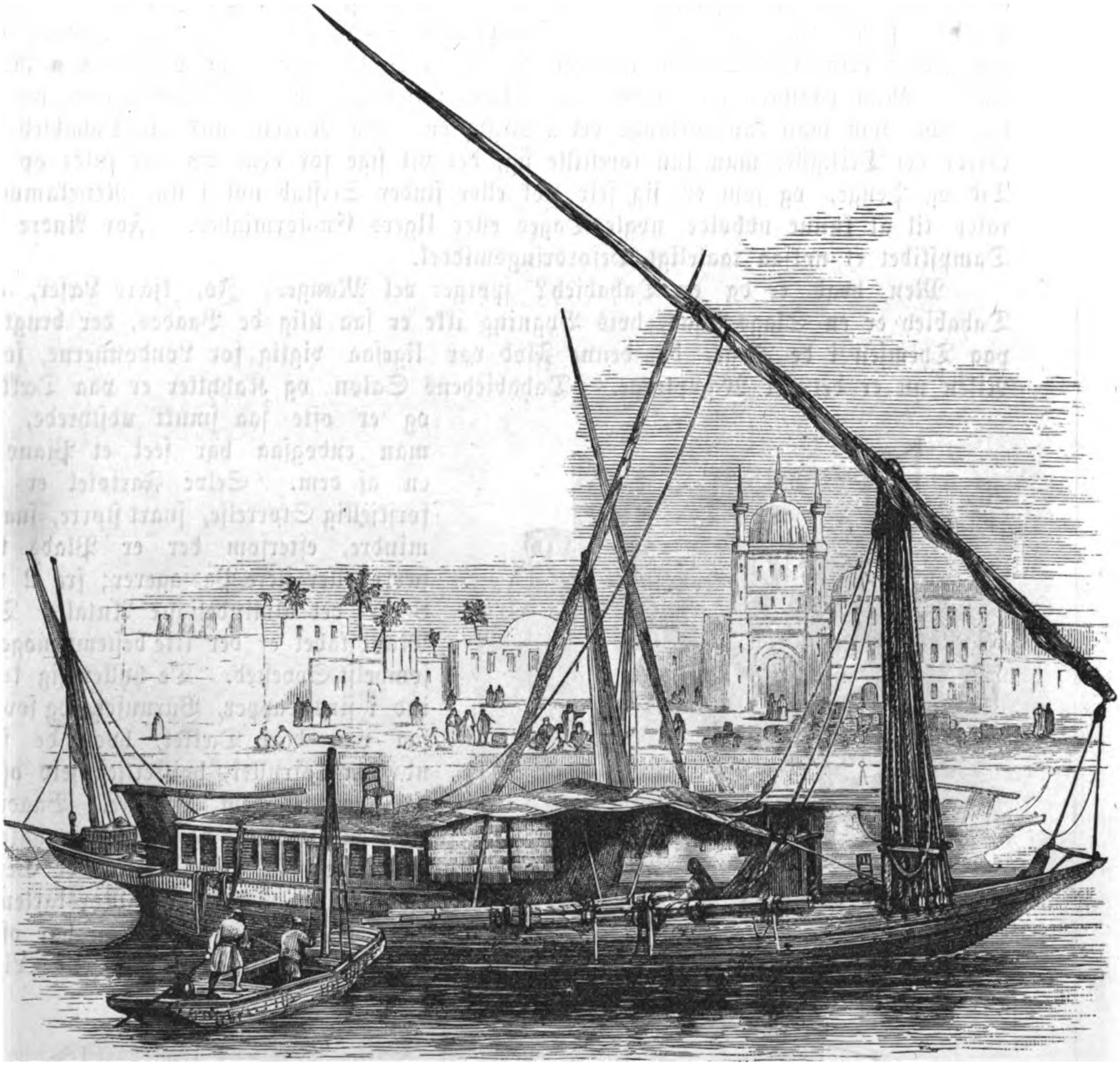

En Nilbaad.

til Luxor og Karnak; men det er dog uhyggeligt at vide, at vi ikke kan ſaa ſtandſe, naar vi ſelv har Lyſt. I Ægypten er man altid i Fare for at komme forſent, ſaa at man ofte ſer de Reiſende ſtaa paa Dækket med Uhr i Haanden, naar det gjælder om at være fremme til en beſtemt Tid. En anden Ubehagelighed ved Dampſkibene er den, at man her ikke ſelv kan vælge ſit Reiſeſelſkab, men ofte ſtøder ſammen med meget utækkelige Folk, der ligeſom en ſelv benytter ſig af dette offentlige Befordringsmiddel. Det hænder derfor ikke ſaa ſjelden, at man bliver afbrudt under ſine dybſindige Betragtninger over Oldtidens ſtorartede Begivenheder og Levninger ved, at der tales paa det Ivrigſte om Oxer, Æsler etc. lige ind i Ørene paa En. Det Værſte af Alt har imidlertid været Dampſkibenes forfærdelig ſmudſige Tilſtand og ſom Følge deraf den Sværm af Utøi, der før i en frygtelig Grad plagede den Reiſende. Man paaſtaar nu, at dette er blevet rettet paa, og at Dampbaadene nu er ſaa rene, ſom man kan forlange det i Ægypten. En Nilreiſe med en Dahabieh er derfor det Deiligſte, man kan foreſtille ſig, det vil ſige for dem, der har fuldt op af Tid og Penge, og ſom er ſig ſelv nok eller finder Selſkab nok i ſine Reiſekammerater til at kunne udholde nogle Dages eller Ugers Ensformighed. For Andre er Dampſkibet et nokſaa taaleligt Befordringsmiddel.

Men hvad er da en Dahabieh? ſpørger vel Mange. Jo, kjære Læſer, en Dahabieh er en Slags Baad, hvis Bygning ikke er ſaa ulig de Baades, der brugtes paa Themſen i de Dage, da denne Flod var ligeſaa vigtig for Londonnerne, ſom Nilen nu er det for Ægypterne. Dahabiehens Salon og Kahytter er paa Dækket og er ofte ſaa ſmukt udſtyrede, at man endogſaa har ſeet et Piano i en af dem. Selve Fartøiet er af forſkjellig Størrelſe, ſnart ſtørre, ſnart mindre, efterſom der er Plads til færre eller flere Pasſagerer; fra 2 til 8 er det almindeligſte Antal. Til Mandſkabet er der ikke beſtemt nogetſomhelſt Soveſted. De hyller ſig kun ind i ſine Kapper, Burnuſer, og ſover ſaa paa bare Dækket, hvor de ſer ud ſom Tøiruller, hvilket jeg ſelv ofte har antaget dem at være. Baaden har en Formaſt og en Maſt agter, hver med ſit ſtore, trekantede Seil, og der er Sæder til Rorskarlene, naar disſe trænges. Man har ofte lagt Mærke til den forbauſende Lig-

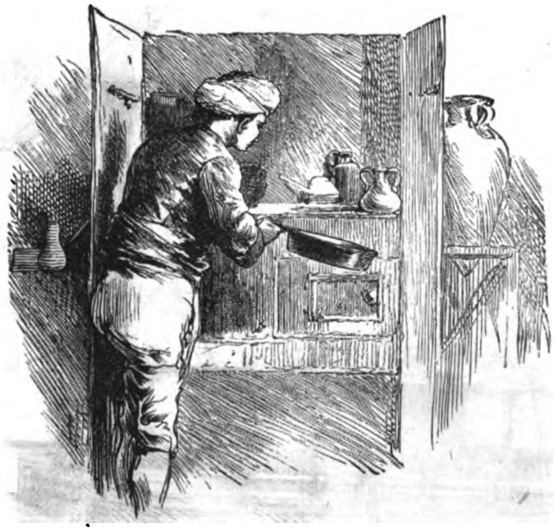

Kjøkkenet ombord paa en Nilbaad.

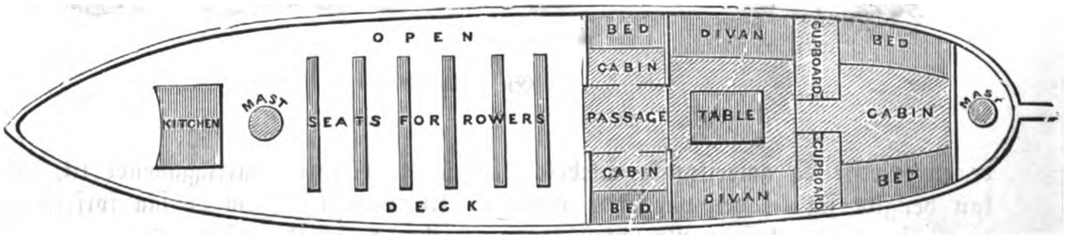

Plan af en Dahabieh, 60 Fod lang og indrettet til at føre Perſoner.

hed mellem de nuværende ægyptiſke Dahabieher og de Baade, der findes afbildede paa de oldægyptiſke Mindesmærker. Vi kan derfor med ſtor Sandſynlighed tænke os, at Joſeph har gjennemreiſt Ægypten paa ſamme Maade ſom vi, kun med den Forſkjel, at der med hans Embede fulgte en ſaadan kongelig Pragt og Herlighed, ſom det er lettere at foreſtille ſig end at beſkrive. Al Færdſel mellem øvre og nedre Ægypten, mellem Memphis og Theben maa paa den Tid have foregaaet paa ſaadanne Baade. Vi maa nemlig ikke glemme, at ſkjønt Ægypten er næſten 800 eng. Mile langt, ſaa er det dog ikke ſtort mere end en norſk Mil bredt, og i denne ſmale Landſtribe danner Nilen det ſtore Midtpunkt, Kilden til hele Landets Rigdom og Frugtbarhed. Det er derfor, at alle Byerne er byggede ved Flodbredden. I hine ſvundne Dage maa alle Ægyptens Floder og Biſloder have været ganſke hvide af alle de kjække Skibes Seil, medens Luften gjenløb af Galeiſlavernes Sang ved Aarene. Ja, endogſaa Ptolemæerne og Romerne blev nødte til at bøie ſig for dette

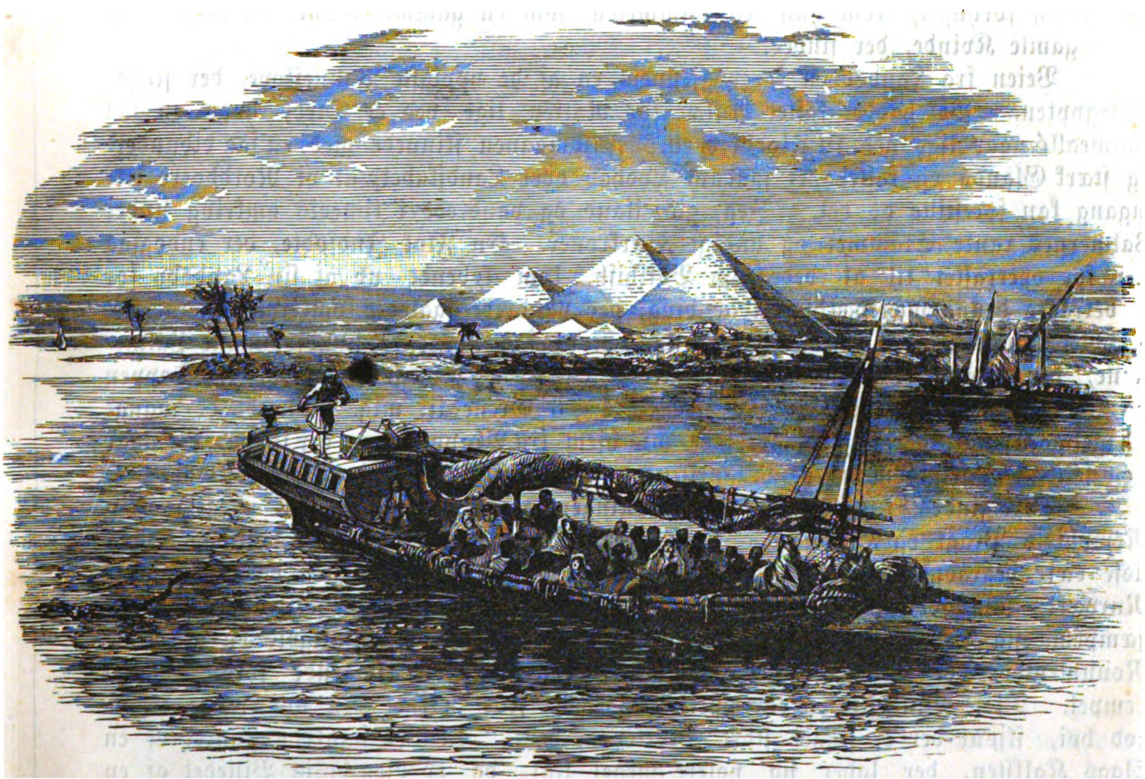

Dhou eller Handelsbaad paa Nilen.

Lands konſervative Skikke. Maaſke har Kleopatras berømte Fartøi kun været en ſaadan Dahabieh, om hvilken Digterne ſynger, at den ſaa ud ſom en ædel Throne, Maſterne var af purt Guld, Seilene af Purpur og Aarene af Sølv, medens Fløitetoner angav Rorskarlene Takten.

Dahabieherne ſeiler opad Floden uden at ſtandſe, herfra dog undtaget, naar de maa ligge for Vindſtille eller lægger op for Natten. Førſt paa Tilbageturen nedover mod Cairo beſøger man de intereſſante Steder. Det vil imidlertid falde bekvemmere at opregne diſſe i den modſatte Orden.

Vort førſte Stoppeſted er Bedreshayn, femten eng. Mile fra Bulak, hvor vi beſøgte det Sted, hvor Memphis laa, og Pyramiderne ved Sakkara. Der er en ganſke morſom muhamedanſk Tradition, ſom knytter ſig til denne Landsby, og man paaſtaar endog, at den har foranlediget Stedets Navn. Den islamitiſke Tro lærer, at alle Kvinder vil blive frelſte, og at de vil blive foryngede igjen, naar de kommer ind i Himmelen. Sagnet beretter imidlertid, at der gives en Undtagelſe fra denne Regel. Da Joſeph nemlig en Dag red ud fra Memphis, mødte han en gammel Kone, der bad ham om en Almisſe. Hun var ſaa vanſkabt og rynket, at Joſeph ikke kunde afholde ſig fra at udbryde: „Nei, hvor ſtyg Du er!“ „Saa bed for mig til Allah“, ſvarede hun, „at han vil gjøre mig ung og ſmuk igjen. Han hører alle Dine Bønner og vil ſikkert ogſaa opfylde denne Din Begjæring“. Herpaa opløftede Joſeph ſine Hænder og bad for hende. Øieblikkelig blev hun forvandlet til en ſaa yndig Pige, at Joſeph blev forelſket i hende og ægtede hende. Hun overlevede ham og døde i en ualmindelig høi Alder. Ogſaa hun kom til Himmelen; men da Allah kun vil forynge ſine Troende éngang, og hun allerede paa Forhaand var bleven forynget, kom hun til Himmelen ſom en gammel Kone, og er nu den eneſte gamle Kvinde, der findes.

Veien fra Landsbyen fører gjennem en af de yppigſte Palmeſkove, der findes i Ægypten. Vi havde kaſtet Anker for Natten lige ved et Sted, hvor en tæt Palmeallé naar lige ned til Flodbredden. Fuldmaanen ſkinnede med en ſaa vidunderlig ſtærk Glands og kaſtede et ſaadant Lyshav over Landſkabet, at vi Nordboere ikke engang kan foreſtille os det. Jeg gik iland og vandrede i timevis omkring under Palmernes ranke Stammer og yndige Fjærkroner. En Flok Indfødte, der endogſaa blev for overraſket til at bede om Bakſhiſh, kom løbende ud af ſin Landsby for at betragte denne mærkværdige Udlænding, der vandrede ſaaledes omkring, efterat det var blevet mørkt. Da jeg udtalte Ønſket om at faa en af de nyudſprungne Palmegrene, der prydede Træernes Top, klatrede en liden behændig Fyr op til Toppen ſaa let ſom en Abekat og plukkede ned en 4—6 Grene til mig. Blandt de mange behagelige Erindringer, jeg bragte med mig hjem fra Ægypten, er der ingen, der ſtaar i en ſaadan Glorie ſom denne Maaneſkinstur gjennem Palmelundene ved Mitrahenny.

Der findes kun ganſke faa Levninger af den engang ſaa mægtige By Memphis's Pragt og Herlighed. Derſom der endnu findes Spor deraf tilbage, maa disſe være begravne under de ſtore Hauge af halvt ſmuldrede Murſten og ſønderſlaaet Murværk, ſom overalt møder Øiet. I Nærheden af Landsbyen Mitrahenny er en kjæmpemæsſig Billedſtøtte af Ramſes den Store. Den er ſandſynligvis en af de to Monumenter, der af Herodot og Diodorus beſkrives ſom ſtaaende foran Phtahs Tempel. Disſe Billedſtøtter var oprindelig femti Fod høie. Den nuværende er 48 Fod høi, ſkjønt der er ſlaaet ſtore Stykker af den. Den er ſmukt udſkaaret af en Slags Kalkſten, der lader ſig polere meget fint, og er øienſynlig Billedet af en beſtemt Perſon. Monumentet ligger nu i en Grøft, ſom er fyldt med Vand, ſaalænge Overſvømmelſen ſtaar paa. Naar vi ſer paa denne faldne, forſlaaede Statue af den mægtige Erobrer, ſom ſandſynligvis levede ſamtidig med Moſes, falder os Profeten Eſaias's Ord paa Sinde*): „Hvo Dig ſer, ſkal ſtirre paa Dig, betragte Dig og ſige: Er dette den Mand, ſom bragte Jorden til at bæve, ſom bragte Kongeriger til at ſkjælve? Der gjorde Jorderige ſom Ørkenen og nedrev dets Stæder? Der ikke ſlap ſine Fanger hjem? Alle Folkenes Konger, Alleſammen, de ligger med

---

*) Eſaias XIV, 16—19.

Ære, hver i ſit Hus. Men Du, Du er henſlængt uden Grav ſom en vederſtyggelig Kviſt, klædt med de Ihjelſlagne, af Sværdet Gjennemborede, der kaſtes ned i en Stengrav, ſom et nedtraadt Aadſel.“

Efterat vi havde redet henover diſſe allerede omtalte Grusdynger, naaede vi endelig en ſtor Gravhvælving, i hvilken de hellige Oxers Lig blev begravede i over 15 hundrede Aar. I Aaret 1860 opdagede Mariette et Sphinxhoved, der ſtak op af Sandet, og han erindrede nu, at Strabo i ſin Beſkrivelſe af Serapeum ved Memphis ſiger, at der foran diſſe var bygget en hel Allé af Sphinxer. Øieblikkelig begyndte han derfor at anſtille Underſøgelſer for om mulig at opdage det Tempel, hvor den levende Apis blev dyrket, og den Grav, hvor den døde Apis blev begravet. Med uhyre Anſtrengelſer blev Sandet ſkaffet tilſide og hele Sphinxalléen udgravet fra Grunden af. Sandet var her paa enkelte Steder ſytti Fod høit. Man kan nogenlunde forſtaa den gammelægyptiſke Pragt, naar man hører, at der endnu paa dette ene Sted fandtes hundrede og fyrretyve Sphinxer paa Rad foruden mangfoldige Fodſtykker, hvis Figurer var forſvundne. Denne Allé førte op til et Tempel, der nu er aldeles borte; men Gravſtederne findes endnu. Diſſe beſtaar af en umaadelig ſtor Kjælder eller Tunnel, der er delt i tre Afdelinger, en 400 Meter og en anden 210 Meter lang. Det er kun til den ſidſtnævnte, man har været iſtand til at trænge frem. Paa hver Side af den er der ſmaa Gravkammere, der optages af en kjæmpemæſſig Granitligkiſte. En ſtor Granitblok af umaadelig Vægt og Størrelſe var i Regelen lagt ovenpaa Sarkofagen og tjente den ſom Laag. Vicekongen ønſkede at opbevare en af diſſe Kiſter i ſit Muſæum i Bulak. Med uhyre Anſtrengelſer lykkedes det ham at faa den flyttet ud i den ſtore underjordiſke Gang. Her ſtaar den imidlertid. Den Skraaning og de Trappetrin, der fører op til Jordens Overflade, danner nemlig uoverkommelige Hindringer for at flytte den videre. Og dog ved vi, at diſſe ſamme Granitblokke af de gamle Ægyptere blev ført hid fra Stenbruddene ved Syene nær Philæ, en Afſtand paa næſten 600 eng. Mil.

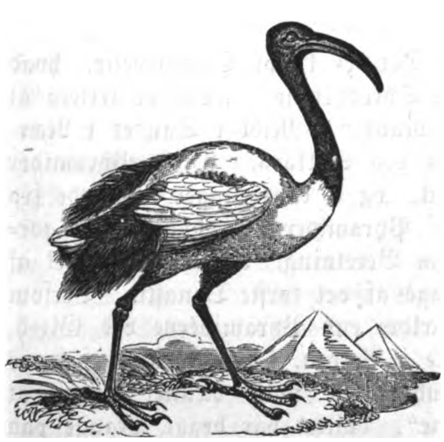

Den hellige Fugl Ibis.

Den Høitidelighed, med hvilken Oxen Apis blev dyrket i Ægypten, giver os en klarere Forſtaaelſe af Israeliternes Frafald i Ørkenen dengang, da de gjorde ſig en Guldkalv og ſagde: „Diſſe er dine Guder, Israel, ſom førte Dig fra Ægyptens Land*).“ De var ſaa vante til at ſe, at ſelv de mægtigſte blandt Ægypterne tilbad diſſe forſkjellige Dyr, i hvem de troede, at Gud boede, at de end ikke ved Foden af ſelve Sinai kunde rive ſig løs fra denne Skiks Indflydelſe, „men veg fra den Vei, ſom Gud bød dem, og handlede forbærveligen“.

Det var ikke alene Oxen Apis, ſom Ægypterne dyrkede ſom en Guddom, og hvem de efter dens Død balſamerede med ſtor Omhyggelighed. Hvert Diſtrikt, ja næſten hver By havde ſit beſkyttende Dyr, ſom da modtog de ſamme Æresbeviſninger ſom Oxen Apis. Hunde, Katte, Schakaler, Ulve, Krokodiller eller Bavianer, der i en By blev betragtede med den ſtørſte Afſky, blev paa et andet

---

*) 2 Moſeb. XXXII, 4. 8.

Sted tilbedede og ydede al mulig Ære. Tentyriterne, f. Ex., betragtede Krokodillen ſom et Symbol paa Typho, hvorfor de ogſaa anſaa det for en religiøs Pligt at dræbe den. Paa andre Steder derimod byggedes der ſtore Templer til Ære for Krokodillen, og disſe væmmelige Krybdyr pasſedes med den ſtørſte Omhyggelighed. Overalt i Ægypten finder man ſtore Grøfter og Kjældere fulde af utallige og forſkjellige balſamerede Dyr. En af Ibisarterne ſynes at være bleven dyrket overalt. Fuglen ſelv er nu forſvunden; men dens balſamerede Levninger findes i Millionvis. Bayle St. John, ſom trængte helt ind i Ibisgravene ved Memphis, ſiger herom: „Vi har begyndt at udgrave og underſøge en uendelig Række af Gallerier og Kjældere, ſom her og der er afſtængte af en raa Lervæg. Jeg kan ikke beſkrive disſe Fuglekatakombers Størrelſe og Udſtrækning bedre, end ved at ſige, at de ſynes at være fuldſtændig ſtore nok til at kunne optage i ſig alle de hedengangne Medlemmer af Fugleſlægten fra Verdens Skabelſe af“. Nogle af Kjælderne var ſtore Grotter eller dybe Huler, og af disſe var der i hundredevis. Det er knapt Overdrivelſe, hvad en ſatiriſk Romer bemærkede angaaende Ægypternes Dyredyrkelſe: „Det er lettere at finde en Gud i Ægypten, end det er at finde en Mand.“ Midt i Sandet i Nærheden af det fordums Memphis ligger Pyramiderne ved Sakkara. Disſe Pyramider optager en Strækning af over 4½ eng. Kvadratmil, og i dem ligger de Døde fra den tidligſte ægyptiſke Periode begravne. En af Pyramiderne er bygget med forſkjellige Afſatſer, og en forreſten temmelig tvivlſom Beretning, der er opbevaret af Manethus, vil vide, at den blev bygget af en Konge af det førſte Dynaſti. Derſom dette er ſandt, maa denne Pyramide være meget ældre end Pyramiderne ved Gizeh, og den er derfor antagelig det ældſte Mindesmærke i Verden. Paa Grund af deres overordentlige Størrelſe og fremtrædende Beliggenhed har man vænnet ſig til at kalde disſe Pyramider ved Gizeh for „Pyramiderne“, hvilket har bragt Mange paa den Tanke, at der ikke findes andre Pyramider end disſe. Dette er en Feiltagelſe. Ved Sakkara ſtaar der elleve Pyramider. Naar man ſætter ud af Betragtning, at der i øvre Ægypten, Æthiopien og andenſteds findes Bygninger, der viſtnok ikke kan kaldes Pyramider, men ſom dog er byggede i ſamme Stil ſom disſe, — ſaa er der i Ægypten omtrent hundrede ſtørre og mindre Pyramider. Disſe er ikke ſpredte

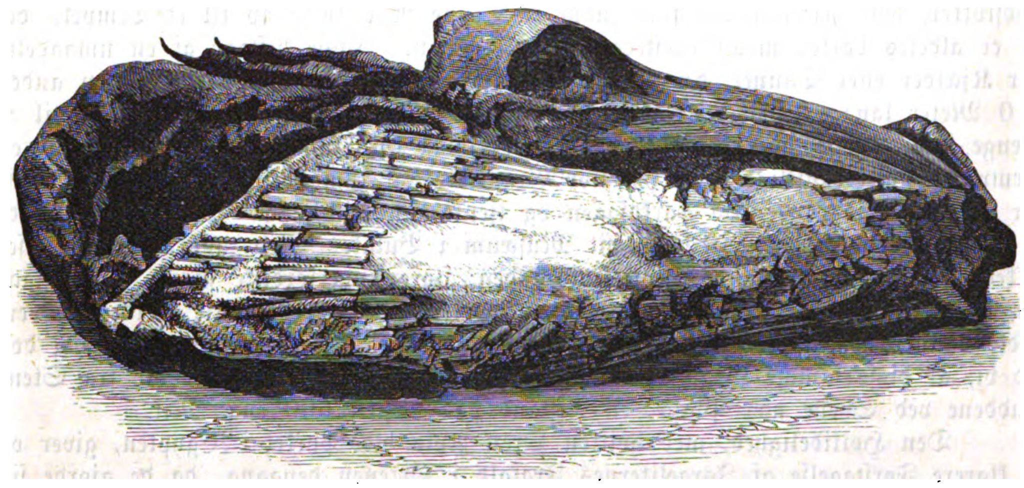

Mumie af en Ibis fra Memphis.

over hele Landet; men de optager en Strækning af omtrent 45 eng. Mile i Længden fra Gizeh i Nord til Fyum i Syd. At Pyramiderne kun findes indenfor disſe Grændſer, ſynes at tyde paa, at der paa dette Sted har herſket en eiendommelig Gudsdyrkelſe og Civiliſation paa den Tid, da Pyramiderne blev byggede. Nogle Naturforſkere har af dette ſluttet ſig til, at de ikke er blevne byggede af en indfødt Race, men af en eller anden indvandret Erobrerſtamme, ſom har havt ſin Hovedſtad i Memphis. Disſe, tror man, har indført denne Maade at bygge Begravelſesſteder paa, og man mener, at disſe Pyramider derfor kun blev byggede, ſaa længe denne Stamme opholdt ſig i Landet, og at ſaa denne Bygningsmaade atter forſvandt med dem. Der er ikke ret mange Ægyptologer, ſom har ſluttet ſig til denne Anſkuelſe, og disſe Pyramiders Oprindelſe er fremdeles en ugjennemtrængelig Hemmelighed.

Vi kan ikke forlade Sletten ved Memphis uden endnu engang at hentyde til den mærkeligſte af alle de mærkelige Begivenheder, ſom her har fundet Sted. Det er ſandſynligt, at det var her, Moſes og Aron ſtod foran Pharao og forlangte, at han ſkulde lade Folket fare. Det var i den By, ſom nu ligger begraven under Ørkenens Sand og Grusdyngerne, at Herrens trofaſte Tjener modſtod Kongens Vrede, idet han ſaa hen til Ham, der var uſynlig. Dette var det Sted, fra hvilket „Pharao ſtod op den ſamme Nat og alle hans Tjenere og alle Ægypterne, og der blev et ſtort Skrig i Ægypten; thi der var ikke ét Hus, at der jo ikke var en Død derudi"*).

Vore Tanker iler derpaa bort fra disſe Paladſer, hvor Sorg og Kummer herſkede, til Slaveſtammens Hjem, hvor Familierne ſad trygge og ventede paa Tegnet til Opbrud. Formedelſt Tro holdt de Paaſken og tog Del i Blodsbeſtænkelſen, at Den, ſom ødelagde de Førſtefødte, ſkulde ikke røre dem**). Denne Begivenhed er viſtnok af hiſtoriſk Betydning, da den jo er Begyndelſen til hele det jødiſke Folks Hiſtorie. Men dens Værd bliver dog meget dybere, naar vi forſtaar, at den er et Forbillede paa den ſtørſte af alle Hiſtoriens Begivenheder, den nemlig, at og for os er vort Paaſkelam ſlagtet, Chriſtus***).

De Reiſende beklager ſig ofte over, at de følgende 150—200 eng. Mile af Reiſen opad Nilen er ſaa kjedelige og trættende. Landſkabet er ensformigt, og de Mindesmærker, man ſtøder paa, er ſaa og uvigtige. Jeg kan dog ikke ſige, at jeg følte mig kjed eller træt af Reiſen. Alene den mægtige Flod, ſyntes jeg, var Anledning nok til Beundring og Underholdning. Paa en Afſtand af over 1500 eng. Mile fra det Sted af, hvor Bifloden Tacazze fra Abysſiniens Fjelde forener ſig med Nilen, flyder den affted uden at optage i ſig noget fremmed Vandløb. Ikke engang den mindſte Bæk eller Kilde ſtrømmer gjennem Ørkenen paa hele denne Strækning, og Regn er ſaa godt ſom aldeles ukjendt. Bøndernes Hovedbeſkjæftigelſe er at ſtaa langs Flodbredden og pumpe Vand op fra det rige Flodleie. Sakieher og Shadufer er i Bevægelſe Nat og Dag for at holde Landet i en nogenlunde frugtbar Stand. Tiltrods for, at Nilen paa begge Sider er begrændſet af det glødende Ørkenland og Dag ud og Dag ind beſkinnes af den tropiſke Sols hede Straaler, ſaa formindſkes dog ikke Vandmængden. Denne mægtige Flod, der har Tilløb fra det indre Afrikas ſtore Indſøer og hvert Aar ſtrømmer over ſine Bredder af Mellemafrikas aarlige Regnmasſer, er Gjenſtand for den meſt vedholdende Interesſe.

Man iagttager mange forſkjellige og ſmukke Fænomener, fremkaldte af Nilens

---

*) 2 Moſebog XII, 36. **) Ebr. XI, 28. ***) 1 Cor. V, 7.

Luftforholde. Hvad vi foreſtiller os ved godt Veir og ſtygt Veir, det kjender man ikke til der. Af gammel Vane bemærkede vi hver Dag i Begyndelſen af Reiſen til hverandre: „Nei, hvilket godt Veir det er idag!" Men lidt efter lidt kom vi til den Slutning, at der altid var ſmukt Veir. Vi følte, at alle de Smaabemærkninger om Veir og Vind, ſom ſaa ofte hjemme hos os danner almindelige Talemaader, her vilde være ganſke latterlige, da vi her udelukkende havde Solſkinsveir, medens Regn var en uhørt Ting. Tidlig paa Vaaren er der rigtignok en liden Afvexling, den ſaakaldte Khamſin, der dog ikke er videre behagelig. Khamſin er en hed, tør Vind, der fører med ſig en Mængde fine Støvpartikler, ſom igjen trænger ſig ind overalt, fylder de Reiſendes Øine og Øren, ophidſer Huden og frembringer de ubehageligſte Fornemmelſer. Man ſer Alt omkring ſig ſaa at ſige gjennem en Sandtaage. Vinden fører Ørkenſandet affted i kjæmpemæſſige Søiler, ſom bevæger ſig frem og tilbage, indtil de pludſelig briſter ſom en Sæbeboble og forſvinder. Saa længe man befinder ſig paa ſelve Floden, er disſe Fænomener kun ubehagelige. Møder man dem derimod i Ørkenen, er de livsfarlige. Man fortæller om, hvorledes hele Karavaner er blevne begravne under denne frygtelige Flyveſand. Med Undtagelſe af disſe meget ubehagelige Veirforandringer ligner den ene Dag aldeles den anden. Derimod kan et opmærkſomt Øie til de forſkjellige Tider paa Dagen bemærke en altid afvexlende Skjønhed. Morgenen er yndig, klar og kjølig, uden Spor af nogen Taage, der ſkygger for Morgenſolens førſte gyldne Straaler eller gjør Horizonten uklar. Mod Middagstid ſynes al Farve at være udſlettet af Landſkabet; det er da indhyllet i et blændende hvidt Taageſlør. Det er deiligt i disſe hede Timer at ligge under et Solſeil paa Dækket uden at behøve at røre ſig til noget Slags Arbeide, medens man lytter til Bølgernes Skvulp mod Baadſiden eller betragter Strandbredden,

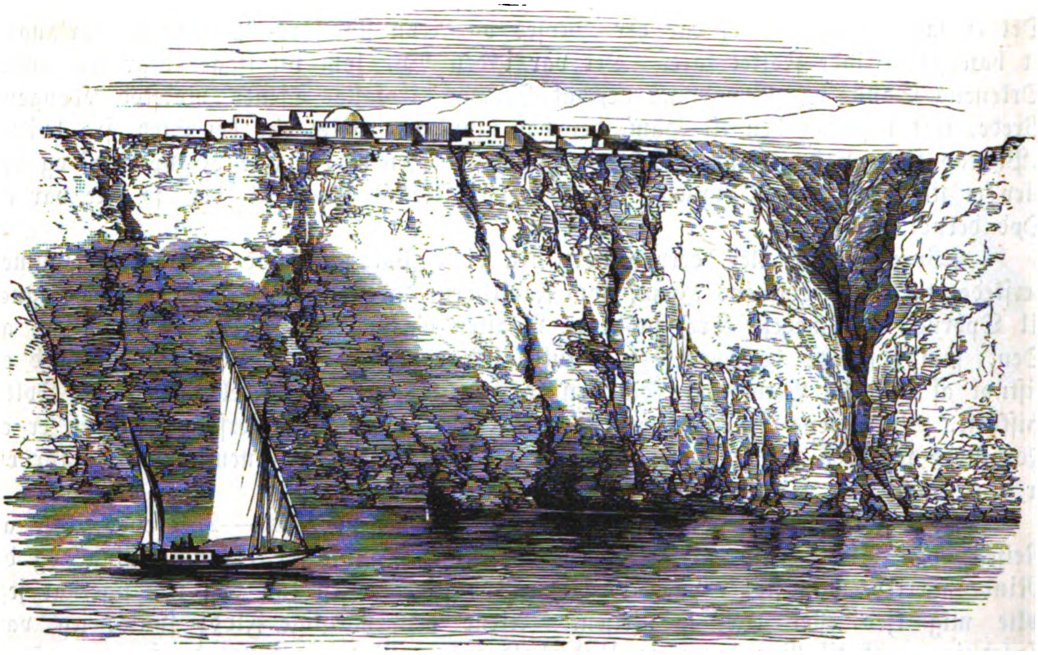

Nilklipperne.

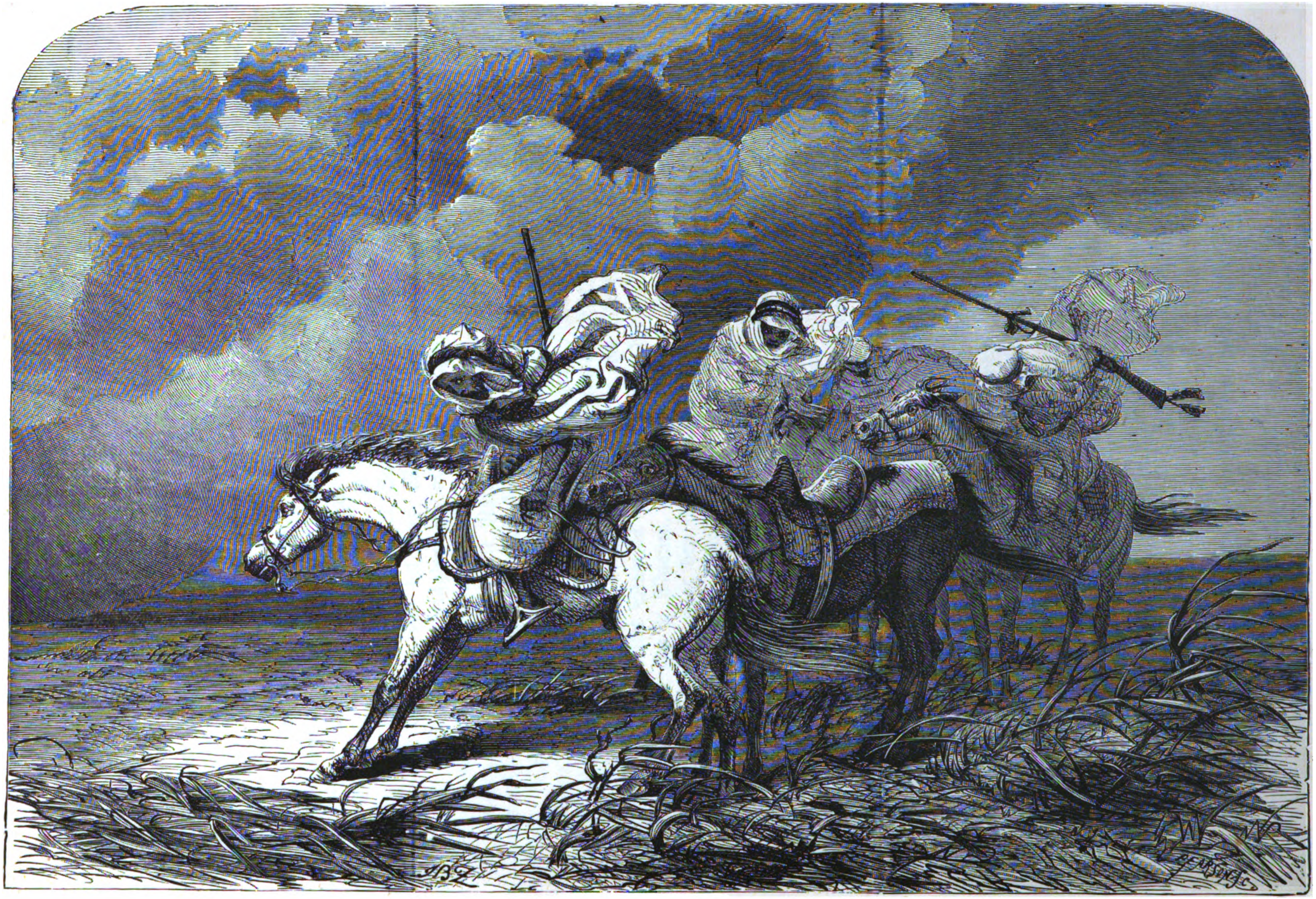

Sandstorm i Ørkenen.

der glider forbi os ligeſom i Drømme. Men naar Aftenen nærmer ſig, kommer denne vidunderlige Farvepragt tilſyne, ſom kun den tropiſke Sol kan frembringe, lige før den gaar ned. Fjeldene kaſter rød-violette Skygger. Sandſten-, Granit- og Kalkſtensklippernes røde og graa Farver aftegner ſig ſmukt mod Ørkenens barkbrune og gule Sand, Flodens dybe blaa Vand og de friſke grønne Strandbredder. Det er en Naturens Farvepragt og vexlende Ynde, ſom en Kunſtner kunde ønſke ſig. Lige efter Solnedgangen følger det kolde, graa Tusmørke; men ſnart indtræder der en mærkelig Forandring. Himlen og Jorden overgydes med en gjennemſigtig lyſerød Farve, der er kjendt under Navn af Eftergløden. Det er den feagtigſte og meſt magiſke Belysning, jeg nogenſinde har ſeet. Den er ikke ſaa ulig den ſaakaldte Alpeglød, ſom de Reiſende ſaa ofte beundrer i Schweitz, og ſom fremkaldes af det røde Sollys mod Alpernes Sne, ſtrax før Solen ſtaar op. Det Mærkelige ved denne Belysning i Ægypten er dette, at efterat Landſkabet allerede har antaget den aſkegraa, dødningeagtige Farve, vender Sollyſet atter tilbage i denne lyſerøde Farvepragt, — det er, ſom om det, der allerede er dødt, atter igjen fik Livets friſke Skjønhed. Dette Lys overgyder ſaa at ſige det Hele og indſkrænker ſig ſlet ikke, ſom de almindelige Belysninger, til enkelte Dele af Landſkabet. Jeg har aldrig læſt nogen Redegjørelſe for dette Naturunder. Jeg antager, at det maa ſtaa i Forbindelſe med den nedgaaende Sols Gjenſkin og Brydninger paa den libyſke Ørkens Sand. Og ſaa kommer Natten, og hvilken Nat er her ikke! Stjernerne ſkinner med et ſaa ſtærkt og klart Lys, at jeg har været iſtand til at ſe en beſtemt Skygge af Planeten Jupiter. Med en ganſke almindelig Kikkert kunde vi ſe Jupiters Maaner*). Orion var ſaa vidunderlig ſkjøn, at det ikke lader ſig beſkrive. Jeg ved ſelv ikke, paa hvilket Stadium Maanen tog ſig bedſt ud. Længe før vi her i vore nordlige Lande kan ſe Maanen, har den i Ægypten et uforlignelig ſkjært Lys; men den er ogſaa deilig, naar den ſtaar i ſit voxende og aftagende Skin, eller man ſer den i Fuldmaanens hele Lyskraft.

Nilfloden har paa begge Sider de tidligere omtalte grønne Bredder, der er fra nogle faa Fod til nogle faa Mile brede, og ſom atter igjen begrænſes af Ørkenen. Undertiden ligger Fjeldene et godt Stykke borte fra Flodbredden, paa andre Steder derimod træder de helt frem til Flodleiet og danner ofte en Række golde Klipper, paa hvis Top man hyppig ſer et koptiſk Kloſter. Landsbyerne ſer ofte paa Afſtand meget maleriſke ud. I Regelen ligger de under en Palmelund eller paa Toppen af en Høi, der dækker Ruinerne af en eller anden gammel By. Men ved nærmere Beſigtigelſe viſer de ſig at være over al Beſkrivelſe ſmudſige og forfaldne. Dog øver diſſe elendige, ſkiddenfærdige Landsbyer en eiendommelig Tiltrækning paa Europæere. Moſkéens Minaret beſtaar ofte kun af ſammenklattede Lervægge; men den er kalket udenpaa og hæver ſig maleriſk op under Palmetræerne. Ved Solnedgang, efterat det er blevet mørkt, ved Daggry, ved Middagstid og om Eftermiddagen ſtiger Muezzinen op paa Minarettens Galleri, hvorfra han høit og tydelig kalder alle de Troende ſammen til Bøn med diſſe og lignende Ord: „Allah er ſtor. Jeg bekjender, at der kun er en Gud, nemlig Allah, og at Muhamed er hans Profet. Kom og bed." Tidlig om Morgenen og ſent om Aftenen tilføier han ofte: „Bøn er bedre end Søvn". I Regelen er der en Skole i Forbindelſe med hver Moſké, og man kan let finde frem til Moſkéen, naar man kun gaar efter den Støi, diſſe Skolebørn frembringer. De ſiger nemlig alle op ſine Lektier paa en Gang, og hver af dem forſøger at lade ſig høre ved at ſkrige ſaa høit, ſom han kan, for om mulig at overdøve de øvrige. Den Undervisning, der meddeles Børnene, er af den ſimpleſte Slags og beſtaar ſom ofteſt kun af at gjentage Koranen og de letteſte Regneøvelſer. Ofte finder man, at Læreren er blind, men at han, da han ſelv kan hele Koranen udenad, dog alligevel gjentager den for og med Børnene. Den Betaling, han modtager for dette ſit Arbeide, er viſt ſom ofteſt kun en Formſag; men jeg tror dog, at ſelv den mindſte Betaling overſtiger Skolemeſterens Fortjeneſter. Lane giver os nogle morſomme Exempler paa, hvadſlags Undervisning diſſe Børn faar. „Engang", ſagde han, „blev en Mand anſat ſom Skolemeſter i Nærheden af det Sted, hvor jeg boede; men han kunde hverken læſe eller ſkrive. Han kunde imidlertid Koranen udenad og kunde ſaaledes lære Børnene at fremſige den; men naar de ſkulde nedſkrive det Lærte, forſtod han ikke et Ord. Til dette Arbeide anvendte han derfor ſin „Arif", eller ældſte og bedſte Elev, idet han foregav, at han led af ſvage Øine. Faa Dage efter, at han havde tiltraadt ſit nye Embede, kom en fattig Kone og bad ham læſe et Brev, hun havde faaet fra ſin Søn, der var ude paa en Pilegrimsreiſe. Feikien tog Brevet og lod, ſom han læſte det for ſig ſelv uden at ville meddele hende Indholdet. Af denne Taushed ſluttede nu den ſtakkels Kone, at Brevet indeholdt ſørgelige Efterretninger, hvorfor hun ſpurgte ham, om hun ſkulde ſkrige. „Ja", ſvarede han med en bedrøvet Mine. „Skal jeg ſønderrive mine Klæder", ſagde hun, og atter lød Svaret „Ja". Nu vendte Konen hjem, kaldte ſammen alle ſine Bekjendte og holdt de ſædvanlige Sørgehøitideligheder, ſom om Sønnen var død. Ganſke kort Tid efter kom Sønnen dog tilbage fra ſin Pilegrimsfærd, og Moderen ſpurgte ham da naturligvis, hvorledes dette hang ſammen, da hun jo havde faaet Underretning om hans Død. Sønnen tog nu ſelv Brevet og forelæſte hende det, hvorfor hun ſtrax gik affted til Skolelæreren for at faa vide, af hvad Grund han havde ſagt, hun ſkulde ſkrige og ſønderrive ſine Klæder, da jo Brevet kun indeholdt Efterretning om, at Sønnen levede i bedſte Velgaaende og var paa Hjemveien. Skolemeſteren lod ſig imidlertid ikke forbløffe. „Jo", ſvarede han „Gud alene kjender Fremtiden. Hvorledes kunde jeg indeſtaa for, at Intet kunde tilſtøde ham, inden han naaede hjem? Det var bedre, Du troede, han var død, og ſaa bagefter glædedes over hans Hjemkomſt, end at Du ſkulde vente ham hjem hver Dag, medens han maaſke var omkommen paa Veien." De Tilſtedeværende priſte ham meget for denne Visdom og udbrød: „Vor nye Feiki er en ualmindelig vis Mand". Ved denne Feil havde han ſaaledes ialfald for en Tidlang vundet ſtort Ry i Landsbyen."

---

*) Engang troede vi endogſaa at kunne ſe denne Planets vigtigſte Maane med det blotte Øie. Kan dette være muligt?

En af de meſt fremtrædende Eiendommeligheder ved Nillandſkabet er de Sværme af Fugle, ſom findes der. Overalt ſer man Myriader af Storke, Traner, Gjæs, Vildænder, Pelikaner, Høge, Duer og Heirer leire ſig paa alle Smaaøerne i Floden, beſætte Flodbredden eller flyve ſom formelige Skyer over Hovedet paa En. Fellahen indretter ofte Stillager i Engene, hvorpaa der anbringes ſmaa Gutter, der har en forbauſende Færdighed i at fange diſſe beſjedrede Smaatyve med en lang Slynge, og det lykkes ham ſaa nogenlunde paa denne Maade at bevare Agrene fra aldeles at fortæres af alle diſſe Fugle. I Oldtiden var Ægyptens Fugle ligeſaa talrige ſom nu. Vi ved, at Gjæs dannede en vigtig Beſtanddel af de Gamles Gjæſtebud, og de manglede heller ikke ved Ofringerne.

Fuglejagt var en af de Gamles Yndlingsfornøielſer. De, der har beſøgt det britiſke Muſæum i London, kan viſtnok erindre de ſmaa Tavler, der fremſtiller Gaaſejagten i Oldtiden. Paa den ene af diſſe ſer man alle de Gjæs fremſtillede,

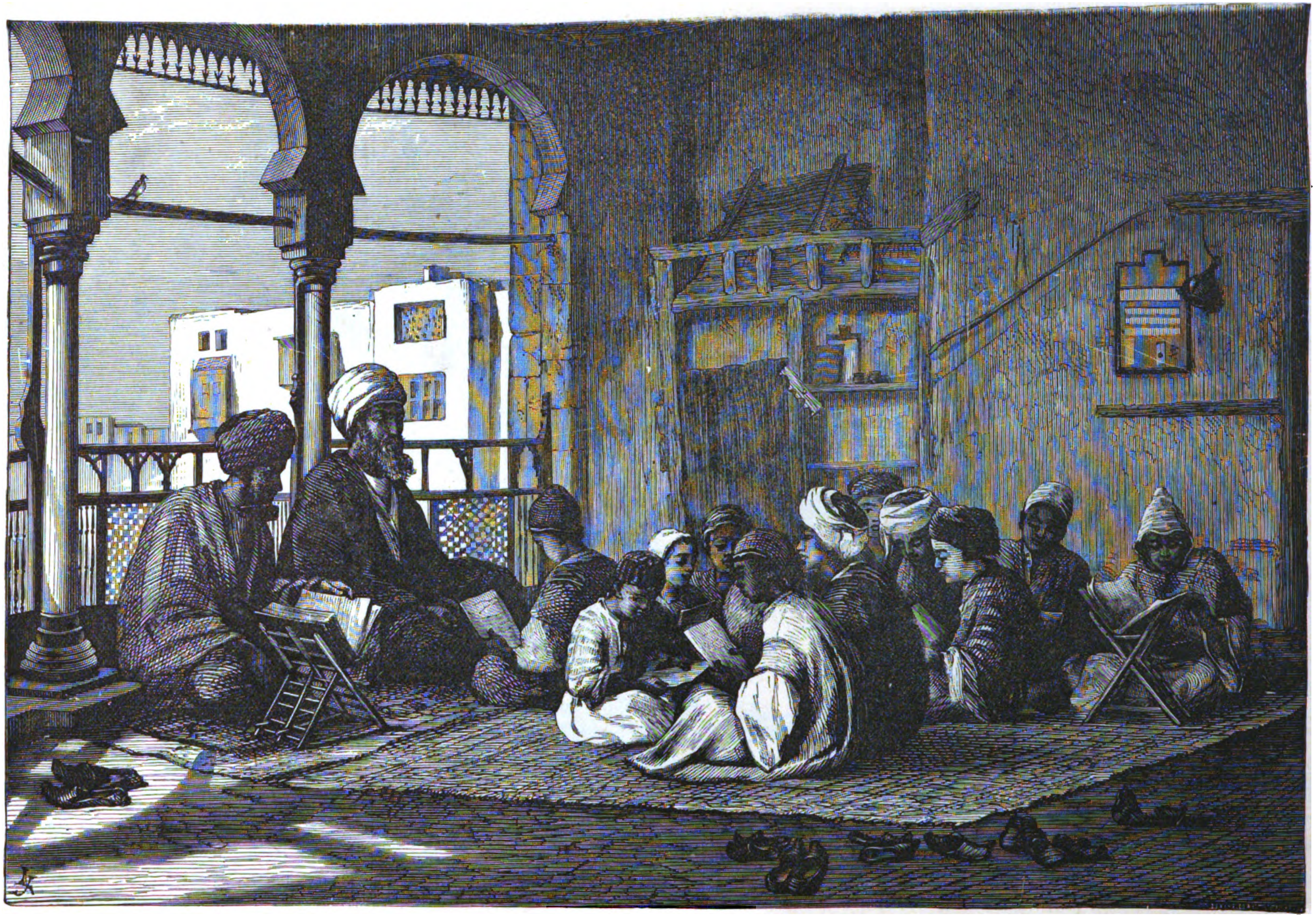

Sultan Hasſaus Skole.

der tilhørte en vis Eiendomsbeſidder. Paa den anden Tavle ſer man Jægeren, medens han er i Færd med at fange Gjæsſene i Papyrusſivene ved Nilbredden. En ſtakkels forſørt Gaas ſidder paa Kanten af Baaden, og en Kat er oplært til at være Jagthund og ſtaar og ſer paa Gaaſen med glubſke Øine. Disſe utallige

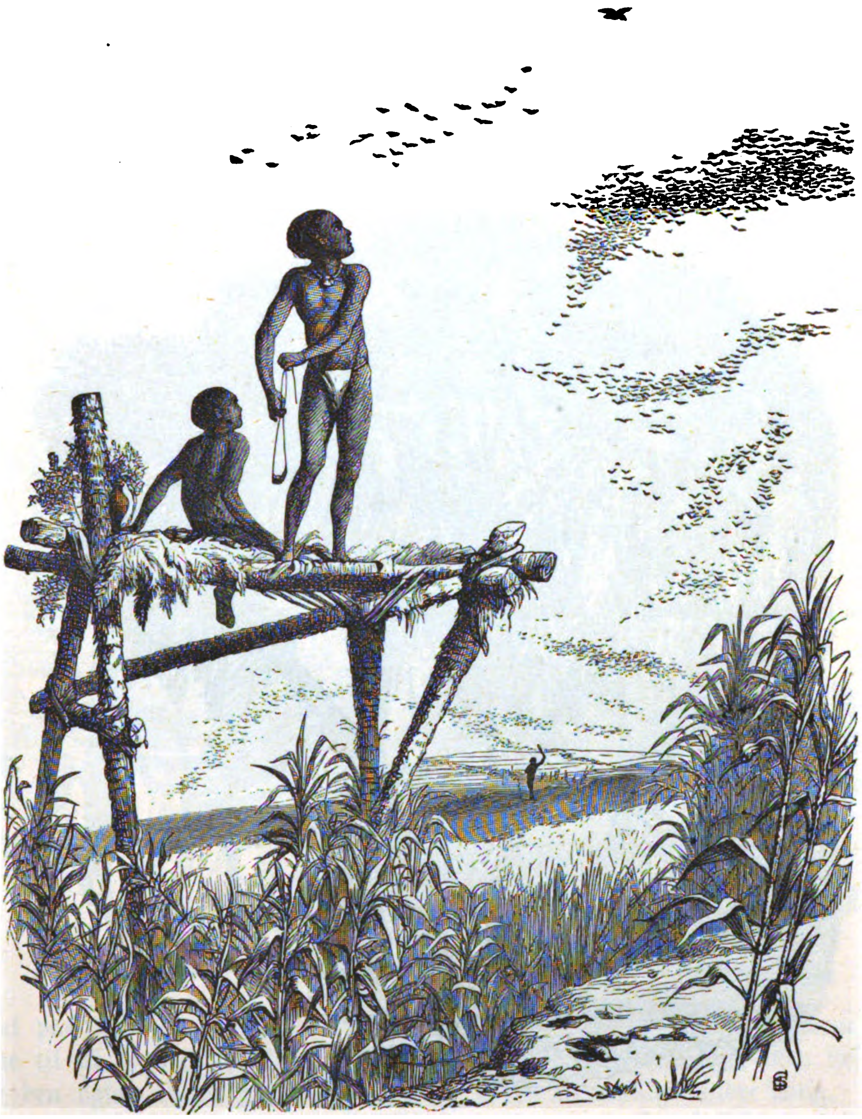

Agervogtere i Ægypten.

Fugleſkarer kan tjene til at forklare os den Drøm, ſom Pharaos øverſte Bager havde i Fængſlet: „Se, der var tre Kurve med Bagværk paa mit Hoved. Og i den øverſte Kurv var der af alſlags Mad for Pharao, Bagværk nemlig, og Fuglene opaad det af Kurven paa mit Hoved"*).

---

*) 1 Moſeb. XL, 16—17.

Firføddede Dyr er langt ſjeldnere at møde; men der gives dog ogſaa af disſe forſkjellige Arter. Som i alle Orientens Lande ſværmer der ogſaa her ſtore Skarer af herreløſe Hunde rundt omkring alle Landsbyerne, hvor de formelig tjener ſom Gadefeiere, idet de opæder Alt, der kaſtes ud fra Beboernes Huſe. Vildſvin er almindelige paa Sumpene ved Nilens Delta. Overalt ſtøder man paa Ræve og Schakaler. I Omegnen af Luxor og Karnak ſer man ofte en enslig Hyæne, der med ſin uformelige Krop og ſlæbende Gang luſker omkring mellem Ruinerne. Krokodillerne er næſten forſvundne fra Nedre-Ægypten. Tiltrods for ſit ugjennemtrængelige Pantſer og ſkrækindgydende Gab er Krokodillen nemlig meget ræd og forſigtig, og man ſiger, at Støien af Dampſkibene har fordrevet den. Her og der kan man viſtnok ſe enkelte af dem ligge og ſole ſig paa Dyndbankerne mellem Kenneh og Asſuan; men der ſkal et ſkarpt Øie til for at opdage dem, da de ved førſte Øiekaſt ſer ud ſom flydende Tømmerſtykker og ved den mindſte Støi atter forſvinder under Vandet. Det er førſt, naar man kommer ind i Nubien, at man ſtøder paa noget ſtørre Antal Krokodiller.

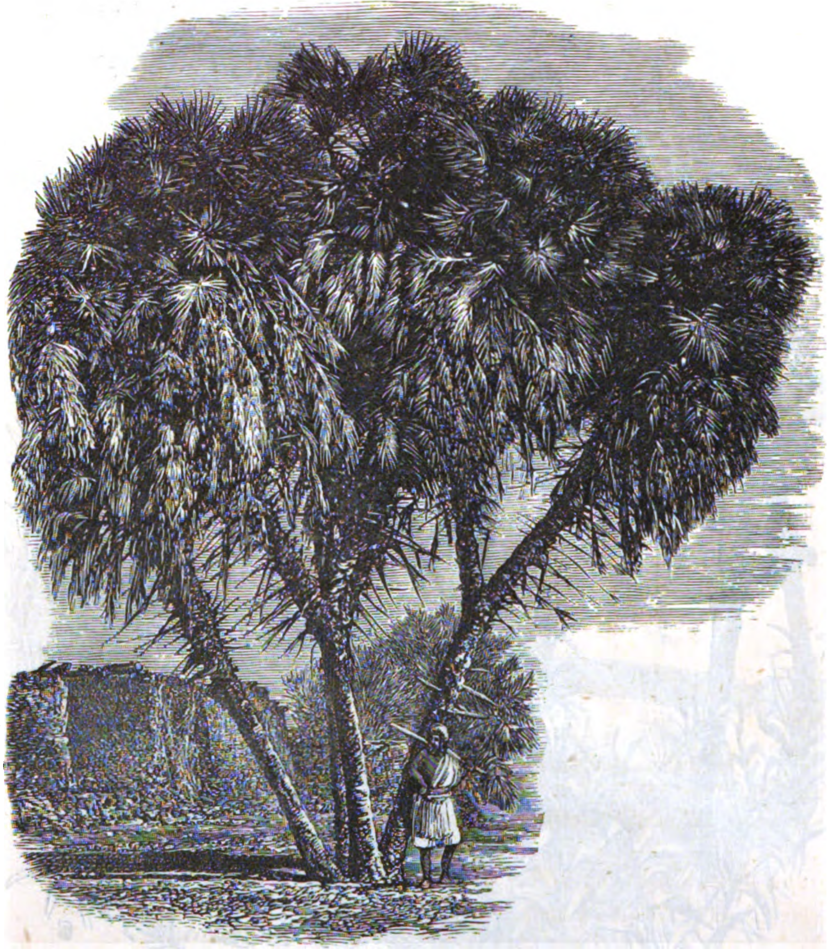

Doumpalmen (Crucifera thebaica).

Ægyptens Plantevæxt er ikke meget mærkelig. Med Undtagelſe af Palmerne er der kun faa Træer. Ofte ſer man et ſmukt Sykkamore — eller vildt Figentræ — ſtaa lige ved Siden af de ſtore Moſkéer eller ved en eller anden Santons eller Helgens Grav. Midt imellem Kairo og den førſte Katarakt ſtøder man for førſte Gang paa den ſaakaldte Doumpalme. Denne er meget forſkjellig fra den almindelige Daddelpalme. Iſtedenfor dennes enkelte, ſlanke Stamme har nemlig Doumpalmen to Stammer, der høiere oppe atter igjen deler ſig i flere Stammer og ſtore Grene. Dens Frugt, der omtrent er ſaa ſtor ſom et Granatæble, ſkal ſmage noget lig vore almindelige Markedshonningkager. Frugten indeholder en meget haard Sten, der af Oldtidens ſaavelſom Nutidens ægyptiſke Snedkere anvendes under Forarbeidelſen af Bor, Hjulbor og Hængſler.

En mærkværdig Forandring er foregaaet med Nilens Vandplanter. Lotusplanten og Papyrusplanten, ſom tidligere var de almindeligſte og eiendommeligſte af alle de Planter, der voxede rundt om hele Ægypten, og ſom ſaa at ſige var Symbolet paa hele Øvre- og Nedre-Ægypten, er forſvundne. Papyrusſivene brugtes ikke alene til at forfærdige Papir, hvoraf den har faaet ſit Navn; men Ægypterne anvendte den ogſaa til at gjøre Baade af og ellers til utallige andre Ting. Ligeſom i Jordandalen, hvor den endnu findes, byggede man ogſaa i Ægypten Hytter af dens Rør. Ingen Kultus, ingen offentlige Høitideligheder, ingen huslige Feſtligheder fandt Sted uden Lotusblomſten. Den ſavnedes heller aldrig ved Ægypternes Offerhandlinger. Man ſer altid paa Billeder af Gjæſtebude Gjæſterne afbildede med hver ſin Lotusblomſt i Haanden. Der er maaſke ingen Gjenſtand, ſom ſaa ofte bliver fremſtillet paa de gamle Mindesmærker. Og dog er baade Lotusblomſten og Papyrusplanten nu aldeles forſvundne fra Ægypten*) Det lader ſig ikke forklare, hvorfor

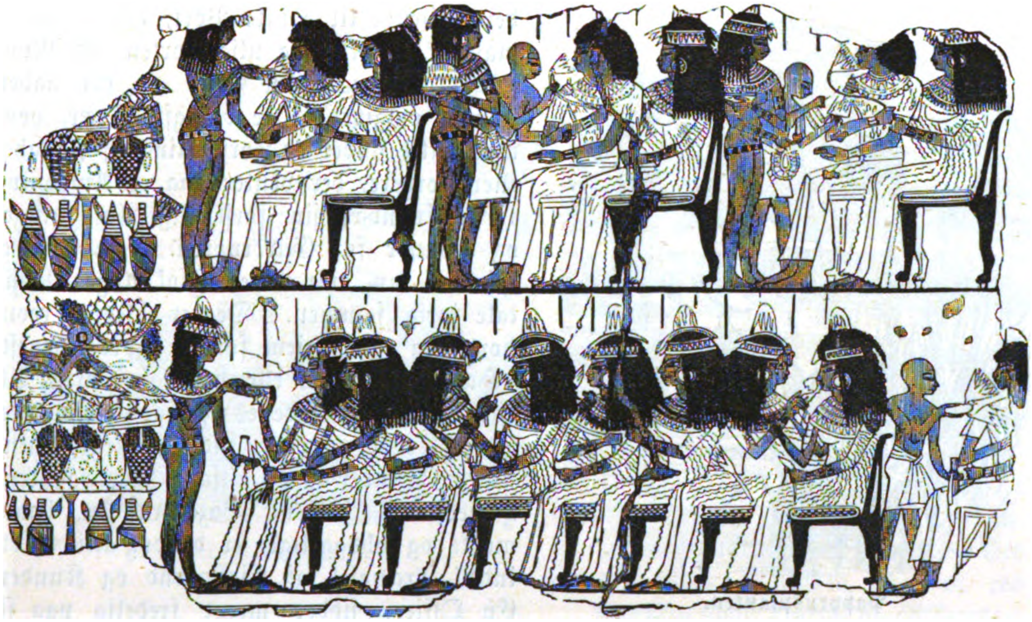
Ægyptiſk Selſkab. Hver Gjæſt holder en Lotusblomſt.

---

*) Man paaſtaar, at der paa nogle enkelte affidesliggende og ukjendte Steder paa Deltaet endnu findes et og andet Papyrusſiv. Dette er imidlertid meget tvivlſomt.

netop disſe Planter er forſvundne fra Ægypten, og dog har Profeten Eſaias forudſagt dette ſom en Guds Straffedom over Landet. Han ſiger nemlig: „Ægyptens Strømme formindſkes og bliver tørre. Rør og Siv henvisner. Engene ved Strømmen, ved Strømmens Bred og alt Agerland ved Strømmen borttørres, bortveires og er ikke mere*).“

Der er kun Lidet, der interesſerer de Reiſende ved de nyere Nilbyer, og man opholder ſig derfor ikke længe ved dem. I enkelte af disſe Byer, ſom f. Ex. i Manfalut, er der nogle eiendommelige arabiſke Bygninger. Men ſelv disſe er ſjeldne. Endogſaa i de ſtørre Byer, ſom Kenneh og Siut, er der intet Seværdigt undtagen da de elendige, forfaldne Hytter og Smug, hvor man bogſtavelig talt ikke kan komme frem, fordi den ſnævre Gade næſten er ſpærret af Smuds. Her og der ſtøder man ogſaa paa et uhyre ſtort Sukkerraffinaderi eller en Bomuldsfabrik, hvor der arbeides paa Spræng til Indtægt for Vicekongen. Siut (Asſyut eller Oſiut, ſom det ogſaa ſtaves) har en ſkjøn Beliggenhed. En Landevei, der fører hen over de frugtbareſte Enge og Marker, bringer den Reiſende til Siuts Port, der er meget maleriſk og ikke ſaa ulig Porten ved Manfalut. Foran Byen Siut er der aaben Plads, omgivet af de deiligſte Trær, hvor man altid finder en Forſamling af Fellaher eller Borgere, der venter paa en Anledning til at frembære ſine forſkjellige Anſøgninger og Bønner for Guvernøren. Henne i et Hjørne kan man ſe en Flok unge Mænd tale ivrig ſammen. De er blevne revne bort fra ſine Hjem for at gjøre Tjeneſte i Hæren, i Flaaden eller ved Fabrikkerne, Alt efter Embedsmændenes Forgodtbefindende.

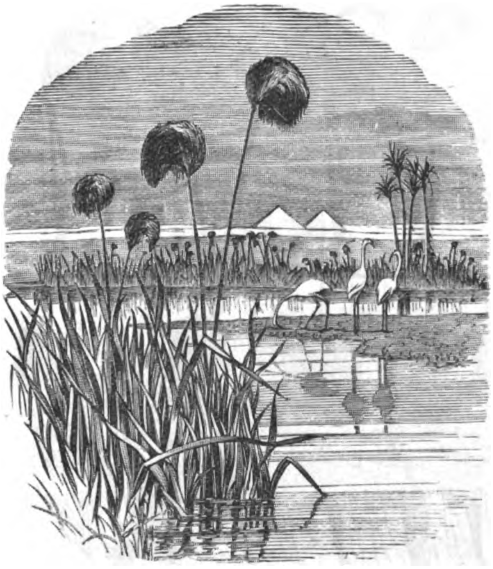

Papyrusplanten.

Idet vi træder ind gjennem Byens Port; befinder vi os altſaa i Øvreægyptens Hovedſtad. Skjønt Bazarerne er baade mørke og uhyggelige, er de dog altid fyldte indtil Trængſel af Kjøbmænd og Kunder. En Officer ſidder meget fredelig paa ſit Æſel, hvorfra han beſørger ſine Pengeforretninger udenfor Vexelererens Bod. Henne ved en Smedie ſtaar en Flok Beduiner og kjøbſlaar om Sværd, Dolke og lange arabiſke Geværer og Piſtoler. Tilſlørede Kvinder mundhugges om Priſen paa et Stykke blaat Klæde eller et Maal Korn. Gaar vi ſaa ud af denne meſt befærdede Gade, befinder vi os pludſelig midt i den Libyſke Ørkens Stilhed. Ørkenen omgiver Byen paa alle Kanter. Levninger af Mumier og deres Kiſter og Ligklæder ligger ubedækkede omkring paa Sandet. En temmelig brat Bakke, der ſtrækker ſig lige ned til Byen, er aldeles udhulet af Grave, i hvilke man nu finder de balſamerede Levninger af de Libyſke Ulve. Byens gamle Navn Lycopolis ſkriver ſig fra den Ulvedyrkelſe, ſom i Oldtiden fandt Sted der. Fra Toppen af dette Høidedrag har man en mærkelig Udſigt, og naar man, ſom jeg, kan faa ſe den ved Solnedgang, er man meget heldig. Naar undtages de faa

---

*) Eſaias XIX, 6. 7.

Steder, hvor Nildalen afbryder Ensformigheden, ſer Øiet intet Andet end en endeløs Ørkenflade. Lige til Horizonten kan man ikke opdage Andet end Sand og atter Sand. Det er, ſom ſkuede man ud over et formeligt Sandhav. Lige ved Byen havde Beduinerne ſlaaet op nogle faa, ſorte Telte. To eller tre Arabere, hvis Legemer var blevne aldeles ſorte af den ſtadige Solhede, vandrede høitidelig hen over Sandet ved vore Fødder, og deres lange Skygger tegnede ſig paa den lyſe Flade. De var belæsſede med Vilddyrs Huder, ſom de nu bragte til Siut for at ſælge. Vi kunde ikke opdage noget andet levende Væſen. Disſe enſomme Skikkelſer tog ſig fortræffelig ud i den nedgaaende Sols Straaler og ſtod i god Samklang med hele den omgivende Natur. Dette ensformige Sky- og Sandbillede gjorde et langt ſtærkere Indtryk paa mig, end det pragtfuldeſte Schweizerlandſkab nogenſinde havde gjort.

Det er ſjelden, at de almindelige Reiſende kommer i nogen direkte Berøring med de Indfødte. I de fleſte Tilfælder danner Sproget en uoverkommelig Hindring. Fellaherne kan ikke tale Andet end Arabiſk, og de fleſte Reiſende kjender jo Intet til dette Sprog. Derſom man anvender ſin Dragoman ſom Overſætter, kan man være temmelig ſikker paa, at han kun benytter ſine Kundſkaber til at gjøre ſig lyſtig over den Reiſende. Undertiden kan Æſeldriverne og de bedre Førere lidt Engelſk, ſom de da anvender paa en meget latterlig Maade. Iſær maatte jeg le ad den Maade, paa hvilken de benyttede Ordet „lunsh". Min Fører pegte en Dag paa et Alter, ſom var bedækket med Offere til den i Væggen over Alteret udhuggede Guddom. „Se", ſagde han, „Oſiris faar nu ſin Lunſh". Ved en anden Leilighed, da vi red gjennem nogle Durra- og Vikkerenge, oplyſte Føreren os om, at Duraen var „Araberlunſh", medens Vikkerne var „Kamellunſh". Jeg fandt ſnart ud Grunden til disſe eiendommelige Sammenſtillinger. Europæerne ſpiſer nemlig ſom ofteſt ſin Frokoſt og ſin Middag ombord, medens de i Regelen ſpiſer ſin Lunſh, naar de ved To-Tiden er iland for at beſe ſig. Dette bliver ſelvfølgelig altſaa det eneſte Maaltid, de Indfødte ſer Noget til, hvorfor de har tænkt ſig, at „Lunſh" maa være det ſamme ſom Maaltid eller Føde i Almindelighed.

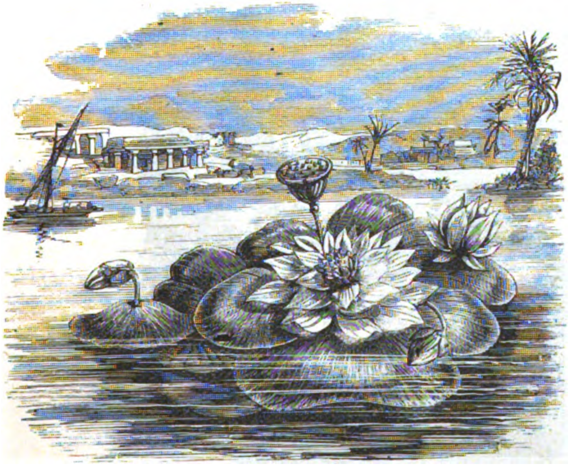

Lotusblomſten.

Naar det engang imellem træffer ſig, at en af de Reiſende kan tale eller læſe disſe Folks Sprog, ſaa kommer de Indfødte i Skarevis for at høre, hvad man har at ſige dem. En vis Frøken, Mary Whateley, beretter om mange interesſante Samtaler og Møder, ſom hun havde med disſe ſtakkels uvidende Menneſker ombord paa en af Nilbaadene. Førſt beſkriver hun Mandſkabets Sang og raa Muſik, hvorefter hun fortæller følgende:

„Endelig blev de da trætte af ſine Sange og Danſe og tændte ſine Piber.

Vi ſyntes Synd i alle disſe Mænd, der ikke havde noget bedre at fordrive ſin Fritid med end denne barnagtige Underholdning. Efter at vi havde raadſørt os med hverandre, ſendte vi endelig vor arabiſke Tjener hen for at ſpørge dem, om de havde Lyſt til at høre „Damen“ læſe en Fortælling for dem. De var førſt meget vantro; det var jo ikke muligt, at en „Sitt“ (Dame) kunde læſe Arabiſk; men da de ſaa fik vide, at denne Sitt var fra Syrien, og at Arabiſk var hendes Modersmaal, blev de meget fornøiede og ſagde, at de gjerne vilde høre paa hendes Hiſtorier.

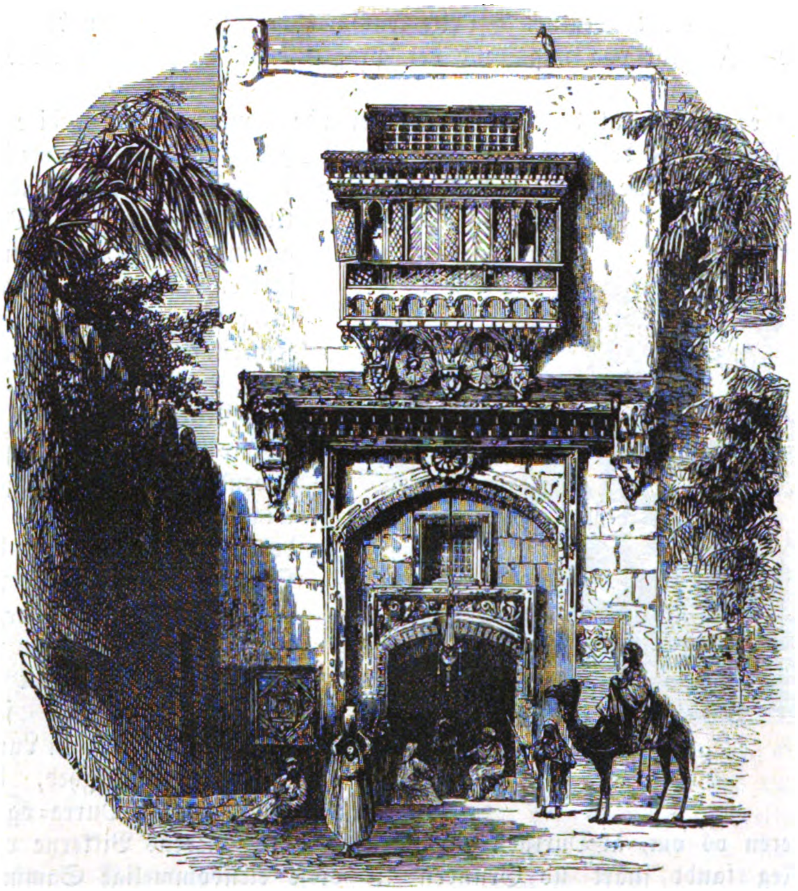

Guvernørens Palads i Monfalut.

Vor arabiſke Bibel blev nn hentet frem, vi hyllede os ind i vore Kapper og ſatte os paa Dækket, medens en af os holdt en Fanus eller ægyptiſk Lampe, der kaſtede er ſtærkt Lys over de hellige Blade. Rundt om os var det ganſke mørkt, kun Maanen belyſte enkelte af Mandſkabet, der laa rundt om os paa Dækket med ſine blanke, ſorte Anſigter, indhyllede i ſine brogede, blaa og rødſtribede Kapper. Vore Tjenere ſtod bag os, lænede mod Maſten, og lyttede med ſpændt Opmærkſomhed. Ikke en Lyd afbrød Aftenens Stilhed; kun Vandet plaſkede dæmpet og ensformig mod Baadſiden. Jeg ſkal aldrig glemme denne Aften, da disſe ſtakkels, vildledte og uvidende Muhamedanere for førſte Gang fik høre om den levende Gud. Vor

Veninde valgte Lignelſen om det fortabte Faar og den tabte Penning, disſe enfoldige Beretninger om Guds Kjærlighed til Menneſkene, Beretninger, ſom alle kan forſtaa, ſelv de ſtakkels Ægyptere. Tilhørernes Interesſe forøgedes ved hvert Ord, da hun derpaa læſte Fortællingen om den forlorne Søn, og de viſte ſin Opmærkſomhed ved hyppige Udbrud af Forbauſelſe og ved at raabe ſit „Ah“ og „Ak“ med et ſaa udtryksfuldt Tonefald, ſom Læſeren bedre ſelv kan foreſtille ſig, end jeg kan beſkrive. Maanens Sølvſtribe oplyſte nu og da Anſigterne rundt om os og viſte os mere end et dybt interesſeret og forſtandigt Øie.

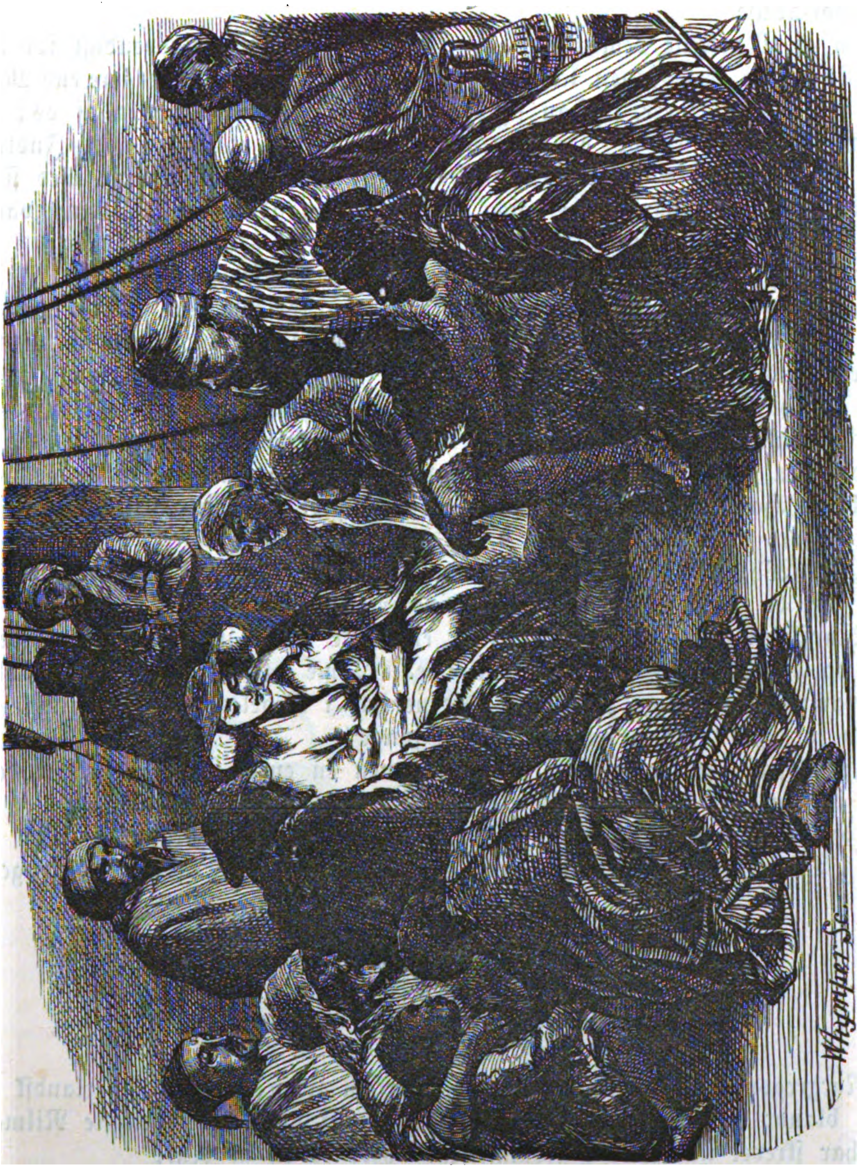

Bibellæsning ombord paa en Nilbaad ved Aftenstid.]

Det var meget rørende at iagttage den Virkning, Læsningen udøvede paa de fleſte af vore Tilhørere. „Sitten" ſtandſede nu og da under Læsningen for at forklare Et og Andet for dem, og da hun endelig, af Frygt for at trætte dem, gjorde Mine til at ville lukke Bogen, raabte de alle „Lisſa, lisſa", — (ikke endnu). Hun læſte nu for dem de ti Guds Bud og viſte dem, hvor ofte vi alle overtræder disſe Befalinger, og hvor nødvendigt det derfor er for os at modtage Jeſu Forſoning og Syndsforladelſe.

En af Mændene bemærkede, at dette vel var mere nødvendigt for Kvinder end for Mænd, da jo Koranen lærer, at Kvinderne ikke alene er ſvagere end Mændene, men ogſaa langt ſyndigere. Han ſigtede øienſynlig ikke til nogen af os; thi det var ikke vanſkeligt at ſe, at vor Veninde havde gjort et meget godt Indtryk paa dem, ſaa at det viſt ikke faldt dem ind at ſtille hende i lige Linie med ſine egne ſtakkels Kvinder. Vi hørte dem ogſaa hviſke til hinanden, at „Sitten" var meget ſnil og „ſikkert kjendte alting".

Hun viſte ingen Forbauſelſe over deres Anſkuelſer med Henſyn til Kvindeſpørgsmaalet. Hun fortſatte kun ganſke rolig med at fortælle dem om Guds uendelige Kjærlighed til Alle, Kvinder og Mænd, og om Nødvendigheden af at tro paa den Herre Jeſus.

„Det har ikke ſaa ſtort at betyde," ſagde hun, „enten Krukken er af Ler eller Guld, ſaalænge ſom kun Vandet er rent og klart. Det er kun den Hellig-Aand, ſom kan renſe vore Hjerter, ſaa vor Herre og Meſter kan bruge os. Og hvis vi beder Ham om at bøie vore Hjerter og give os Sin Hellig-Aand, ſaa vil Han ogſaa gjøre det."

Miſs Whateley taler ſaa ofte om Matroſernes Sang, og denne Sang er ogſaa en af de meſt eiendommelige Erindringer, man medbringer fra Nilreiſen. Enten Mandſkabet nemlig ror eller ſeiler, enten de ſidder ſmøgende ſine Piber, eller de ligger og dovner ſig — altid ſynger de. Time efter Time kan de holde paa med den ſamme ensformige Melodi. Ordene har i Regelen ingen Mening, — men er der kun for, „at de kan have Noget at ſynge".

Forſangeren ſætter ſom ofteſt ſelv ſammen en enkelt Linie, hvorefter de Andre da falder ind med et ligeſaa improviſeret Kor. Ofte ſlaar de ogſaa Takten ved at klappe i Hænderne eller ved at ſlaa paa den ſaakaldte Tarabukah eller nubiſke Tromme. De følgende Linier kan tjene ſom Exempel paa Søfolkenes Sange:

„Ak, gid jeg var i Oſiut,
O Allah, o Profeten!
Jeg kjøbte mig da viſt en Hat,
O Allah, o Profeten!
Nu blæſer Vinden dygtig ſkarpt,
O Allah, o Profeten!" o. ſ. v.

Macgregor har ſkrevet en meget morſom liden Bog om øſterlandſk Muſik. Han har blandt andet ogſaa meddelt os nogle af disſe almindeligſte Nilmelodier, ſom han har ſkrevet ned efter Hukommelſen. Her er en af dem:

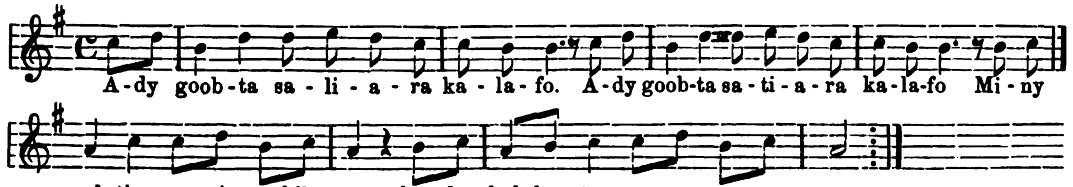
A-dy goob-ta sa - li - a - ra ka - la - fo. A-dy goob-ta sa - ti - a - ra ka - la - fo Mi - ny
och-tin - a - ni o - kil a - - - ka - dy kak - ke - ty an - y pay no

Han har ogſaa meddelt os en anden af disſe Sange, ſom er meget yndet af alle Nilmatroſerne. Han fortæller, at denne Sang blev akkompagneret af Niltrommen, medens de Syngende klappede i Hænderne for dermed at angive Takten. Denne Tromme eller Tarabukah er i Regelen arbeidet af Ler og betrukken med Fiſkeſkin. Den holdes under den venſtre Arm, og den ſtøttes i Regelen af en Rem, der er anbragt over den venſtre Arm. Til Trommeſtikker bruges begge Hænder. At klappe i Hænderne under Sangen er en ældgammel Skik, ſom vi ofte fandt afbildet paa de gamle Mindesmærker, og ſom ogſaa omtales i Wilkinſons Bog om de gamle Ægypteres Sæder og Skikke. Vi meddeler Begyndelſen af den følgende Sang, da den forekommer os at være ſaa eiendommelig og ægte ægyptiſk. Iſær gjør Kvadraten foran i den ſjette Takt udmærket god Effekt og er et Vidnesbyrd om Sangens Ælde.

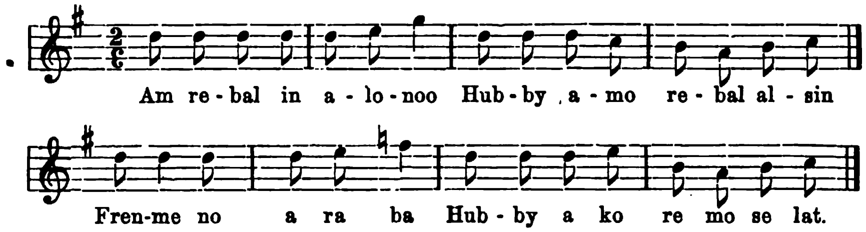
Am re - bal in a - lo - noo Hub - by , a - mo re - bal al - sin
Fren-me no a ra ba Hub - by a ko re mo se lat.

Vi vender os nu fra Ægyptens Natur og nyere Folkeliv til de gamle Levninger fra Pharaonernes og Ptolemæernes Tid.

Paa forſkjellige Steder langs hele Flodbredden maa man lægge Mærke til formelige Kammere, ſom er hugne ud i de Klipper, der vender mod Floden.

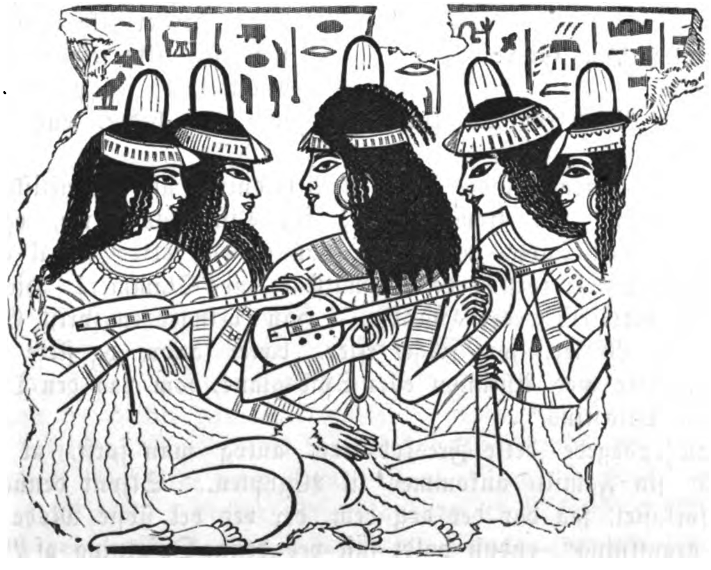

Oldægyptiſke Muſikanter.

Oprindelig var disſe Kammere Gravſteder; men efter Kriſtendommens Indførelſe benyttedes de af Eremitter eller Eneboere. Beni Hasſans Grave er de meſt interesſante af alle disſe Huler, og de ligger omtrent hundrede og ſexti eng. Mile ovenfor

Cairo. De danner en Terasſe, og en gammel Søilegang, der begynder paa Sletten nedenfor, løber foran hele Rækken af Grotter. Denne Søilegang er bleven huggen ud af ſelve Klippen, og den er forſynet med Døre, ſom fører ind i Hulerne, der paa den Maade mere tager ſig ud ſom Bygninger end ſom naturlige Klippegrave. Søilerne er mærkelige paa Grund af ſit ikke-ægyptiſke Udſeende. Man vilde ikke have betænkt ſig et Øieblik paa at henregne disſe Søiler til den doriſke Stil og Tid, hvis man ikke med Beſtemthed havde vidſt, at de er blevne huggede i den tidligſte ægyptiſke Periode og ſaaledes kun er lidet yngre end Pyramiderne ved Gizeh. Man kan derfor ikke ſætte dem i nogenſomhelſt Forbindelſe med den græſke Kunſt. Gravkammernes Vægge er bedækkede med Freskomalerier, der foreſtiller de gamle Ægypteres Hverdagsliv. Man kan her ſe Mænd, Kvinder og Børn, afbildede iſærd med at brydes, fiſke, pløie, høſte, holde Middagsſelſkab, blive pryglede, ſkjære ſine Negle, træde Vinperſen, danſe, ſpille paa Harpe, væve Lærred, ſlaa Bold, blive barberede og kaſte Terninger. Der er i Sandhed intet Nyt under Solen. Livet i Ægypten for fire tuſind Aar ſiden maa have havt Lighed med Livet i Europa nutildags. En af mine Reiſefæller var en Godsbeſidder fra Cumberland i Nord-England, og han var bekjendt for at være en ualmindelig flink Bryder og Turner. Han henvendte nu iſær ſin Opmærkſomhed paa de Billeder, ſom foreſtillede Brydning og Væddekampe. „Ligner disſe Billeder Virkeligheden?“ ſpurgte jeg ham. „Ja, det er ſikkert,“ ſvarede han, „der er ikke et Kneb eller Kaſt, ſom jeg ikke ſelv mange Gange har benyttet, og jeg paaſtaar, at den bedſte Bryder i hele Nord-England kunde ikke gjøre det bedre, end disſe Folk paa Billederne.“

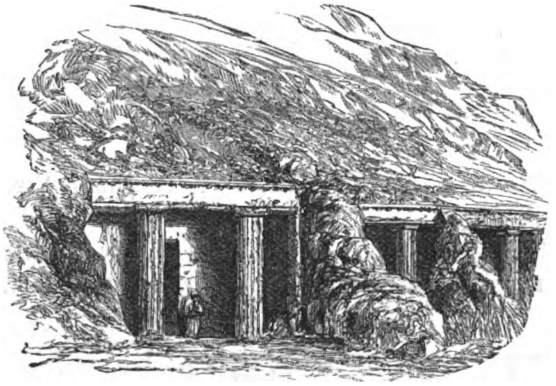
Beni Hasſans Grave.

I et af Rummene findes der en Afbildning af kananitiſke Hyrder, ſom kommer til Ægypten. De fremſtiller ſig for Diſtriktets Herre, og en ægyptiſk Skriver holder en liden Tavle, af hvilken han oplæſer deres Antal og deres Navn Amu, hvorved Ædypterne forſtod de Aramaiſk talende Stammer. Hieroglyferne paa Tavlen kalder Hyrdefolkets Leder Hycabſa. Han bringer en ſyriſk Gjed ſom Gave til Fyrſten, og de Æsler, ſom følger efter, bærer andre og flere Gaver, blandt andet ogſaa en Krukke med Antimon eller Spidsglans, ſom paa den Tid blev indført til Ægypten fra Palæſtina*).

Da man opdagede dette Freskobillede, antog man førſt, at det foreſtillede Jakob, der med ſin Familie ankommer til Ægypten. Skjønt denne Anſkuelſe nu er almindelig forkaſtet, ſaa var der dog dem, der ved det ſidſte Møde i „Foreningen for bibelſk Oldgranſkning“, endnu holdt faſt ved denne Opfatning af Billedet. Disſe beviſte nemlig, at Jakob, hans Sønner med disſes Huſtruer og Børn netop udgjorde Antallet 37. Bibelen ſiger, at de kun var 22; men man antog, at heri ikke var medregnet Jakobs og hans Sønners Medhuſtruer og disſes Børn. Det blev ogſaa ved ſamme Leilighed oplyſt, at naar man kun ſlet og ret overſatte Jakobs hebraiſke Navn paa ægyptiſk og ſkrev det med Hieroglyfer, ſaa blev det til Hycabſa. Der var dog dem, der ved dette Møde fremførte en endnu mere forbauſende Anſkuelſe. En fremragende Ægyptolog ſagde nemlig, at han antog Billedet for at fremſtille Abrahams og Saras Beſøg i Ægypten. Han fik ud, at Hycabſa betød Abraham eller de ſtore Skarers Fader, og Aarstallet fik han ogſaa til at pasſe ſammen med Bibelens Beretning. Alle disſe Gisninger og Udtydninger er viſtnok meget tvivlſomme. I ethvert Tilfælde bevarer dette Freskobillede ſin ſtore Interesſe ſom en Afbildning af Ægyptens tidligſte Liv.

---

*) Paa Indſkriften ſtaar, at denne Krukke kom fra Bat Meſtem, ſom form. betyder Antimon-Minen. I Joh. Aabenbaricg nævnes ogſaa dette Sted, og angives at have ligget paa Sletten ved Isreel.

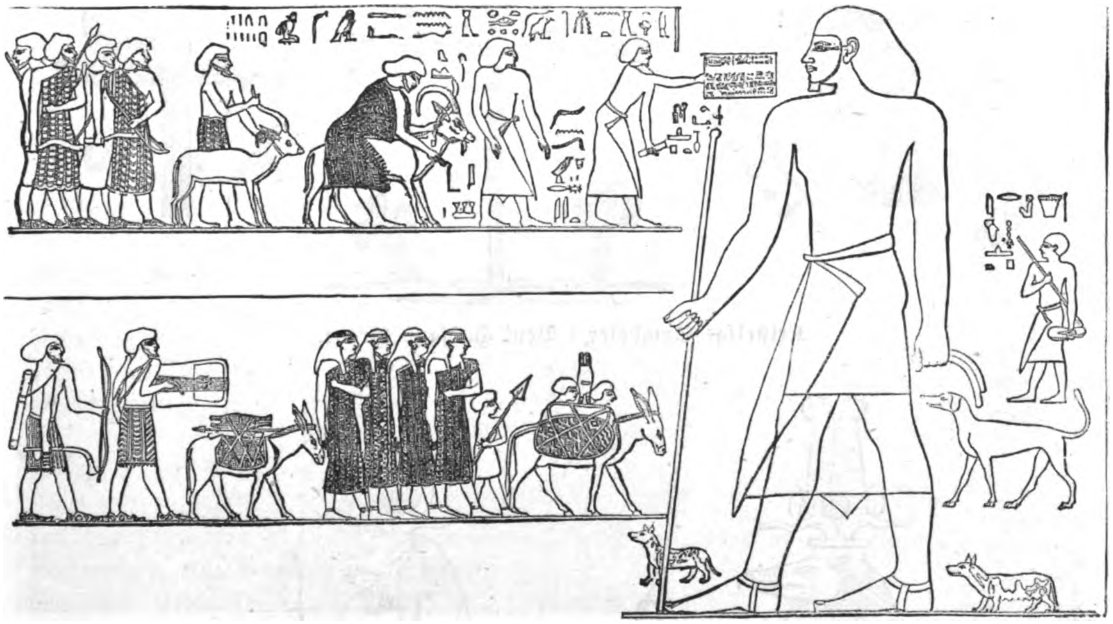

Cananitiſk Indvandring i Ægypten. (Efter et Freskomaleri i Beni Hasſans Grave.)

Vi har allerede bemærket, at disſe Klippegrave efter Kriſtendommens Indførelſe blev benyttede ſom Opholdsſted for Eneboere og Munke. Man har fundet mange mærkelige Levninger fra denne kriſtne Periode i Gravene ved Beni Hasſan. Midt iblandt Oldtidens Freskomalerier finder man nemlig mange kriſtne Symboler, der aldeles ligner de Afbildninger, man har fundet i Katakomberne ved Rom. Idetmindſte paa to Steder har man fundet et Kors, paa hvilket to Duer hviler; dette er, ſom bekjendt, Sindbilledet paa den Hellig-Aands Arbeide paa Menneſkehjertet, der ellers ikke vilde være iſtand til at tilegne ſig Kriſti Forſoning. Ved Siden af et af disſe Kors er der ogſaa anbragt et Kløverblad (Billedet paa Treenigheden) ſamt det græſke A og O, Alpha og Omega, der var ſammenſlyngede til et Bogſtav. Endnu hyppigere ſtøder man paa Kriſti bekjendte Monogram med Korſet i Midten. Vi finder ogſaa ofte den tidligſte ægyptiſke Mytologis hemmelighedsfulde Tau eller crux anstata, der af hin Tids Kriſtne anvendtes ſom et kriſteligt Sindbillede. Det er vel noget mere end et blot naturligt Sammentræf, at Korſet var de gamle Ægypteres Sindbillede paa Udødeligheden. Deres Guder blev ofte fremſtillede med Korſet i Haanden, og disſe Kors var da i Regelen forſynede med en Ring, der tjente dem til Haandtag, og ſom da atter var et Sindbillede paa Evigheden. Vi kan derfor ikke undres over, at de førſte Kriſtne i Ægypten benyttede ſig af denne mærkværdige Overensſtemmelſe, naar de ønſkede at udtrykke ſin Tro paa Ham, der har overvundet Døden og i dens Sted givet os Udødelighed og et evigt Liv.

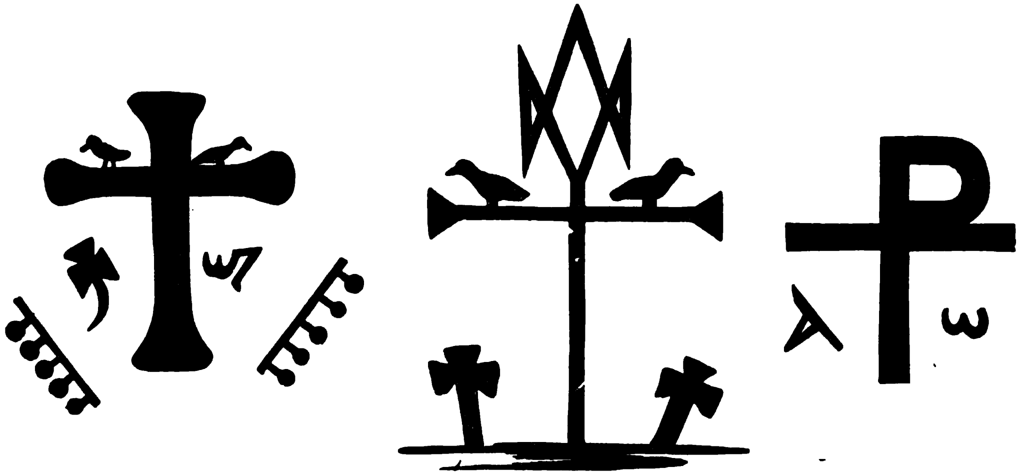

Kriſtelige Symboler i Beni Hasſans Grave.

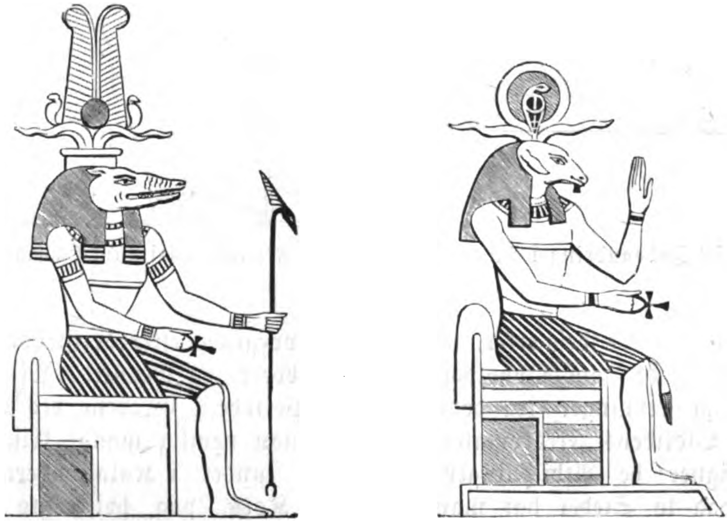

Ægyptiſke Guder med den hemmelighedsfulde Tau i Haanden.

Man maa næſten reiſe 350 eng. Mile ſøndenfor Cairo og 160 eng. Mile ſøndenfor Beni Hasſan, inden man naar nogen af Oldægyptens ſtore Templer. Længere mod Nord er de alle blevne ødelagte, og man har i det Høieſte kun været iſtand til at opdage Grundmurene til enkelte af dem. Men fra Girgeh af og helt til Ipſambul er der en ſaadan Mængde pragtfulde Tempellevninger, at man føler ſig helt betagne af den Pragt og Herlighed, ſom Pharaonernes Tid og Kongedømme maa have udviklet. De førſte mærkelige Levninger, vi ſtøder paa, er Ruinerne af

Templet ved Abydos, der var helliget Oſiris. Dette Tempel kappedes med Templet i Philæ om at være Oſiris's Begravelſesſted. En Ridetur med Æsler over en ualmindelig frugtbar Slette fører os til Ørkenens Rand. Her findes Ruinerne af to Templer og de Grus- og Jorddynger, der bedækker og næſten ſkjuler den ſtore Kirkegaard, ſom omgiver denne forgudede Fyrſtes Gravſted. En Overtro, der ikke er egen for Ægypten, men ſom tillige herſkede i mange andre Lande og ſom har gjort ſig gjældende gjennem alle Tidsaldere, drev de gamle Ægyptere til at begrave ſine Døde ved eller paa ſelve det hellige Sted. Det mindſte af diſſe to Templer var ualmindelig ſmukt og rigt udſtyret. Det var opført af poleret Granit og indvendig ſmykket med orientalſk Alabaſt, der endnu gløder i hele den Farvepragt, der

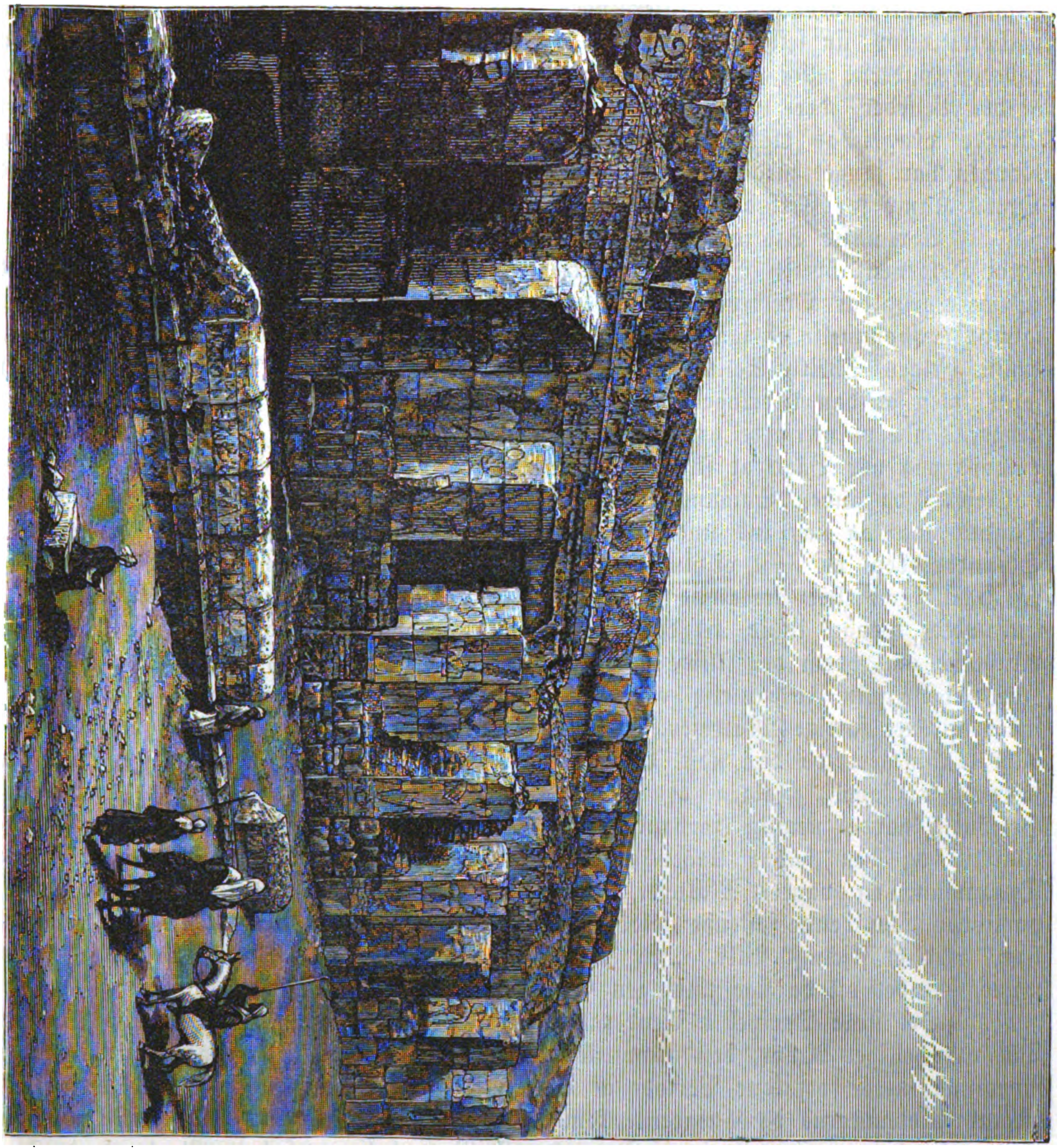

Ruinerne af Templet ved Abydos.

ſmykkede dette Tempel for næſten fire tuſind Aar ſiden*). Det ſtore Tempel, der er bygget af Sethi, Ramſes den Andens Fader, er for ſtørſtedelen begravet under Sandet, ſom paa ſamme Tid, ſom det ſkjuler alle Templets herlige Oldtidsminder, ogſaa har bevaret dem fra Ødelæggelſe og Tidens Tand. Nu har man udgravet mange af disſe kjæmpemæsſige Mure og Søiler, og man har derved fundet mange værdifulde Malerier og udhuggede Stenbilleder, der afbilder og beretter om denne gamle ægyptiſke Konges Heltegjerninger. Her ſer man ham fremſtillet, medens han i Spidſen for ſin ſeierrige Hær træder ſine Fiender under Fødder, eller naar han tilbeder Guderne eller hædrer ſine Forfædres Minde. Paa andre Steder af Templet er der Billeder, der fremſtiller denne ſamme Kong Sethi paa Jagt. Iſær er et Billede præget af et forbauſende Liv. Det foreſtiller en ſtakkels vild Oxe, ſom Kongen har fanget med en Lasſo; Kongen fryder ſig over det herlige Bytte, medens Oxens Kamp for Friheden er meſterlig gjengivet.

Vor næſte Station er Denderah. Mellem denne By og Girgeh reiſer vi forbi Helgenen Sheikh Selims „Relikvieſkrin", ſom det kaldes. Der er intet Sted en mere frugtbar Overtroens Grund end netop i Ægypten, hvorfor der ogſaa er en ſand Overſvømmelſe af ſaadanne Helgener, der lever af Folkets Godtroenhed. Om denne Helgen Sheikh Selim fortaltes der bl. A., at han hverken ſpiſer, drikker eller ſover, men at han tilbringer hele ſin Tid med at bede og anſtille gudelige Betragtninger. Da vi nærmede os det Sted, hvor Helgenen boede, begyndte Mandſkabet ombord paa vor Baad at ſkyde ſammen Penge, og da de havde faaet en god Sum i Piaſtres og anden Smaamynt, bandt de Pengene ind i et Tørklæde og lod ſaa Baaden gaa ſaa nær ind under Land, ſom det var muligt. Strax viſte der ſig paa Strandbredden en Flok vildtudſeende Arabere, Helgenens Tjenere, ſom med Skrig og Haandbevægelſer forlangte Bakſhiſh til ſin Herre. Matroſerne kaſtede nu de indſamlede Penge iland til dem, hvorefter der opſtod den heftigſte Trætte mellem Araberne om, hvem der ſkulde have Pengepoſen og bringe den op til Sheikh Selim. Jeg udtalte min Forbauſelſe over den ſtore Sum Penge, ſom denne Helgen havde faaet af vore fattige Matroſer, og de ſvarede, at de denne Gang havde maattet give ham ſaa meget, da de, ſidſt de reiſte her forbi, havde forſømt at yde ham den ſædvanlige Gave. Følgen af denne Forſømmelſe havde været meget ubehagelig. Helgenen havde nemlig forbandet hele Baaden, ſaa at alle Vinduerne var gaaede iſtykker, og den havde ligget faſt paa en Mudderbanke i over 36 Timer. Vor Dragoman, en vantro Malteſer, gav os en meget morſom Beſkrivelſe af de Madportioner, ſom denne faſtende Helgen faar af de omboende Bønder. „Men", tilføiede han, med et ſkjelmſk Blik, „jeg tvivler ſlet ikke paa, at Sheikh Selim jo Intet ſpiſer, — det vil da ſige undtagen Gjæs og Kalkuner og ſaadant videre."

Det ſtore Tempel i Denderah ligger omtrent 60 eng. Mile ovenfor Abydos. Det var helliget Athor, den ægyptiſke Venus, og Templets Bygningsart tilhører den ſenere og mere forfaldne Periode af den ægyptiſke Bygningskunſt, ſom blev indført, efterat Ptolemæerne og Cæſarerne kom til Magten i Ægypten. En ganſke morſom Feiltagelſe knytter ſig til dette Tempel. I Begyndelſen af dette Aarhundrede kom der nemlig en Del franſke Lærde for at underſøge en af de Friſer, der ſmykker Taget. Disſe Mænd fandt ud, at denne Friſe tydede hen paa, at Templet var meget ældre, end baade Skabelſen og Syndfloden efter Bibelens Beretning. De

---

*) Det var fra dette Tempel, at man fik den berømte Abydos Tavle, der nu er en af de værdifuldeſte Skatte i det brittiſke Muſæum.

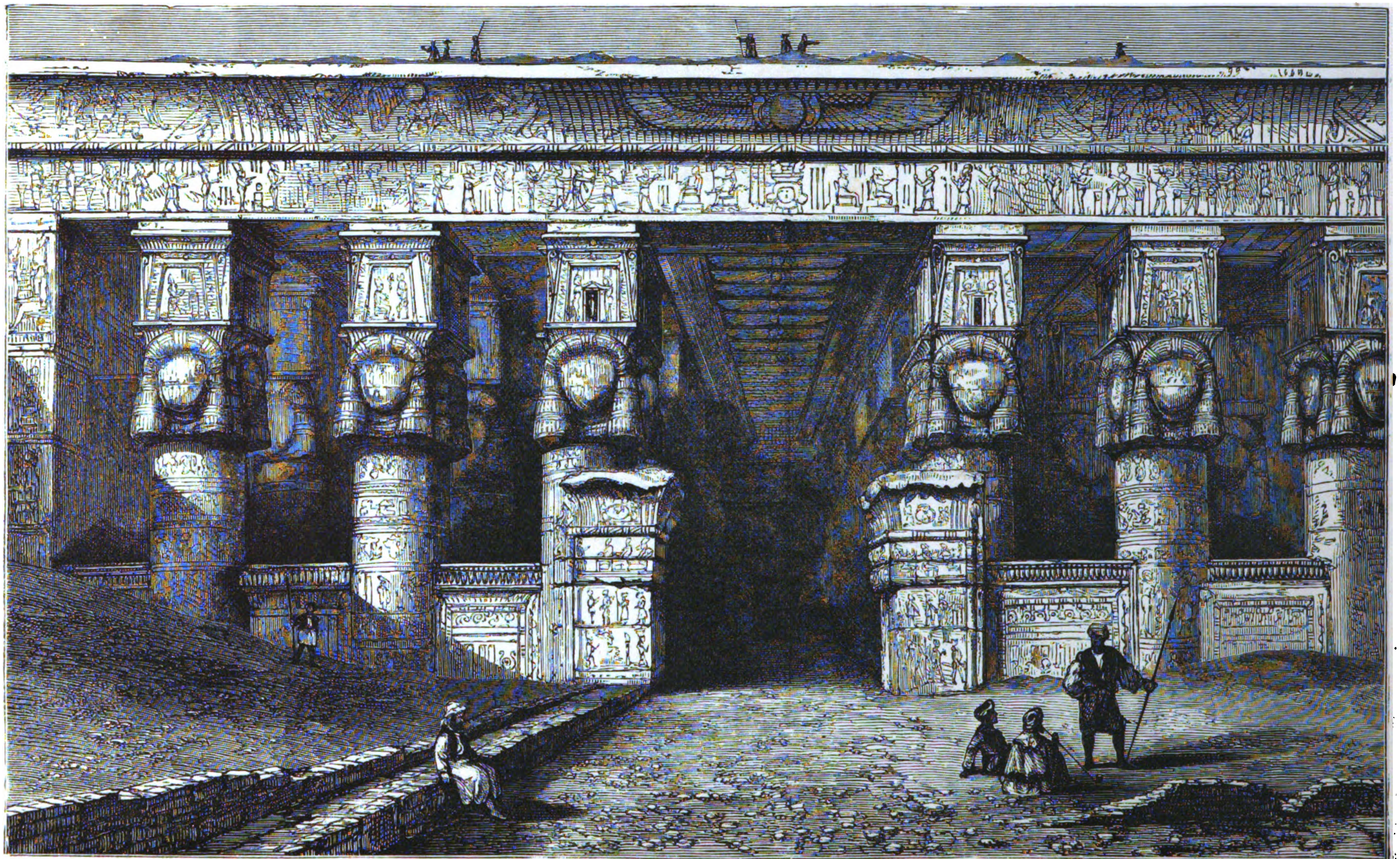

Indgangshal til Templet i Deuderah.

ſkrev lange og lærde Afhandlinger for at beviſe, at Nildalen var befolket og meget civiliſeret, længe før Bibelen beretter om Menneſkets Skabelſe. Men i ſin Iver for at tilintetgjøre de Moſaiſke Beretningers Troværdighed har disſe Ægyptologer paa en forunderlig Maade overſeet den Kjendsgjerning, at man paa Væggene har de beſtemteſte Vidnesbyrd om, at Templet, ſaa langt fra at være bygget i Ægyptens tidligſte Tider, er opført af Kleopatra og fuldført under Nero. Det er altſaa ikke ældre end den kriſtne Tidsregning.

Templets umaadelige Størrelſe og dets velvedligeholdte og overflødige Prydelſer gjør et mægtigt Indtryk paa de Reiſende. Dog mangler det ganſke den rene, enkle Stil, ſom udmærker de ældre Bygninger. Væggene er overlæsſede med Prydelſer, der juſt ikke vidner om den bedſte Smag, og de er en daarlig Efterligning af tidligere Perioders bramfrie Forſiringer. Rundt omkring paa Væggene findes der kjæmpemæsſige Billeder og Statuer af Kleopatra, der dog ikke viſer noget af den Skjønhed, for hvilken hun er bleven berømt. Anſigtet har et ſandſeligt og vellyſtigt Udtryk og bærer ikke Spor af den Ærgjerrighed og Forſtand, ſom man har tillagt hende. Man har derfor ofte tvivlet paa, om disſe Billeder virkelig har lignet den berømte Kvinde; men, ſom Stanley har bemærket, finder man, at de runde, blødagtige Træk er ſaa nøiagtig udførte, og ſelve Anſigtet ligner ſaa aldeles de Billeder, man har fundet af Kleopatra i Hermonthis, at der viſtnok ikke kan være Tvivl om Portrætligheden.

Vi nærmer os nu til Theben, Hovedſtaden i Oldtidens Ægypten og Hovedpunktet for Landets Storhed og Pragt. Gjennem et Tidsrum af næſten dobbelt ſaa lang Tid ſom vor egen Hiſtorie har Landets Pharaoner anvendt Ægyptens Rigdomme og undertrykkede Folkeſtammer til at opbygge alle Thebens herlige Templer og Paladſer. I 1500 Aar føiede hver Slægt Noget til Byens Skjønhed. Dens kjæmpemæsſige Bygninger kaſter Lys over det ægyptiſke Riges Hiſtorie og Folk gjennem dets hele Beſtaaen.

Den ſtore Slette ved Theben byder en ſmuk Beliggenhed for en ſaadan Stad. De arabiſke og libyſke Fjelde, der omgiver Nildalen, antager her driſtigere Former og ſtørre Høide end længere mod Nord, og de ſtaar her ikke ſaa nær Flodbredden; men de giver Plads for en frugtbar Slette, gjennem hvilken Nilen ſlynger ſig, og paa hvis Sider Fjeldene hæver ſig amfitheatralſk. I denne Fjelddal fandtes der, ja findes endnu den Dag i Dag Bygninger og Ruiner, ſom fylder den Reiſende med Beundring og Forbauſelſe. Milelange*) Alléer af Sphinxer og Billedſtøtter førte hen til hundrede Fod høi Triumfbuer, under hvilke Oldtidens Konger og Helte, Præſter og Hoffolk har vandret hen til de indenfor liggende Templer og Paladſer. Over Alt tronede Pharaonernes kjæmpemæsſige Billedſtøtter, ſom ſaa ned paa Byen og Sletten ved ſine Fødder og for vore Øine ſaa ud ſom koloſſale Varder. Medens jeg Dag efter Dag vandrede om mellem alle disſe pragtfulde Oldtidsminder, følte jeg, at derſom man kunde ſamle Alt, hvad Europa eier af klasſiſke, keltiſke og middelalderſke Ruiner og Samlinger, ſaa vilde de dog falde igjennem mod denne eneſte ægyptiſke Stads Pragt og Herlighed.

Byens oprindelige Navn var T-Ape, Hoved eller Hovedſtad, hvoraf Navnet Theben igjen er en Forvanſkning. Hebræerne kaldte Byen No-Anon, Bolig for Anon, den Gud, hvem Byen var helliget. Skriften taler ofte om denne Bys Herlighed og profeterer om dens Fald. Blandt de meſt ſlaaende af alle disſe Skriftſteder er et hos Profeten Nahum. Efterat han har revſet Byen Ninive for alle dens Synder, ſiger han videre: „Mon Du er bedre end No-Amon, ſom ſad imellem Nilens Strømme, med Vand trindt omkring ſig, hvis Vold var Havet, Hav var dets Mur. Ethioper i Mængde og Ægypter uden Ende, Putæer og Libyer var din Hjælp. Ogſaa det gik i Landflygtighed*"). Denne herlige Stads nuværende Øde er et mægtig Bevis paa de guddommelige Profetiers Sandhed. — Man maatte ſkrive mange Bind, hvis man vilde beſkrive alle de kjæmpemæsſige Ruiner, ſom bedækker Sletten ved Theben. Vi kan kun kaſte et flygtigt Blik paa nogle af de vigtigſte.

---

*) Hermed forſtaaes engelſke Mile.

Paa den veſtlige Nilbred i den ſaakaldte libyſke Forſtad ſtod det ſtore Tempel-Palads, der er kjendt under Navn af Rameſeum eller Memnonium. Det blev bygget af Ramſes den Store, hvis Yndlingstitel, Mi-Amon, Amons Ven, ſandſynligvis blev forvandſket af Grækerne til Memnon. Ialfald har denne Form af hans Navn faaet Hævd i alle moderne Sprog. Paa Væggene kan man læſe ſig til alle denne Konges Fortjeneſter. Man ſer ham afbildet i de forſkjelligſte Situationer. Hans Rige beſtod af hele den dengang bekjendte Verden. Intet Maal, ingen Beſkrivelſe kan anſkueliggjøre for Læſerne ſelve Pharaoſtøttens Størrelſe. Den var huggen ud af en kolosſal Granitblok, og dens Vægt blev anſlaaet til 900 Tons. Fra den ene Skulder til den anden maalte den 22 Fod. Den ene Taa var 3 Fod lang, og ſelve Foden var 5 Fod bred. Hele denne Kjæmpefigur er nu næſten begraven under Støvet.

Ikke langt fra Rameſeum ligger Medinet-Abu eller, ſom det egentlig burde ſkrives, Medina-Tabous Templer. Medina-Tabou betyder Staden Theben. Den ſtørſte af disſe Bygningsgrupper blev bygget af Ramſes III, den ſidſte af Ægyptens Krigerkonger, omtr. Aar 1200 før Chr. Ogſaa her kan man læſe hele Kongens Livshiſtorie og Karakter paa Væggene. Lord Lindſays glødende Beſkrivelſe overdriver viſtnok ikke det Indtryk, disſe mærkelige Bygninger gjør: „Jeg vil kun ſige dette, at Alt, hvad jeg havde tænkt mig og drømt om den ægyptiſke Pragt og Herlighed, blev langt overſtraalet af Virkeligheden. Medens jeg betragtede disſe Søiler, disſe mægtige Korridorer med ſine masſive Billedſtøtter, disſe Vægge, der udenpaa og indeni er beſkrevne med Hieroglyfer om Kongernes Kampe og Seire over Øſtens Folkeſlag og Stammer, fandt jeg, at det var Studium nok for mange Maaneder, ja Aar, hvis man vilde ſætte ſig ind i alle disſe Indſkrifter. Her har nemlig alle den ægyptiſke Bygningskunſts Eiendommeligheder naaet ſit meſt fuldkomne Stadium, og her lærte jeg førſt ret at vurdere dette Folk, ſom, ſkjønt det ingen Digtere havde, dog var i Beſiddelſe af en national Genius, ſom har præget ſig paa hvert af dets Arbeider, og ſom har viſt ſig at være ligeſaa udødelig ſom Homers Iliade." Og aldrig kan man danne ſig et klarere Begreb om Ægypternes hele Liv end ved at betragte disſe Indſkrifter og Afbildninger. Paa en af Væggene er der Billeder af en Krig: Man ſer Sammenkaldelſen, Troppernes Opſtilling, Udmarſchen, Sammenſtødet, Pharao ſelv, ſom han ſtaar opreiſt i ſin Stridsvogn, Tømmerne faſtbundne i hans Stridsbælte, Buen ſpændt og Pilen trukken helt op under Øret, Heſtene fyrige og ſpringſke ligeſom Pegaſusſer, de Døendes Angſt, de Slagnes ſønderlemmede Legemer. Og ſaa ſer man videre det triumferende Hjemtog, Velkomſten fra Hjemmet og Takofferne til Guden Amon. Det Liv, den levende Fremſtillingskraft, ſom hviler over alle disſe Billeder, maa man have ſeet ſelv for at kunne bedømme Afbildningernes Værd.

Ved Siden af Templet ligger der et pyramideformet Taarn, hvis indvendige

---

*) Nahum III, 8—10.

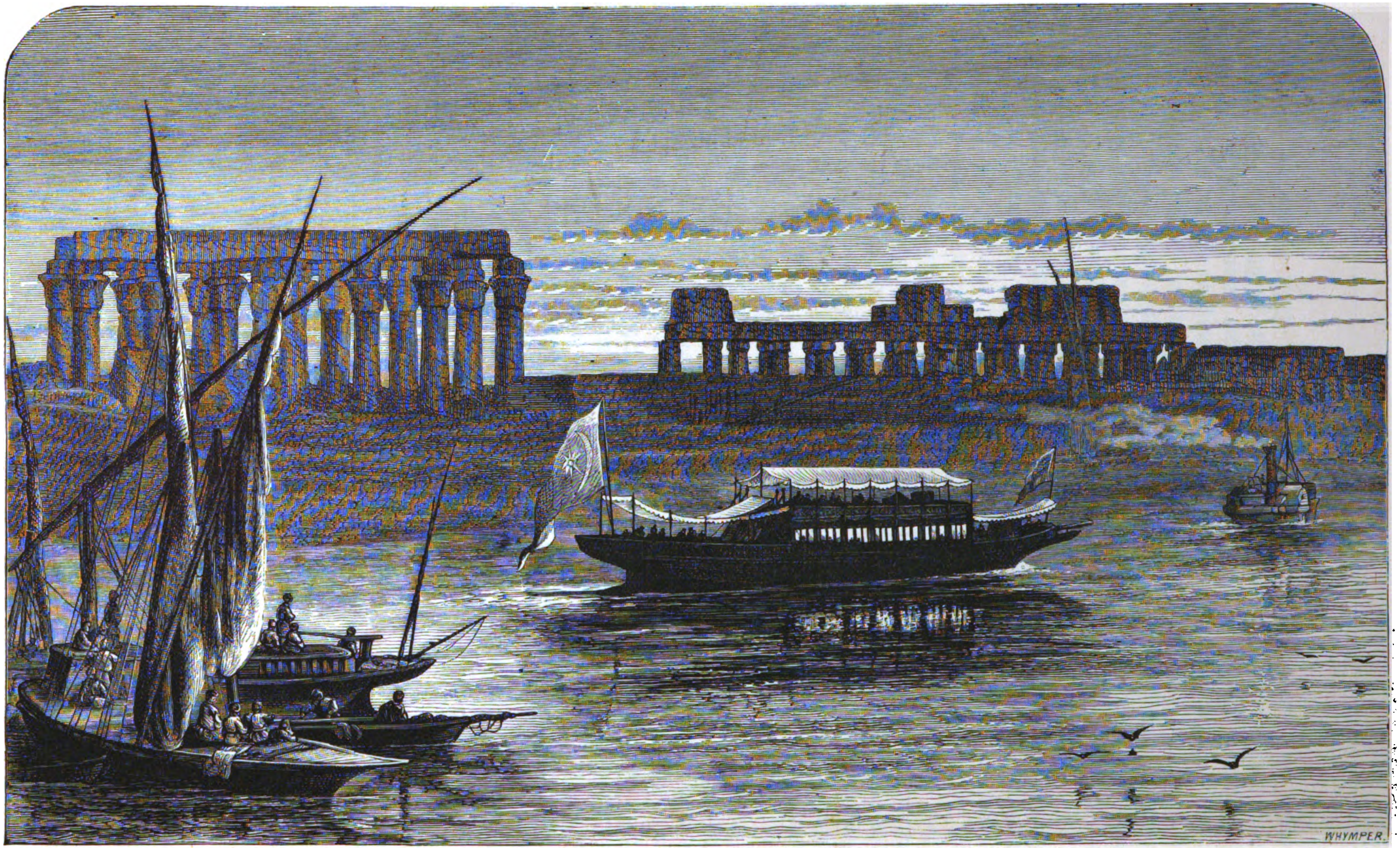

Khedivens Stadsdahabieh udenfor Luxor.

Indretning og Udſmykning tyder hen paa, at det maa have været en Del af Ramſes's Palads. Denne Ruin er mærkelig, fordi den er det eneſte oldægyptiſke Hus eller Beboelſesſted, man har fundet. Ægypterne byggede nemlig ſine Templer og Gravſteder for Evigheden. Sine Huſe derimod byggede de af et ganſke almindeligt og ſimpelt Stof, da disſe jo ikke var beſtemte til at vare længere end netop ud deres egen Levetid. Værelſerne i dette Taarn er ſmaa, men rigt udſmykkede. Ogſaa her er Kongen afbildet paa mange forſkjellige Maader. Man ſer ham omgiven af alle ſine Hofdamer, ſom viſter ham, giver ham Blomſter eller paa anden Maade viſer ham Opmærkſomhed. Paa et Sted ſer man ham ſpille Schack og Dam med en af ſine Opvartere. Skjønt disſe Billeder er tre tuſind Aar gamle, ſaa er dog Schackbrikkerne næſten aldeles de ſamme ſom de, vi bruger nutildags.

Paa Sletten midt imellem Templerne ved Medinet-Abu og Floden ligger Kolosſerne ved Theben i al ſin alvorsfulde Høitidelighed. I Oldtiden var her en hel Allé af ſaadanne Statuer, ſom førte op til Amunoph III's Tempel. Skjønt disſe to Kolosſer nu er temmelig forfaldne, ſaa gjør de dog et mægtigt Indtryk. Det Følgende viſer deres Størrelſe efter Murray's Maaltagning: 18 Fod og 3 Tommer over Skuldrene, 16 Fod og 6 Tommer fra Skulderen til Albuen, 10 Fod og 6 Tommer fra Toppen af Hovedet til Skulderen, 17 Fod og 9 Tommer fra Albuen til Fingerſpidſen, og 19 Fod og 8 Tommer fra Knæet til Fodbladet. Da de var nye og hele, maa de have naaet op til en Høide af 60 Fod over Sletten. De er altſaa noget mindre end Ramſes's ſtore Statue; men de er af langt mindre værdifuldt Arbeide og af ſimplere Stof. Den ene af dem blev næſten ødelagt af den ſindsſvage perſiſke Erobrer Kambyſes og af et Jordſkjælv; men den er nu opbygget igjen, ſkjønt man endnu kan ſe Mærkerne efter Ødelæggelſen. Da Israeliterne var i Ægypten, ſad disſe Kolosſer ligeſaa ſtive og høitidelige paa ſine Troner, ſom de gjør det nu, og ſom de ſandſynligvis vil vedblive at gjøre det til Verdens Ende. Paa Norſk kaldes de Memnonſtøtterne. I gamle Dage troede man, at den ene af dem kunde frembringe en Tone, naar Solens første Straaler faldt paa den, eller naar der kom kongelige Reiſende for at beſe den. Man forſøgte at udfinde, hvori dette Myſterium beſtod. Enkelte mente, at det var Sand, der blev blæſt omkring indeni Støtten, atter Andre mente, at ſelve Sammenføiningerne gav efter, naar der blev Veirforandring. Endelig lykkedes det Sir Gardner Wilkinſon at opdage Hemmeligheden. Han fandt nemlig i Memnonſtøttens Fang en liden Stenhelle, der, naar man ſtødte til den, frembragte netop den af Strabo og Andre beſkrevne Lyd. — Der opholder ſig altid ſmaa Arabergutter i Nærheden af Kolosſerne, og for en ringe Betaling klyver disſe Smaagutter op paa Støtten og frembringer Tonen, der tager ſig fortræffelig ud for de Reiſende, der ikke kan ſe, hvorfra den kommer. Tonen lyder, ſom naar man river iſtykker en Harpeſtreng. Da Keiſer Hadrian beſøgte Theben, blev denne Lyd gjentaget tre Gange til hans Ære.

Naar man ſætter over Floden til Luxor, kommer man til en arabiſk Landsby, ſom er bygget paa Levningerne af Ramſes II's og Amunoph III's Templer. Det virker yderſt forſtyrrende at ſe denne forfaldne Landsby midt iblandt de herlige gamle Ruiner. Den Stilhed og Høitidelighed, ſom i Regelen ellers giver Oldtidsminderne ſit Præg, og ſom virker ſaa ſtemningsfuldt paa Sindet, er her aldeles forſvunden. Elendige Hytter ligger ved Foden af hver af de prægtige Søiler, og en ſand Sværm af Tiggere flokker ſig om den Reiſende og forlanger ſtøiende Bakſhiſh. Det lykkedes os imidlertid omſider at finde en ſtille Krog, hvor vi fik være i Fred, medens vi hengav os til Nydelſen af Ruinerne omkring os. Disſe masſive og dog ſaa yndige

Søiler gav os et Begreb om, hvad Ægyptens Bygningskunſt havde været iſtand til at frembringe dengang, da den ſtod paa ſit Høidepunkt.

Tempelpaladſerne i Luxor og Karnak var forbundne med en Spinxallé, der var over to eng. Mile lang. Selve Alléen var 63 Fod bred, og naar man hører, at hver af Sphinxerne kun ſtod 12 Fod fra hverandre, ſaa har man vanſkelig ved at ſætte ſig ind i, hvor mange ſaadanne Sphinxer, der egentlig maa have været langs begge Sider af denne Vei. Den Halvdel af Alléen, der laa mod Luxor, beſtod af almindelige Sphinxer med Kvindehoveder. Den øvrige Del af Veien var beſat med Sphinxer, der havde Væderhoveder; disſe var helligede Guden Amon. En lignende Allé førte ned til en Terasſe og en pragtfuld Trappegang ved Nilbredden, og man har desforuden opdaget Spor af 8 eller 10 lignende Anlæg, der viſtnok ikke har givet de to førſtnævnte noget efter i Skjønhed og Pragt.

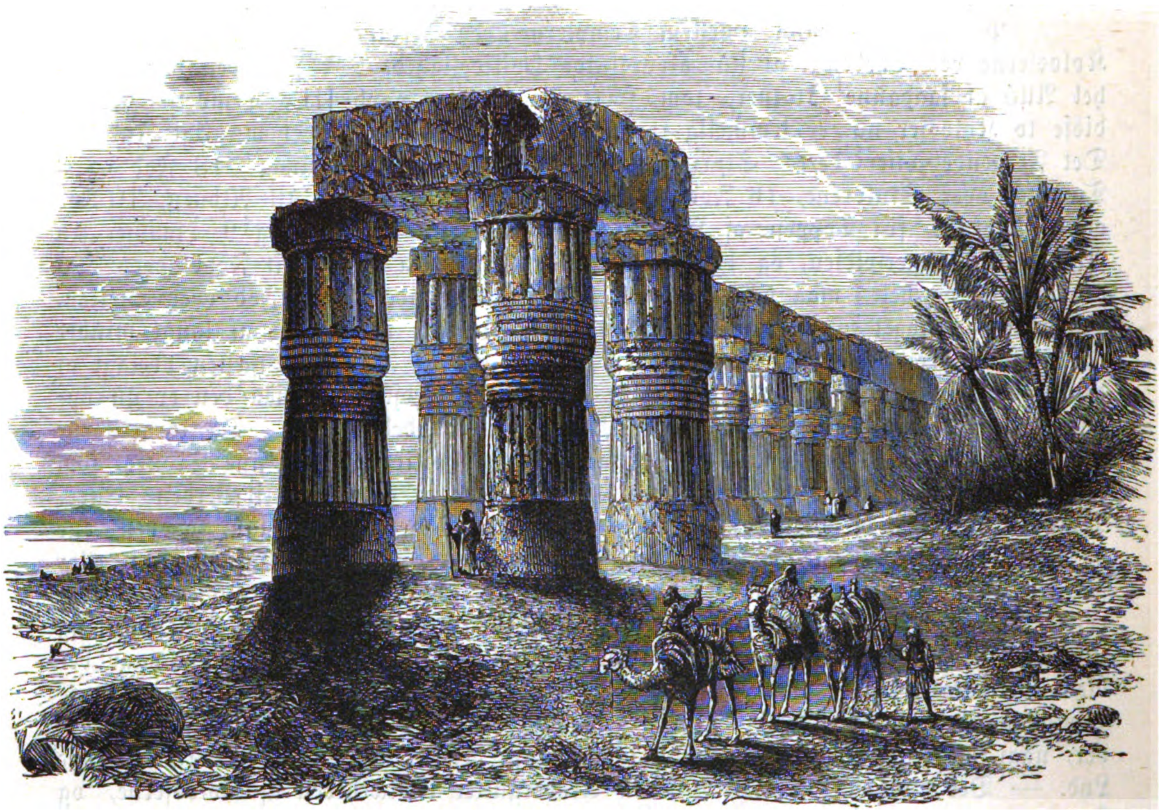

Tempelruiner i Luxor.

Det, ſom i Karnak meſt fængſlede min Opmærkſomhed, var de to kolosſale Propylæer, der er ſaa eiendommelige for hele den ægyptiſke Bygningskunſt. Et Propylæum er egentlig en afſkaaret eller forkortet Pyramide, der er gjennembrudt, ſaa at den danner en Slags fritſtaaende Port eller Triumfbue; Grundfladen er retvinklet, og Siderne ſkraaner opad, medens der ofte øverſt er anbragt et udhugget Billede, der af Grækerne kaldtes Agathodæmon eller Scarabæus, den bevingede Sol. Dette minder os om Salmiſtens Ord: „Med ſine Vingefjære bedækker han dig, og under hans Vinger finder Du Ly. Skjold og Skjærm er hans Sandhed*).“ Det var alle disſe Propylæer, der bragte Homer til at give Theben Navn af „Hin By med de hundred Porte“.

Vi er nu naaede frem til den Oldtidslevning, Ruin kan den neppe kaldes, der med Rette har havt Navn ſom en af Verdens ſtørſte Bygningsværker. De Forfattere, der har forſøgt at beſkrive denne Sal, har ſelv maattet bekjende, at alle deres Ord har været ude af Stand til at give Læſeren nogetſomhelſt Begreb om Bygningens virkelige Størrelſe og Udſeende. De lange Sphinxalléer, de udhuggede Gange, Søilerækkerne, Portene, Obeliſkerne og de kjæmpemæsſige Statuer, alt dette, i Forbindelſe med det ubeſkrivelige Øde og den Dødsſtilhed, der omgiver Stedet, fylder de Reiſende med ſkrækblandet Forundring og Beundring. Det er ikke Overdrivelſe, naar Champollion ſiger, at ſelve Europæernes Indbildningskraft ſynker ſønderknuſt ſammen ved Foden af Karnaks 140 Kjæmpeſøiler. Hovedſalen i Karnak har en Grundflade paa 57,629 ☐ Fod. Midtſøilerne er 34 Fod i Omkreds og 62 Fod høie, naar man ikke medregner Fodſtykket og Kapitælet. Disſe Søiler er bedækkede med Malerier og udmeislede Forſiringer, hvis Farver endnu er forunderlig friſke og levende. Det ſer ud, ſom om Ægypterne havde lagt an paa ved ſine Bygningsværker at give Menneſkene et ſtærkt Indtryk af Gudernes Storhed og ſin egen Lidenhed ligeoverfor den uendelige Guddom. Dette har de ogſaa tilfulde opnaaet, ligeſom de tillige har forſøgt at indprente Beſkuerne, at Ægyptens Konge var et aldeles overmenneſkeligt Væſen. Zincke har ſtærkt fremholdt dette i ſit betydningsfulde Værk om Ægypten. Naar Ægypteren kom for at beſkue og tilbede ſin Guddom, ſkulde han ikke blive tiltrukket og begeiſtret, men kun overvældet og forfærdet over ſin egen Intethed og Gudens Storhed og Magt. Dog havde de gamle Bygningsmænd heller ikke forſømt, ved Siden af denne ſin ſtorſlagne Fremſtilling af Guddommen, billedlig at antyde Pharaos guddommelige Kraft og Evner. Ofte ſer man ham fremſtillet midt iblandt Guderne, medens disſe ſlutter ham i ſine Arme, kysſer ham eller taler hemmelig med ham. Pharao bliver fremſtillet ſom en frygtelig Riſe eller Trold, medens ſelv de ædleſte og ſtørſte blandt hans Underſaatter kun ſer ud ſom ſmaa Dværge ved Siden af den ſtore Konge. Ofte knuſer han med den venſtre Haand en hel Hær af ſine Fiender, medens han med den høire venſkabelig trykker ſin Yndlingsguds Haand. Man tænkte ſig Pharao ſom Legemliggjørelſen af den ukjendte og uvilkaarlige, hemmelighedsfulde Kraft, ſom altid har en trykkende Indflydelſe over Menneſkene. „Jeg er Pharao“; „Saa viſt ſom Pharao lever“. „Menneſkeſøn, ſig til Pharao, Ægyptens Konge, hvem er Du lig i Din Storhed**)“. Naar vi erindrer disſe velkjendte Skriftudtryk her mellem alle Tempelpaladſernes Afbildninger, faar Ordene ſtrax ny Kraft og Mening. Det er med en Følelſe af uſigelig Lettelſe og Tryghed, at vi kan vende os bort fra disſe ſkrækindgydende Gudebilleder for at vende os til Ham, der ſelv var en Smertens Mand, og ſom kjendte vore Sorger, ſom bar vore Synder paa Sit Legeme paa Korſets Træ, og ſom nu ſidder ved Kraftens høire Haand, hvor Han er vor Forbeder hos Gud.

Der er en af Tempelvæggene ved Karnak, ſom, ſkjønt den er af en forholdsvis ſenere Tid end de øvrige, dog har en ſæregen Interesſe, da den er den eneſte af de hidindtil opdagede Vægge, hvis Afbildninger berører andre Nationers Hiſtorie. Shiſhonk eller Siſak, ſom Bibelen kalder ham, var en af de ſidſte af de Pharaoner, ſom i Løbet af ca. 1000 Aar ſmykkede og forherligede Byen Karnak. Han byggede etſlags Kapel, der vendte ud mod den ſtore Port mod Syd, og ſom alle ſine Forgjængere bemalede han Væggene med Billeder af ſine egne Heltegjerninger. Saaledes ſer man blandt Andet hans kjæmpemæsſige Skikkelſe føre alle de ſmaa Dværgekonger, han har overvundet, i det bekjendte „ægyptiſke Fangenſkab". Paa en af Stenene findes indridſet med Hieroglyfer Navnene paa alle disſe Konger. Champolion har

---

*) Salm. XCI, 4.

**) 1 Moſeb. XLII, 15. 16. Ezekiel XXXI 2.

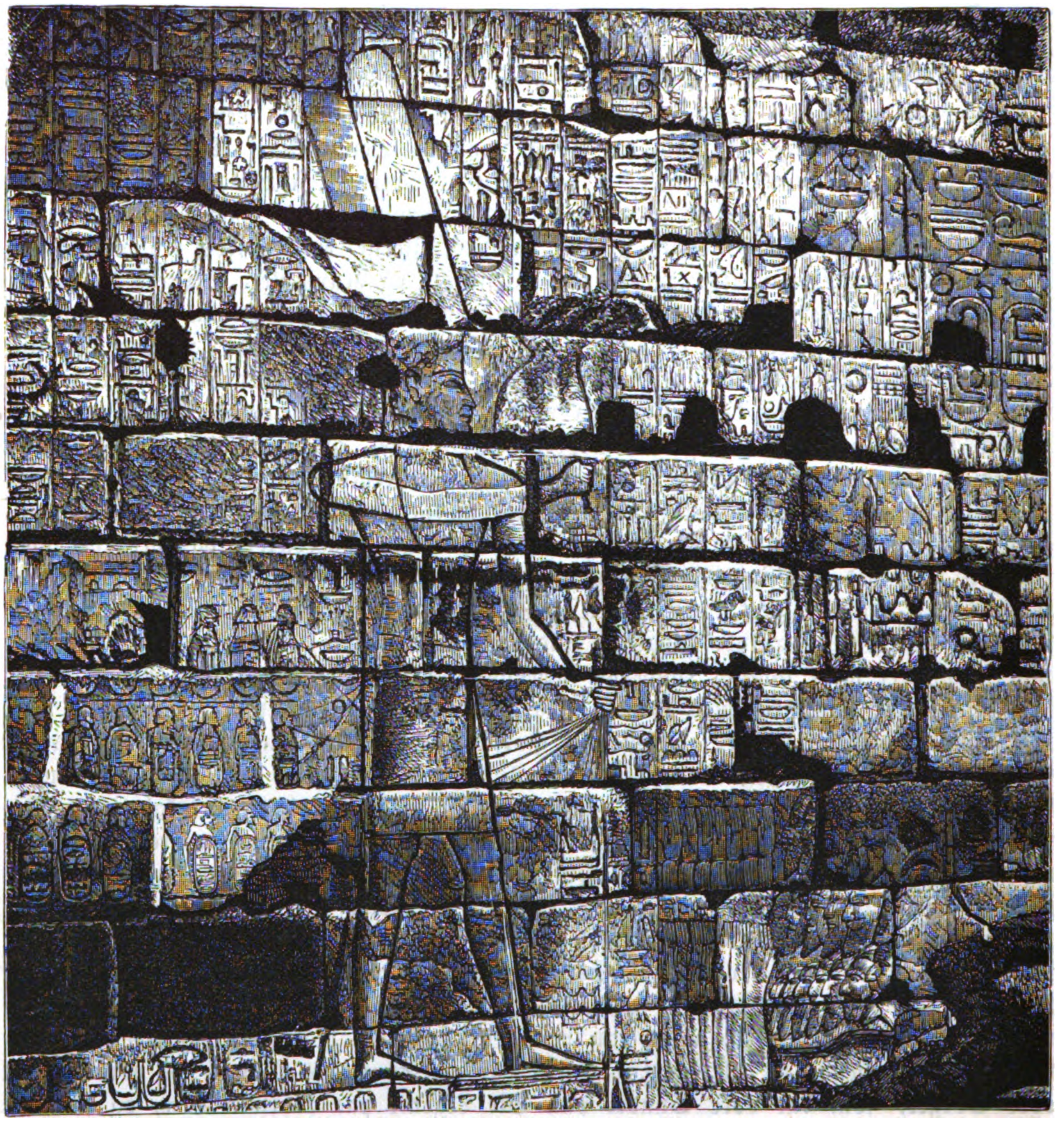

Siſak og hans Fanger paa Tempelvæggen i Karnak.

opdaget og udtydet disſe forſkjellige Afbildninger, og han ſiger, at de foreſtiller, hvorledes Siſak trækker mere end tredive overvundne Nationers Konger frem for den thebanſke Treenighed. Disſe Overvundne er fremſtillede med ſaa forſkjelligartede Anſigtstræk, at man tydelig kan ſe, at de ſkal være Typer paa de forſkjellige Nationers eiendommelige Udſeender. Blandt Andre finder vi ogſaa en Konge med et umiskjendeligt jødiſk Anſigt, og han kaldes paa Indſkriften „Judah Melek", Judas Konge.

Naar vi nu ſer efter i Bibelen, finder vi Bekræftelſe paa dette Billedes Tilforladelighed. Her ſtaar nemlig: „Og det ſkede i Kong Rehabeams 5te Aar, at Siſak, Ægyptens Konge, drog op mod Jeruſalem. Og han tog Skattene i Herrens Hus, og Altſammen tog han, og han tog alle Guldſkjoldene, ſom Salomo havde ladet gjøre. Med tolv hundrede Stridsvogne og med tredſinstyve tuſinde Ryttere drog han op, og der var ikke Tal paa det Folk, ſom kom med ham fra Ægypten, Libyer, Suchitter og Æthioper. Og han indtog de befæſtede Steder, ſom hørte til Juda, og kom til Jeruſalem. Fordi de havde forladt Herren, ſaa havde ogſaa Han forladt dem og givet dem i Siſaks Haand*)“. Vi finder altſaa her en ſamtidig Beretning om og et Billede af denne ſvage og udygtige Konge, der var en Søn af den viſeſte og en Sønneſøn af den ædleſte af alle Judas Konger.

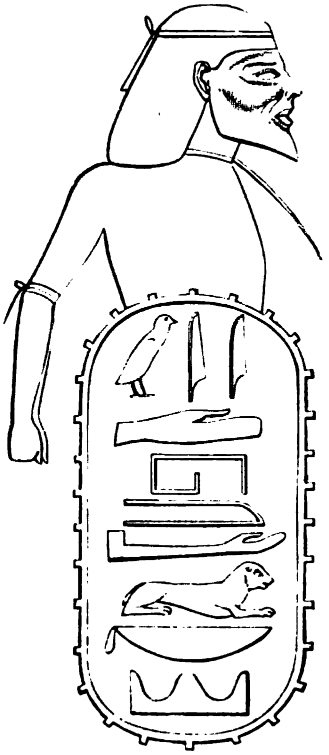

Portræt af Kong Rehoboam.

Vi har allerede bemærket, at paa ſamme Tid, ſom Ægypterne byggede ſine egne Beboelſeshuſe af meget ſimpelt og forgjængeligt Bygningsſtof, ſaa ſørgede de dog for at bygge ſine Gravſteder og Templer af bedſte Slags Stof og udſtyre dem paa det Allerherligſte. Dette viſer ſig ogſaa i de hidtil omtalte Templer i Theben. Vi vender os nu til Gravſtederne, ſom ikke er mindre mærkelige og ſtorartede end Templerne. Diſſe Grave var anbragte i det ſaakaldte Hagar, det er: det første Ørkenplateau, ſom hæver ſig lige indenfor de frugtbare Nilbredder. Naar vi forlader den veſtlige, opdyrkede Nilbred, ſom her er tre eng. Mile bred, og lader bag os Memnonſtøtterne og Templerne ved Gurna og Medinet-Abu ſamt Rameſeum, kommer vi ind i en vild Fjeldegn, der er aldeles opbrændt af Solheden. Paa begge Sider af den ſmale Fjelddal er Klipperne fuldſtændig berøvede ethvert Spor af Muld eller Planter, og Fjeldvæggene gløder ligeſom en Smelteovn under den ubarmhjertige Sols brændende Straaler. Ved Enden af Dalen hæver der ſig en pyramideformet Klippe, der tager ſig høiſt eiendommelig ud, og fra hvis Top man har en udmærket Udſigt over hele Nildalen og den bortenfor liggende Ørken. Intet Træ, intet Blad eller Græsſtraa, ingen Vanddraabe eller noget levende Væſen opdager den Reiſende, ſom vandrer frem igjennem dette ſolbeſkinnede, glødende Dalføre, der gaar til Biban el Moluk, Kongernes Gravſteder. Klipperne er aldeles udhulede af alle diſſe Gravkammere, der ligger helt ind i Hjertet af Fjeldet. Her er det, at de thebanſke Pharaoner ligger begravede med Ære, Hver i ſit Hus**). I Nærheden af Kongernes Grave finder man Gravſteder, hvor Dronninger, Præſter og Øverſter er biſatte med en Pragt, der næſten naar op til Kongernes egne Grave. Enkelte af dem kan knapt kaldes Gravkammere, Begravelſeshaller vilde viſtnok være et mere betegnende Navn. Saaledes er for Exempel Asſaſifs Gravkjælder 862 Fod lang, naar man ikke regner de tilſtødende Rum med. Hele Gravſtedet indtager en

---

*) 1 Kong. XIV, 25. 2 Krøn. XII, 3–9. Fremfor alt er Pſ. 89 et gribende Vidnesbyrd om Rehoboams Fornedrelſe og den Nøh Siſak voldte Judæa.

**) Eſaias XIV, 18.

Grundflade af 23,809 □ Fod = 1¼ □ Acre Jord, hvilket jo ſynes at maatte være tilſtrækkeligt for denne ene Mands Lig, ſelv om man antager, at enkelte Lemmer af hans Familie har faaet nyde godt af dette Gravſted.

Væggene i diſſe Haller eller Kjældere er ogſaa i Regelen bedækkede af Freskobilleder eller Udhugninger. Ofte fremſtilles den Afdødes Perſon og Levnetsløb; men endnu hyppigere er diſſe Afbildninger kun, hvad vi vilde kalde Genrebilleder. Ægypternes Hverdagsliv er her gjengivet med en forbauſende Nøiagtighed og næſten Smaalighed, idet ikke den mindſte Bagatel er udeladt. Som i en illuſtreret Eventyrbog ſer man her paa Væggene, hvorledes Manden beplanter ſin Have og ſine Enge, ſamler ind ſin rige Høſt, ſender ſine Handelsbaade afſted for gunſtig Vind nedad

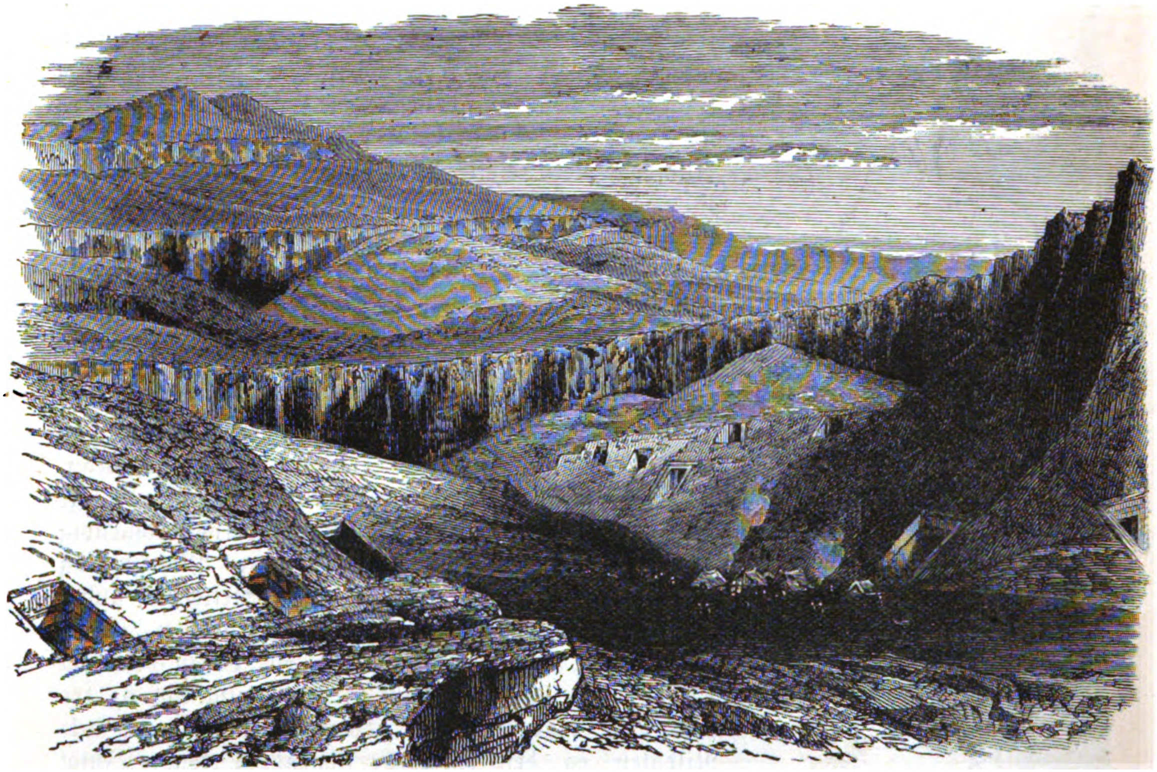

Kongegravene ved Theben.

Nilen, — hvorledes han gaar i Krigen og tager Overbefalingen over Hæren; man ſer Druehøſten og Høſtfolkenes Lege og Munterhed, hans Glæder ſom Fiſker og Jæger. Saa ſer man ham videre i ſin nærmeſte Familiekreds. Eller han holder Selſkab: Gjæſterne ſamler ſig, og ſelv gaar han rundt for at ønſke dem velkomne til det muntre Lag, Slaverne pynter de Indbudne med Blomſterkranſe, medens Vinbægeret gaar rundt mellem dem. Underholdningen beſtaar af Harpeſpil og Sækkepibemuſik, til hvis Toner Piger med langt udſlaaet Haar og lette Klæder opfører en Dans. Men ſelv til den Lykkeligſte kommer dog Enden engang. Og her ſer vi da ogſaa, hvorledes de glade Feſte er forbi, Blomſterne er visnede, Muſikken tier, Høſten ligger trygt i Laden, og den ſidſte Baadtur er blevet foretaget. Fiſkene i Dammen behøver nu ikke længere at frygte for den før ſaa farlige Fiſkeſtang, eller Fuglene at flygte for ham og gjemme ſig blandt Sivene. Her ligger han nu ſtiv og død, medens hans Tjenere og Paarørende balſamerer ham og lægger ham omhyggelig ned i den hellige Baad, der ſkal føre ham over Dødens Vande og ſætte ham iland ved den himmelſke Boligs Porte, hvor Oſiris og de Afdødes Aander venter ham for at prøve hans Gjerninger og derefter at dømme ham til evig Lykke eller Fortabelſe.

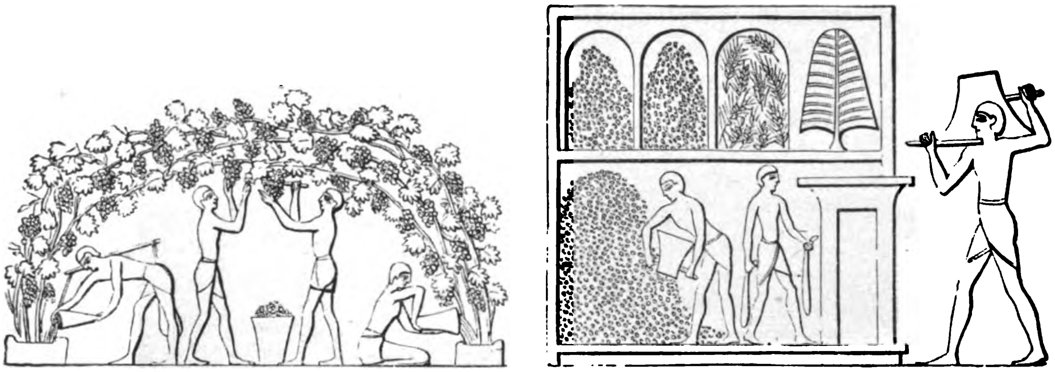

Freskobilleder fra Kongegravene i Theben.

Vi maa paa dette Sted uvilkaarlig gjøre os ſelv det Spørgsmaal: Hvilket Gudsbegreb havde disſe ſtakkels Ægyptere, og hvilket Haab havde de om et Liv efter dette? Der er intet Oldtidsfolk, til hvis Religion vi har et nøiere Kjendſkab end netop til Ægypternes. De troede fuldt og faſt en Dom efter Døden, paa Sjælens Udødelighed og Legemets Opſtandelſe. Som Bevis herpaa behøver vi kun at anføre, at de balſamerede ſine Døde, og denne deres Tro gjennemtrængte deres hele Livsanſkuelſe og alle deres Skikke. Denne Tro ſtaar ikke blot indſkrevet paa alle deres Tempelvægge, Gravſteder og Sarkofager; men der er ogſaa anbragt Papyrusruller i næſten hver Ligkiſte, hvorpaa der ſtaar hele Aandens Reiſerute paa Veien til den evige Belønning eller Straf. I disſe „Dødsbøger", ſom de kaldes, ſer man Sjælen ſvæve over det døde Legeme i en Høgs Skikkelſe med menneſkeligt Hoved og Hænder, i hvilke den holder Livets og Opſtandelſens Sindbilleder. Legemet bliver baaret over Floden, og Præſterne og de Sørgende følger grædende efter. Sjælen kommer derpaa ind i Amenti, Hebræernes Sheol og Grækernes Hades, hvor den møder utallige farlige Uhyrer, der ligger paa Lur efter Sjælen for at hævne alle de Forbrydelſer, den har begaaet i Livet. Alle Sjælens Dyder ſtaar

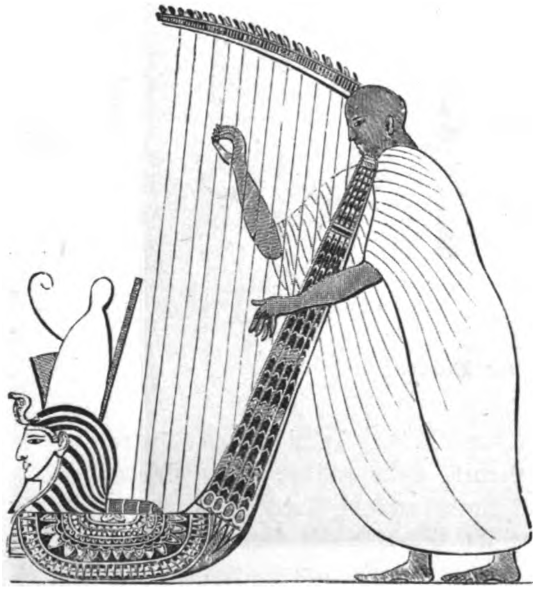

Harpeſpiller fra Gravene i Theben.

nu frem og forſvarer den, og de Bønner, ſom ſkal frelſe Sjælen gjennem alle disſe Vanſkeligheder, ſtaar opſkrevne. Naar ſaa endelig Sjælen lykkelig er undſluppen alle disſe Farer, træder den ind i Oſiris's Dommerſal. De 40 Dommere ſidder i to Rækker, nogle af dem har Menneſkeſkikkelſe, andre har Dyrehoveder, f. Ex. af Krokodiller, Slanger, Vædere, Høge, Schakaler, Løver, Aber etc., der ſkal udtrykke Dommernes Karakter. Foran disſe ligger den Døde og oplæſer en lang Liſte paa alle ſine Fuldkommenheder, hvoraf hidſættes Følgende: „Jeg har ikke bedraget noget Menneſke. Jeg har ikke ført Dommerne bag Lyſet eller tilkjøbt mig ulovlig Ret; jeg har ikke benyttet Ægypterne ſom Slaver; jeg har ikke øvet Vold mod noget

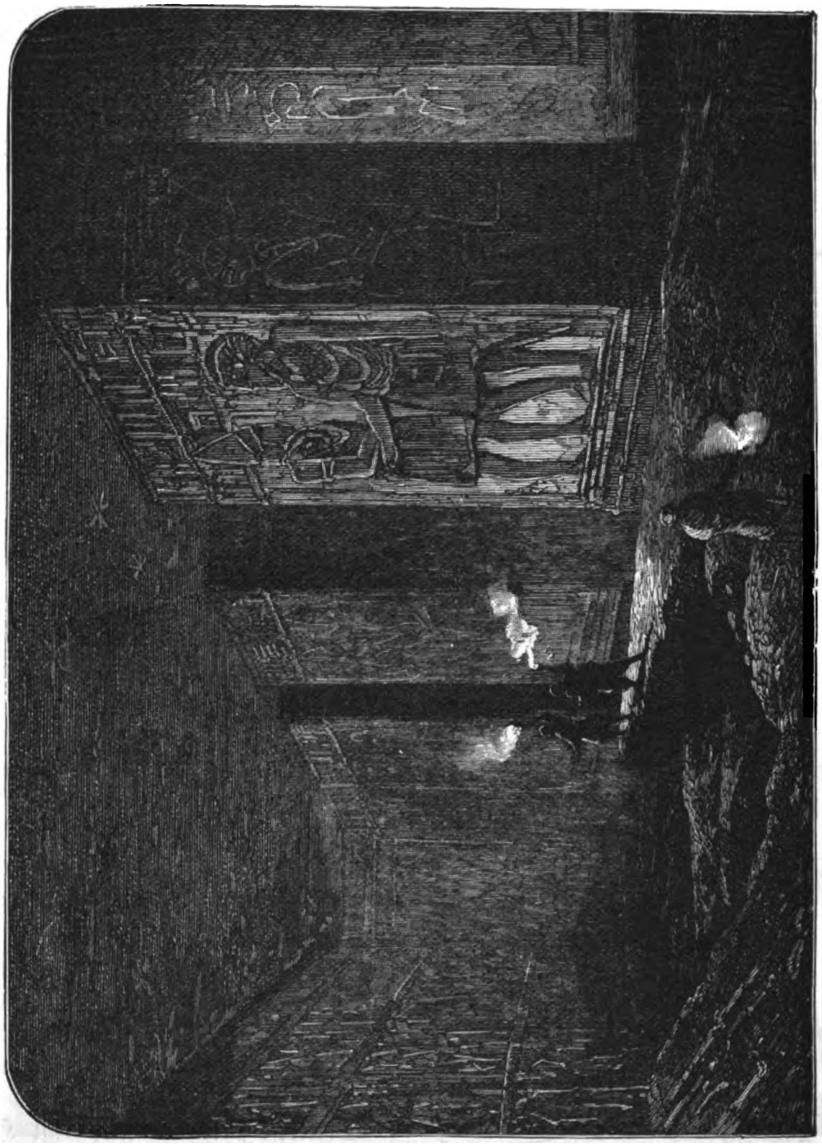

Mellem Gravene i Theben.

Menneſke; jeg har ikke ſultet min Familie; jeg har ikke bedrøvet Nogen; jeg har ikke forfalſket Maal eller Vægt; jeg har ikke gjennembrudt Nilens Dæmninger eller holdt mig borte fra Floden under dens Overſvømmelſestid; jeg har ikke været graadig; jeg er ingen Dranker etc." Under disſe to Gallerier er Oſiris's Dommerſal. Tilhøire ſer man tre Figurer. Midtfiguren, der bærer den almindelige ægyptiſke Dragt, er den døde Mand. Han modtages af to kvindelige Skikkelſer, der begge har en Strudsfjær i Haaret, Sindbilledet paa Sandheden. Den Ene af dem foreſtiller ham for den Anden, der holder et Scepter og et crux anstata i Haanden. Disſe er Sindbillederne paa Autoriteten og det evige Liv. Efter disſe tre Skikkelſer kommer Dommervægten. Den Dødes Hjerte ligger paa den ene Vægtſkaal, Retfærdighedens og Sandhedens Sindbilleder paa den anden. Visdommens Gud, Thoth, lader ſig repræſentere af en af ſine Tjenere, Hap, der ſer ud ſom en Bavian og ſidder paa Toppen af ſelve Vægtſtangen. Horus, Oſiris's og Jſis's elſkede Søn med Høgehovedet, ſtøtter den Vægtſkaal, i hvilken Hjertet ligger, medens han dog paa ſamme Tid ogſaa nøie holder Øie med den anden Vægtſkaals Stigen eller Synken. Anubis med Hundehovedet pasſer Retfærdighedens og Sandhedens Vægtſkaal og meddeler alle ſine Jagttagelſer til Visdommens Gud Thoth, der ſtaar med ſin Skrivetavle foran ſelve Oſiris, til hvem han udtaler ſin Mening om Dommens Udfald. Oſiris ſidder i et lidet Aflukke længſt til Venſtre. Han bærer en Hovedprydelſe, der beſtaar af to Strudſefjære, to Gjedehorn og en Solſkive, Symbolerne paa Lys og Frugtbarhed. Han holder en Svøbe og et Scepter, Billeder paa Loven og Retfærdigheden. Lige foran Tronen, indenfor ſelve Aflukket, er der ophængt en Tigerhud; Meningen hermed er ubekjendt. Et Alter, belæsſet med Gaver, hvoriblandt naturligvis ogſaa den uundgaaelige Lotusblomſt, ſtaar foran Oſiris's Trone. Dette ſkal formodentlig betyde alle de Offere, ſom den Afdødes Slægt og Venner har gjort til Guddommen for derved om mulig at formilde Oſiris. Mellem dette Alter og Guden Thoth ligger der et Uhyre, ſom har Løvefødder og Krokodillehoved. Saavel dets Udſeende ſom dets Navn „Amentis Opſluger" tyder hen paa, at det er en af dem, der udfører Oſiris's Hævn over de Dømte.

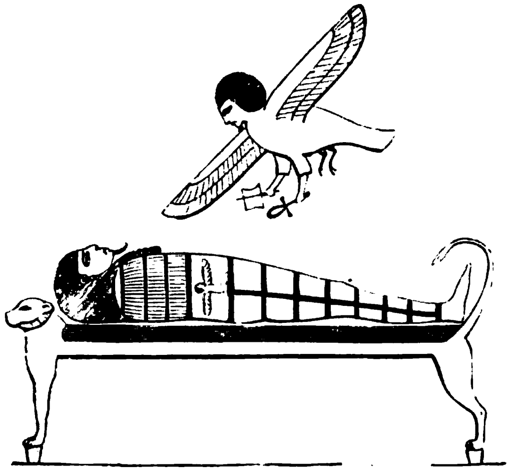

Mumie og dens Sjæl.

Naar Dommen falder, bringer den de Gode Glæde, men de Onde Skræk og Smerte. De, ſom trofaſt har opfyldt ſine Pligter ſom Børn, Forældre, Tjenere, Herrer, Underſaatter og Konger, og ſom har været iſtand til at beſvare Dommernes prøvende Spørgsmaal uden at ſtaa til Skamme, faar Lov til at gaa ind til de Velſignedes Samfund, hvor de hviler efter ſin Møie. Her høſter de Korn og indſamler Paradiſets Frugt, medens Glædens Gud, det er Solen, ſmiler ned paa dem og hilſer dem ſaaledes: „Tag Eders Sigd, ſkjær Eders Korn og bær det med Glæde ind i Eders Huſe, at I kan fremſtille det ſom et rent Takoffer for Guderne." — De bader ſig ogſaa i Livets hellige og klare Strøm, ſom flyder forbi de Saliges Boliger. Over disſe Boliger ſtaar der ſkrevet: „I har fundet Naade for den høieſte

Guds Anſigt; derfor bebor I nu Herlighedens Boliger, hvor I nyder godt af Himlens Liv. Eders forkrænkelige Legemer, ſom I har ladet tilbage paa Jorden, hviler nu i Gravene, medens I ſelv glæder Eder over den ſtore Guddoms Nærværelſe.“

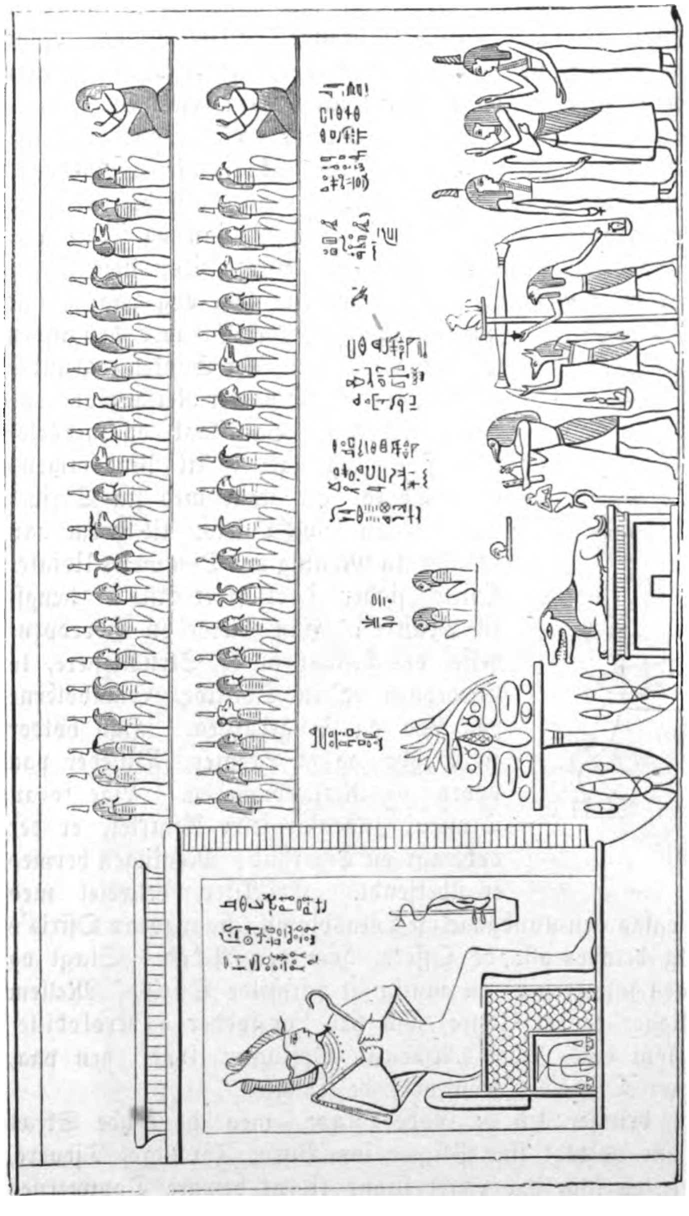

Oſiris's Dommerſal.

En forfærdelig Skjæbne venter dem, der bliver veiede paa Amentis Vægtſkaal og findes for lette. For det Første bliver deres Sjæle drevne tilbage igjen til Jorden, hvor den farer ind i det Dyr, der er et Sindbillede paa deres Skjødeſynder. Fraadſeren bliver, efter at være dreven bort fra Dommerſalen med Hug og Slag, til en Hund, den Ubarmhjertige bliver en Ulv, etc. Sjælen vandrer nu over i tre forſkjellige Dyr. Hvis den ſaa endelig efter denne haarde Straf fremdeles er uren og ſyndig, ſaa er der ikke mere Haab om Redning for den; men den bliver udſtødt til Mørkets og den evige Døds Boliger. Diſſe Boliger er inddelte i 75 forſkjellige Straffeafdelinger, og den Ugudelige udſtaar her Pinsler, der viſtnok maa kunne ſammenlignes med Dantes Beſkrivelſe af Helvede.

Denne Ægypternes Lære, ſom vi her har forſøgt at ſkildre ſaa kortfattet ſom mulig, fremtvinger mange meget intereſſante Spørgsmaal, ſom Videnſkaben imidlertid endnu ikke har været iſtand til at beſvare. Hvorfra ſtammer denne Lære? Er den en forvanſket Fremſtilling af den guddommelige Aabenbaring? Eller er den kun et Vidnesbyrd om, hvorledes den Helligaand oplyſer ſelv de vankundigſte Hedningers Hjerter ved Samvittighedens Stemme, ſaa at de ikke kan have nogen Undſkyldning at fremføre ligeoverfor

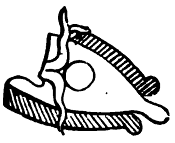

Oſiris's Hovedprydelſe.

Gud. Naar vi nøiere betragter Ægypternes Sindbilleder, maa vi forbauſes over, hvor megen ethiſk Sandhed de indeholder. Vi ved f. Ex., at Guderne havde forſkjellige Tjenere til at ſtraffe de forſkjellige Synder. Men, naar vi nærmere underſøger Sagen, finder vi, at disſe Tjenere netop ſelv er Sindbilleder paa de Laſter og Forbrydelſer, ſom de ſkal ſtraffe. Herved har de Gamle naturligvis tænkt ſig, at enhver Synd ſtraffer ſig ſelv. Det er dog ikke godt at vide, hvor klar Erkjendelſe Ægypterne ſelv har haft af disſe dybere og mere aandelige Sandheder. Denne deres Lære om et Liv efter Døden med Straf eller Belønning maa have været fuldt udviklet dengang, da Moſes blev underviſt i al Ægyptens Visdom. Hvoraf kommer det da, at Sandheder, ſom danner en ſaa fremragende Del af Bibelens ſenere Forkyndelſe, næſten ſlet ikke er bleven nævnt af Moſes? Dette er en af Skriftens uudgrundelige Taushedesmyſterier. Vi kan ikke udgrunde dem; vi maa kun vente med Tro og Taalmodighed, til Herren ſelv aabenbarer Menigheden disſe Hemmeligheder. Vi maa forbauſes over den Mangel paa Evne til at give Fred og Syndsforladelſe, ſom denne Ægypternes Religion liber af. Dødsbogen

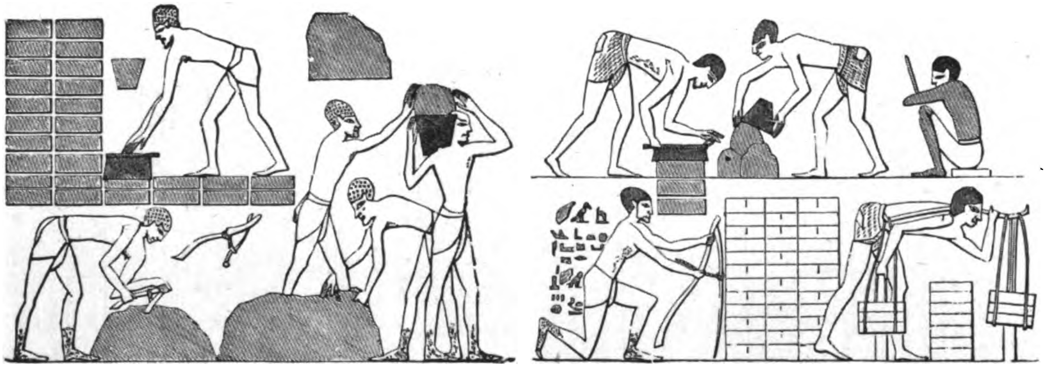

Murſtensarbeidere fra Gravene i Theben.

ſiger, at den Uſkyldige ſkal blive „retfærdiggjort“, naar han betræder Oſiris’s Dommerſal. Men hvorfra ſkal ſaa den Ugudelige og Synderen faa nogen Forladelſe eller Naade? Det var forbeholdt Ham, ſom bragte os Liv og Udødelighed, og ſom hengav ſig ſelv for os, og ſom forſonede os med Gud, idet Han retfærdiggjorde den Ugudelige gjennem Troen paa ſig ſelv.

Førend vi forlader Gravene ved Theben maa vi endnu nævne en af dem, hvor man tror at have fundet en Beretning om Jødernes Fangenſkab i Ægypten. En Slaveoppasſer ſidder med Stav i Haanden og pasſer paa, at en Flok Slaver, der er iſærd med at gjøre Murſten, opfylder ſine ſure Pligter. Det er umiskjendeligt, at disſe Arbeidere tilhører den ſemitiſke Race. Det er derimod temmelig tvivlſomt, om Israeliterne nogenſinde har været boſatte ſaa langt oppe i Nildalen. Pithom og Ramſes, de Forraadsbyer, ſom Israeliterne ſkal have bygget, laa paa den nordlige Grændſe af Goſens Land, og disſe Byers Navne forekommer ikke iblandt den nævnte Gravs Indſkrifter. Dette Billede er imidlertid i og for ſig ſelv intereſſant, da det jo i ethvert Fald giver os et Begreb om Jødernes Livsvilkaar i den Tid, da de ſom Slaver maatte yde Ægypterne alleſlags Tjeneſter baade ved Bygningsarbeide og paa Markerne.

Endelig maatte vi da forlade Theben; men vi gjorde det kun ugjerne og med en Følelſe af, at vi endnu kunde have tilbragt flere Maaneder med at granſke i alle disſe interesſante Oldtidslevninger. Vi fortſatte altſaa vor Reiſe opad Nilen og naaede ſnart Esneh. Her findes et ſtort Tempel, hvis Indgangshal førſt i vort Aarhundrede er bleven udgraven. De Sandmasſer, under hvilke hele denne Pragtbygning ſaa længe har ligget begraven, har ogſaa til en ganſke forbauſende Grad vedligeholdt alle de Udſkjæringer og Malerier, ſom ſmykker Templet. Farverne er ligeſaa friſke og ſtærke, ſom da Templet blev bygget i Begyndelſen af den kriſtne Tidsalder. Bygningsſtilen tilhører Slutningen af den ægyptiſke Periode, thi man kan tydelig ſpore en ſtærk græſk Indflydelſe. Det er ſandſynligt, at den nuværende Bygning ſtaar paa det ſamme Sted, hvor der i Oldtiden ſtod et Tempel, der var bygget af Thotmes III. Søilekapitælerne er overordentlig ſmukke, og Forſiringen dannes her af Palmeblade iſtedenfor de tidligere overalt i Ægypten anvendte Lotus-Kapitæler. Der er ikke to Søiler, ſom er lige, og enhver Kunſtner kunde lære af at ſtudere disſe yndige og ſaa forſkjelligartede Forſiringer. I dette Tempel kunde man tydelig mærke, at der var foregaaet en ſtor Forandring med Ægypternes Opfatning af Guderne og Pharaonerne ſiden hin Tid, da de blev betragtede med Skræk og Rædſel. Nu var disſe Guddomme blevne beſjælede af græſke Tanker og menneſkekjærlige Følelſer, ſaa at de ikke længere ſtod for ſig ſelv i ſkrækindgydende og hemmelighedsfuld Afſondrethed, men havde ladet ſig bevæge til at træde i Samkvem med Menneſkene. En af Billederne fremſtiller en Del Guder og Menneſker iſærd med en ivrig Jagt. Billedet er inddelt i 4 Felter. I det øverſte Felt ſees Fugle,

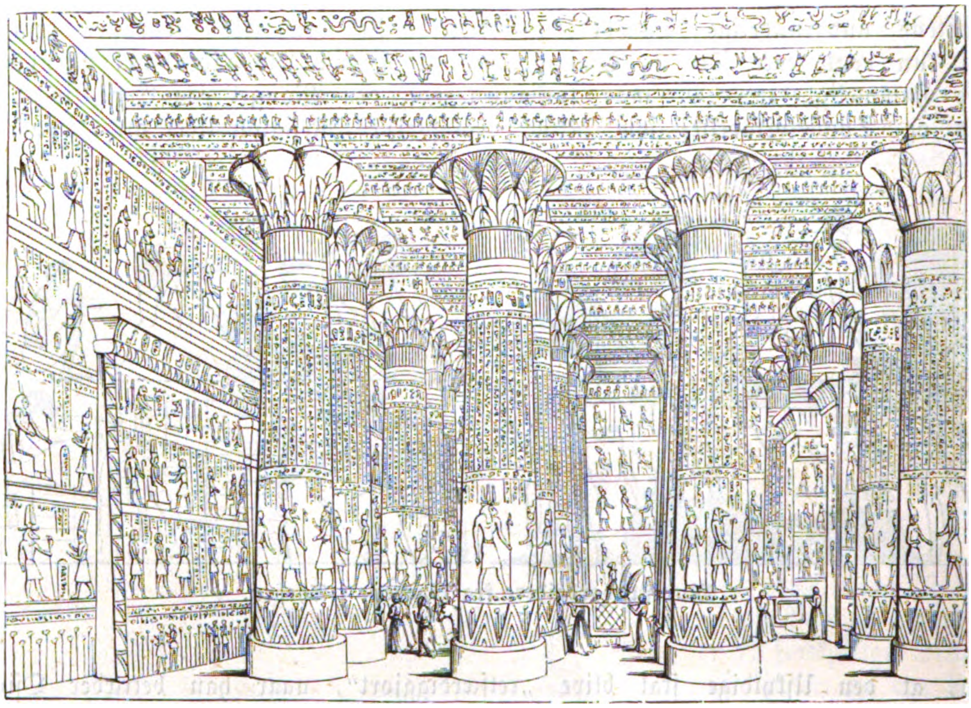
Indgangshallen til Templet i Esneh.

ſom flyver omkring, i det andet Fugle, ſom ſidder paa Træer, i det tredie Søfugle, og i det nederſte ſees Fiſke. — Paa et andet Billede er nogle Guder, der alle bærer de for enhver eiendommelige Hovedſmykker og Symboler, iſærd med at drive ſtore Flokke af Oxer og Gjæs afſted foran ſig. — Den ydre Form for Ægypternes Gudsdyrkelſe beſtod vel endnu; men Kultusſens inderſte Rod og Kjerne, den dybe Ærbødighed og Ærefrygt for Guderne, var aldeles forſvunden.

Omkring 30 eng. Mile nordenfor Esneh ligger Templet i Edfu, det bedſt vedligeholdte af alle Ægyptens Templer. I 1864 lod Mariette det udgrave, og

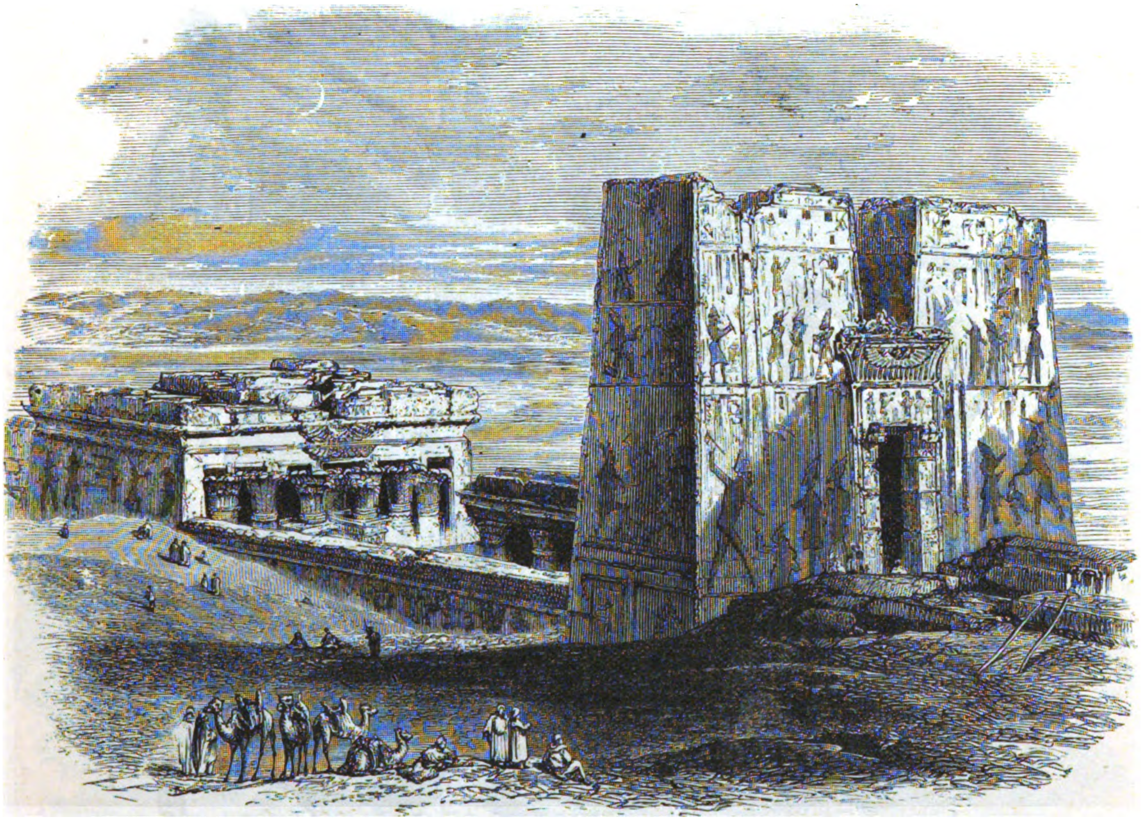

Templet i Edfu.

før den Tid var det kun Propylæerne, der var ſynlige over Jorden. Det øvrige var ſkjult under en arabiſk Landsby, der tronede nokſaa kjækt ovenpaa de Land- og Grusdynger, der gjemte denne herlige Helligdom. Den tilhører Polemæernes Periode, og de Billeder, ſom pryder Væggene, fremſtiller Gudernes Jagtglæder. I en af Gangene er der Afbildninger af, hvorledes Guderne er ude og harpunerer Flodheſte; og da Ægypterne havde et ſkarpt Blik for det komiſke og ogſaa fandt Behag i at karikere ſine egne Fremſtillinger, er mange af Billedere yderſt fornøielige. Ofte ſer man, hvorledes en eller anden klodſet Jæger lader Harpunen flyve ind i Maven paa en af de andre Guder, iſtedenfor i Flodheſten. Der har ſandſynligvis været en mythologiſk Bagtanke med disſe Billeder. Vi ved ſaaledes, f. Ex., at Flodheſten var et Sindbillede paa Typhon, den onde Tanke. Men vi kan dog ikke undgaa at forbauſes over den Realisme og den Humor der ſtaar i en ſaa ſkarp Modſætning til det dybe Alvor og den ærbødige Tilbedelſe, hvorom de tidligere omtalte Templer bærer Vidnesbyrd.

Efter nogle faa Timers Reiſe fra Edfu kommer man til Silſilis. Dette Sted er af Interesſe, fordi det var derfra, at de gamle Ægyptere hentede alle de

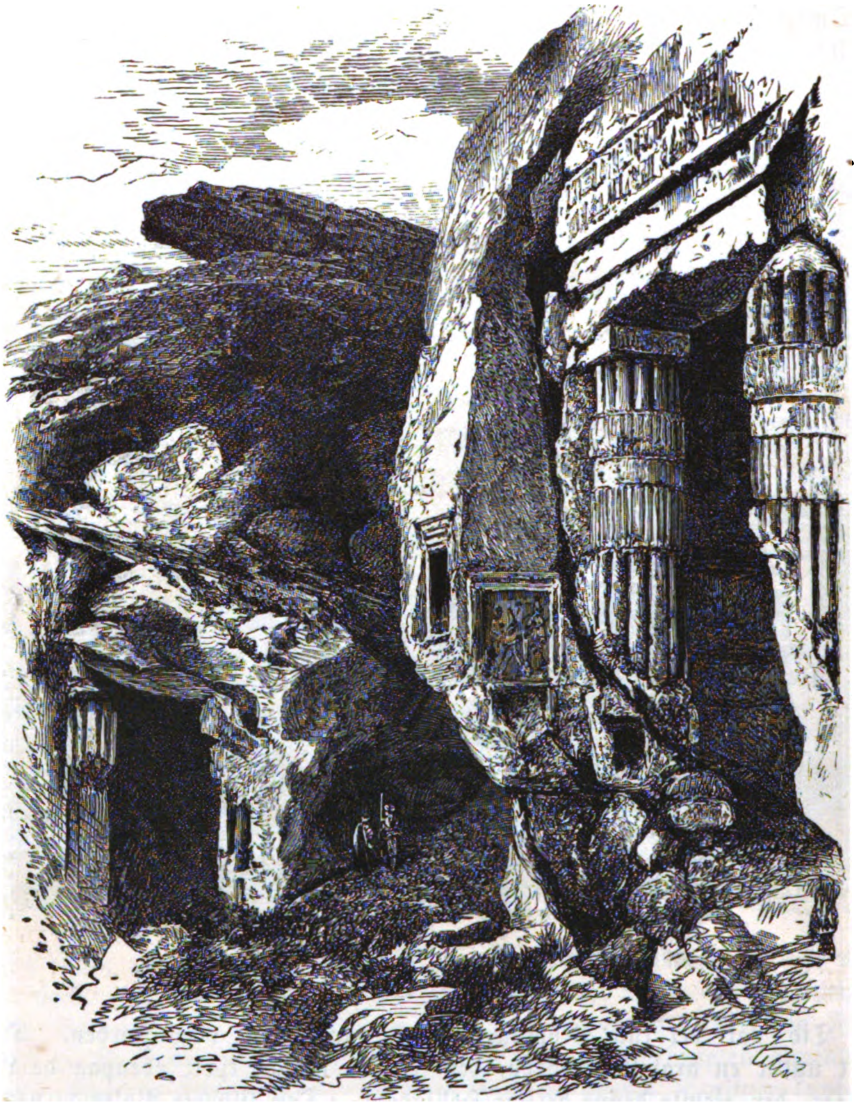

Grotterne ved Silſilis.

Stene, de benyttede til Templerne ved Theben. Nilfloden er her overordentlig ſmal, og paa begge Sider af den er der umaadelig vidſtrakte Stenbrud. De Mærker efter Værktøiet, ſom Murerne og Stenbryderne efterlod ſig her fra ſit Arbeide for over tre tuſinde Aar ſiden, er endnu tydelige, og det er ikke vanſkeligt at opdage, efter hvilken Methode disſe Folk, der ikke kjendte noget til Krudtets Kraft, er gaaede frem. Trækiler blev indſkudte i Klipperiſterne, og derpaa blev disſe Kiler vædede, og Træet udvidede ſig derpaa under Fugtighedens Indvirkning og løsnede ſaa Klippeblokken. Naar man tænker paa den Travelhed og det Liv, der i Oldtiden maa have herſket paa dette Sted, ſaa bliver man ſlaaet af den nuværende Stilhed og Enſomhed. — Lige ved Floden ligger der en Del ſmaa Grotter eller Kapeller, ſom ſandſynligvis har været huggede til Brug for Stenbryderne. Klippen er her udhuggen i Form af Søiler, der tager ſig meget maleriſk ud, og ſom ſer ud ſom Indgangen til en ſtor By, der er huggen ud af ſelve Fjeldet.

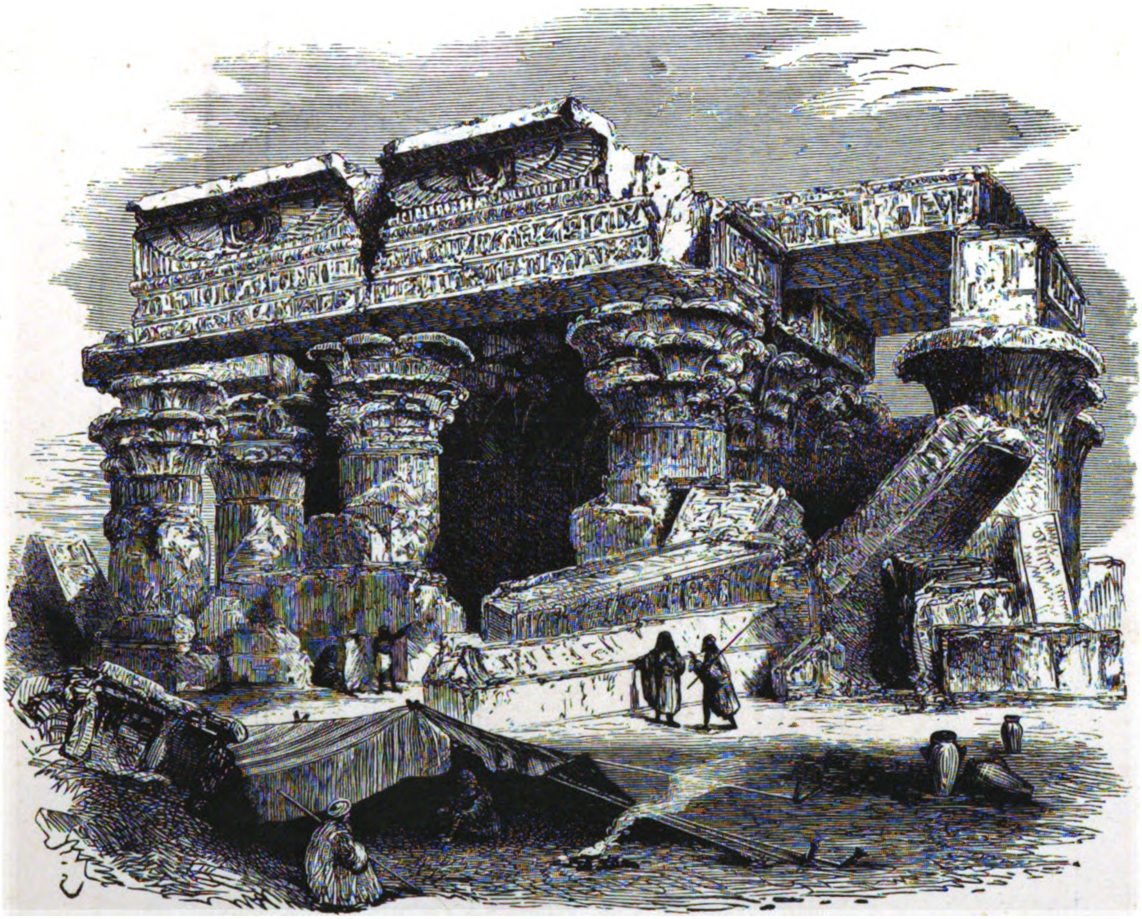

Templet ved Kum Ombo.

Femten Mile nordenfor Silſilis ligger Templet ved Kum Ombo. Naar man ſer dette Tempel fra Floden af, ſaaledes ſom det ſtaar der alene paa Klippetoppen med Udſigt over hele Nildalen, tager det ſig udmærket ſmukt ud. Sammenlignet med Kjæmpebygningerne ved Karnak og Luxor er dette Tempel viſtnok ikke meget ſtort, men dog en af de ſmukkeſte Oldtidsmærker i Ægypten. Ørkenens Sandſtorme har begravet den nedre Del af Søilerne og truer nu ogſaa med at begrave den øvrige Del af dem. Desuden har Nilſtrømmen undergravet Terrænet ſaa meget, at et mindre Tempel, der ſtod længere nede ved Flodbredden allerede er blevet revet bort af Strømmen, og der er desværre Udſigt til, at ſelve Templet ved Kum Ombo ogſaa ſnart vil gaa ſamme Vei. —

Vi nærmer os nu til Nilens førſte Katarakt. Landſkabet begynder lidt efter lidt at antage en beſtemtere og mere afgjort nubiſk Karakter. Snart faar man Øie paa Ruinerne ved Asſuan, og vi har altſaa tilbagelagt det andet Stykke af vor Reiſe. —

Fra Asſuan til Ipſambule.

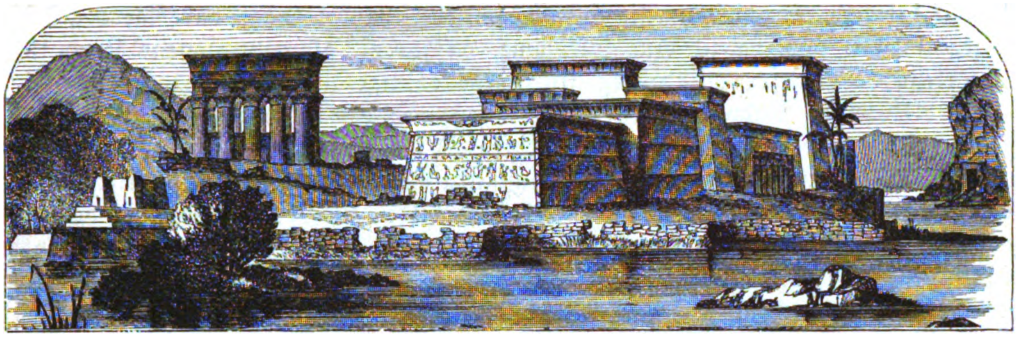

Fra Asſuan til Ipſambul.

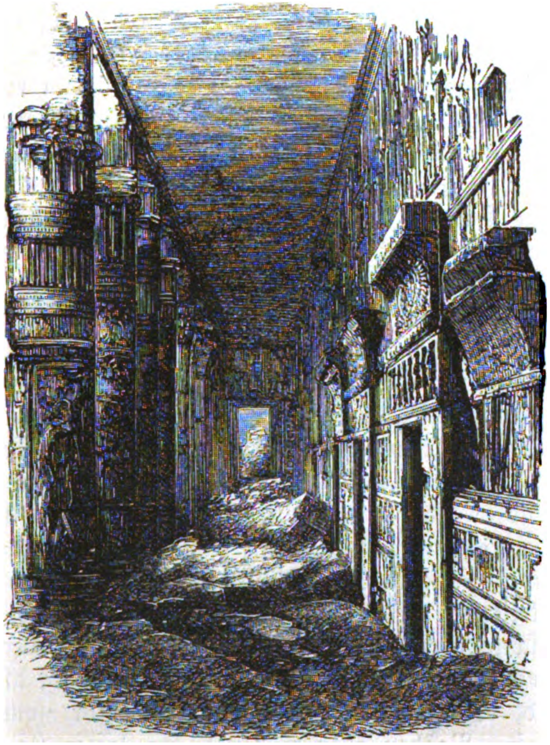

Søilerække fra Øen Phile.

Landſkabet ved Asſuan er meget maleriſk. Det er en behagelig Forandring at komme fra den nedre Nildals flade Bredder og utallige Sand- og Mudderbanker til Asſuans Klipper med deres ſtorartede og ſønderrevne Former. Hele Alléer af Palmer og Oljetrærer ſtrækker ſig her lige ned til Flodbredden. De Kalk- og Sandſtensklipper, der paa begge Sider begrændſer Nilen mellem Kairo og Silſilis, afløſes her af Granit-, Porfyr- og Baſaltklipper. De ſmaa Flodøer er nu ikke længer uſtadige Mudder- og Sandſamlinger, ſom dannes og atter udſlettes af den ſtærke Strøm, ſaaledes ſom det er Tilſældet længere mod Nord; her er de høie og ſolide Granitøer, der er iſtand til at modſtaa ſelv det ſtrideſte Flodløb. Paa Toppen af alle Kiipperne ligger der utallige Ruiner af Kloſtere og Taarne, ſaa at man, hvis ikke Landſkabet forøvrig ved ſin udprægede øſterlandſke Karakter rev en ud af Illuſionen, kunde næſten tænke ſig, at man befandt ſig paa Rhinen eller paa en af de andre europæiſke Floder.

Landſkabets forandrede Karakter ſtaar aldeles i Overensſtemmelſe med Diſtriktets politiſke Geografi. Vi ſtaar nu i Begreb med at træde ind i Nubien. Pharaonernes Land ligger bag os, og vi betræden nu det Grændſeland, fra hvilket Oldtidens Folkeſlag trængte ind i og erobrede Æthiopien. Ezekiel har omtalt denne Forandring i Landſkabet ſom en guddommelig Straffedom over Landet, naar han ſiger: „Derfor, ſe, jeg vil til dig og til dine Strømme, og jeg vil gjøre Ægyptens Land til en øde Ørkens Ruiner fra Migdal og til Syene og lige til Æthiopiens Grændſer.“ *)

Asſuan er Midpuntet for Forbindelſen med det indre Afrika. Utallige Karavaner med ubelæsſede Kameler kommer fra Ørkenen, for ſnart efter atter at drage bort, rigelig forſynede med alleſlags Manufakturvarer, Bomuldstøier, Perler, Piſtoler, Krudt etc., i det Hele Varer, ſom falder i de vilde Indfødtes Smag. Dhows eller Handelsbaade fra Nubien og Sudan kommer ſaa ladede, at de ikke kan pasſere Nilfaldene. De maa derfor losſes ved Philæ, hvorfra hele Ladningen maa bæres overland til Asſuan, for derfra at beſørges videre til Kairo eller Alexandrien.

Lige udenfor Byen Asſuan er der en aaben Plæn eller egentlig kun en langſtrakt Sandbanke, der paa en Gang tjener Handelsmændene til Oplagsſted og Omſætningsmarked. Arabere, Tyrkere, Negere, Nubiere, Maurer og Abysſiniere mødes her i fuldeſte Fred og god Forſtaaelſe. Handelen udſletter alle Forſkjelligheder. Mange af dem leirer ſig her paa ſamme Maade ſom de Indfødte; Varerne bliver opſtablede i en rund Ring, ſaa at de danner et Værn mod Angreb eller Vind. Midt i denne Kreds er der tændt et Baal rundt om hvilket Kvinderne og Børnene opholder ſig, medens Mændene driver om i Bazarerne eller ſnakker ſammen paa Strandbredden. Her kan man faa kjøbt alt, hvad Mellemafrika frembringer: Elefanttænder, Gummi, Strudsfjær, poleret Elfenben, forgiftede Pile, Skjolde, der er forarbeidede af Næſehornets Hud, ſjeldne Fugle, Aber, ja endogſaa undertiden Løver. En Mand forlangte 300 Kr. for en Løvunge, der var omtrent ſaa ſtor ſom en Nyfundlænder. Da hverken jeg eller nogen af de øvrige Tilſtedeværende vilde kjøbe Løven for den Pris, ſatte Eieren den efterhaanden ned til 75 Kr.; men ſelv ikke for denne Pris vilde nogen blive dens Eier. For Øieblikket ſaa den nokſaa godmodig ud, og den løb omkring og legte ſig ſom en umaadelig ſtor Katunge. Men imellem brølede den ſtygt og viſte Tænder paa en ſaadan Maade, at man viſt ikke kunde være i Tvivl om, hvorvidt det var en virkelig vild afrikanſk Løve man ſaa for ſig.

Lige overfor Asſuan ligger Øen Elephantine eller, ſom de Indfødte kalder den, Gezeeret ez Zaher, Blomſterøen. Ægyptens forſkjellige Herſkere, Pharaonerne, Ptolemæerne, Cæſarerne, Saracenerne og Kalifferne benyttede denne Ø ſom Fæſtning, og den bærer derfor utallige Præg af disſe Mænds krigeriſke Beſkjæftigelſe. Lige til 1622 ſtod der flere Templer og et Nilometer paa Elefantine; men disſe er nu ſaagodtſom forſvundne, da Guvernøren i Asſuan har benyttet dem ſom Stenforraad, hvorfra han har hentet alle de Blokke, han trængte ved Opbyggelſen af ſit eget ſtore Palads i Asſuan. — De faa Levninger, der endnu findes er kun tilſtrækkelige til at vække vor Ærgrelſe over Ødelæggerens Vandalisme. —

Vi maa nu fortſætte med vor Reiſe fra Asſuan og Elphantine til Philæ, og der bydes os her Valget mellem at ſætte over Katarakten eller ride tværs over Ørkenen. Dette er den førſte Leilighed, ved hvilken de Reiſende maa benytte ſig af Kameler ſom Rideheſte, og et ſaadant Ridt er langtfra behageligt. Iſtedenfor, ſom Heſten, at løfte det høire Forben og venſtre Bagben eller omvendt, ſaa løfter Kamelen det høire Bagben og det høire Forben paa en Gang, hvorved dens Gang bliver yderſt ubehagelig for den Ridende. Ja, efter en kort Tid foraarſager denne Slags Ridt formelige Smerter i Rygraden. — Straks udenfor Byen Asſuan maa man forbi en ſaracenſk Kirkegaard. Ligeſom alle Ægyptens nyere Begra-

---

*) Ezekiel XXIX 10.

velſesſteder er denne Kirkegaard yderſt forfalden og forſømt. De Døde er kun bedækkede med et ganſke tyndt Lag af Jord, der knapt formaar at holde de graadige Hyæner og Schakaler borte fra Ligene. Disſe nyere Begravelſespladſe ſtaar ſaaledes i den ſkarpeſte Modſætning til de Pragtbygninger, i hvilke Oldtidens Ægyptere biſatte ſine rigt balſamerede Døde. — Man kommer derpaa til de Stenbrud, fra hvilke de kolosſale Granitblokke blev hentede, der benyttedes til Opførelſen af Templerne i Theben og Nedreægypten. Ligeſom i Silſilis kan man ogſaa her tydelig ſe Mærkerne efter Arbeidernes Værktøi, og Udhugningernes uhyre Udſtrækning giver de Reiſende et godt Begreb om den Maaleſtok, efter hvilken de gamle Ægyptere arbeidede. Midt i Stenbruddet ſtaar der endnu en fuldt færdig Obliſk, der er hundrede Fod høi og omtr. tolv Fod i Tværſnit. Man har ikke været iſtand til at opdage, naar og af hvem denne ſtore Støtte er bleven huggen, heller ikke, hvorfor den ikke blev flyttet til ſit Beſtemmelſesſted, men efterladt her mellem alle Stendyngerne. En lignende Stenblok, der er tilhuggen og ſat iſtand til at flyttes bort, men dog er bleven liggende, har man fundet i Stenbruddene ved Baalbeck. Jeg var ikke iſtand til at opdage nogen Rift eller Revne, der ſkulde kunne have været til Hinder for Obeliſkens Anvendelſe. Jeg kan derfor kun tænke mig, at et eller andet uheldigt Tegn eller Omen maa være indtruffet, der har ængſtet Bygmeſterne, ſaaat de ikke har vovet at flytte disſe to omtalte Obeliſker.

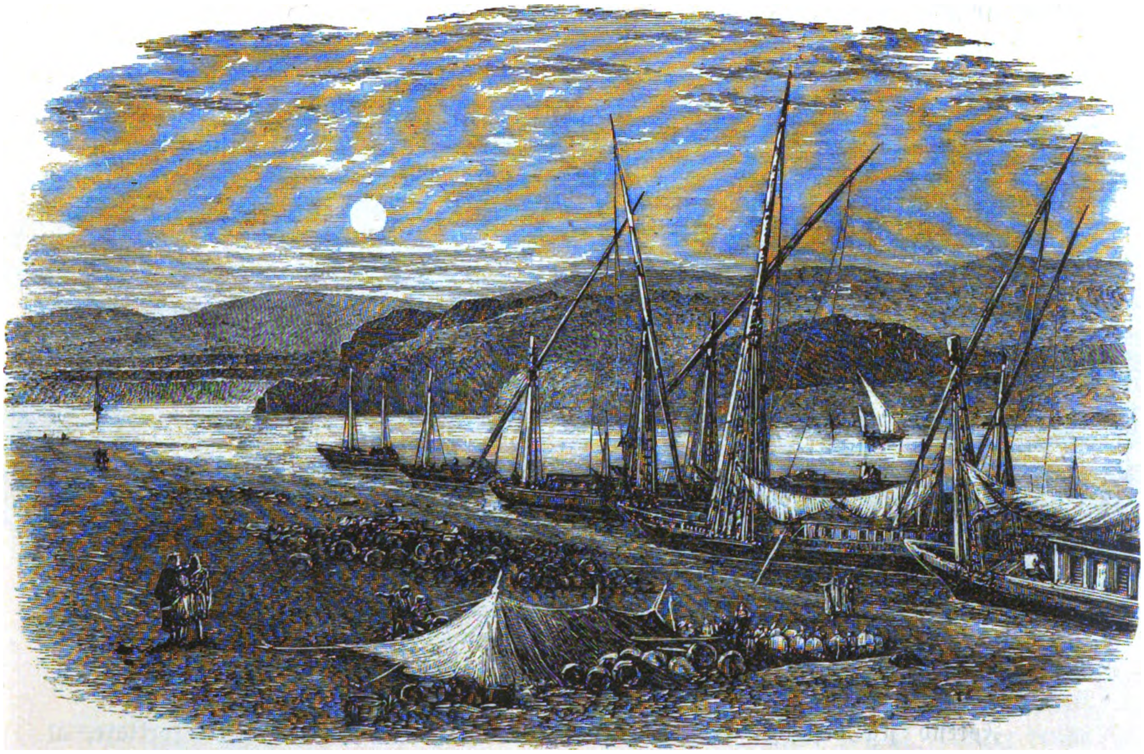

Asſuans Havn og Markedsplads.

Veien fører nu ind i en vild Dal, der endogſaa har en ſtrengere og alvorligere Karakter end Dalføret ved Kongegravene i Theben. Nøgne Granitklipper hæver ſig paa begge Sider, Wadyen eller Dalbunden ligger overſtrøet af ſtore og ſmaa Granitblokke, af hvilke mange er udhuggede eller bedækkede med Hieroglyfer. Der er ogſaa mange Spor af Fæſtningsværker. Disſe maa enten have været beſtemte til at beſkytte de reiſende Handelsmænd mod Beduinernes morderiſke Overfald eller ogſaa til at forhindre de ſøndenfor boende Stammer og Folkeſlag fra gjennem dette Pas at trænge ind i Landet. Idet vi forlader dette Land og Klippeterræn og rider over en ſmal Ørkenſtribe, kommer vi atter til Nilens Bred, og det et lidet Stykke ovenfor Katarakten. — En Gruppe pragtfulde vilde Figentræer yder den Reiſende en behagelig Skygge efter den hede Ridetnr, og Synet af det yndige Philæ er mere end Belønning nok for den beſværligſte Reiſe og overſtiger ſelv vore driſtigſte Forventninger.

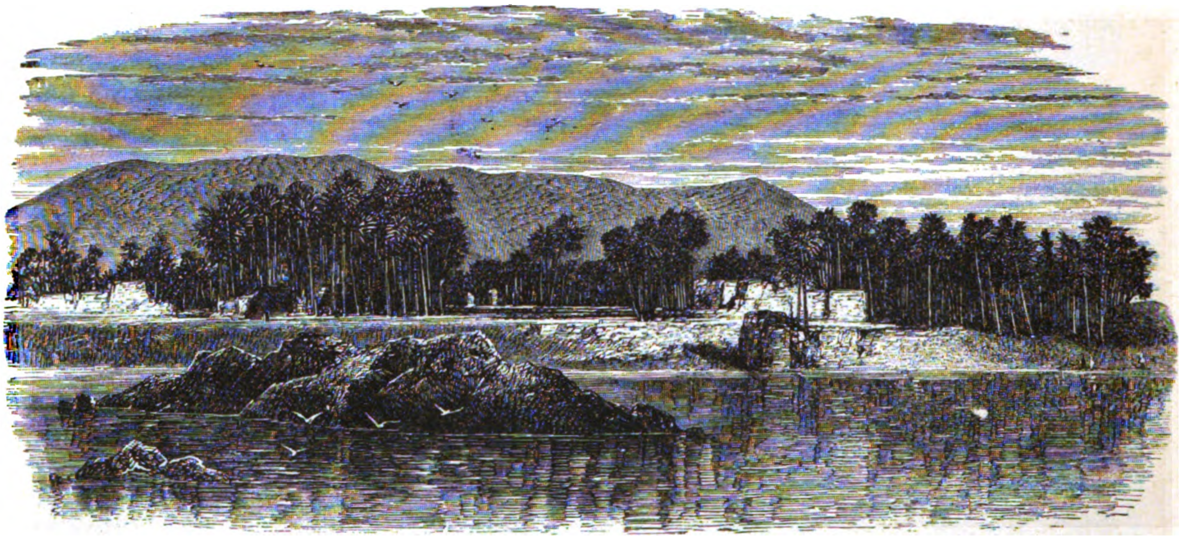

Øen Elephantine.

Førend jeg beſkriver Vandveien til Philæ, er det nødvendigt at forklare, at Nilens Katarakter ikke er ſtore, virkelige Vandfald, ſom vi ofte foreſtiller os dem, og ſom vi her i Landet vilde betegne med Navnet Katarakt. Paa Grund af Terrænets Skraaning paa dette Sted ſkyder kun Floden ſtærkere Fart, og paa Grund af de mange Klippeſtykker og Flodleiets Smalhed ſyder og koger Vandet eller hvirvles hurtig om rundt Klippeøerne. — Det er dog ſandſynligt, at disſe Vandfald paa Ciceros og Senecas Tid maa have været betydeligere, end de nu er. Thi ſelv om vi tager i Betragtning, at de klasſiſke Forfattere lod ſig forlede til ſtor Overdrivelſe i Udtrykket, naar de ſkulde beſkrive ubekjendte Landſkaber eller Foreteelſer, ſaa er det dog utroligt, at deres Beſkrivelſer af Nilkatarakterne kun ſkulde tage Henſyn til de ubetydelige Strømhvirvler, vi nu forefinder. — Derſom Vandet ikke er altfor lavt, og Vinden er god, er der rigelig Fornøielſe og liden eller ingen virkelig Fare ved at reiſe opad Katarakten paa en Dahabieh. Baaden ſeiler i Regelen i al Ro og Mag gjennem den førſte Hvirvel lige i Syd for Elephantine. Det er førſt ved den anden Hvirvel, at Vanſkelighederne begynder. Rorskarlene anſtrenger ſig til det yderſte, ja det hænder endogſaa, at Aarerne brækkes af paa

Midten. Ofte hopper Matroſerne ud i det ſydende Vand for om mulig at hale Baaden op mod den ſtride Strøm, eller kaſte en Trosſe om en af Klippeøerne for derved at forhindre Baaden fra at rives afſted med Hvirvelen. Styrmanden ſkriger til Mandſkabet og geſtikulerer ſom en Beſat. Undertiden gribes Baaden af en Hvirvel, den farer rundt og rundt, og Alt ſynes tabt; men ved at kaſte en Fangende rundt en af Klippeſtykkerne, forandre Latinſeilets Stilling. eller ſætte Roret over i den modſatte Side bringes Baaden atter i Ligevægt, og Reiſen kan fortſættes. Der herſker den ubeſkriveligſte Forvirring ombord. Enhver hyler og raaber, ſaa høit han formaar, og midt under al denne Larm er der ingen ſom hører paa Styrmandens Ordre. Endelig efter de yderſte Anſtrengelſer har man naaet forbi det ſidſte og værſte Hvirvelløb. Vel maa der endnu et Stykke roes af al Kraft, da Strømmen ligeovenover Katarakten er meget ſtrid; men ſnart bliver dog Vandet atter ganſke ſmult, og vi befinder os nu lige ved vort Beſtemmelſesſted, den tempelkronede Ø Philæ.

Det er interesſant og ſpændende ſelv at reiſe opad Katarakten paa en Dahabilh; men endnu langt morſommere er det at ſe, hvorledes Nubierne reiſer nedad Katarakterne. De Indfødte benytter i Regelen kun et ſlet og ret Træſtykke ſom Befordringsmiddel; paa dette ſidder ſmaa Børn og ror ſig frem og tilbage med den ſtørſte Færdighed. Hvis de har Klæder paa ſig, tager de disſe paa Hovedet i Form af en liden Bylt, og de bevæger ſig i Vandet med ſaa megen Lethed, ſom om det var deres eget Element. Naar ſaa Hvirvelen og Strømmen griber deres improviſerede Fartøier, lader de ſig uden Spor af Frygt drive afſted i den vildeſte Fart, til de har naaet til Enden af Vandfaldet, hvor de da rolig kan ſvømme iland. Nu er der ſom ofteſt Reiſende tilſtede for at beundre denne deres Kunſt, og disſe maa da til Belønning punge ud med den aldrig forglemte Bakchiſh.

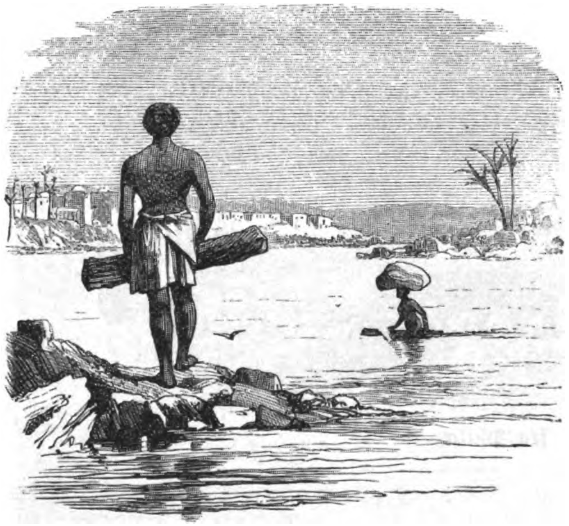
Hvorledes de Indfødte ſætter over Floden i Nubien.

Øen Philæ, der ligger lige ovenover den førſte Katarakt, var helliget det ægyptiſke Pantheons vigtigſte Perſonlighed, Guden Oſiris. Beretningerne om denne Guddom danner Hovedindholdet i hele Nildalens Mythologi. Førend vi beſøger denne hans indviede Ø og hellige Begravelſesſted, maa vi derfor forudſkikke en kortfattet Beretning om Gudens Levnetsløb. Ægypternes Religion ſynes at have hvilet paa Dualismens Grundvold, idet de altid lader det Gode og det Onde ſtøde kjæmpende ſammen og endelig lader det Onde overvindes af det Gode. Det Gode og Velgjørende var repræſenteret af Oſiris, det Onde og Slette af dennes Broder Typhon. Oſiris var en Guddommelig Herſker, og efterat han har oplært ſit eget Folk i Agerdyrkning og mange andre civiliſerede Skikke, begav han ſig paa en Reiſe rundt Verden for overalt at udbrede Læren om de ægyptiſke Guder og fremme ſin egen Tilbedelſe. Medens han var paa denne ſin ſtore Reiſe, reiſte hans Broder Typhon et Oprør mod hans Regjering, greb Oſiris ſelv ved hans Hjemkomſt, dræbte ham og ſkar hans Legeme op i mange ſmaa Stykker, ſom blev uddelte blandt dem, der havde fulgt Typhon. Den dræbte Konges Huſtru Iſis og hans Søn, Horus, fik ſnart efter dæmpet Oprøret, hvorefter de ſamlede Oſiris's ſpredte Lemmer og begravede hele Liget paa Philæ. Oſiris levnede imidlertid ſnart op igjen og blev Herſker i Amenti, det er den uſynlige Verden. Han vedblev dog at herſke over den Ø, paa hvilken hans Legeme laa begraven, og ſom var bleven helliget til disſe tre gode Guder, Oſiris, Iſis og Horus. En Gang om Aaret velſigner han Landet, og da flyder Nilen over ſine Bredder, hvilket bringer ſtor Velſignelſe over hele Ægyptens Land. Ligeſom Jøderne aldrig udtalte Jehovas Navn, ſaaledes blev Oſiris's Navn aldrig nævnt af Ægypterne. Deres helligſte Ed var „ved ham, ſom ſover paa Philæ." De gamle tænkte ſig denne Kamp mellem Typhon og Oſiris, mellem det Onde og det Gode ſom fremdeles vedvarende. Den ene repræſenterede Lyſet, den anden Mørket, den ene var fremſtillet ſom den frugtbargjørende Flod, den anden ſom den ægyptiſke Landørken, den ødelægger alt, hvad den kommer i Berørelſe med. Okſen og Kamelen var helligede Oſiris og Iſis; Krokodillen derimod og Flodheſten, der opæder de badende Børn og nedtræder Grøden, var helligede til Typhon. Ligeſom Oſiris's Dommerhal minder os Kriſtne om Læren om Dommen efter Døden, ſaaledes maa Fortællingen om Oſiris, der maatte dø ved den Ondes Magt og begraves, men derefter atter blev levendegjort, for at fortſætte ſin ſeierrige og velgjørende Livsbane bringe os til at tænke paa Ham, vort ſtore Forbillede, i hvis Død og Opſtandelſe Hedenſkabets Anelſe og Haab er mere end gaaede i Opfyldelſe.

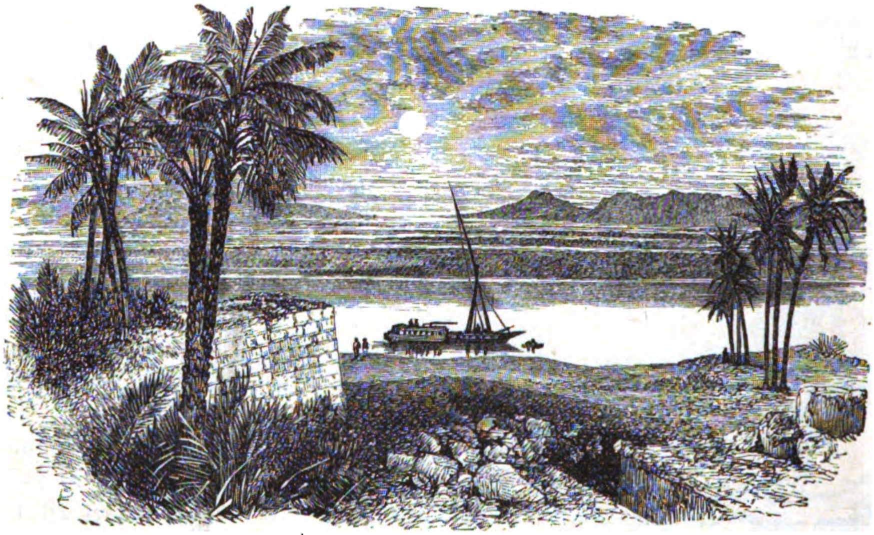

Udſigt fra Philæ.

Hele Øen Philæ er bedækket med Templer, af hvilke dog intet er ældre end fra Ptolemæernes Tid. De Templer, der ſkriver ſig fra en tidligere Periode, blev alle ødelagte af perſiſke Billedſtormere, og næſten ethvert Spor af dem er udſlettet. Det er meget vanſkeligt at opdage nogen beſtemt Plan, efter hvilken Templerne paa Philæ er blevne byggede. Hvad Sir Gardner Wilkinſon kalder Ægyptens

„symmetrophobia," findes her i allerhøieſte Grad. Nutidens Arkitekter vilde have lagt an paa at ſikre ſig en regelmæsſig Plan over Øen og ladet alle Anlæggene ſtøde ſammen i et beſtemt Knudepunkt. Ægypterne derimod har paa den forunderligſte Maade ſønderlemmet hele Bygningsſtilen, ſaa at man næſten ikke finder to ſammenhængende Bygninger og endnu langt mindre Spor af Overensſtemmelſe i Udſmykningen eller Bygningernes Plan. Propylæer, Porte, Sidekapeller og Søilegange ſynes at være blevne anlagte netop paa det Sted, hvor de helſt ikke burde have ſtaaet, men hvor de dog efter Bygmeſterens Forgodtbefindende har faaet Plads, medens der ikke er blevet taget Spor af Henſyn til et harmoniſk, vel ordnet Hele. Dette gjælder viſtnok om alle Ægyptens Bygninger, men dog i ſtørſte Grad om Templerne paa Philæ.

Den meſt iøinefaldende Bygning paa Øen er en hypæthral Hal ganſke nær ved Landingsſtedet, der i Folkeſproget er kjendt under Navn af „Pharaos Seng". Den ligger adſkilt fra Hovedtemplet, og ſaavel Bygningens Henſigt ſom Bygmeſteren er aldeles ubekjendte. Den kan knapt have været et Tempel, og det rimeligſte er, at den kun var et Exemplar af de mange unyttige Bygninger, der blev opreiſte ſom arkitektoniſke Eiendommeligheder. Der er dem, ſom tror, at denne Hal er bleven bygget temmelig nylig, og at den ſkal have været bygget over det Sted, hvor man antog, at Oſiris blev begravet. I ethvert Tilfælde ligger Bygningen paa et overmaade maleriſk Sted og virker forſkjønnende paa Omgivelſerne, ſelv om vi ikke kan være enige med Fairholt, ſom erklærer, at „intet i hele Ægyptens Land er ſaa virkningsfuldt ſom „Pharaos Seng" paa Philæ."

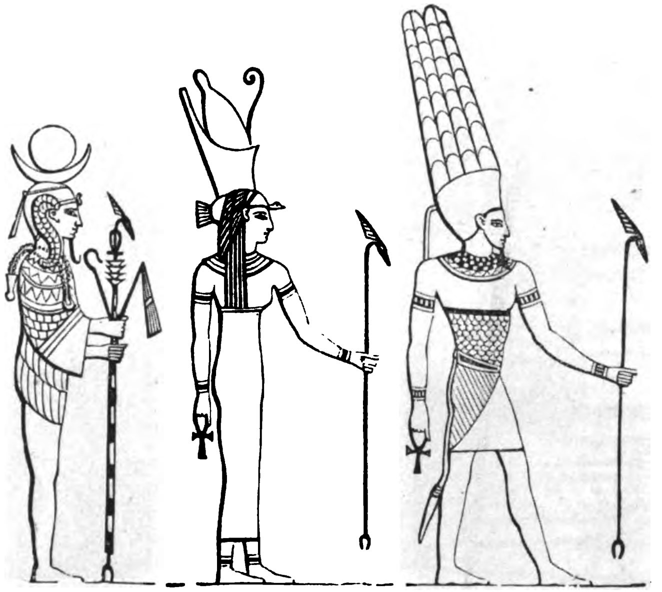

Oſiris, Iſis og Horus.

Fra en ſmuk Teraſſe ved Floden fører en bred Trappegang op til Iſistemplet, der ligger paa Øens ſydlige Ende. Førſt gaar man hen mellem to Obeliſker (af hvilke dog for Øieblikket kun den ene ſtaar tilbage) og en hel Række Søiler, ſmykkede med Iſis's Hoved, og kommer ſaa til Indgangsporten, Propylæet. Herfra træder man ind i et Gaardsrum, omgivet af Søilerækker, og et lidet Tempel, der var helliget Horus. Herpaa følger atter et mindre Propylæum, og man er naaet frem til ſelve Iſistemplets Indgangshal, hvis Søiler ſtraaler i den forunderligſte Farvepragt, og Kapitælerne er ſmukt udſkaarne med Iſishoveder, omgivne af Lotus-, Akaſia- og Palmeblade. Denne korte Beſkrivelſe giver dog Læſerne ingenſomſomhelſt Foreſtilling om den labyrintiſke Mængde Korridorer, Haller, Templer og lukkede Gaadsrum, ſom udgjør dette ene Tempel, og ſom følger det ene efter det andet i endeløs Forvirring. Den meſt intereſſante af alle disſe Bygninger er maaſke et lidet Kapel, der er bygget paa Taget af en af Terrasſerne. Udſkjæringerne i

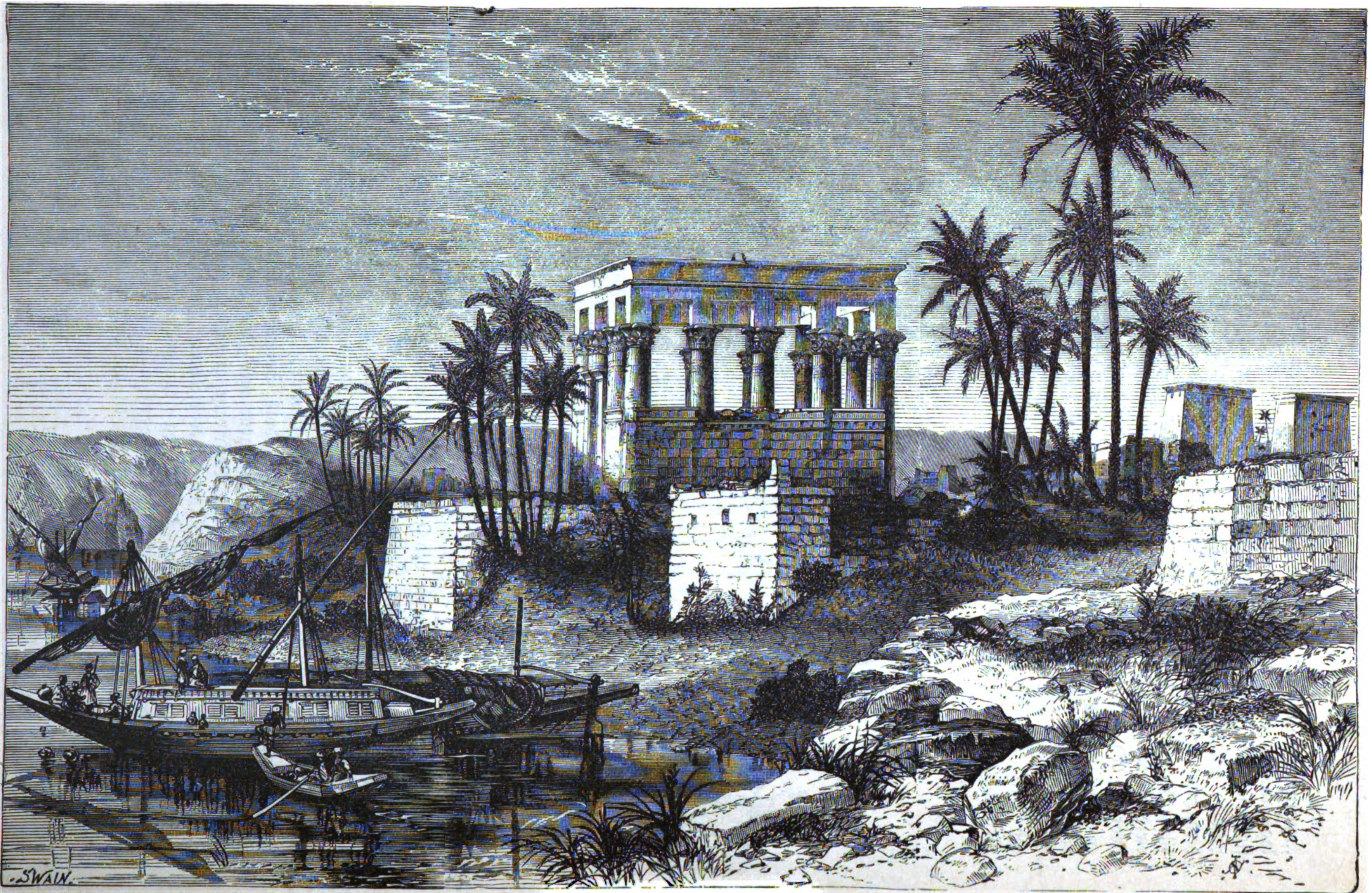

„Pharaos Seng" paa Øen Philæ.

Væggene foreſtillede Oriſis's Hiſtorie. Man ſer den faldne Konges ſønderlemmede Legeme. Kvinder og Børn ſamler ſig grædende rundt hans Baare, medens Sjælens Sindbillede ſvæver over Liget. Lidt efter lidt viſer der ſig Tegn til, at Livet vender tilbage. Bevingede Skikkelſer, der ligner de i Skriften beſkrevne Cherubimer, ſtaar rundt om Kongen og overſkygger ham med ſine Vinger. Den hemmelighedsfulde Mythe udvikler ſig lidt efter lidt, til man endelig ſer Oſiris afbildet i ſin fyrſtelige Pragt, med Kronen paa ſit Hoved, Hænderne overkors paa Bryſtet, og Oſiris er indſat ſom Konge og herſker over hele den uſynlige Verden.

Da den ægyptiſke Gudelære forfaldt, blev Philæ ſnart en betydelig kriſten Koloni. Ligeſom tidligere fortalt om Beni Haſſans Grave, ſaaledes ogſaa her. De Munke, ſom ſlog ſig ned paa Philæ, gjorde alle ſit til at udſlette de hedenſke Billeder og iſtedenfor disſe overalt anbringe kriſtelige Symboler. Nogle af disſe er høiſt mærkelige. Førſt og fremſt er der naturligvis det ſimple Kors og Korſet med de velbekjendte Tilføielſer af Palmegrenene, Seierens Sindbilleder, og Amarantringen udenom, Sindbilledet paa Evigheden. Men ved Siden af disſe almindelige, bekjendte Billeder finder vi andre, ſom er ſaa underlige og ſammenſatte, at man har vanſkelig for at forſtaa, hvad de gamle Munke kan have tilſigtet med dem. Saaledes er der et ſaakaldt Jeruſalemkors, paa hvilket der er anbragt en Halvcirkel paa hver af Armene, eller der er ſmaa Kugler paa hver af Armene og rundt Midtpunktet. Det, ſom ved førſte Øiekaſt ſer ud ſom en Arabeſk eller et geometriſk Mønſter, viſer ſig at være et St. Andreaskors i Midten og Treangler paa hver af Hjørnerne. Disſe Treangler er Sindbilleder paa Treenigheden. Det er ikke muligt at bedømme, om disſe grovt arbeidede Afbildninger har været Udtryk for nogen ſand og levende Tro og Gudsdyrkelſe. Men efter det Kjendſkab, man har til de ægptiſke Munkes Karakter, maa man næſten frygte for, at deres Kriſtendom kun var lidet mere end grov Overtro og ſaaledes ikke var ſtort bedre end den tidligere Hedendom. Kirken var ſunken ned til et ſaa lavt Standpunkt, og Afgudsdyrkelſen inden Kirken var bleven ſaa almindelig, at man ikke kan forundre ſig over, at Muhamedanismen var iſtand til i det 7de Aarhundrede at gribe ſaa hurtig om ſig og ſlaa ſaa dybe Rødder. En af Hovedhindringerne for Kriſtendommens Udbredelſe blandt Muhamedanerne er deres Tro, at Kriſtendommen er en afgudsdyrkende Religion, og til denne ſin Opfatning er de komne ved de græſke, latinſke og koptiſke Kirkers Ritualisme. De proteſtantiſke Evangeliſter har nu den Opgave langtſomt, men ſikkert at fordrive denne urigtige Foreſtilling. Men jeg er dog kommen til det Reſultat, at Kriſtendommen aldrig vil kunne vinde rigtig Fodfæſte i de muhamedanſke Lande, førend Mariadyrkelſen og Katolicismens øvrige Udſkeielſer afſkaffes. Hvor underligt det er,

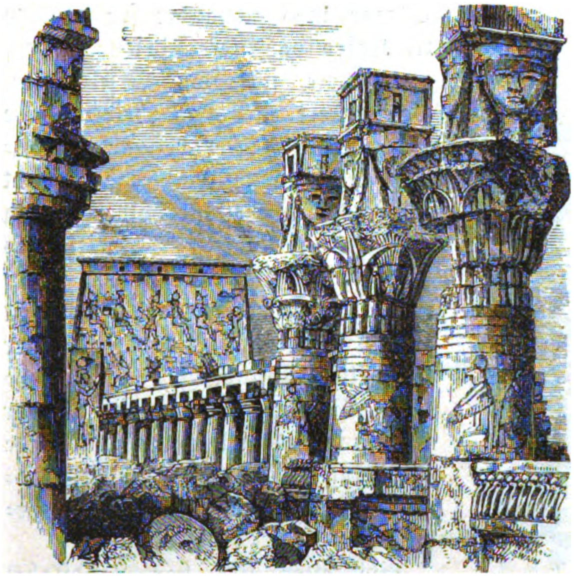
Iſisſøiler med den øſtlige Kolonade og Propylæum.

at netop den Religion, der lærer, at Gud er en Aand, og at de, ſom ham tjene, bør det at tjene i Aand og Sandhed, at netop denne Religion ſkal være udſat for en ſaadan Beſkyldning. Sandelig, for vor Skyld beſpottes Guds Navn iblandt Hedningerne!

I ſin Helhed betragtet er Nubiens Natur temmelig lig Ægyptens. Men der findes dog enkelte udprægede Eiendommeligheder ved et nubiſk Landſkab. Ogſaa her flyder Nilen gjennem et temmelig ſmalt Dalføre med Fjelde paa hver Side. Flodbredderne har en rig, ſmaragdgrøn Farve og ſtikker ſkarpt af mod Fjeldenes golde Sider. Fjeldene er dog langt mere alpeformede end i Ægypten, og da de ligger ganſke nær ved Floden, bliver der naturligvis kun lidet opdyrket Jord. Mere end noget andetſteds trænger man derfor her til kunſtige Vandledninger, og overalt langs hele Nilen ſer man derfor Sakieher og Shadufer. Folkemængden er meget liden. Skjønt Jorden er meget frugtbar, ſaa er der dog ſaa lidet af den, at ſtore Skarer maa udvandre fra Nubien til Kairo og Alekſandrien for der at ernære ſig ſom Æſeldrivere, Vandbærere eller Dagarbeidere. De almindelige Hytter beſtaar ſimpelthen af brændte Lervægge og et Straatag, og de indeholder aldrig mere end et Værelſe. Sheikhernes Huſe er dog ſom ofteſt meget maleriſke, og de er byggede paa en ganſke mærkelig Maade, der er temmelig almindelig i Øvreægypten. Bygningernes øverſte Del er nemlig inddelt i horiſontalt løbende Forſiringer, og i disſe er der indmuret Lerkar, der tjener ſom Duehuſe.

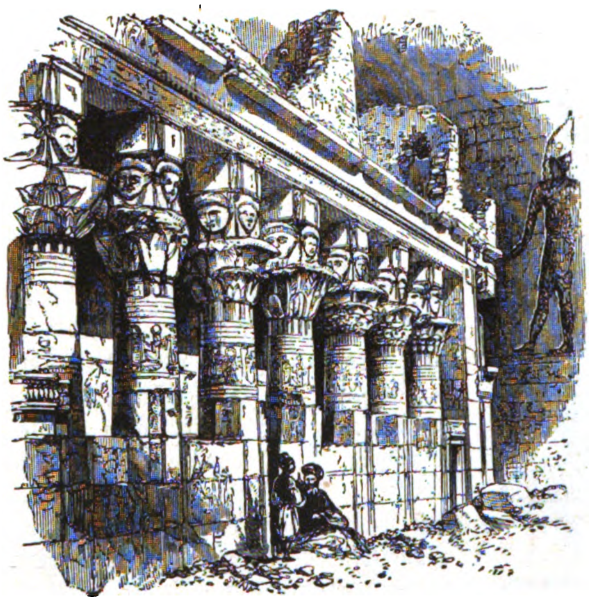
Søilerække fra et af de indvendige Gaardsrum.

Lidt efter lidt har Landſkabet antaget en tropiſk Karakter, ſaaledes at vi, da vi virkelig lidt ovenfor Philæ naaede den tropiſke Zone, ikke mærkede nogen væſentlig Forandring. Doumpalmerne, ſom vi førſt ſaa i Nærheden af Theben, vokſer her overalt frodig. Nogle af dem har naaet en ganſke betydelig Høide, og de danner en ſlaaende Modſætning til Daddelpalmernes nøgne Stammer. Paa hver Side af Floden ligger der rige Mais-, Bomulds- og Sukkermarker. Disſe Vækſter trives godt uden ſynderligt Beſvær for Eieren, ſaalænge han kun pasſer paa at lede Vandet op over dem, ſaa de holdes rigelig fugtige. Størſtedelen af Markedsarbeidet bliver i Nubien udført af Kvinderne og Børnene. Mændene er enten paa Arbeide i Ægypten, eller de arbeider ved Pumperne langs Flodbredden, eller de ligger og ſnakker ſammen under Palmetræerne. De gamle Koner ſidder hjemme og pasſer Smaabørnene, maler Korn eller bager Brød. De unge Piger arbeider ude paa Markerne, hvor de ſamler Bomuld eller høſter Korn. Om Vaaren ſaar de ogſaa. Men det Sted, hvor man bedſt kan iagttage Folkelivet, er dog Brønden ved Landeveien. Howard Hopley har givet os følgende gode Billede af en ſaadan Brøndſcene.

„Vi havde en Dag lagt os tilrette under Palmetræernes tætte Grene, og medens vi laa og betragtede de uvirkſomme Fugle, der intet andet havde at beſtille end at ſvinge ſig frem og tilbage paa Grenene over vore Hoveder, faldt vi lidt efter lidt hen i en Slags Slummer eller Døs. Disſe Fugle, de arbeidede ikke for ſit Ophold, men ſkuede fortrøſtningsfuldt ind i Fremtiden uden engang ſaa meget ſom at maatte ſynge eller ſnakke ſammen til Tak for ſine pragtfulde Fjærbragter. Hvorfor ſkulde ſaa ikke vi ogſaa en liden Stund kunne hengive os til Fuglelevemaaden og ligge der under Palmerne uden at beſtille Noget, ja uden engang at forfølge vore egne Tanker. Medens vi laa ſaaledes, blev vor Opmærkſomhed fængslet af nogle Reiſende, der kom henad Landeveien. En Moder med to Børn, — en liden lubben Fyr og en ældre Søſter, — kom frem fra Lyskrebſen udenfor Palmelunden og ſatte ſig ned, hvor Solſtraalerne brød gyldne frem mellem Træernes tætte Grene. De kunde ikke have vandret meget langt, dertil ſaa de for friſke og udhvilede ud. Datteren, en helvokſen, vakker Pige paa omtrent tolv Aar, løb hen til Brønden og kom ſnart efter tilbage med en ſtor Lerkrukke paa Hovedet, ſom hun kun ſtøttede let med den ene Haand, medens der af og til ſkvulpede lidt Vand over af Krukkens Indhold. Imidlertid ſad Moderen med Ryggen mod et Palmetræ og ventede paa, at Datteren ſkulde komme tilbage. Det er

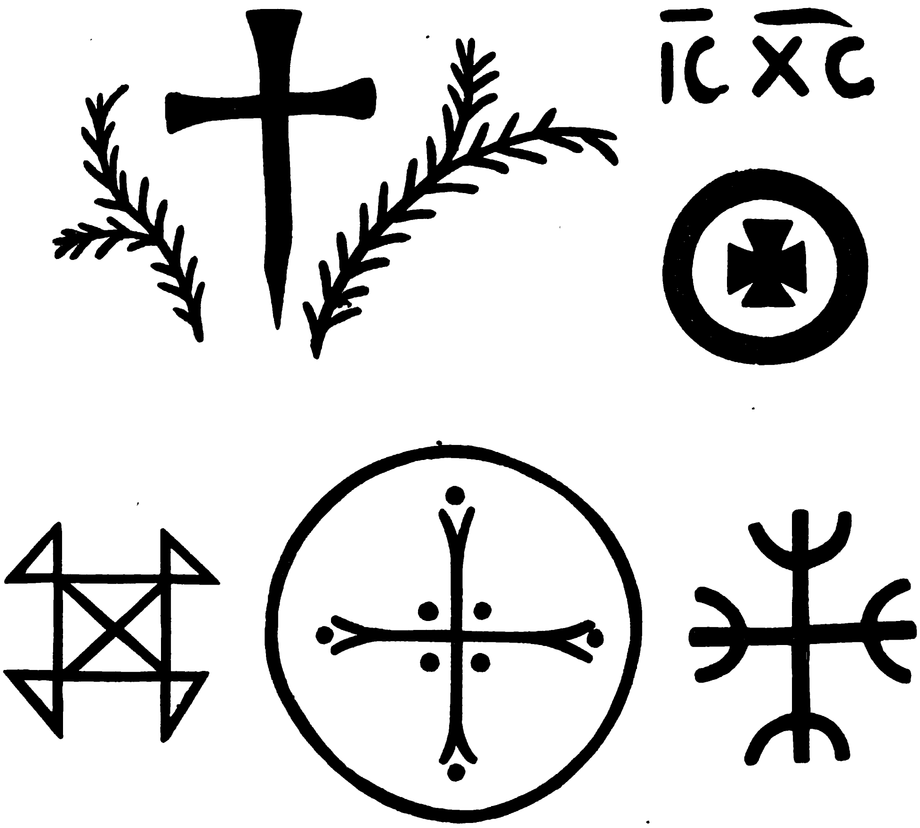

Kriſtelige Symboler fra Philæ.

mærkværdigt, hvorledes de nubiſke Anſigter til ſine Tider kan overraſke ved det forſtandige, livfulde Udtryk, de kan have. Denne Kone var viſtnok endnu ikke tredive Aar gammel; men hun var dog allerede baade gammel og rynket, hvilket dog ikke kunde ſkjule, at hun engang maatte have været meget ſmuk. Men ſelv nu, medens hun ſad der og ſaa paa den lille Gut, der legte, var der Øieblikke, i hvilke hendes Anſigt var formelig vakkert. Det var, ſom naar man tænder et Lys i en Lygte naar Sjælen ſaa at ſige traadte frem i Udtrykket. — Hun bar en nubiſk Kjole af Kamelhaar, der var ophæftet paa hver Skulder, ſaa at Armene var ubedækkede. Dragten lignede ikke ſaa meget den ægyptiſke Fellah ſom den græſke Palla, og den havde nogle Folder, der ſluttede ved Livet, og ſom gav den et rigt og fyldigt Præg. Datteren var vakker og velſkabt, man kunde gjerne have taget hende for en liden Skovnymfe. Skjønt hun allerede var vokſen, havde hun dog bibeholdt Barnets ſpøgefulde Munterhed, og hun hoppede og ſprang omkring mellem Træerne og Blomſterne, ſom om hele Livet kun var en Leg. Der var noget ſaa yndigt og vindende ved hende, at man ikke kunde lade være at holde af hende. Men hendes Haar glindſede af amerikanſk Olie, og jeg er bange for, at hendes hele Legeme ſkyldte denne ſamme Olie ſin mørke Glands. Hun var næſten fuldkommen, hvad Formerne angik; men Haaret faldt i utallige ſtive, tynde Fletter nedover Ryggen og var afſkaaret foran ligeſom de europæiſke Damers almindelige Pandehaar. Anſigtet havde en vakker, aflang Form, hun havde ſtore, ſorte Øine og en buttet, liden Mund, der mindede os om de ſmukkeſte Afbildninger paa de gamle Gravſteder og om den Verden, der levede for mange hundrede Aar ſiden. Om Halſen havde hun et Perlebaand, og forreſten beſtod hendes hele Dragt kun af et ſmalt Skjørt, der var opklippet i haandsbrede Render og rigelig udſmykket med utallige Skjæl og Glasperler, der blinkede i Solſkinnet, naar hun bevægede ſig. Det var umuligt at kalde det en uanſtændig Dragt, det Hele var ſaa naturligt og uſkyldigt. Ja, lige til Pigerne bliver gifte, er dette deres eneſte Beklædning, naar undtages et lidet Slør, de har paa Hovedet mod Solen."

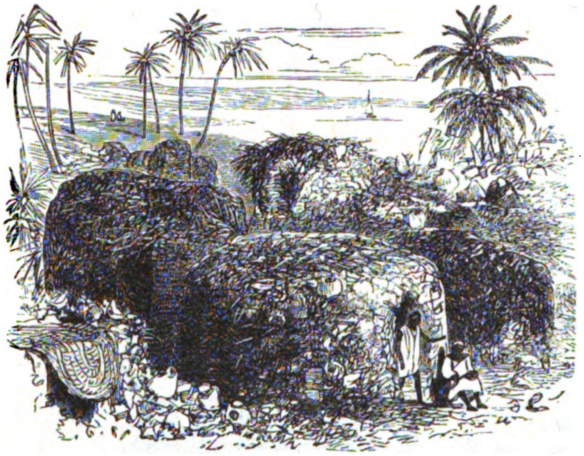

Lerhytter.

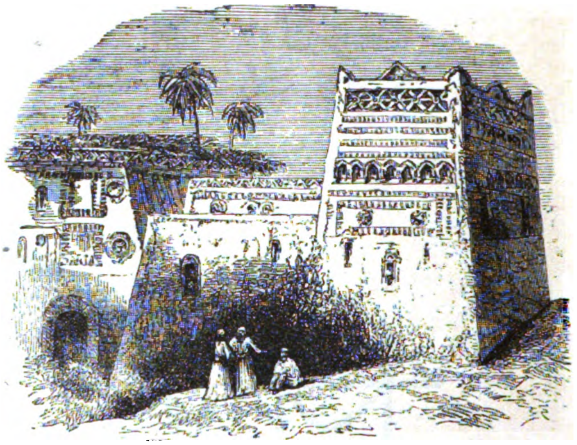

En Sheikhs Hus i Ægypten.

Skjønt Nubien ikke dannede nogen Del af ſelve Ægypten, ſaa ligner det dog mere Pharaonernes Ægypten end Egnene ved nedre Nilen. — Mod Nord danner Katarakten og mod Øſt og Veſt Ørkenen en Stængſel mod hele den ydre Verden, og Indbyggerne er derfor ogſaa blevne fremmede for hele den nyere Civiliſation, og deres Sæder og Skikke er blevne næſten uforandrede. Billederne paa de gamle Monumenter kunde gjerne være Portrætter af de Menneſker, vi ſer om os hver Dag. Iſær bidrager Haarfriſuren ſit til at gjøre Ligheden ſlaaende. Haaret er nemlig opſat i tynde Korketrækkerkrøller, der ſaa at ſige er faſtklæbede til Hovedet med amerikanſk Olie. Armbaandene, Ørenringene og Halsbaandene er netop ſamme Slags ſom de, Nubierne brugte for 3—4000 Aar ſiden. I hver eneſte nubiſk Hytte kan man ſe Hovedpuder af Træ, ſom det er aldeles umuligt at adſkille fra de Træpuder, man har fundet i Gravene ved Theben, og ſom nu er opbevarede i det britiſke Muſæum.

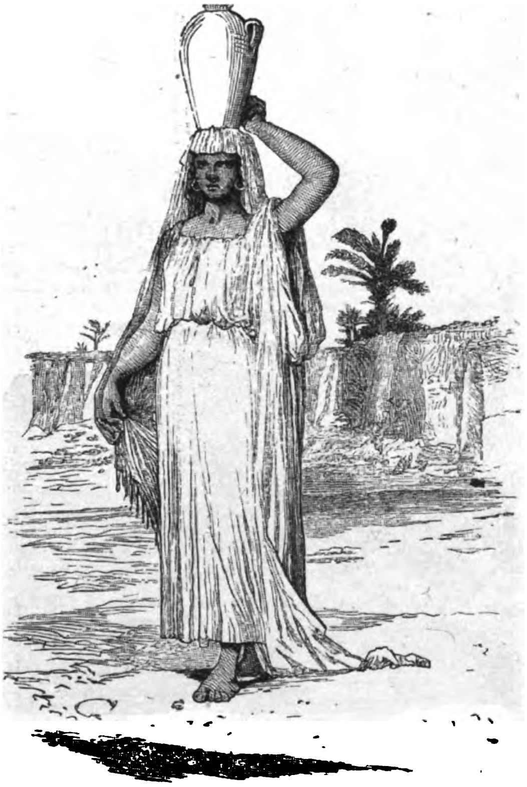
Nubiſk Kvinde.

Der er endnu flere Templer i Nubien end i Ægypten. Men da de er byggede af fremmede Herſkere ſom Seierstrofæer over Folket ſelv, har de kun liden eller ingen hiſtoriſk Betydning, og naar undtages Ipſambuls Templer, har de heller intet arkitektoniſk Værd. — Templet i Dandur ſkriver ſig fra den romerſke Periode og blev bygget under Auguſtus's Regjering. Dette Tempel giver et ſlaaende Eksempel paa, hvorledes de klasſiſke Arkitekter forſøgte at benytte og bearbeide de ægyptiſke Originalmodeller. — Paa nogle Steder har man ligefrem kopieret de gamle ægyptiſke Templers Stil og Udſmykninger; men Reſultatet er dog blevet dette, at hine Templer bærer et alt andet end ægyptiſk Præg. Skjønt dette Tempels talrige Indſkrifter fortæller, at det er bygget til Ære for Oſiris, Horus og Iſis, ſaa mærker man dog øieblikkelig, at disſe Guddommes Tid er forbi.

Templet i Dekkeh er kun ganſke ubetydelig ældre end Templet i Dandur, men har dog en interesſant Hiſtorie. Selve Tempelſalen blev nemlig bygget af Ergamun, en ethiopiſk Konge, ſom brød overtværs med en af ſit Folks barbariſke Skikke, og ſatte ſig til Modværge mod Præſternes Tyranni. Diodorus fortæller os, at paa den Tid pleiede Præſterne altid at underrette Kongen om den Tid, naar han ſkulde dø, hvorpaa denne ſelv gik hen og tog ſig af Dage. Jeg ſynes denne underlige Skik maa have havt noget tilfælles med vore gamle Nordmænd, der anſaa det for en Vanære at dø Sottedød, og ſom derfor heller dræbte ſig ſelv, end de vilde dø den naturlige Død. Sir Gardner Wilkinſon har opdaget, at der endnu herſker en lignende Fordom mellem de ethiopiſke Stammer, ſom bor længſt mod Syd. Da Ergamun havde faaet Beſked om, at hans Time nu var ſlagen, og at han maatte tage ſit Liv, nægtede han ikke alene at adlyde, men han ſamlede ogſaa alle Tropperne, med hvilke han rykkede ind i Templet, dræbte Præſterne og indførte et helt nyt og forbedret Syſtem. — Tempelindſkrifterne oplyſer imidlertid, at Ergamun paa det Beſtemteſte ſkilte mellem Lydighed mod Præſterne og alle deres Paafund og Ærbødighed for Guderne ſelv. Han bliver ofte fremſtillet, idet han ofrer til Guderne, og han kaldes ſædvanligvis „Den af Amon Beſkyttede", „Re's Udvalgte, og Iſis's Elſkede".

Omtrent 25 Mile ovenfor Dekkeh, ligger Levninger af et Tempel, der ſkriver ſig fra den tidligſte ægyptiſke Periode, nemlig fra Ramſes den Stores Tid. Paa Grund af de lange Spinxalléer, der førte op til Propylæet foran Templet, har dette af Araberne faaet Navn af Wady Sabuah eller Løvedalen. — Lige ved Indgangen til denne Allé ſtaar de to kolosſale Statuer af Ramſes den Store, og paa Væggen omkring dem er der indridſet Beretninger om og Afbildninger af alle denne Fyrſtes Seiere og Triumfer. De fleſte af disſe Sphinxer er nu begravne under Sandet, ſom er drevet ſammen over dem; men Hovederne ſtikker dog op over Sandets Overflade og fylder de omvandrende Beduiner med Rædſel og Ærefrygt, da de jo ikke kan tænke ſig andet, end at disſe Hoveder er Dæmonernes Værk.

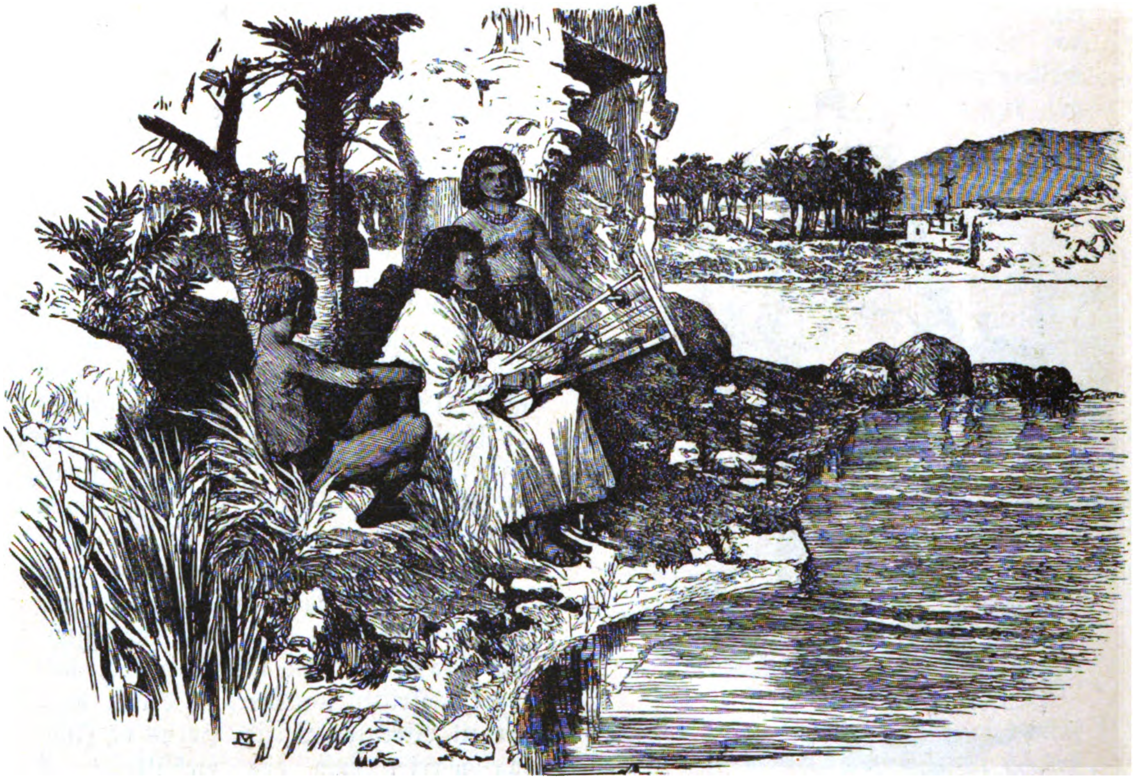

Nubiſke Muſikanter.

Naar man ſaa ſeiler omtr. 70 eng. Mile opad Floden ovenfor Wady Sabuah, hvor Fjeldene ſkraaner yndig ned mod den grønne Flodbred, medens Palmetræer og Mimoſer dækker de golde Skrænter, ſer man pludſelig foran ſig en ſtor Klippemasſe, og efterſom man kommer den nærmere, faar man lidt efter lidt Øie paa kjæmpemæsſige Stenfigurer, der er ſaa kolosſale, at man førſt tager dem for at være Naturens egne Frembringelſer, mærkelige Klippeformer, ſom overalt i Verden ſætter den Reiſende i Forundring. — Det er Ipſambul eller Abu-Simbel, en af den ſtore Ramſes's Templer, ſom man med Rette har ſtillet i Linje med Templerne i Theben og Gizeh. Paa andre Steder i Ægypten finder man, at Bygmeſterne har bygget ſine Templer paa Jordens Overflade. Her er alt anderledes. Denne Helligdom beſtaar nemlig af et udhulet Fjeld, og Templets Façade er prydet med kjæmpemæsſige Figurer, ſom er huggede ud af ſelve Klippen.

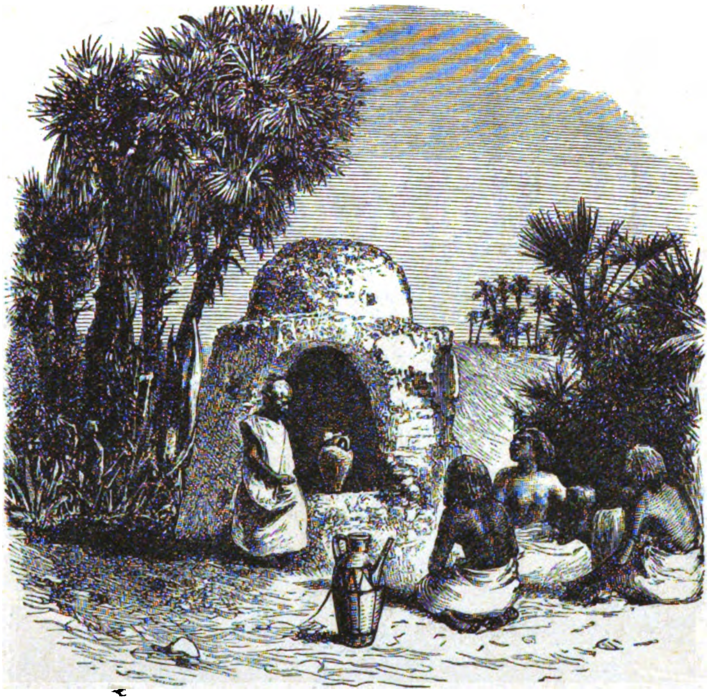

En Brønd ved Landeveien.

Det mindſte af de to Templer ved Ipſambul er hugget 90 Fod ind i Fjeldet. Det var helliget Athor, Aboſheks Herſkerinde, ſom hun kaldes. Façaden er 90 Fod lang og fremſtiller Ramſes, medens han ſtaar midt iblandt Guderne, ſom om han var deres Lige i Magt og Værdighed. Inde i Templet ſer man overalt afbildet Gudindens milde, elſkelige Anſigt ved Siden af de øvrige Guddomme, og lange Indſkrifter gjør Efterverdenen bekjendt med Heltekongen Ramſes's Storværker og Erobringer.

Paa et hvilketſomhelſt andet Sted i Verden vilde dette Tempel have tildraget ſig den allerſtørſte Opmærkhed. Her derimod ſættes det ganſke i Skyggen af det andet og ſtørre Tempel. Fire Granitſtatuer, der er huggede ud af ſelve Klippen, ſidder, ſom de har ſiddet i de ſidſte fire tuſen Aar, og holder høitidelig og majeſtætiſk Vagt udenfor Indgangsportalerne. Ingen Tal formaar at give

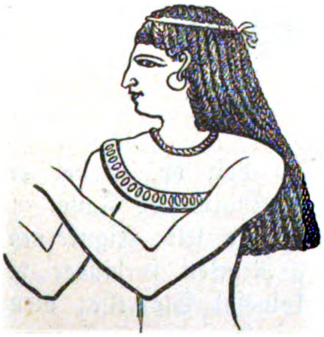

Ægyptiſk Pige.

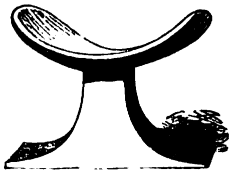

Træpude.

noget rigtigt Begreb om disſe Figurers Størrelſe. Murray har maalt dem og opgiver de forſkjellige Dimenſioner ſaaledes: „Fra Hovedet til Fødderne, uden Sokkelen, 60 Fod; Øret alene 3 Fod, 5 Tommer; fra Albuen til Fingerſpidſen 15 Fod. — Selve Façadens Høide var mellem 100—90 Fod.“ Den nederſte Del af Statuerne

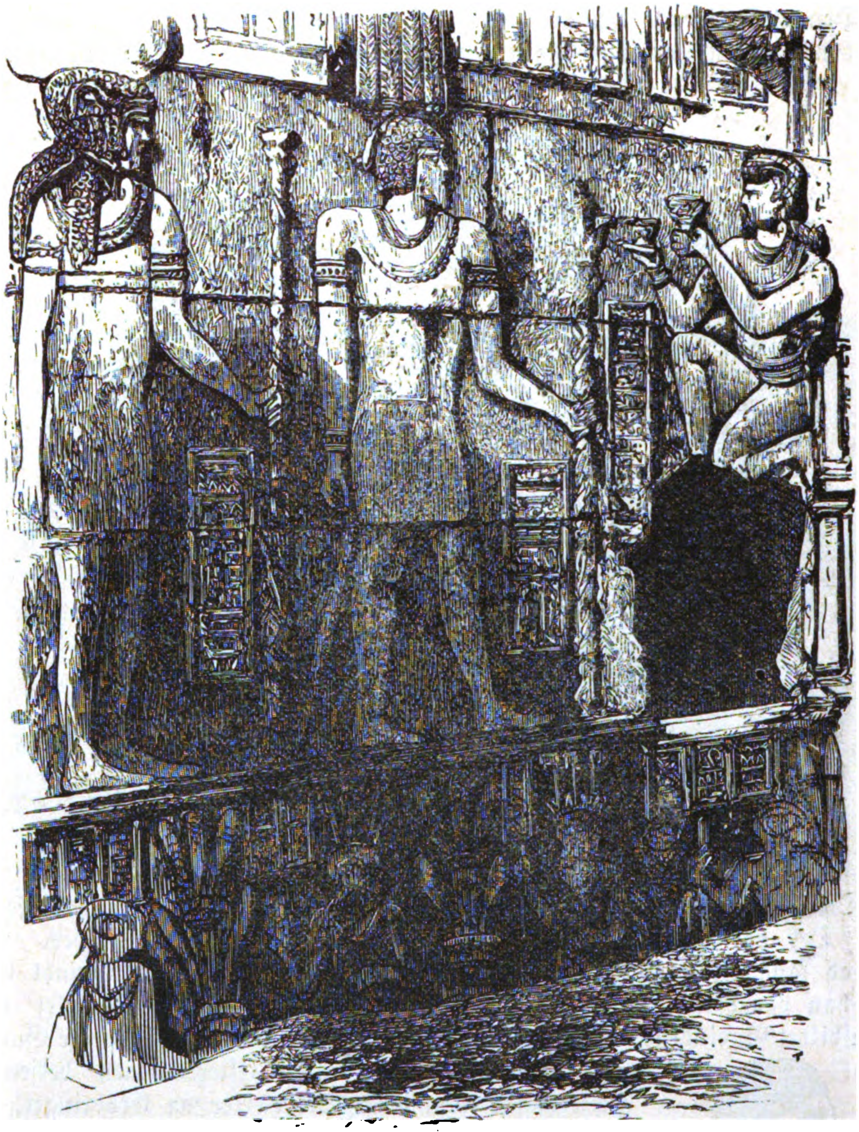

Indgangen til Templet i Dekkeh.

er nu begraven under Sandet; men dog rager den endnu ſaa høit op, at det er forbunden med temmelig ſtore Vanſkeligheder at klatre op paa Statuernes Fang.

Hvad der imidlertid gjør et endnu ſtærkere Indtryk end ſelve Figurernes uhyre Størrelſe, er Anſigternes uſædvanlige Skjønhed. I Regelen forbinder vi i Tankerne grovt og ufuldkomment Arbeide med en ſaadan kolosſal Størrelſe; men dette er ikke Tilfældet her. De Reiſende bliver ſlaaet af Anſigternes fine og udtryksfulde Træk. En Forfatter taler „om det venlige ſørgmodige Smil paa det rolige, tankefulde Anſigt;“ en Anden er forbauſet over „det milde og dog muntre, livsfriſke Udtryk;“ en Tredie har bemærket „en Værdighed og rolig Sorgfuldhed ſammen med en mere end menneſkelig Skuen ind i Fremtiden,“ medens en Fjerde bemærker, „at Grækernes ſtørſte Meſterværker ikke kan ſtilles ved Siden af eller ſammenlignes med disſe Monumenters hemmelighedsfulde Skjønhed. Der er viſtnok en Del Overdrivelſe i disſe Udtalelſer. Men man kan dog ikke frakjende disſe Kolosſer deres høitidelige Udtryksfuldhed og hemmelighedsfulde Værdighed.

Det ene af Figurernes Hoveder er ganſke ſønderſlaaet, de Øvrige er taalelig hele. Paa Leggen paa en af dem er der en underlig græſk Indſkription. Herodot fortæller, at Kong Pſammetiks Tropper, ſom var ſtationerede i Syene, blev trætte og oprørſke og flygtede til Ethiopien. Kongen lod dem forfølge og indhentede dem ikke langt fra Ipſambul. To Soldater, ſom blev ſendte for at bringe Flygtningerne hjem, har her ſkrevet hele Beretningen paa den ene af Kolosſernes Legge. De nævner Navnene paa to af Flygtningerne, Damearchon og Pelephus, og ſynes at være af den Mening, at dette var det interesſanteſte ved hele Turen. Det er ſjeldent, at man har ſaa ſikre hiſtoriſke Meddelelſer fra Samtidige, og endnu ſjeldnere er det, at den ſlette, ſkjønt ældgamle Vane at ſkrive op private Navne paa Mindesmærkerne, har været af nogen ſaa hiſtoriſk Betydning, ſom her er Tilfældet.

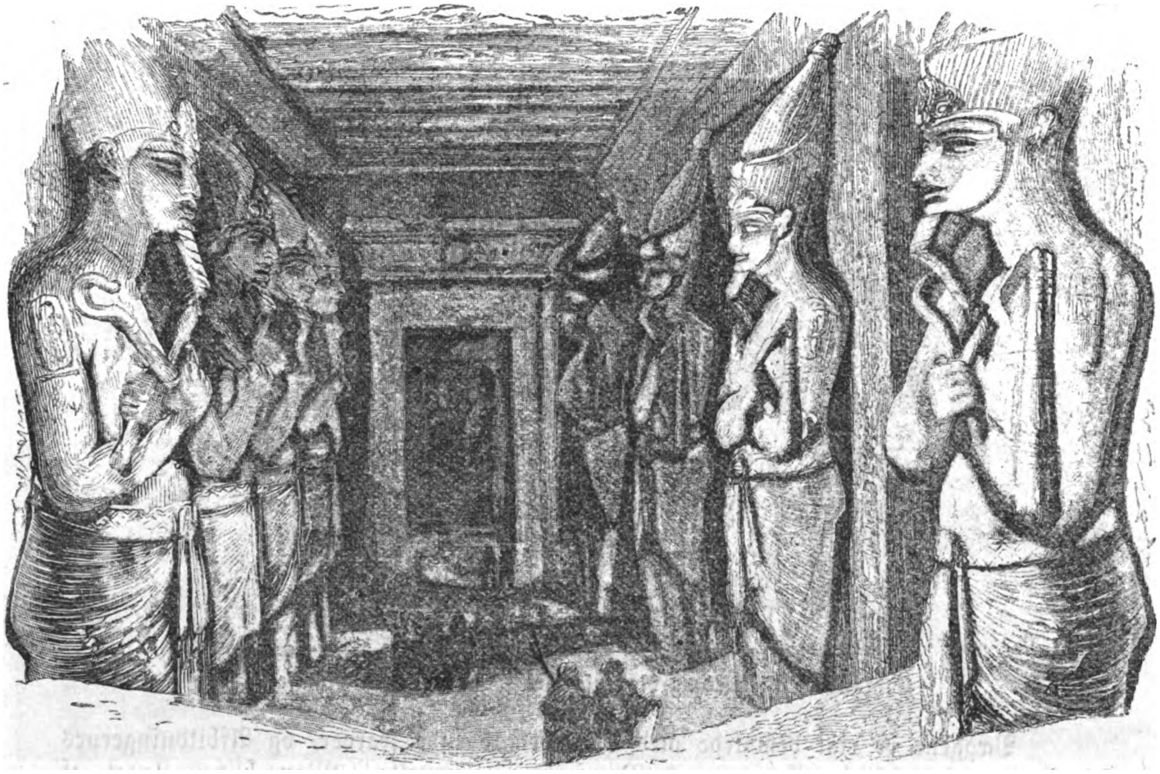

Det ſtore Tempel ved Ipſambul.

Bagenfor disſe kjæmpemæsſige Figurer er Fjeldet hulet ud 200 Fod dybt. Udgravningerne beſtaar af en ſtor Hal, fra hvilken der fører 8 mindre Kapeller, en

Korridor og et Allerhelligſte med Alter og Figurer i halvt ophøiet Arbeide. Væggene er bedækkede med Malerier og Udhugninger, og i den ſtore Hal er der 8 uhyre Oſirisſtøtter, ſom hver er 20 Fod høie. De ſtaar opreiſte og læner Ryggen mod en firkantet, fremſpringende Stræbepille, hvorved der dannes en bred Midtgang. De er ganſke lige og har det ſamme værdige, milde og rolige Udtryk ſom Kolosſerne, der ſmykker Façaden. Hver af dem bærer paa Hovedet Pſhint eller en høi, tilſpidſet Hue, der er prydet med Slanger og Slangehoveder, og i Hænderne, ſom er korslagte over Bryſtet, holder de det krogede Scepter og Svøben, Symboler paa den guddommelige Magt og Dommermyndighed. Fra Hoved til Fod er de iklædte de Dødes tætſluttende Tunika eller Kjortel. Et bredt Bælte, der falder ned over Knæerne og er forſynet med Ramſes den Stores Navnetræk, er faſtbundet om Livet.

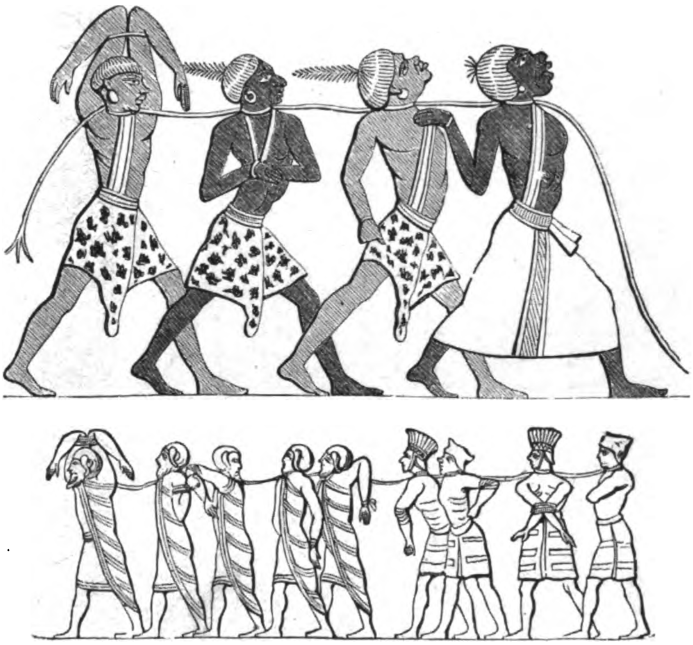

Ethiopiſke, aſiatiſke og Negerfanger føres frem for Ramſes.

Væggene er rigt bemalede med de meſt glødende Farver, og Afbildningernes Gjenſtand er overalt den ſamme, — Ramſes's Berømmelſe. Man bliver ſlaaet af Forſkjellen mellem den Ro og venlige Mildhed, ſom hviler over den afdøde „Heltekonges" Aaſyn i Sammenligning med de gruſomme og barbariſke Heltegjerninger, ſom tilſkrives ham. Hele Procesſioner af Fanger føres bundne frem for ham paa ſin Vei til Døden. Selv afbildes han ſom den perſonifiſerede Gruſomhed, der ſlaar ned for Fode alle dem, hans Arm kan naa. Paa et af Billederne ſer man ham holde en hel Flok Fanger, der repræſenterer de forſkjellige afrikanſke og aſiatiſke Folkeſlag, ſom han har overvundet, efter Haaret, medens han ſtaar i Begreb med egen Haand at halshugge dem. Guden Amon rækker ham en Segl ſom Tegn paa, at han bifalder denne hans Gjerning. Stykke for Stykke følger vi denne mægtige Erobrer paa hans Krigsfærd. Paa et Sted lader han ſin Krigsvogn kjøre hen over en hel Phalanx af Skytere, paa en anden Afbildning dræber han egenhændig deres Høvdinger, og atter et andetſted lægger han hele Ethiopien øde. Men overalt bærer hans Aaſigt det ſamme rolige, ſtille Udtryk, ſom Intet ſynes at kunne forſtyrre.

Ingangen til Templet er ſaa ſmal, at kun en ſvag Straale af Dagslyſet formaar at trænge ind, hvorved den ſtore Hal altſaa altid er ganſke mørk og derfor maa oplyſes med Lamper og Blus. Men da Indgangsdøren vender mod Øſt, er der viſſe Tider om Aaret, paa hvilke den opgaaende Sols og Maanes Straaler oplyſer hele den ſtore Tempelſal. Dette ſker naturligvis kun, naar Solen eller Maanen ſtaar op netop paa det Punkt af Horiſonten, ſom vender lige mod Indgangsdøren, og dette bliver for Solens Vedkommende kun to Gange om Aaret og for Maanens Vedkommende en Gang om Maaneden. Da er der nogle faa Øieblikke, i hvilke de lyſe Straaler trænger ind gjennem den ſmale Portal og oplyſer hele Hallen, ja trænger endogſaa ind i det Allerhelligſte, hvis Figurer de oplyſer med et ganſke forunderlig virkningsfulde Skjær. Den inderſte Helligdom var viet Solen og Maanen, hvis Sindbilleder var anbragte over Alteret. Vi kan derfor ſlutte os til, at Templets indvendige Bygning var indrettet netop ſaaledes, for at dette mærkelige Lysſkueſpil kunde finde Sted paa de ſtore Feſtdage, ſom naturligvis da altid faldt paa den Tid, naar Solens eller Maanens Straaler trængte ind i Templet.

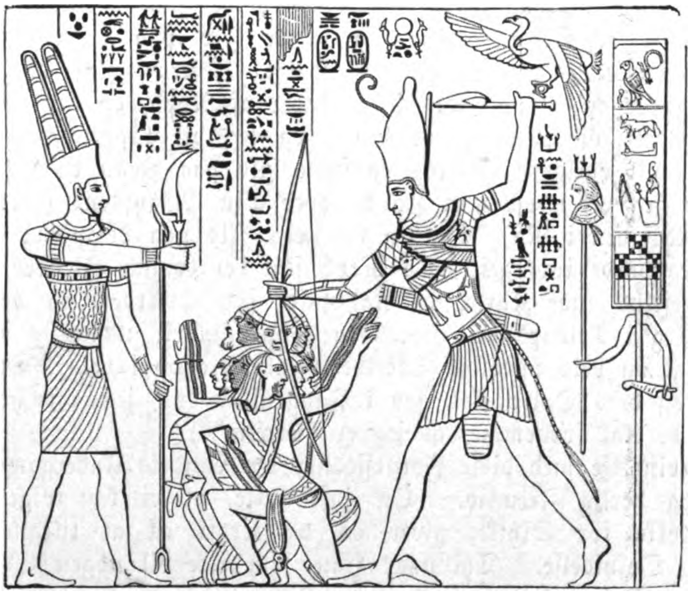

Ramſes halshugger en Flok afrikanſke og aſiatiſke Fanger.

Ved Ipſambul har vi naaet Enden paa vor Tur i Ægypten. Langſomt glider Dahabiehen tilbage forbi alle den ſvundne Storheds Ruiner. Mere end nogenſinde træder Sammenligningen mellem Fortidens Herlighed og den nuværende Forfaldstid os imøde. Det er umuligt at glemme, at de jødiſke Profeter allerede dengang, da Ægypten endnu ſtod paa Høidepunktet af al ſin Magt og Herlighed, forudſagde den Dom og den Elendighed, ſom ſkulde komme over Landet. Da Theben endnu var en af Verdens ypperſte Byer, og dens fremtidige Erobrere endnu kun var vilde Ørkenjægere, da begyndte Joel allerede at advare Ægypterne, idet han ſagde:

Ægypten ſkal blive til et Øde, og Edom blive til en øde Ørken formedelſt deres Vold mod Judas Børn, forbi de havde udgydt Blod i ſit Land. Men Juda ſkal blive boende evindelig og Jeruſalem fra Slægt til Slægt.*)

---

*) Joel III 24, 25.

Hundrede Aar ſenere gjentog Eſaias denne ſamme Advarſel:

„Og jeg vil overantvorde Ægypten i en haard Herres Haand, og en ſtreng Konge ſkal herſke over dem, ſiger Herren, den Herre Zebaoth. Kun Daarer er Zoans Fyrſter; de Viſe blandt Pharaos Raadgivere, — deres, Raad er blevet dumt; hvorledes kan I ſige til Pharao: Jeg er en Søn af Viſe, en Søn af Fortids Konger.*)

Førend Amaſis endnu begyndte ſin lange og lykkelige Regjering, taler ogſaa Ezekiel om denne Ødelæggelſe:

„Se, jeg kommer over Dig, Pharao, Ægyptens Konge, Du, det ſtore Søuhyre, ſom ligger midt i ſine Strømme og ſiger: Mig tilhører min Strøm, og jeg har gjort mig den. Og alle Ægyptens Indbyggere ſkal fornemme, at jeg er Herren, efterdi de har været en Rørkjæp for Israels Hus. Og der ſkal komme Sværd imod Ægypten, og der ſkal være Bævelſe i Ethiopien, naar Ihjelſlagne falder i Ægypten; og de ſkal tage dets Rigdom, og dets Grundvolde ſkal nedbrydes. Og de ſkal fornemme, at jeg er Herren, naar jeg ſætter Ild paa Ægypten, og alle dets Hjælpere ſønderknuſes. Saa ſiger den Herre, Herre: Jeg vil tilintetgjøre de væmmelige Afguder og udrydde de falſke Guder af Noph, og der ſkal ikke ydermere være nogen Fyrſte af Ægypternes Land, og jeg vil lægge Frygt paa Ægyptens Land. Og jeg vil ødelægge Patros og ſætte Ild paa Zoan og jeg vil holde Dom over No. Og jeg vil udøſe min Harme over Sin, Ægyptens ſtærke Værn, og jeg vil udrydde Mængden i No. Og jeg vil ſætte Ild paa Ægpten; Sin ſkal ſkjælve og bæve og No vorde indtaget, og i Noph ſkal der komme Fiender ved høilys Dag. Avens og Pibeſeths unge Karle, de ſkal falde for Sværdet, og de ſelv ſkal gaa i Fangenſkab. Og i Telhaphneche ſkal Dagen blive mørk, naar jeg der ſønderbryder Ægyptens Aag, og dets mægtige Stolthed ſkal høre op i det. Det ſelv ſkal en Sky bedække, og dets Døtre ſkal gaa i Fangenſkab, og jeg vil holde Dom over Ægypten, og de ſkal fornemme, at jeg er Herren.**)

I Forbindelſe med diſſe Forudſigelſer om Landets Undergang finder vi Løfter om en ſtor og herlig Fremtid. Og juſt dette, at vi kan følge Forbandelſernes Opfyldelſe Stykke for Stykke, giver os ny Kraft til at tilegne os Troen paa Forjættelſernes Opfyldelſe. Thi naar Han, ſom ikke vil nogen Synders Død, ikke har ladet nogen Del af ſine Trudſler uopfyldte, hvor meget mere vil Han ſaa ikke holde alle ſine Løfter om Tilgivelſe og Gjenoprettelſe af den faldne Herlighed? Thi:

„Paa den Dag ſkal der være et Alter for Herren midt i Ægyptens Land og en Støtte ved dets Landemærke for Herren. Og det ſkal være til et Tegn og til et Vidne i Ægyptens Land for den Herre Zebaoth, at Han, naar de raaber til Herren, for Undertrykkeres Skyld, ſkal ſende dem en Frelſer og Stridsmand og udfri dem. Og Herren ſkal give ſig tilkjende for Ægypten, og Ægypterne ſkal kjende Herren paa den Dag; og de ſkal tjene Ham med Slagtoffer og med Madoffer og love Herren Løfter og betale dem. Og Herren ſkal ſlaa Ægypten, ſlaa og læge, og de ſkal vende om til Herren, og Han ſkal bønhøre dem og læge dem.

* * *

---

*) Jeſaias XIX 4, 11. **) Ezekiel XXIX 3, 6; XXX 4, 8, 13—19.

Suez-Kanalen.

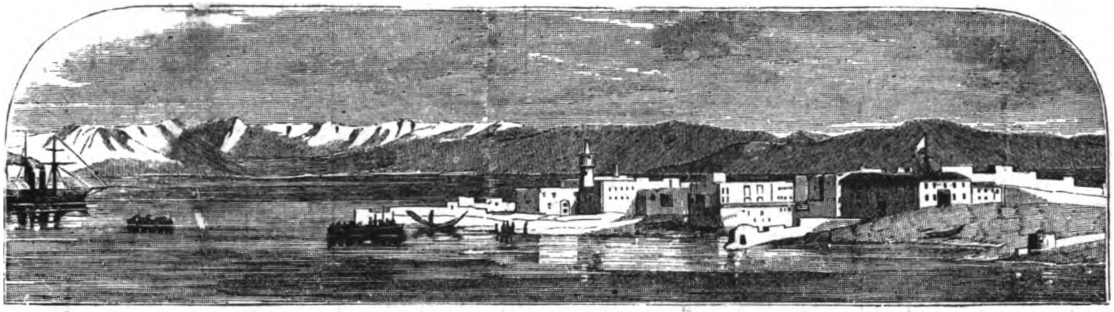

Suez-Kanalen.

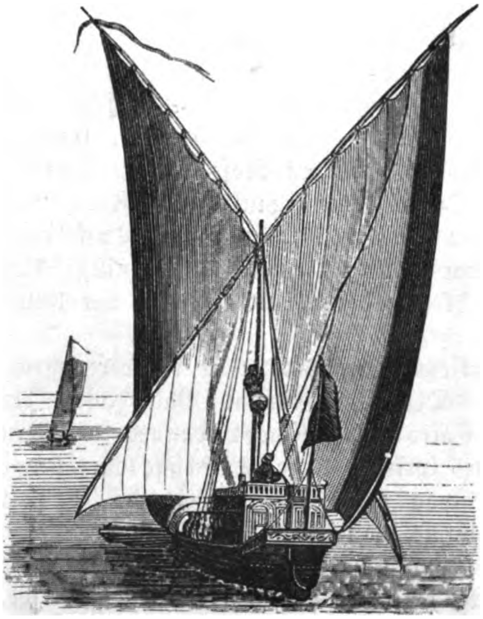

Man har ofte, og det med Rette, talt om det afrikanſke Faſtlands Abſkillelſe fra Aſien ved Suezkanalens Gjennemſkjæring af Landtungen ved Suez, hvorved man vandt en direkte Søvei mellem det atlantiſke og det indiſke Hav, ſom en af vort Aarhundredes meſt ſtorſlagne Foretagender. Det har derimod været mindre beføiet, naar man i dette Arbeide har troet at ſe vor umaadelige Overlegenhed over alle Oldtidens Ingeniører hvad Arbeider for det offentlige Bedſte angik. At anlægge en Kanal gjennem Landtungen ved Suez er ingen ny Tanke. En ſaadan blev nemlig allerede paabegyndt dengang, da Israeliterne var i Ægypten, og ſandſynligvis beſtod en Del af deres Trællearbeide i at arbeide paa dette Foretagende. Pharao Necho, den Konge, ſom overvandt Kong Joſiah i det ſtore Slag ved Megiddo, fuldførte næſten ſine Forgjængeres Plan, og hundrede Aar ſiden blev Kanalen endelig færdig under en af de perſiſke Erobrere.

Det vilde imidlertid være feilagtig hvis man heraf ſluttede, at Lesſeps og hans Medarbeidere kun tog den hele Idé i Arv efter Pharaonerne. Saavel deres Maal ſom deres Methode var aldeles forſkjellig fra hines. Enhver af dem havde anvendt de Midler, han anſaa for henſigtsmæsſigſt til at opnaa ſin Henſigt. Naar vi nærmere ſer hen til, hvad disſe forſkjellige Henſigter var, vil vi deraf kunne forſtaa og forklare os deres Fremgangsmaade.

Suezkanalens eneſte Henſigt er at lette Forbindelſen mellem de øſtlige og de veſtlige Faſtland. Til dette Øiemed behøves der kun en Kanal, der er bred og dyb nok til at lade de ſtore Oceanſkibe paſſere gjennem det ſmale Landſtykke, ſom adſkiller Middelhavet fra det røde Hav, hvorved man undgaar den lange Omvei rundt Kap det gode Haab paa Afrikas Sydſpids. Men Ægypterne var intet ſøfarende Folk. At bereiſe Nilen var nok for dem. En Kanal, der kun var beſtemt for Skibsfart vilde derfor være aldeles unyttig for et Folk, der ligeſom Ægypterne ingen Søfart og udenlandſk Handel drev, medens den paa den anden Side kunde blive en Vei, ad hvilken de andre ſøfarende Nationer kunde trænge i deres eget Land med fiendtlige Henſigter. Dette Foretagende maa derfor i Oldtiden have tjent en anden Bevæggrund end den, Leſſeps havde for Øie.

Vi har allerede ſeet, at den nord-øſtlige Grændſe i Ægypten var den, der var meſt udſat for Angreb. Hiſtorien beretter om, hvorledes engang hele Skarer af Nomader ſtrømmede ind over Landtungen ved Suez og ſlog ſig op til at blive Landets Herſkere. Ad denne ſamme Vei kom der Kjøbmænd fra Idumæa og Kanaan for at gjøre Tuſkhandel med Ægypterne. Paa de gamle Monumenter finder vi utallige Bevis herpaa, og Beretningen om Joſeph og hans Brødre viſer og, til hvilken Udſtrækning denne Trafik fandt Sted. Det var derfor af ſtor Vigtighed, at der blev anbragt en Linje Forſvarsposter til at beſkytte denne Grændſe imod fiendtlige Indfald og ogſaa til at forſvare Handelskaravanerne imod Beduinernes Angreb. Det blev nu nødvendig at ſkaffe Mad og Drikke tilveie baade for de Arbeidere, der var ſyſſelſat med Anlæggene, for Soldaterne ved deres Garniſoner og ogſaa for de Reiſende; men intet af alt dette fandtes i Ørkenen. I det ſeneſte paa Ramſes den Andens Tid blev der derfor en Kanal udgravet for at føre Nilvandet hen til diſſe Punkter. Ørkenens Sand, ſom ſer ſaa haabløſt ud, trænger kun til Vand for at det ſkal „fryde ſig og blomſtre ſom en Roſe. Men Søvand har naturligvis ikke den forønſkede Virkning. Det vilde, om mulig, kun forøge den Ufrugtbarhed, ſom allerede var der. Det maatte være ferſkt Vand. Da nu dette blev ledet fra Nilen i Kanaler, ſom gjennemſkar den øſtlige Ørkenſtrækning, blev der ſtraks føiet en ny Provinds til Ægypten, et frugtbart Haveland, der har blevet til af den tidligere golde Sandſtrækning.

Vi har allerede tidligere gjort opmærkſom paa, at dette er i Overensſtemmelſe med Skriftens Udtryk „Forſvarsbække". Den ſtore Kanal Bahr-Joſef, der ſtrækker ſig gjennem hele Ægyptens Land fra Cairo til Farſchoot dannede et Værn mod Beduinrytternes Indfald, thi ſelv om det lykkedes diſſe at trænge over denne Skanſe, ſaa maatte de dog falde i Hænderne paa de ægyptiſke Soldater, før det atter lykkedes dem at vende tilbage ad den ſamme, vanſkelige Vei. Dette Syſtem, ſom havde viſt ſig at være ſaa praktiſk ſom Forſvarsmiddel paa den libyſke Grændſe maatte altſaa være ſaa meget nødvendigere og vigtigere paa den nordøſtlige Side, hvorfra man jo maatte befrygte den ſtørſte Fare. Naar derfor de gamle Ægyptere anlagde en Kanal gjennem Landtungen ved Suez, ſaa ſøgte de derved at opnaa tre forſkjellige Henſigter: At indvinde og frugtbargjøre en Del af Ørkenen, at lette Anlægget og Vedligeholdelſen af en Række Fæſtninger og Soldater langs den udſatte Grændſelinje ſamt at danne en Skanſe imod Beduinernes Indfald. At aabne en Søvei for Skibe og Handel var en underordnet Bevæggrund, og dertil blev Kanalen førſt anvendt i et ſenere Tidspunkt. Naar man tager diſſe Kjendsgjerninger med i Betragtning, ſaa kan man lettere forſtaa det Følgende.

Vi læſer i Bibelen, at Iſraeliterne byggede to Oplagsbyer for Pharao, Ramſes og Pithom. Dette var egentlig to ſaadanne Fæſtninger ſom vi ovenfor har omtalt. Herodot omtaler Pithom. I den ſenere Tid har man ogſaa fundet Ruinerne af Byen Ramſes ſamt den Konges Navnetræk og Statue, ſom har bygget Byen. Begge disſe Steder er nu begravede dybt under Sandet, men endnu kan man tydelig ſe Spor efter en ældgammel Kanal, og vi kan nogenlunde ſlutte os til, at denne er bleven graven ud af de ſamme hebraiſke Slaver, ſom Kongen havde ladet bygge Ramſes og Pithom. De græſke og romerſke Forfattere er enige i at angive Ramſes den Store, der af dem kaldes Seſoſtris, ſom den, der har ladet denne Kanal bygge. Man kan ſaaledes her ſe en Overensſtemmelſe med Skriftens Beretning, thi den ſamme Konge, der lod Israeliterne bygge de to Fæſtningsværker og gav dem Navn efter ſig ſelv, har uden Tvivl ogſaa ladet denne Kanal udgrave. Udtrykket Oplagsbyer eller Skatkammerbyer er viſtnok temmelig rigtig, men giver dog ofte et forkjert Indtryk. Det betyder ikke et Sted, hvor Statens eller Kongens Skatte eller Penge holdtes opbevarede, men det var en befæſtet Khan eller By, hvor Kjøbmændene i Fred og Sikkerhed kunde afgjøre ſine Forretninger og have ſine Varer paa Lager.

Det Kanalanlæg, ſom altſaa blev paabegyndt tidligere end anden Moſebogs Tid, blev yderligere udvidet af Pharao Necho i det femte eller ſjette Aarhundrede før Kriſtus. Han er den eneſte ægyptiſke Fyrſte hvis Navn nævnes i Forbindelſe med noget Foretagende til Søfartens Fremme. I ſin Iver for at udrette noget i den Retning, havde han iſinde at forbinde Nilen med det Røde Hav gjennem en Kanal, der ſkulde være ſtor nok til at føre Skibe. Herodot beretter, at han havde allerede iværkſat denne Plan og fuldført 16 norſke Mile af det ſtore Foretagende, da et Orakel advarede ham mod at bygge videre. Denne Kanal maa øienſynlig have været anlagt efter en meget ſtor Maaleſtok. Den var formodentlig beſtemt til at gaa fra Nilen til det Røde Hav, en betydelig Strækning ſelv da, naar man ikke regner den Arm af Nilen, ſom flyder i Nord for Bubaſtis, hvor ſelve Kanalen tog ſin Begyndelſe, eller Bitterſøerne ſom laa midt i dens Løb. Plinus opgiver os en Maaleſtok, ſom ſandſynligvis kommer Sandheden nærmere. Han ſiger nemlig, at Kanalen var 57 romerſke Mile lang, hvilket er omtrent det ſamme ſom 9½ norſke Mile. Oraklet angav ſom Grund for ſin Advarſel, at „Kongen kun arbeidede for Barbarerne". Denne Grund er af ſenere Hiſtorieſkrivere bleven forkaſtet ſom meningsløs. Men i Virkeligheden var Raadet ikke ſaa dumt enda. Thi hvis denne Kanal var bleven fuldført efter den Plan, ſom Pharao Necho havde lagt, ſaa vilde han dermed have banet Perſerne en Vei, ad hvilken de med Lethed vilde have kunnet trænge ind i Ægypten med ſine Krigsgaleaſer, ſom Ægypterne ikke havde kunnet forſvare ſig imod.

Omkring hundrede Aar ſenere, da de perſiſke Erobrere for en Tid var komne i Beſiddelſe af Pharaonernes Trone, gjenoptog Darius Hyſtaſpes det Kanalarbeide, ſom ſaa mange Aar iforveien var paabegyndt. Han lod al den Sand, ſom havde ſamlet ſig i den gamle Udgravning, kjøre bort, og han fortſatte Kanalanlægget til det Sted, hvor Suez nu ſtaar. Da nu det perſiſke og ægyptiſke Rige var bleven undertrykt af den macedoniſke Erobrers militære Overlegenhed, og Grækernes Magt var bleven befæſtet i Ægypten, da udvidede og fordybede Ptolemæus Philadelphus Kanalen (250 Aar f. Kriſtus). Han ombyggede hele den Del deraf, ſom ligger mod Syd og fuldendte det hele efter en ſaa ſtorartet Maaleſtok, at Krigsſkibe kunde reiſe ind paa Nilen fra Middelhavet og derfra gjennem Kanalen ud til Bugten ved Suez uden nogenſomhelſt Vanſkelighed. Som man kunde vente ſig det af Romernes hele Karakteranlæg, er ſandſynligvis under deres Regimente de fornødne Forholdsregler blevne tagne til at vedligeholde denne vigtige Kommunikationsvei. Men i den Forvirring og lovløſe Tilſtand, ſom fulgte efter det romerſke Keiſerdømmes Fald forfaldt alle de offentlige Arbeider. Kanalerne blev opfyldte af Sand og Mudder og lige til Araberne erobrede Ægypten var de ufarbare. Under Amrus kraftige Regjering blev de atter aabnede for Færdſelen. Korn og andre Levnetsmidler førtes ad den Vei til Mekka, Medina og de øvrige arabiſke Byer. Dette fortſattes ſaagodtſom uafbrudt i omtr. 300 Aar. Efter den Tid er disſe Kanaler blevne aldeles forſømte, ſkjønt man her og der har været iſtand til at opdage Spor efter dem i Ørkenen. Disſe Spor har man ogſaa gjort ſig nyttig ved Anlægget af den nye Kanal.

Efter denne kortfattede Overſigt vil man have ſeet, at det ikke var nogen ny Tanke at grave en Kanal gjennem Landtungen ved Suez. Den førſte Kanal blev nemlig paabegyndt for over 3000 Aar ſiden, og det er nu over 2000 Aar ſiden den var fuldt færdig fra den ene Sø til den anden. Medens Franſkmændene havde Kvarter i Ægypten i Begyndelſen af vort Aarhundrede var det Napoleon, ſom fik den Idé atter at aabne en Kanal paa dette Sted. Han lod foretage Underſøgelſer og udkaſtede en Plan over Foretagendet. Men da Slaget ved Nilen tilintetgjorde hans ærgjerrige Planer blev ogſaa denne Plan lagt tilſide, og ingen bekymrede ſig mere om dens Udførelſe.

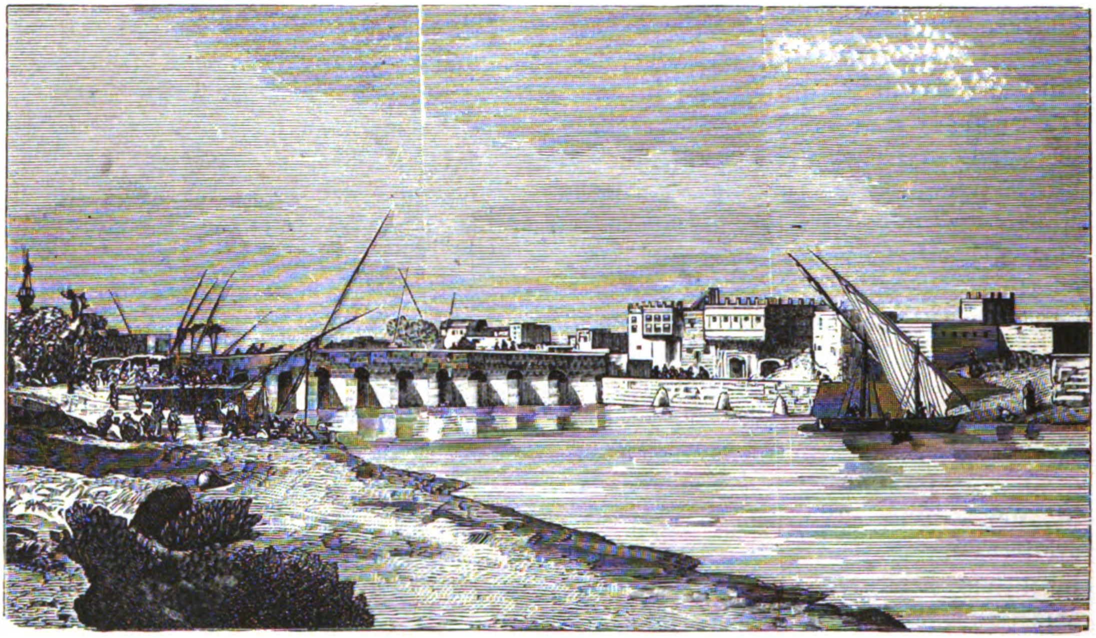

Zagazig ved Ferſkvandskanalen.

Førend Lesſeps overtog Anlægget af den nuværende Suezkanal, havde alle de Ingeniører, ſom havde henvendt ſin Opmærkſomhed paa dette Arbeide, været af den Mening, at man burde gaa frem efter ſamme Plan ſom de gamle Ægyptere, dog naturligvis med enkelte Forandringer, og ſaaledes anlægge en Ferſkvandskanal, idet man lod Nilvandet lede ind i Kanalen fra Deltaet af. Mange ſtore Autoriteter er endnu af den Mening, at Lesſept gjort galt i at forkaſte denne Plan.

Barham Zincke regner op følgende Bevis til Fordel for det forkaſtede Forſlag: „Grnnden hvorfor de gamle Ægyptere beſtemte ſig til at anlægge en Ferſkvandskanal

var den, at de kunde faa den dobbelt ſaa billig, og ved at lede Vandet ind i Ørkenen fik de endvidere et ſaa ſtort Stykke frugtbart Land, at det alene var værdifuldt nok til mere end at betale hele Foretagendets Koſtende. Iſtedenfor at ſkjære en dyb, frygtelig koſtbar Rende igjennem hele Ørkenen, vilde de ſaaatſige have lagt Kanalen paa Ørken, idet de nemlig kun havde behøvet at grave ſaa dybt, at de havde faaet Material nok til at bygge Dæmninger paa hver Side, hvorefter Vandet blev ledet ind i Kanalerne fra et dertil indrettet Sted ved Nilen. Det er klart, at en ſaadan Kanal baade maatte være bleven bredere og dybere, ſamt tillige langt billigere end den anden. Ferſkvandet havde da fyldt hele Skibskanalen paa ſamme Maade, ſom det fylder den mindre Kanal, der nu løber langs med den egentlige ſtore Suezkanal. En Ferſkvandskanal havde gjort Skibene akkurat ſamme Nytte. Hvad Skibsfarten angaar, ſaa vilde den eneſte Forſkjel have været, at man i dette Tilfælde maatte have haft Porte ved begge Enderne, ſaaledes ſom Darius og Ptolemæus havde det ved Arſinal. Diſſe Porte havde man da maattet anbringe ved Suez og ved den ſydlige Ende af Menzaleh-Søen. At Kanalen vilde være bleven langt billigere, lad os ſige 8 Milloner £ iſtedenfor 16 Millioner, vilde enda ikke have været den ſtørſte Vinding. Hovedſagen havde været, at man derved havde faaet en ny Nil igjennem denne nye Ørken. Denne Kanal vilde have indeholdt en uudtømmelig Rigdom paa Vand, hvormed man havde kunnet frugtbargjøre og bedække med Liv og Rigdom et helt nyt Ægypten.

Ferſkvandskanalen, ſom maatte anlægges før man tog fat paa det egentlige Hovedarbeide, begynder fra Nilen af ved Cairo, gaar ſaa i nord-øſtlig Retning, til den naar det Sted, hvor Pithom laa, og hvor Israeliterne, altſaa ſom tidligere omtalt, arbeidede paa anden Moſebogs Tid. Herifra gaar den mod Øſt til Ismailia, Skibskanalens Centralſtation, hvorifra den tager en ſydlig Retning til Suez. I Ismailia er der anbragt Pumpemaſkiner, hvorved Ferſkvandet drives i Jernrør nordover til Port Said, en Afſtand paa omtrent femti Mile.*) Der er anlagt Vandbeholdere langs hele Kanalen, og ogſaa Drikkevandsciſterner med et Mellemrum af tre Mile. Diſſe holdes fyldte ved Hjælp af en ganſke almindelig Kran og Pumpe, ſaaledes ſom man finder dem ved alle lignende Indretninger i Europa.

Selve den ſtore Skibskanal er næſten 14 norſke Mile lang og løber fra Nord mod Syd, fra Port Said til Suez. Det blev dog ikke nødvendig at udgrave hele denne Længde. Et Blik paa Kartet vil viſe os, at Kanalen gjennemſtrømmer fire ſtore Indſøer: Menzaleh, Ballah, Timſah og de bitre Søer. Menzaleh og Ballah har tilſammen en Længde paa 6 Mile, Timſah ¾ Mil og de bitre Søer 3½, hvilket tilſammen udgjør omtr. 8 Mile. Der blev ſaaledes egentlig kun 6 Mile virkeligt Udgravningsarbeide. Menſalehſøen ligger ſaa nær ved Middelhavet, at den beſtandig er fuld af Vand. De øvrige var viſtnok kun dybe Indtryk i Jordbunden, hvor der tidligere maatte have været Søer efterat Landet omkring dem havde hævet ſig under de forſkjellige geologiſke Forandringer, ſom Landet havde været udſat for. Det blev derfor kun nødvendig at lede Vandet ind i dem, at anlægge Kanalens Vægge og ſaa at opnaa den nødvendige Dybde ved Hjælp af Drænering. I Suez beſtaar Kanalværkene væſentlig af en liden Kanal, der danner Indgangen til det Røde Hav. Denne Kanal eller Dok er 72 Fod bred nederſt og udvider ſig lidt efter lidt til 980 Fod øverſt. Paa begge Sider er der et bredt Stykke Land, der er indvundet af Søen. Men ved Port Saind er Anlæggene

---

*) engelſke Mile.

i en langt mere ſtorartet Skala. Vandet var ſaa grundt, at de Skibe, der ſkulde gjennem Kanalen ikke kunde komme nærmere end 1/4 Mil fra Land. Det har derfor været uødvendig at anlægge to Mure eller Moloer, hvoraf den ene har den enorme Længde af 2730 Meter og den anden er noget mindre, nemlig 2070 Meter. Disſe Mure er ikke byggede paa ſamme ſolide Maade ſom Moloerne i Plymouth og Cherbourg, men de er byggede af ſtore Blokke, der er fabrikerede i Port Said af Kalk, ſom er bleven bragt fra Europa, og Sand fra Ægypten. Af disſe Blokke, ſom omtrent veier tyve Tons hver, har man maattet ſkaffe tilveie 25000. De er

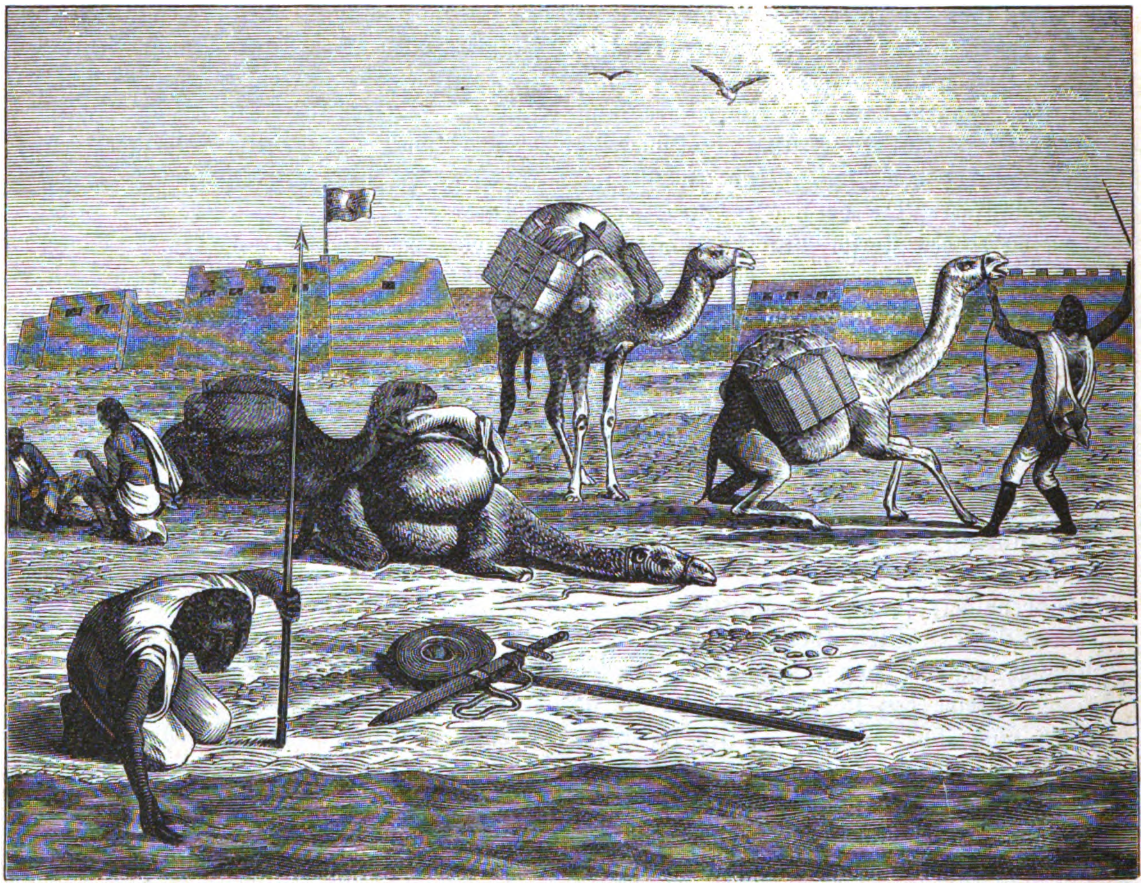

Karavane, der bryder op fra Suez.

ikke blevne ordnede ſyſtematiſk, men kun nedſtyrtede den ene oppaa den anden, hvor man har ladet dem finde Plads ſaa godt, de ſelv kunde. Mellem disſe to grovt formede Mure har man nu dræneret en Kanal, der er dyb nok til at ſtore Skibe kan komme igjennem. Det Dynd, ſom tidligere blev opſkyllet fra de forſkjellige Arme af Nilen og ſom før overdækkede hele den omkringliggende Kyſtſtrækning, holdes nu tilbage af den veſtligſte Molo, hvorved der er opſtaaet ſaadanne ſtore Anſamlinger af Dynd, at der nu langs hele den ene Side af Kanalen er bleven faſt Jord; men ikke deſtomindre er det lykkedes Dyndet at trænge igjennem Stenmuren ind i ſelve Skibskanalen.

At der ſaaledes ſtadig ſamler ſig Driveſand og Mudderbanker ved Kanalens

Munding kræver naturligvis en ſtadig vedligeholdt Drænering. De Udgifter, ſom der ſkal til for at vedligeholde denne Drænering i Forbindelſe med de enorme Summer, ſom allerede er anvendte paa dette Anlæg — omkring 17 Millioner £ har hidindtil forhindret Suezkanalen fra egentlig at være nogen Finantsoperation. Men, naar man tager i Betragtning hvor hurtig Antallet paa Skibe, der ſkal igjennem Kanalen er vokſet, ſaa kan man med god Grund nære det Haab, at Foretagendet omſider maa blive til Fordel ſaavel for Aktiehaverne ſom for Verden i Almindelighed.

Der er lidet, ſom kan byde den Reiſende nogen Interesſe ved Gjennemreiſen gjennem Suezkanalen. Fra Dækket eller Komandobrættet ombord paa de ſtore Oceanſkibe har man en vid Udſigt ſaavel over Kanalen ſom over Ørkenen paa begge Sider af denne. Jeg reiſte gjennem Kanalen ombord paa en af Vicekongens Dampbarkasſer, og jeg ſaa ikke ſtort andet end lange, ensformige Sandbanker, ſom ſtrækker ſig opover fra Vandkanten og forhindrer Udſigten. Der, hvor Kanalen gaar igjennem Bitterſøerne og Indſøen Timſah, ſer man viſtnok ſtore Sump- og Myrſtrækninger, men disſe øve ingen Tiltrækning paa Øiet. En utallig Mængde Fugle, Pelikaner, Flamingoer, Heirer, Traner og Ænder opholder ſig viſtnok paa disſe Steder, men efter et Ophold i Ægypten er den Reiſende bleven ſaa vant til Synet af disſe Dyr, at de ikke længere formaar at vække nogen ſynderlig Interesſe. Man tænkte ſig førſt, at Haierne og Fiſkene fra det Indiſke- og Røde Hav vilde trænge ind i Middelhavet gjennem Suezkanalen. Dette er imidlertid blevet forhindret af en aldeles upaaregnet Grund. Udbunſtningen i hine tidligere nævnte Sumpe eller Kyſtſøer er nemlig paa Grund af deres ſtore Flade og ubetydelige Dybde ſaa ſtor, at Vandet i dem næſten bliver ligeſaa ſalt, ſom det er i det Røde Hav. Fiſke, ſom kun er vante til det almindelige Saltvand, ſom findes i de ſtore Verdenshave, maatte ſnart gjøre den Erfaring, at Lagunerne frembød en uoverkommelig Hindring for deres Udvandringslyſt, og i den førſte Tid var Strandbredderne aldeles overſaaede med deres døde Legemer. Kun nogle ganſke faa Arter har fundet ſig ſaa vel tilfreds med Forholdene i Suezkanalen, at de fremdeles opholder ſig og trives der. Men ingen af de ſtørre og vigtigere Fiſkearter have endnu banet ſig Vei gjennem de bitre Søers intens ſalte Vand.

Ismailia, Kanalens Centralſtation er ganſke forunderlig godt ſkikket til at være et Sanatorium, og dertil var Byen ogſaa oprindelig beſtemt af de Ingeniører, ſom foreſtod Anlægget af Kanalen. Dette Sted forener nemlig Ørkenens rene, tørre, ſtyrkende Luft med de fortræffeligſte Søbad, og da Ferſkvandskanalen giver Jordbunden rigelig Vanding, er Byen omgiven af de yppigſte Haver og Lyſtparker. Ismailia er anlagt efter en meget ſtorartet Maaleſtok og fik Navnet Ørkenens Under. — Her er en franſk Storſtads Boulevarder, aabne Pladſe og Promenader, der alle bærer ſtorartede franſke Navne, ſaaſom „Grand rue de l'Empereur“, eller „Boulevard de l'Impératrice“ etc. I en af Forſtæderne har Lesſeps ſelv en yndig Bolig og Vicekongen har et ſtort Palads, men det Hele viſte ſig dog at være et Feilgreb. De ſmukke Huſe ſtaar tomme og er tildels nu Ruiner. Hotellerne ſtaar tomme. Der vil ikke komme nogen Gjæſter, og Dampſkibene ſeiler meget ofte forbi uden at lægge til. Dog er dette Steds mange Fortrin ſom Opholdsſted for Syge ſaa ſtore, at man nok tør nære Haab om, at dets Grundlæggere endnu vil faa Glæde af ſit Foretagende.

Det eneſte Sted ved Kanalen, hvortil der knytter ſig nogen hiſtoriſk Interesſe, er Kantarah. Det ligger lige ved den ſydlige Ende af Menzaleh-Søen og betegner den Route, ad hvilken Karavanerne altid har draget frem og tilbage mellem Ægypten og Palæſtina. Millioner af Krigere har betraadt denne Sand gjennem alle Tidsaldere lige fra den Tid, da Ramſes gik over Landtungen for at gjøre Indfald i Asſyrien og Scythien og til Napoleon, hvis Tropper næſten vanſmægtede af Tørſt og i ſin Fortvivlelſe ſtyrtede ud af ſine Geleder for at forfølge Ørkenens flygtende Luftbilleder. „De Troendes Fader" Abraham og hans Efterkommere har vandret paa denne Vei, da der var Hungersnød i Kanaans Land. De midianitiſke Kjøbmænd*) der bragte Urter, Balſam og Ladanum paa Kameler fra Gilead til Ægypten, maa have vandret forbi dette Sted, da de bragte med ſig den unge hebraiſke Fange, Joſef, der ſkulde ſælges ſom Slave. Men ingen Armé hvor ſeierrig den end var, og ingen Karavane, var den end belæsſet med alle Øſterlands herligſte Rigdomme. formaar dog ſaaledes at opflamme vor Fantaſi og gribe vore Følelſer ſom de to fattige Flygtninge, der trætte og fodſaare ſlæbte ſig frem over denne øde Ørkenſtrækning, for at undfly Kong Herodes's Vrede mod det lille Kriſtusbarn**). Herlighedens Afglands, Menneſkeſlægtens Frelſer, ja hele den faldne Skabnings ſtore Forløsningshaab var bleven anbetroet til disſe tvendes Varetægt. Han, ſom blev baaren paa ſin Moders Arm eller ſelv med uſikre Barneſkridt blev ført hen over denne nedtraadte Sandvei, havde fornedret ſig ſaa dybt, at Han havde paataget ſig al den menneſkelige Skrøbelighed, for at vi ved Ham ſkal kunne blive delagtige i hans himmelſke Herlighed, ſom aldrig ſkal fratages os.

* * *

---

*) I Moſeb. XXXVII, 25. **) Matth. II, 13—21.

Fra Ægypten til Sinai.

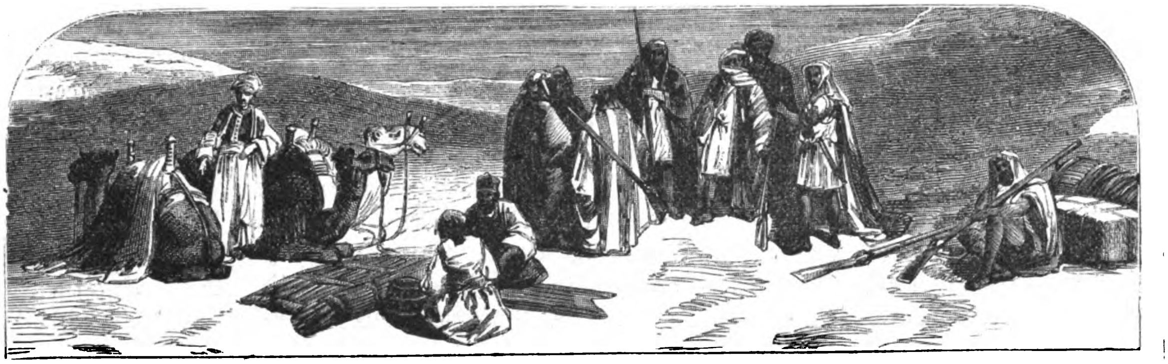

Fra Ægypten til Sinai.

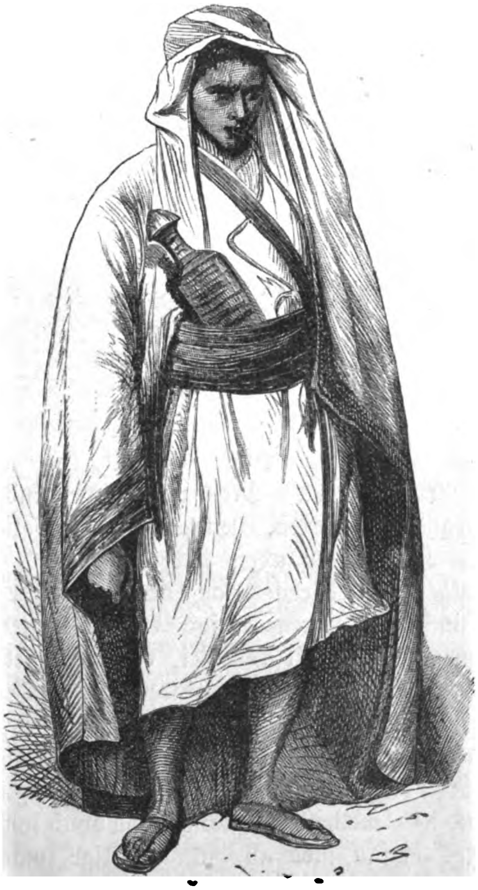

De, der reiſer i Ægypten og Palæſtina, finder ſig overalt omgivne af Spor efter de meſt interesſante og betydningsfulde Tildragelſer, ſom Hiſtorien har at berette om. Disſe Begivenheder tager ſin Begyndelſe ved Hiſtoriens Vugge, og fortſættes ikke alene gjennem Aarhundreder, men gjennem Aartuſender. De er blevne opbevarede gjennem uforgjængelige Mindesmærker eller, rettere ſagt, gjennem uforgjængelige Indſkrifter. Selve disſe Landes forſkjellige Natur tjener til at belyſe deres Hiſtories ſtore Drama. Vi kan ſe, hvorledes Menneſkenes Forholde og Karakterer dannede ſig efter Landenes fyſiſke Geografi. Havet, Floderne, Bjergene, Ørkenen, — Alt havde ſin Indflydelſe paa det ægyptiſke og det jødiſke Folks Udvikling, og Alt tjente ſom Redſkaber i Hans Haand, „ſom har gjort, at al Menneſkenes Slægt af et Blod bor paa hele Jordens Kreds, og har beſtemt dem forordnede Tider og visſe Grændſer for deres Boliger.*)

Midt imellem disſe to Lande, ikke alene geografiſk, men ogſaa hiſtoriſk, ligger der et Land, ſom er en ſtor Modſætning til dem begge. Halvøen Sinai var det Land, gjennem hvilket Israeliterne maatte drage paa ſin Vei fra Ægypten til Palæſtina, og det var ſaa at ſige hele Folkets Fødeland og Vugge. Da de traadte ind i Landet, var de kun en Skare bortrømte og forfulgte Slaver. Da de forlod Landet, var de et organiſeret Hele, ſom har været iſtand til at holde ſig ſom ſaadant helt ned til vore Tider. Og det er denne ene Begivenhed, ſom alene giver Landet ſit Værd og ſin Interesſe i vore Øine. En høitidelig og virkningsfuld Ensformighed karakteriſerer hele Egnen. Hiſtorien beretter kun om en eneſte Begivenhed, og Naturen frembyder kun en Udſigt, uforandret fra den ene Tidsalder til den anden. Paa en vis Aarstid overtrækkes enkelte Dele af Jordbunden af et tyndt, gjennemſigtig graa-grønt Lag. Her og der kan man finde enkelte ſpredte Grupper af Tamariſk- og Palmetræer. Enkelte Kilder og Brønde med bittert Brakvand byder de vandrende Beduiner og deres Hjorder ſlet Drikkevand. Vi ſkal ſenere angive Grunde

---

*) Apoſtl. Gjern. XVII 26

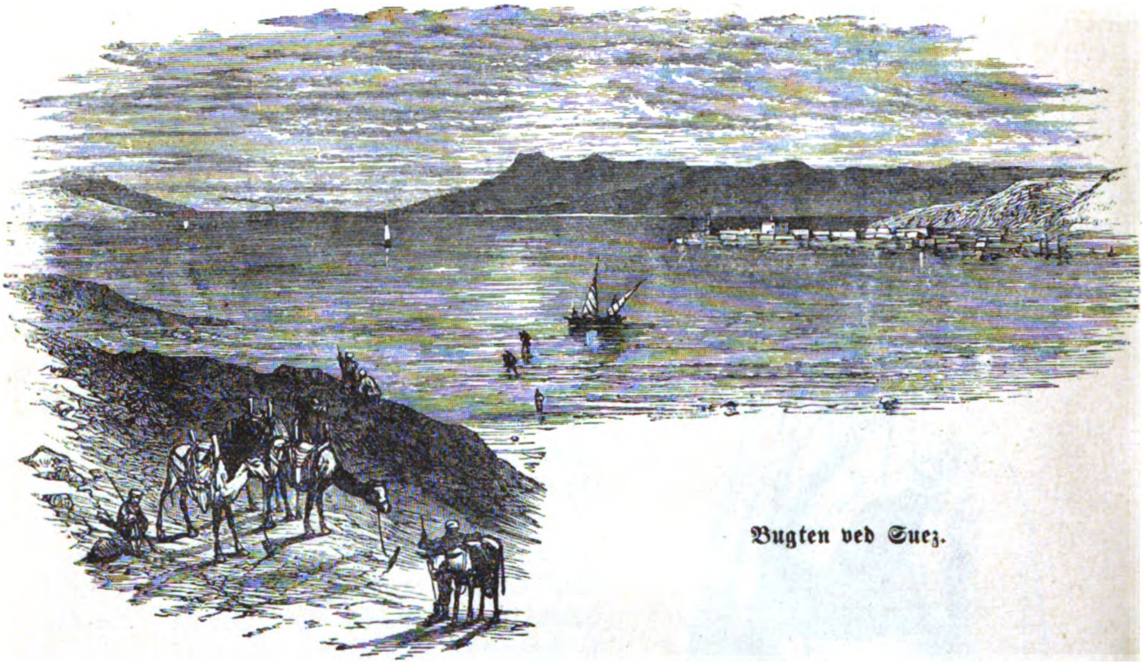

Bugten ved Suez.

for den Tro, at Halvøen paa anden Moſebogs Tid var tættere befolket, og at Jordbunden var mere frugtbar, end det nu er Tilfældet. Men med disſe Undtagelſer var og er Sinai altid en ſtor, ſkrækindgydende Ørken, beſtaaende af nøgne Klipper, gjennemſkaarne af ſmaa Dalfører, uden Hiſtorie og uden Afveksling.

Under vore Forſøg paa nøiagtig at følge Israeliterne paa deres Vei fra Ægypten til Sinai mødes vi af næſten uoverſtigelige Hindringer, ſaa det er næſten umuligt at komme til noget beſtemt Reſultat med Henſyn til den Vei, de har taget.

Vi har allerede tidligere bemærket, at Grændſelinjen mellem Ægypten og Ørkenen er ubeſtemt og foranderlig, og at den ikke beſtaar af nogen naturlig Skillevæg, men er frembragt ved Kunſt. Man kan iſær lære Grændſen at kjende ved at lægge Mærke til, hvorledes Agernes Vandingsſyſtem arter ſig. Kampen mellem den frugtbargjørende Flod og den tørre, brændende Sand — mellem Oſiris og Typhon, ſom den gamle Mythologie kaldte det — fortſættes endnu med alle ſine utallige ſmaa Seiere og Nederlag. Under Pharaonerne og Ptolemæerne var det lykkedes ved kunſtige Vandledninger at udvide Ægyptens Grændſer ſaaledes, at Raamſes, hvor Israeliterne brød op fra Ægypten, laa langt inde i den nuværende Ørken, og dets Ruiner er begravne under Sandet. Og hvor var Sukkoth, „Hyrdens Sko", det førſte Hvileſted? Og hvor var vel „Etham ved Kanten af Ørkenen?" Under Landets nuværende Forfatning kan vi ikke ſikre os tilſtrækkelige Beviſer, ſaa vi tør paaſtaa at vide nogen Beſked om disſe betydningsfulde Steders Beliggenhed. Spørgsmaalet bliver endnu mere indviklet ved den geologiſke Forandring, ſom hele Landtungen har undergaaet. Det røde Hav ſtrakte ſig før meget længere ind i Landet, end nu er Tilfældet. En Hævelſe af Terrænet har afſkaaret den Del af Landet, ſom nu er kjendt under Navn af „de bitre Søers Land", fra den Landſtrækning, der omgiver Bunden af Bugten ved Suez. Man har flere Grunde, der taler for, at denne Hævelſe har fundet Sted i den Tid, der fulgte efter anden Moſebogs Tid. — Det er derfor ikke alene muligt, men ogſaa temmelig ſandſynligt, at man ikke maa ſøge Pihahiroth, Migdol og Baal-Zephon ved den nuværende Kyſt, men at de har ligget mange Mile i Nord for den nuværende By Suez. Efter nøiagtig at have overveiet ſaavel Ægyptologernes ſom Bibelgranſkernes Grunde for og imod denne Antagelſe, er jeg kommen til det Reſultat, at denne Slutning maa være korrekt. Uden at jeg derfor tør paatage mig at ville optræde ſom Docent i et ſaa vigtigt og vanſkeligt Spørgsmaal ſom dette, ſynes jeg dog, at den Theori, ſom henlægger Gjennemgangsſtedet gjennem det røde Hav omtrent til Shaluf, et Stoppeſted ved Suezkalen, omtrent 15 eng. Mile nord for Suez, har den ſtørſte Sandſynlighed for ſig.**)

Vi antager derfor Brugſch og andres Argumenter for denne Løsning af Spørgsmaalet, hvorved vi undgaar alle de Vanſkeligheder, ſom naturligvis flyder af at antage, at Overgangen fandt Sted gjennem den ſerboniſke Bog eller gjennem de bitre Søer, iſtedenfor, ſom den bibelſke Beretning ſlet og ret meddeler os, — gjennem det røde Hav.

Den næſte Vanſkelighed ved at forfølge de israelitiſke Flygtningers Spor byder os af det eneſte hiſtoriſke Dokument om dette Tog, ſom vi er i Beſiddelſe af. Den moſaiſke Beretning udmærker ſig ved den meſt forbauſende Nøiagtighed. Ja, den angiver endogſaa Begivenhederne, ſaaledes ſom de indtraf Dag efter Dag og hver eneſte Nats Hvileſted.***) Men Stanley bemærker netop rigtig herom, at disſe Beretninger var kun ſkrevne for ſaadanne, der ſelv kjender ſaa nøie til alle disſe Steders Beliggenhed, at de ikke trængte til nogen yderligere Beſkrivelſe af de lokale Forholde. — Skjønt dette altſaa er et ſlaaende Bevis for de moſaiſke Bøgers Ægthed, ſaa har det dog berøvet os al Veiledning i vore nuværende Beſtræbelſer for at gjenfinde de Steder, ſom Israeliterne beſøgte paa denne ſin mindeværdige

---

*) II Moſeb. XII, 38; XIII, 20.

**) De Beviſer, man har fremført for denne Opfatning, er følgende: Afſtanden mellem Raamſes og Shaluf er omtrent 55 eng. Mile, netop tre Dages Reiſe for en ſaadan ſtor Skare, ſom Israeliterne dengang var, indbefattet Kvinder og Børn, og medregnet, at de maatte ſkynde paa af Frygt for at blive forfulgte. Det røde Hav, ſom dengang ſtrakte ſig helt til de nuværende bitre Søer, ja maaſke endogſaa helt til Søen Timſah, maa her paa dette Sted have været meget ſmukt og ſandſynligvis ogſaa grundt, da vi jo af II Moſebog XIV hører, at den hele Skare drog over paa en eneſte Nat. En ſtærk Øſtenvind, eller, ſom Zeptuagintar kalder det, „en Søndenvindsſtorm", vil ved Lavvande hurtig have kunnet gjøre Stedet farbart tilfods, og dette naturlige Phenomen er derpaa blevet overdrevet og tilſkrevet overnaturlig Indſkriden. Naar ſaa Høivandet indtraf, hvad her ofte er forbunden med Vandſkifte, og en Hvirvelvind har ſtødt til, ſom de Reiſende kun altfor ofte har maattet erfare i disſe Egne, er intet naturligere, end at Ægypterne alle ſom en er omkomne i det ſamme Hav, der ganſke kort i Forveien havde ladet Israeliterne vandre tørſkoede over. David omtaler ſelv en ſaadan voldſom Storm i ſin 77de Salme, 15—20 Vers. Murrays Haandbog, Pag. 279.

***) III Moſeb. XXXIII, 5—37.

Reiſe. Da Navnene enten aldeles er forbundne eller ogſaa i den nedarvede Tradition har antaget ganſke andre, fremmedlydende Former, bliver vi nødt til at nøie os med en nogenlunde tilnærmelſesvis rigtig Retning for vore Efterforſkninger, der ſaaledes kun kan ſtøtte ſig til meget løſe Kilder.

Skjønt det altſaa bliver en Hemlighed for os med Beſtemthed at kunne angive eller følge den Vei, Israeliterne maa have taget, ſaa er dog hele Landets Totaludſeende ganſke det ſamme nu, ſom det var dengang, og vi kan derfor danne os et levende Billede af det hele Tog og de Egne, gjennem hvilke det er draget. Halvøen Sinai er delt i to Hovedafdelinger. Den nordlige Del, der er kjendt under Navn af Badiet et Tih eller Vandringens Ørken, er et ſtort trekantet Kalkſtensplateau, ſom løber ſammen i en Spids, der ſtrækker lige ind i Midten af Landet. Tiltrods for dette Navn har man dog intet ſikkert Bevis for, at Israeliterne virkelig har opholdt ſig i denne Del af Landet, ſkjønt det vel ikke er uſandſynligt, at de i de to Aar, de vandrede omkring i denne Ørken, ogſaa har gjennemvandret dette Diſtrikt. Paa ſin Vandring ſydover fra Ægypten til Sinai holdt de ſig langs dette Plateaus veſtlige Side mellem Sebel et Tih og Bugten ved Suez, og paa ſin Gang nordover naaede de ſaa langt ud ſom til Slettens ſyd-øſtlige Hjørne. Adſkilt fra dette nordlige Plateau ved et Sandbelte, der kaldes Debet er Ramleh, ligger en forvirret Maſſe Sandſtens- og Granitklipper, hvis Toppe naar op til 9000 Fods Høide, og ſom ſtrækker ſig mod Syd. Om Vinteren er de høieſte Toppe bedækkede

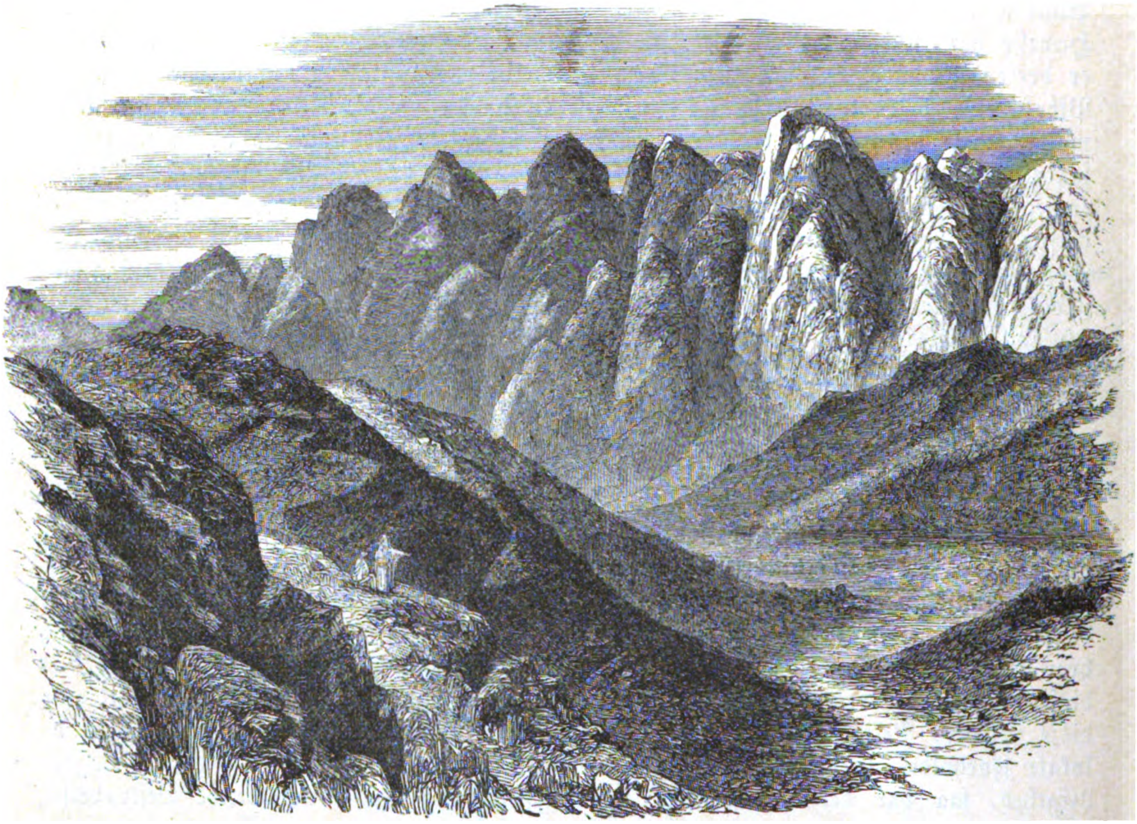

Jebel Serbal.

med Sne; men dette er dog kun undtagelſesvis Tilfældet. For det meſte er de ganſke nøgne. De ſønderrevne, vilde Klippeſkrænter er ikke ſaa ulige et oprørt Hav, hvis Bølger pludſelig midt under ſin raſende Bryden og Brænding er blevne forvandlede til ubehagelige Stenmasſer. Ofte raſer de frygteligſte Storme mellem disſe Klipper. Lynilden farer fra Top til Top, og de forfærdeligſte Tordenbrag bringer Fjeldene til at ryſte i ſine Grundvolde. Formelige Skybrud vælder ned, der danner Vandpumper, ſom farer frem og tilbage og ødelægger alt, hvad der kommer i deres Nærhed. De Dalfører eller Vadys, ſom gjennemſkjærer disſe Klipperækker, er bedækkede med Smergel eller Grus, og ſom Regel ligger der ogſaa utallige afbrækkede Granitſtumper ſpredte omkring. Hvorſomhelſt der er en Smule frugtbar Jord,

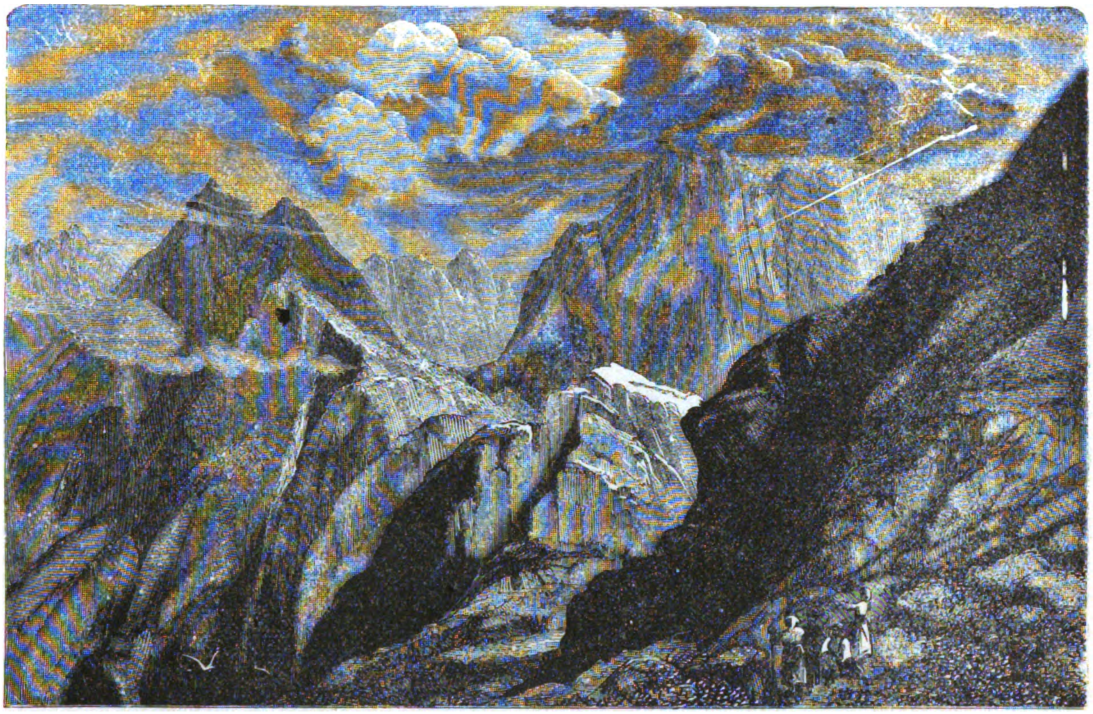

Storm i Sinai.

ſkyder der frem enkelte Grupper af Tamariſk-, Palme-, Accaſia- og Cyprestræer. Enkelte ſmaa og forkrøblede Buſke giver de omvandrende Kamel- og Beduinhjorder den nødtørftigſte Føde. Brønde og Grøfter, fulde af Brakvand, er ikke ſjeldne. Der er ogſaa nogle faa Oaſer, hvor Palmetræerne vokſer yppige langs en eller anden Bæk eller lidet Vandfald, der vælder fra Klippeſkranten, men ſnart igjen taber ſig i den tørſtige Jordbund. Denne ſparſommelige Plantevækſt formaar dog ikke at forjage det øde og forladte Indtryk, ſom denne Ørken frembyder.

Naar vi, ſaa nøiagtig ſom det lader ſig gjøre, forfølger Israeliternes Spor, ſaa forlader vi Zuez, og efter tre Timers Reiſe kommer vi frem til Ayun Mouſa eller Moſes's Kilder. Disſe Kilder har de forſkjelligſte Former og Størrelſer. Enkelte af dem er kun ganſke grunde Damme, andre derimod er dybe Brønde, der indvendig er opmurede. I Almindelighed er Vandet bittert og lerholdigt. Kun nogle ganſke faa af dem er forſynede med Drikkevand. Store Blade af Vandplanter bedække ſom ofteſt Vandets Overflade, og det omliggende Landeſtykke er opdyrket ſom en Have, og den vandes ved Hjælp af Sakiehs ligeſom i Ægypten. Derſom vi antager det Udgangspunkt, at Jsraeliternes Gjennemgang gjennem det Røde Hav var lidt i Nord for den nuværende øverſte Del af Bugten ved Suez, er der ſtor Sandſynlighed for at antage, at Ayun Mouſa er Bibelens Marah, hvor Jsraeliterne ikke kunde drikke Vandet, „da det var bittert.“ *)

Veien ſydover fra Ayun Mouſa gaar langs Kyſten over flere eng. Mile brede Sand- og Singelſletter, der ſkraane opad fra Søen til Fjeldene ved Tih. Naar der har faldt meget Regn, bliver Sandet blødt, og der dannes utallige ſmaa og ſtørre Soledamme, der øieblikkelig omgives af vellugtende Buſke og ſmaa Blomſter. Men det varer ikke længe, før den brændende Sol tørrer Vandet bort, og Planternes korte Siv har en Ende. Man pasſerer flere bitre Kilder paa denne Vei, og Enhver har en forſkjellig Opfatning af dem, idet hver iſær af disſe Kilder i de forſkjellige Reiſebøger angives ſom Marah.

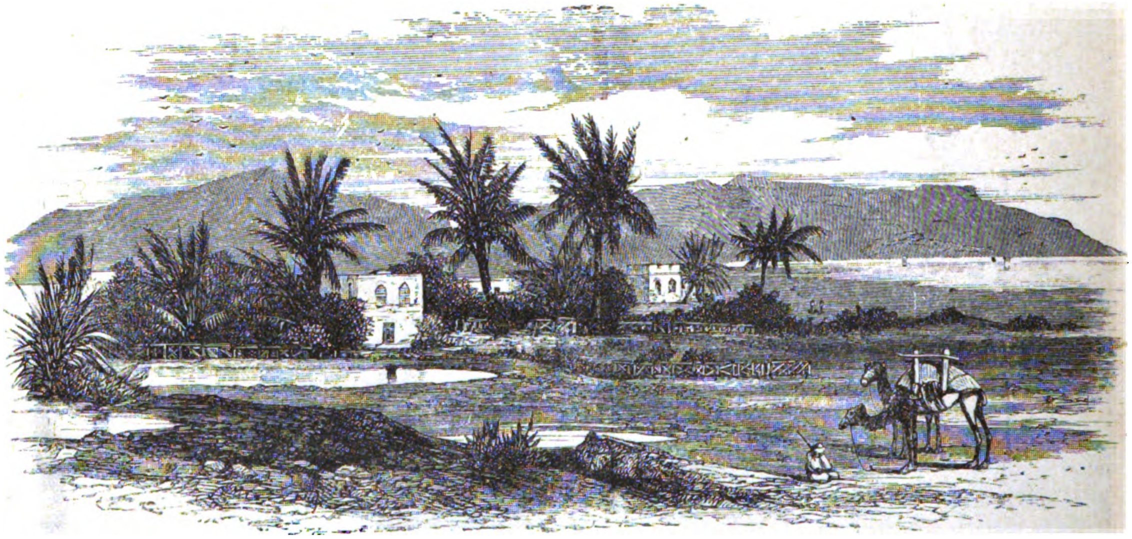

Moſes's Kilder.

Femten eng. Mile i Syd for Ayun Mouſa ligger Wâdy Gharandel. Jndgangen til denne Dal eller Wâdy er ikke ſtort mere end 80 Fod bred, og paa hver Side er der høie Skifferklipper, der frembyder et meget forrevent Ydre, og ſom naar op til en ikke ubetydelig Høide. Hvad der imidlertid iſær bidrager til Landſkabets Skjønhed, er en liden virkelig Elv, der har banet ſig Vei gjennem den øde Sand, og paa hvis Bredder der nu vokſer de deiligſte Blomſter og Buſke. Forglemmigeierne ſtikker her ſine blaa Hoveder op gjennem det tætte Græs og Kruſemynten, ſom ſtrækker ſig helt ned til Bredden. En for disſe Egne eiendommelig Vandplante, der ligner en Sivmatte, vokſer overalt langs Vandkanten — og ender ſine lange Arme ud i Elven, hvor det næſten ſer ud, ſom om de ſlog Rødder i det hurtigløbende Vand. Paa dette Sted antager hele Vegetationen en ganſke forandret Karakter. Akaſian, der af Araberne kaldes „Sumt“, og ſom ſandſynligvis var det Træ, ſom Moſes ſaa brænde uden at fortæres, og ſom var den Træſort, hvoraf Tabernaklet blev bygget, vokſer her overalt og i rigelig Mængde.

---

*) II Moſeb. XV, 23.

Men ſkjønt den kun er en ſpæd Plante, maa det dog bære Vægten af en utallig Mængde Slyng= og Snylteplanter, der paa de fleſte Steder, hvor den vokſer, næſten bedækker den med ſine ſeige og ſtærke Grene. Blandt andre ſtørre Buſke maa vi ikke glemme at nævne „Retem“, en vild Buſk, der er meget ſmuk, baade hvad Vækſten og Bladene angaar. Man antager, at dette var det Træ, under hvilket Elias ſov paa ſine Vandringer.*) Daddelpalmen antager her ofte den forunderligſte Form og vokſer i ſtor Mængde i hele Wâdy Gharandel. Af Araberne kaldes Palmerne her „Vilde Palmer“, og dette Navn pasſer meget godt; thi de er ofte ganſke forkrøblede og gjør et forunderlig uciviliſeret Indtryk. De ſer næſten ikke ud ſom Palmer, ofte antager man dem paa Fraſtand for at være kjæmpemæsſige Ynkkaitræer, ſom de ligner ſaa meget. Det er ikke uſandſynligt, at dette var det Sted, hvor der var „tolv Vandkilder og halvtredsſindstyve Palmetræer“, og mange Reiſende beſøger dette Sted i den Tro, at det er II Moſebogs Elim.**)

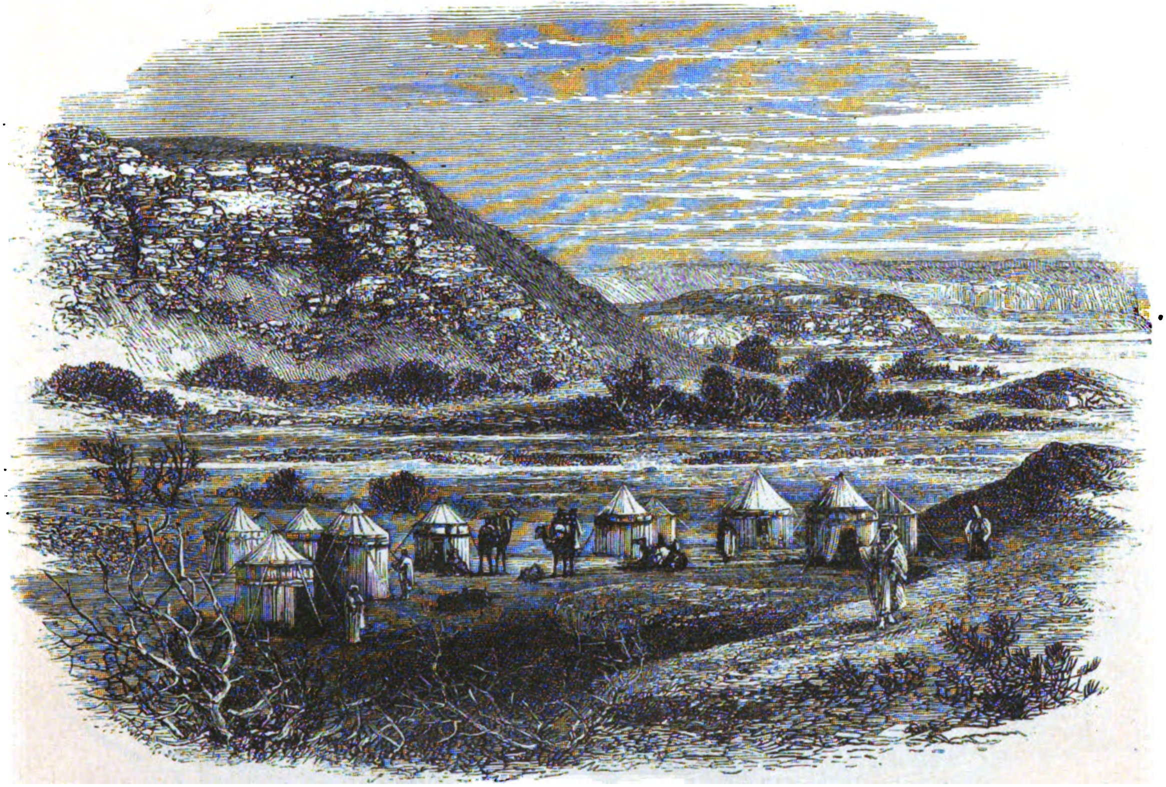

Wâdy Gharandel.

Man reiſer nu videre mod Øſt og naar ſaa et Sted, hvor der endnu er tydelige Spor af de gamle Ægypteres Grubearbeider. Man har fundet et ſtort Antal ſmaa og ſtore Tavler beſkrevne med Hieroglyfer, og mange Navne, ſom man her har været iſtand til at læſe, tyder hen paa, at Ægypterne har anlagt og drevet disſe Miner. Saaledes har man paa en Tavle fundet Navnet Cheops, Konge, der lod bygge den ſtore Pyramide, og enkelte andre Navne tyder hen paa en endnu tidligere Periode. Ved Sarabetel Chadem, ſom ſynes at have været Grubediſtriktets

---

*) I Kong. XIX, 4. **) II Moſeb. XV, 27.

Hovedſtad, har man fundet flere mærkelige Ruiner, hvoriblandt et Tempel, Levningerne af Huſe og maaſke et Nekropolis. Afſtumpede Søiler, ſtore Stenblokke, Stykker af grovt Billedhuggerarbeide, og ſtore Hauge af ituſlaaet Stentøi ligger omkring i broget Forvirring. De opretſtaaende Blokke er næſten det underligſte af alle disſe Ruiners underlige Fremtoninger. De er 8—10 Fod høie, afrundede øverſt og taalelig glatte. Klippen, ud af hvilken de er hugne, er en masſiv Sandſtensklippe, og disſe Blokke ſynes at være opſtillede uden Spor af Tanke paa Regelmæsſighed eller Plan. De er paa begge Sider rigelig bedækkede med Hieroglyfindſkrifter.

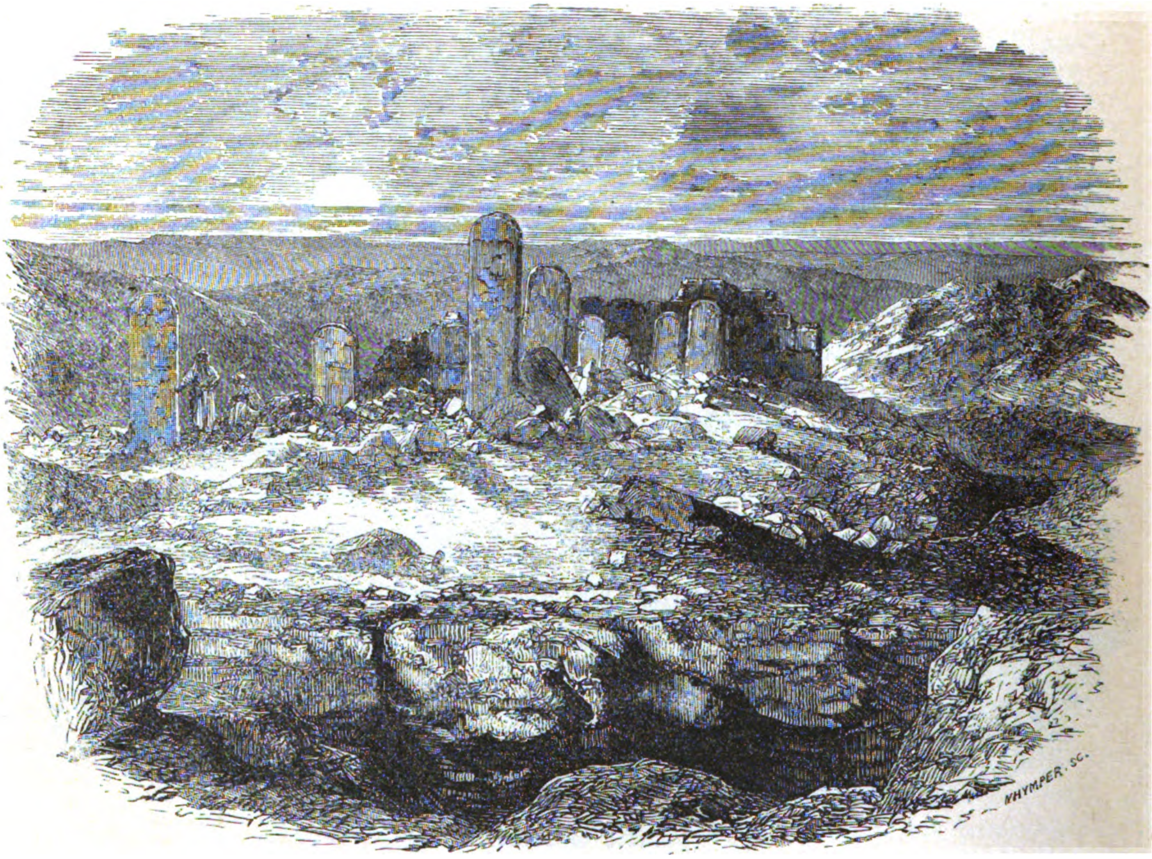

Ruinerne ved Sarabetel eller Chadem.

Dette er kun en af de mange Spor man har fundet, ſom beviſer, at Halvøen maa have været meget tættere befolket, end nu er Tilfældet, og følgelig ogſaa maa have været langt frugtbarere end nu. Det er af ſtor Vigtighed at lægge Mærke til denne Kjendsgjernig, da Halvøens nuværende Ufrugtbarhed af de Vantro anvendes ſom et ſlaaende Bevis for de moſaiſke Bøgers Uholdbarhed. „Hvor", ſpørger de, „kunde Israeliterne finde Føde for „ſine ſtore Hobe af allehaande Folk og ſmaat Kvæg og ſtort Kvæg, en ſaare ſtor Hjord", og deres „Brændoffere og Slagtoffere, nemlig Takoffere for Herren af Okſer".*) Hvorfra kom Amalekiterne og alle de andre Folkeſlag, ſom overfaldt Israeliterne og truede med at ødelægge dem?“ Diſſe og lignende ſkeptiſke Spørgsmaal er kun grundede paa den fuldſtændigſte Misforſtaaelſe af Kjendsgjerningerne. Vi behøver kun et nøiagtigere Kjendſkab til Sagens rette Sammenhæng for at kunne give et triumferende Svar. — Det er viſtnok temmelig ſikkert, at Ørkenen i ſin Almindelighed har ſeet ud ſaaledes ſom nu; men det er næſten ligeſaa ſikkert, at de Oaſer, ſom endnu her og der forefindes, har været langt talrigere og mere tæt befolkede, end nu er Tilfældet.

---

*) II Moſeb. XII, 38; XXIV, 5.

I dette ſamme Diſtrikt ligger Wâdy Mokatteb eller „den beſkrevne Dal“, hvilket Navn den har faaet deraf, at Klipperne paa begge Sider af Dalføret er bedækkede med Indſkrifter og grovt udførte Billeder. Denne Slags beſkrevne Klipper er ikke eneſtaaende for denne Dal, men findes paa mange andre Steder imellem de ſinaitiſke Bjerge. I Regelen ſer man dem langs de Veie, ſom hyppigſt benyttes af Handelskaravanerne eller Pilgrimene, og den bløde Sandſten yder et bekvemt Stof til at ridſe og ſkrive paa. Afbildningerne er meget primitive og fremſtiller i Regelen Fugle, Kameler, Æsler, Heſte og andre Dyr. Indſkrifterne er undertiden paa Græſk, Latin eller Hebraiſk, men ſom ofteſt er de ſkrevne med et Slags Bogſtaver, ſom er ganſke forſkjellige fra alle hidtil kjendte Sprog. Lige til for ganſke kort Tid ſiden, var der to Hovedopfatninger, ſom gjorde ſig gjældende angaaende diſſe Indſkrifters Oprindelſe. Den ene Opfatning var den, at Israeliterne under ſin Vandring i Ørkenen her har foreviget ſine Oplevelſer. Andre tror, at

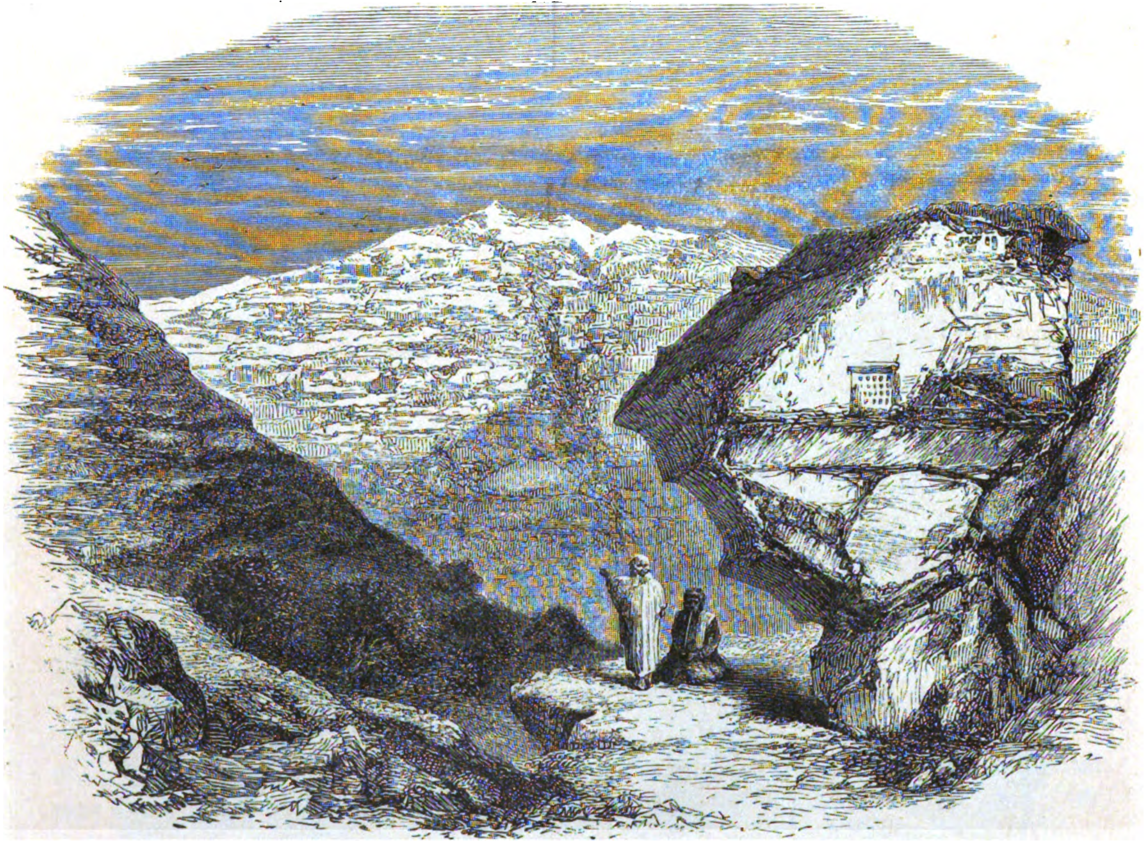
Gammel ægyptiſk Turkismine i Wâdy Maghard.

kriſtne Hyrder, ſom boede paa Stedet eller kriſtne Pilgrime, ſom ſøgte efter Sinai Bjerg, har fordrevet Tiden med at ſkrive og ridſe paa Klippeblokkene. — Palmer har imidlertid opdaget, at disſe Bogſtaver kun er en anden Gren af det ſemitiſke Alfabet, hvilket danner et forbindende Led mellem det koptiſke og hebraiſke Sprog. Profesſor Beer omtaler en Sten i Wâdy Mokatteb, paa hvilken der var en bilingviſk

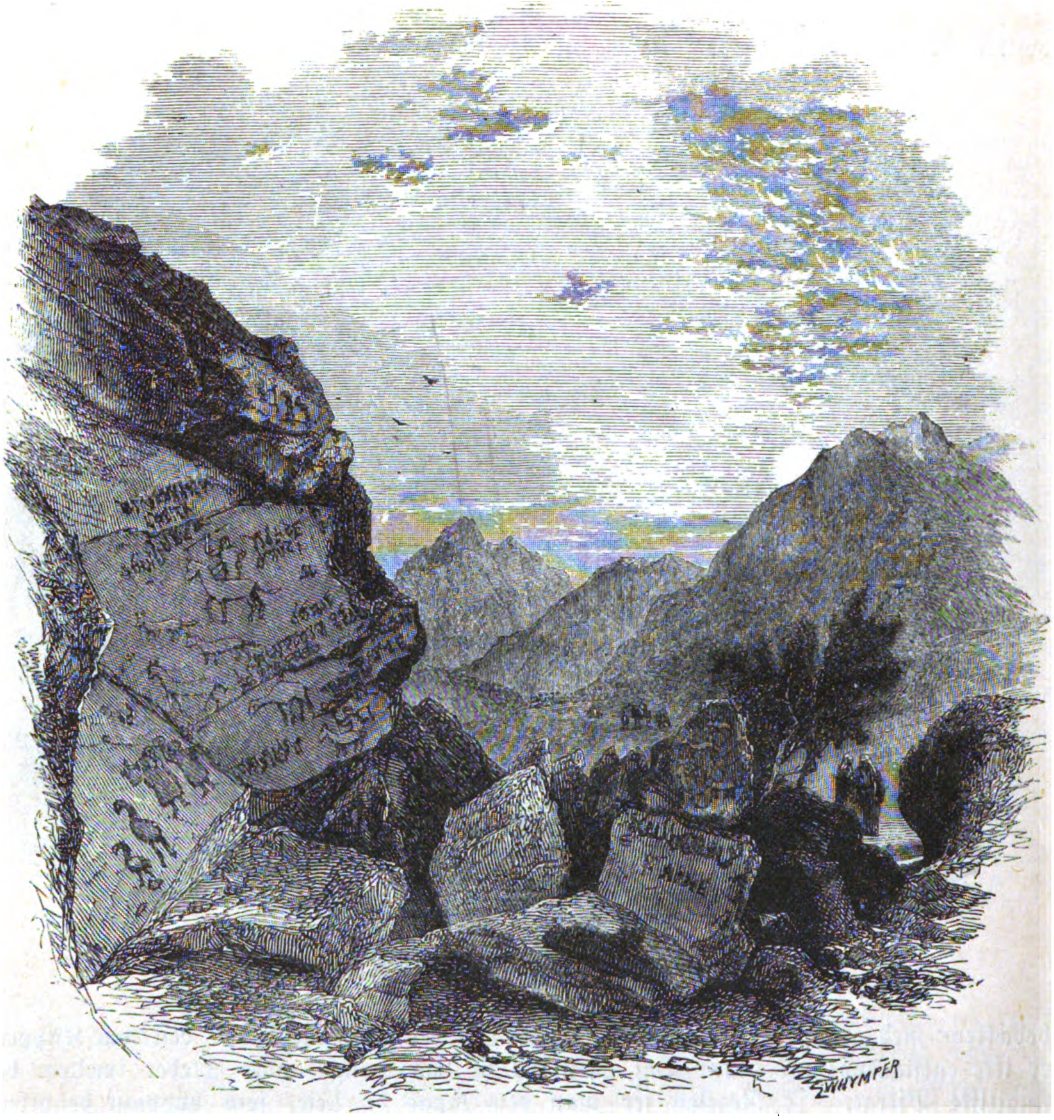

Beſkrevne Klipper i Wâdy Mokatteb.

Indſkrift. Palmer ſøgte efter Stenen og fandt den ogſaa ganſke rigtig; han oplyſer, at den græſke og ſinaitiſke Skrift, der findes paa Indſkriften, maa have været udført af den ſamme Haand. Dette er heller ikke det eneſte Ekſempel, man kan anføre. Disſe Indſkrifter, ſom man tidligere antog havde et ſaadant ſtort Værd, viſer ſig nu kun at være løsrevne Sætninger i en armeniſk Dialekt. Størſtedelen beſtaar af Egennavne, og her og der findes ogſaa et Citat af en eller anden Forfatter, ſaaledes ſom de orientalſke Folkeſlag ofte har for Skik at nedſkrive ved Siden af ſine Navne. Sandſynligvis har Handelsfolk og Pilgrime gjort diſſe Optegnelſer i Begyndelſen af den kriſtelige Tidsalder eller et Par Aarhundreder tidligere. Der findes mange kriſtelige Symboler, ſom viſer, at flere af Navnene maa have tilhørt kriſtne Reiſende; der er dog ogſaa ſikre Beviſer for, at mange af Navnene er ſkrevne af Jøder og Hedninger. Indſkrifterne maa være blevne forøgede lige til Munketiden, ja maaſke lige til den Tid, da den muhamedanſke Læres Udbredelſe bragte de nuværende Beduinhorders Forſæder ind i Landet fra Hajaz og andre Dele af Arabien. for at boſætte ſig i Nærheden af Sinai Bjerg, hvor de fordrev den ſaracenſke Befolkning, der havde forſkrækket de fredelige Munke ſaa ofte."

Idet vi ad et med Klippeblokke beſtrøet Paß forlader Wâdy Mokatteb, træder vi ind i Wâdy Feiran, det ſmukkeſte og frugtbareſte af alle Halvøens Dalfører, ja maaſke det eneſte, paa hvilket diſſe to Adjektiver med Sandhed kan anvendes. For nogle faa Aar ſiden hærjede de forfærdeligſte Storme og Skybrud denne Dal, ſaa at hele Dalføret forvandledes til rivende, 30 Fod dybt Vasdrag. Tredive Beduiner druknede, Faar og Gjeder omkom i hundredevis, og omkring 1000 Palmetræer blev oprykkede med Roden og ſkyllede bort. Der vil hengaa mange Aar, før Følgerne af denne Ødelæggelſe atter forvindes.

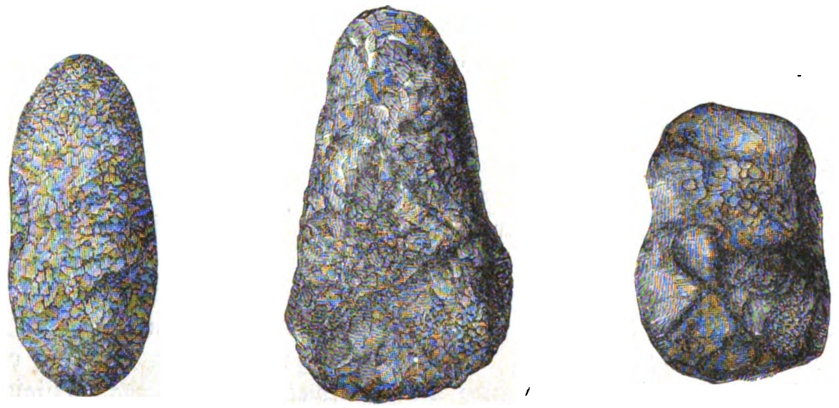

Flint-Redſkaber fra Halvøen Sinai

Ved Indgangen til Dalen findes der Levninger af ſaadanne ældgamle Bygninger, ſom vi allerede tidligere har omtalt. Man har opdaget opbyggede Stencirkler og Gravhvælvinger, der har den forunderligſte Lighed med de tidligſte celtiſke Ruiner. I nogle af diſſe Gravhvælvinger, der blev aabnede af Lord, en engelſk Forſker, fandt man Lig; paa hvilke Knæerne var bøiede helt op paa Bryſtet. Det ſamme var ogſaa Tilfældet med alle de menneſkelige Levninger, man har fundet paa hele Halvøen. Betydningen og Vigtigheden af denne Kjendsgjerning vil ſtaa klart for alle dem, der har givet ſig af med at ſtudere forhiſtoriſke Oldſager. I og omkring mange af Gravene har man fundet ikke ubetydelige Flinteværktøi og Husgeraad; men det er ogſaa kun ved Gravene, i ſelve Wâdy Feiran har man aldrig gjort noget ſaadant Fund. Omtrent 7 eng. Mile bortenfor diſſe Ruiner udvider Dalen ſig. Fjeldene bliver lavere, og bredere Strømme gjennemſkjærer Fjeldpaſſene. Lave, buſklignende Daddelpalmer begynder at viſe ſig paa de ſmaa opſkyllede Landſtykker, ſom de ſtod der for at betegne Grændſen mellem den øde Ørken og det frugtbare Land. Videre fremme kan man opdage Acacia- og Tamariſktræer, ja endogſaa enkelte mere velvoksne Palmetræer, der fra det fjerne tager ſig ud ſom et lidet Krat paa den ſandige Slette. Forſkjellige Slags Fugle flagrer fra Buſk til Buſk, og nogle af dem ſynger ligeſaa yndig ſom vor Maaltroſt herhjemme. Inſekternes ſøvnige Summen er en behagelig Afveksling for Øret, medens Synet rigtig i fulde Drag nyder den Hvile at ſkue op mod Træernes ſmukke grønne Løvværk. Vi naar nu en Beduin-Koloni, hvor en Flok Slaver har ſin Bolig for der at dyrke Jorden ſamt indſamle og tilberede Dadbelpalmens Frugter. Nogle af disſe Slaver er Negere, andre har en lyſere Hud, ſmalere Læber og mindre fremſtaaende Kindben. Deres Beduinherrer beſøger undertiden Stedet for at nyde Frugterne af denne deilige Oaſe, hvor der ikke alene kan dyrkes Dadler, men ogſaa Korn, Agurker, Græskar, Pomeranzer og Lotus ved Siden af ſtore Mængder af Sukkerrør og Tobak.

Efterat have pasſeret et ſmalt Klippepas, betræder man en Sandſlette, der er ſparſomt bevokset med forkrøblede Tamariſk-Buſke. Paa Bakkeſkræntene ſer man Ruinerne af ældgamle Beboelſeshuſe, der nokſom beviſer, at disſe Egne i tidligere Tider maa have været temmelig tæt befolkede. Herfra har man en ſtorartet Udſigt over det ſmukkeſte og ſtørſte af alle Halvøens Fjelde, Jebel Serbal. Fra Skrænten tager Fjeldet ſig ſtorartet ud og ſynes at frembyde en uendelig Mængde takkede Toppe og Tinder, ſom dog ved nærmere Underſøgelſe kun viſer ſig at være fem beſtemt adſkilte Fjeldtoppe. Det Øvrige er kun ſtørre og mindre Blokke. Fjeldet er af Granit, og alle Toppene ſkyder op fra Grundſladen, ſom om de havde været ligeſaa mange enkelte Fjelde.

Der er en fremſtaaende Klippe, hvis nøgne Sider og fremſpringende Stenblokke hindrer Udſigten til dens øverſte Del af Dalen, og det er førſt, naar man kommer forbi denne afſtængende Fjeldvæg, at man pludſelig faar Øie paa et vidunderligt Landſkab. Høie Klipper, der paa ſaa nært Hold næſten ſynes at naa helt op i Skyerne, lukker denne Del af Wâdy Feiran ganſke af fra hele den omliggende Verden. I Skyggen af disſe mægtige Vægge trives de rigeſte og yppigſte Palmeplantager. Midt igjennem denne yndige Palmelund ſtrømmer der en friſk, klar Kilde, der risler hemmelighedsfuldt under en patriarkalſk Furus knudrede Rødder, ſom om den ſkjælmſk vil gjemme ſig for atter lyſtig at danſe frem igjen i Solſkinnet til Lyden af ſin egen ſølvklare, rislende Muſik. Glad og ligeſom leende ad ſin egen Tilværelſe iler ſaa Bækken afſted mellem de grønne Tuer og duftende Bregner, kysſer de blaa Forglemmigeier, overſprøiter den tørſtige Kruſemynte og leger Gjemſel med ſig ſelv mellem de fremſtaaende Stene, til den endelig ligeſom i et Anfald af Overmod, pludſelig ſtyrter ſig udfor en liden Stenrøs, hvor den danner det yndigſte Vandfald, hvoreſter den omſider lidt efter lidt forſvinder i den brændende Hede, og tørre Sandbund paa Sletten nedenfor.

Langs de Sandbanker og opſkyllede Jordſtykker, hvorigjennem Bækken har løbet og bragt Jorden Fugtighed, vokſer der ſtore Grupper af Tamariſk-Træer med ſine buſkede Kroner, og overalt, hvor Jorden er lidt rigere og ſortere ſkyder Granatæbletræet iveiret, og dets deilige, mørkerøde Blomſter ſætter alle de andre Vækſter i Skyggen.

Man kan tydelig forſtaa, at Navnet Feiran er en ny Udgave af det urgamle Ord Paran. Navnet Paran anvendtes i Oldtiden paa hele den omliggende Ørken og ſkrev ſig egentlig fra den vigtigſte Koloni i Ørkenen Sinai; men da Bibelen bruger Navnet Paran om hele den Landſtrækning, der gaar i nordøſtlig

*81

Retning lige til Grændſen af Kanaans Land, er det ikke ſaa let med Beſtemthed at angive, hvor det egentlige Paran har ligget. Det ſtore prægtige Fjeld Serbal, ſom troner ligeoverfor Wâdy Feiran, bliver af de fleſte Forfattere og Forſkere angivet ſom „Sinai Bjerg", Lovgivningens Bjerg; men denne Antagelſe hviler paa en meget ufuldkommen Grund. For rigtig at komme til noget tilfredsſtillende Reſultat af vore Efterforſkninger angaaende dette Spørgsmaal, maa vi nemlig ikke lade Fjeldet Jebel Mouſa og Ras Suſſâfeh ud af Betragtning, og der er meget, ſom taler for, at Rephidim har ligget i Wâdy Feiran. Her har naturligvis Amalekiterne vovet et Slag for at redde den frugtbareſte Del af ſit Land fra Fiendens Hænder. Den Kjendsgjerning, at Jebel Serbal lige fra de tidligſte Tider har været et helligt Bjerg, og at baade Jøder, Hedninger og Kriſtne har foretaget Valfarter dertil, ſynes at vidne om, at det maa have været det Fjeld paa hvis Top Moſes, Aron og Hur gik op at bede; medens Kampen raſede paa Sletten nedenfor. Denne Opfatning forklarer ogſaa Jethros Ord: „Nu ved jeg, at Herren er ſtor fremfor alle Guder". Paa ſelve det Sted, hvor Hedningernes Guder blev tilbedte, der kaldte Herrens Tjenere paa Ham, og han beviſte ſin Magt, og gav dem Seier over deres Fiender.

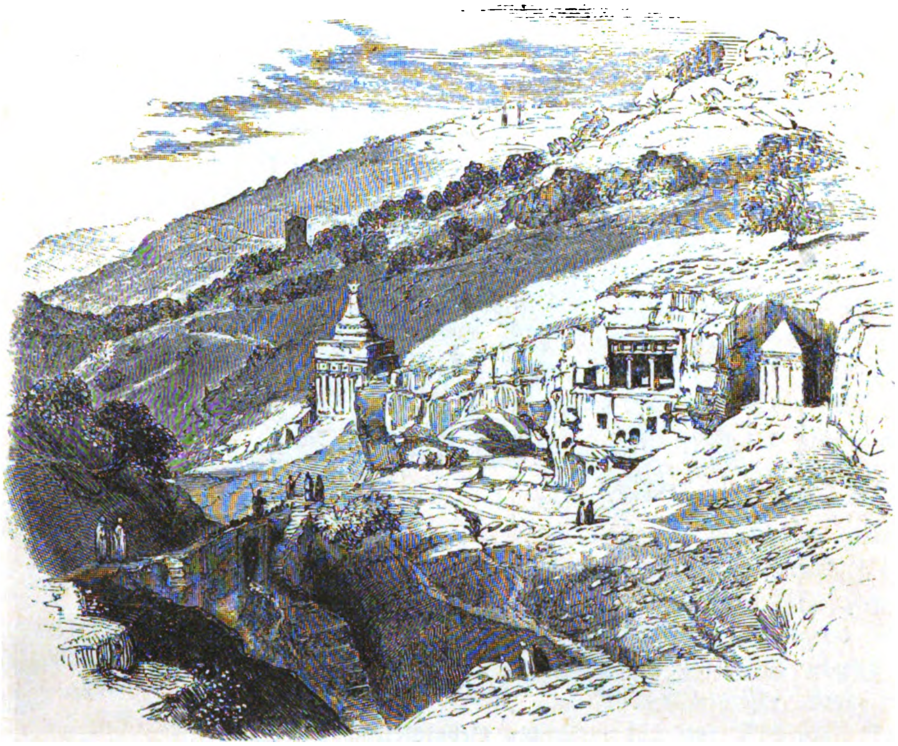

Wâdy Feiran og Ruinerne af en ældgammel By.

Den eneſte Indvending mod denne Opfatning ligger i den Vandmangel, der omtales omkring dette Sted. Men heller ikke denne Vanſkelighed er uoverkommelig. Vi kan nemlig enten antage, at ſelve Hæren kun havde været iſtand til at beſætte den nederſte Del af Dalene, medens Amalekiterne havde afſtængt Vandløbet ovenfor, eller at der netop paa den Tid var indtruffet en ſtærk Hede- og Tørketid, ſaa at Vandet var ſluppet op. Da dette endnu den Dag idag ofte hænder, er denne Slutning meget ſandſynlig.

„Og de drog fra Rephidim og leirede ſig i Sinai Ørken . . . . og Jsrael leirede ſig der ligeoverfor Bjerget.“*) Derſom vi har Ret i, at Rephidim er det ſamme Sted ſom det nuværende Wâdy Feiran, ſaa vilde Jsraeliterne nu maatte have taget Veien om Wâdyeſh Sheikh. Dette er en bred, ſmuk Dal, der er omgiven af prægtige Høidedrag og paa mange Steder beſkygget af deilige Tamariſk-Lunde.

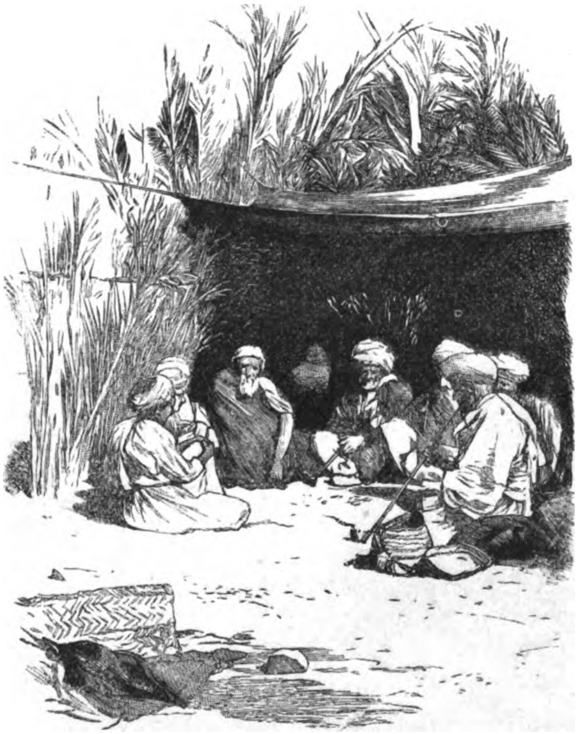

En Beduinleir.

Dalens ſydlige Ende munder ud i Wady ed Deir, ſom ſtrækker ſig mod Sydveſt og danner en ret Vinkel med den ſtore Slette Er Râhab. Denne Slette maa da ſandſynligvis have været den „Sinai Ørken,“ ſom omtales i det ovenfor nævnte Sted af 2. Moſebog. Wâdyen bøier ſkarpt af mod Høire og bliver efterhaanden ſmalere og ſmalere, indtil den endelig kun ſer ud ſom et ſmalt Pas mellem Fjeldene. Omtrent midt i dette Pas ligger „St Katharina-Kloſteret,“ ſom det i Almindelighed kaldes, ſkjønt det egentlig er viet Kriſti Forklarelſe. Dets nuværende Navn har det faaet af den Grund, at den hellige Katharina ſkal ligge begravet indenfor dets Mure.

Kloſteret blev ſtiftet af Juſtinian (Aar 527 eft. Chr.) og laa oprindelig høiere oppe, ja maaſke endog helt paa Fjeldets Top. Nu ligger det næſten ved Foden af Jebel Mouſa, hvor Dalen er ganſke ſmal, og det er omgivet af ſtore Haver, der dyrkes af Munkene og deres Arabiſke Tjenere. Jndtil for ganſke kort

---

*) 4 Moſeb. 33, 15. 2 Moſeb. 14, 1, 2.

Tid ſiden lignede det mere en beleiret Fæſtning end et Kloſter. Den eneſte Indgangsdør var et lidet Hul høit oppe paa Muren. De Beſøgende blev heiſede op ved Hjælp af en Kran, der dreiedes rundt af Munkene indenfor. De høiærværdigſte Perſoner maatte her nedlade ſig til at behandles ſom ligeſaa mange Melſække eller Vareballer, hvis de vilde nyde Æren af at faa beſe ſig indenfor Kloſterets Mure. I den ſenere Tid er der imidlertid indtraadt et venligere Forhold mellem Munkene og Beduinerne, og da dertil kommer, at de Beſøgendes Antal ſtadig forøges, har de forſigtige Eneboere ladet ſig bevæge til at anbringe en Dør i Muren; men en ſtor, forſvarlig Jernlaas og Bolt holder dog fremdeles ſtærk Vagt for Indgangen.

Da Udſalg af Manna er en af Kloſterets vigtigſte Indtægtskilder, er vel netop dette Stedet til at ſpørge lidt nøiere efter, om det, ſom nu gaar under dette Navn, virkelig er det ſamme ſom Israelitternes Manna. At det er det ſamme, og at Underet beſtod i en umaadelig Forøgelſe af den allerede tidligere forefundne Frugt, er bleven beviſt og faſtholdt af mange Autoriteter, ſom man ikke har nogen Grund til at beſkylde for Rationalisme. Den ſøde Honningkage, den hvidagtige Farve, Navnets Lighed, den Kjendsgjerning, at det maa indſamles før Solopgang, hvorefter den det bliver haardt eller forſvinder helt og holdent, ſynes at være Bevis nok for denne Slutnings Rigtighed. Der er dog nok af dem, ſom holder paa den anden Anſkuelſe, nemlig at Mannanderet ikke beſtod i en Forøgelſe af noget tidligere Forefundet, men i en Frembringelſe af noget ganſke nyt og hidtil ukjendt. Den dygtige Naturforſker, Lord, hvem jeg ſkylder ſaa ſtor Tak for Indholdet af dette Kapitel, er kommen til det Reſultat, at denne ſidſte Anſkuelſe maa være den rigtige. Dr. Horatius Bonar har nøiagtig fremſat alle de Grunde, der taler for denne Opfatning i ſin Bog om „Sinai Ørken."

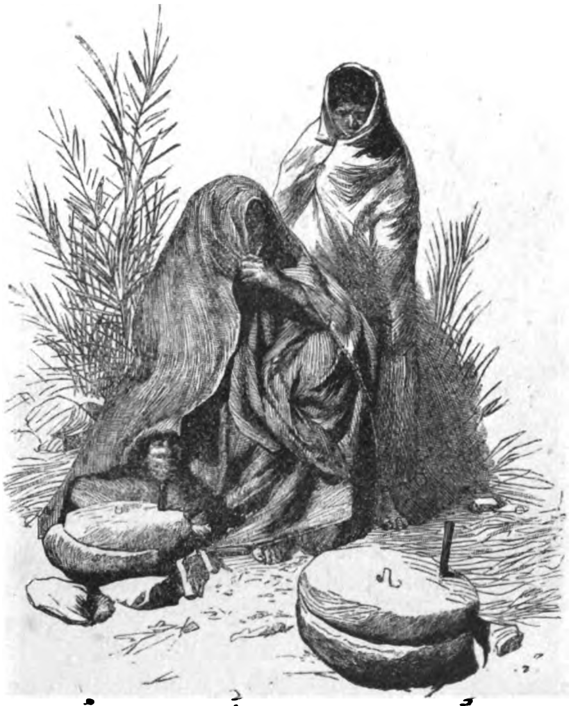
Beduin-Kvinder, ſom maler Korn.

Den Mangfoldighed af mærkelige Sagn og Legender, ſom her, ligeſaavel ſom overalt i Øſterlandene knytter ſig til de gamle Kloſtere opholder vi os ikke længe ved. — Et Blik paa den hellige Katharinas Grav er nok, og heller ikke er det af ſtor Vigtighed længe at ſtudere den „Hellige brændende Buſk," ſom endnu den Dag idag vokser levende og friſk ud af Jordbunden. Alle vore varmeſte Intereſſer ſamler ſig om den ſtørſte og vigtigſte Begivenhed, der har hændt ſig i Ørkenen, nemlig Moſe Forkyndelſe af Guds Vilje til Israels Leir. Traditionen henlægger denne Begivenhed til Jebel Mouſa, ſom naar op til en Høide af 2600 Fod over Kloſteret og 7375 Fod over Havet Der fører to Veie op til Toppen. Den ene, ſom blev anlagt for nogle faa Aar ſiden af Abbas Paſha, gaar rundt om Fjeldet og er tilgjængelig for Kameler. Den anden, gamle Vei, er meget ſteilere og farligere, men tillige langt interesſantere. Naar man gaar op ad den førſtnævnte Vei, fører en gradevis Helding opad fra Kloſteret, og her er der en mærkelig Fordybning, der er udhulet af ſelve Klippen, der foreviſes ſom Mærket efter en af Muhameds Kamelers Fodtrin. Fra dette Sted af bliver Veien ſmalere og ſteilere, paa et Sted fører den mellem to Granitklipper, der kun ligger nogle faa Fod fra hinanden. Øverſt oppe fører en grov tilhuggen Stentrappe op til ſelve Klippetoppen, hvor en kriſtelig Kirke og en muhamedanſk Moſke ſtaar Side om Side. Udſigterne er ſtorartet og virkningsfuld, man ſkuer ud over et ſandt Kaos af nøgne, enſomme Fjeldtopper. Det er dog vanſkelig at faſtholde Bevidſtheden om, at dette virkelig ſkulde være det Punkt, hvor Lovgivningen fandt Sted. Man kan ikke faa Øie paa nogen Slette, hvor alle de tolv Stammer ſkulde have kunnet ſlaa Leir. Man har udpeget Wâdy-Sebaiyeh ſom ſvarede til Beſkrivelſen af denne Dal; Men dels er Flademaalet for ſmalt og for afſidesliggendr og dels er der for mange løſe omkringſtrøede Klippeblokker til at dette ſkulde have have kunnet være Tilfældet.

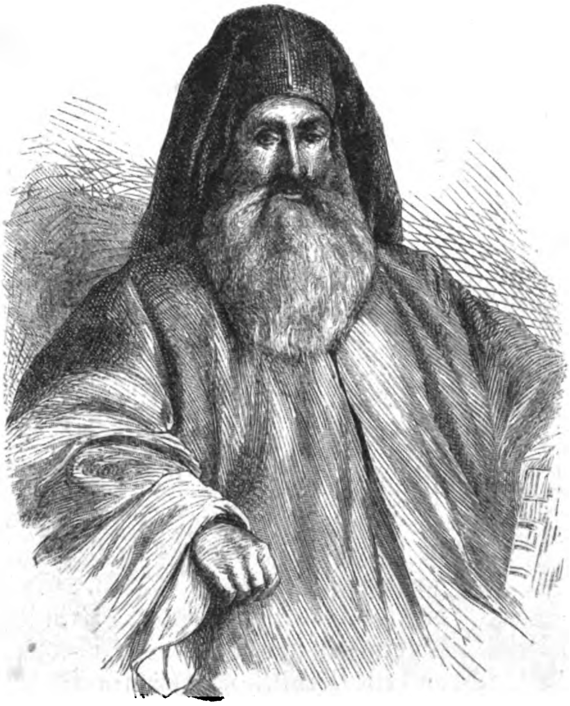

Beſtyreren af Kloſteret.

Naar vi ved Nedſtigningen tager den ſteilere og ældre Vei, kommer vi forbi et prægtigt Cyprestræ, der vokser midt iblandt alle Klippeſtykkerne ikke langt fra Toppen.

Dette Træ tror man betegner det Sted, hvor Herren viſte ſig for Elias i Ilden, Stormen og Jordſkjælvet og talede med ham i den ſagte Suſen. Ganſke i Nærheden af dette Træ ligger et Kapel ſom er helliget Profeten Elias's Minde, og ſom ſiges at ligge over denne Hule, hvor Profeten ſøgte Ly. Vi forlader nu det Sted, hvor Kapellet ſtaar og følger en ſmal Sti, der paa den meſt forbauſende Maade ſlynger ſig frem mellem Klippeblokkene, Revnerne og under de fremſpringende Fjeldvægge, til vi pludſelig ſtøder paa en mærkelig gammel Porthvælving, der er bygget af ſtore Granitſtene. Her og ved en lignende Portal noget længere nede pleiede Munkene at ſtaa og udtale Abſolutitonen over de Pilgrimme der var ifærd med at beſtige Bjerget. Før dette var gjort, fik de ikke Tilladelſe til at betræde den hellige Grund. Stier fører nu videre forbi forſkjellige Helligdomme, der er udſmykkede med pasſende Legender, og forbi en yndig, klar og kjølig Kilde, der ſtaar omgiven af den yppigſte Bregnevækſt, og omſider naar man da, efter at have overſtaaet den bratte Nedſtigning, lykkelig og vel Kloſteret.

Naar man nu forkaſter Serbal og Jebel-Muſa ſom Lovgivningens Bjerg, ſaa kommer Spørgsmaalet: Kan man da ogſaa udpege nogen anden Top, der bedre og fuldſtændigere ſtaar i Overensſtemmelſe med den bibelſke Beretning. Jeg

ſynes ikke, der kan være nogen Tvivl angaaende Svaret. Vi behøver kun atter at beſtige Bjerget ſaa langt ſom til Elias's Kapel, og ſaa iſtedenfor at ſtige videre op til Toppen Jebel-Muſa, tage af mod Nordveſt over et næſten ufremkommeligt Terræn og gjennem nogle ſmale Dalfører for at naa Ras-Ruſſafeh's Top. Her ſtrækker den ſtore Er Rahahſletten ſig lige ved vor Fod, og paa denne Slette vilde hele Israels Folk have rigelig Plads til at ſlaa Leir, medens Bjerget fra Sletten af er ſynlig fra Øverſt til Nederſt. Derſom man fra dette Synspunkt læſer Beretningen om Lovgivningen, ſaa bliver alt forſtaaeligt, thi hver mindſte Omſtændighed ſvarer til Landſkabet for vore Øine. Alle Reiſende indrømmer, at derſom dette ikke er Lovgivningens Bjerg ſaa findes der intet andet Sted paa Halvøen ſom i enhver Henſeende paſſer bedre. Igjen maa jeg benytte mig af Mr. Lords Udſagn, hvis Erfaring ſom en udmærket Naturforſker, Geologiſk og Reiſende giver hans Meninger ſtor Betydning.

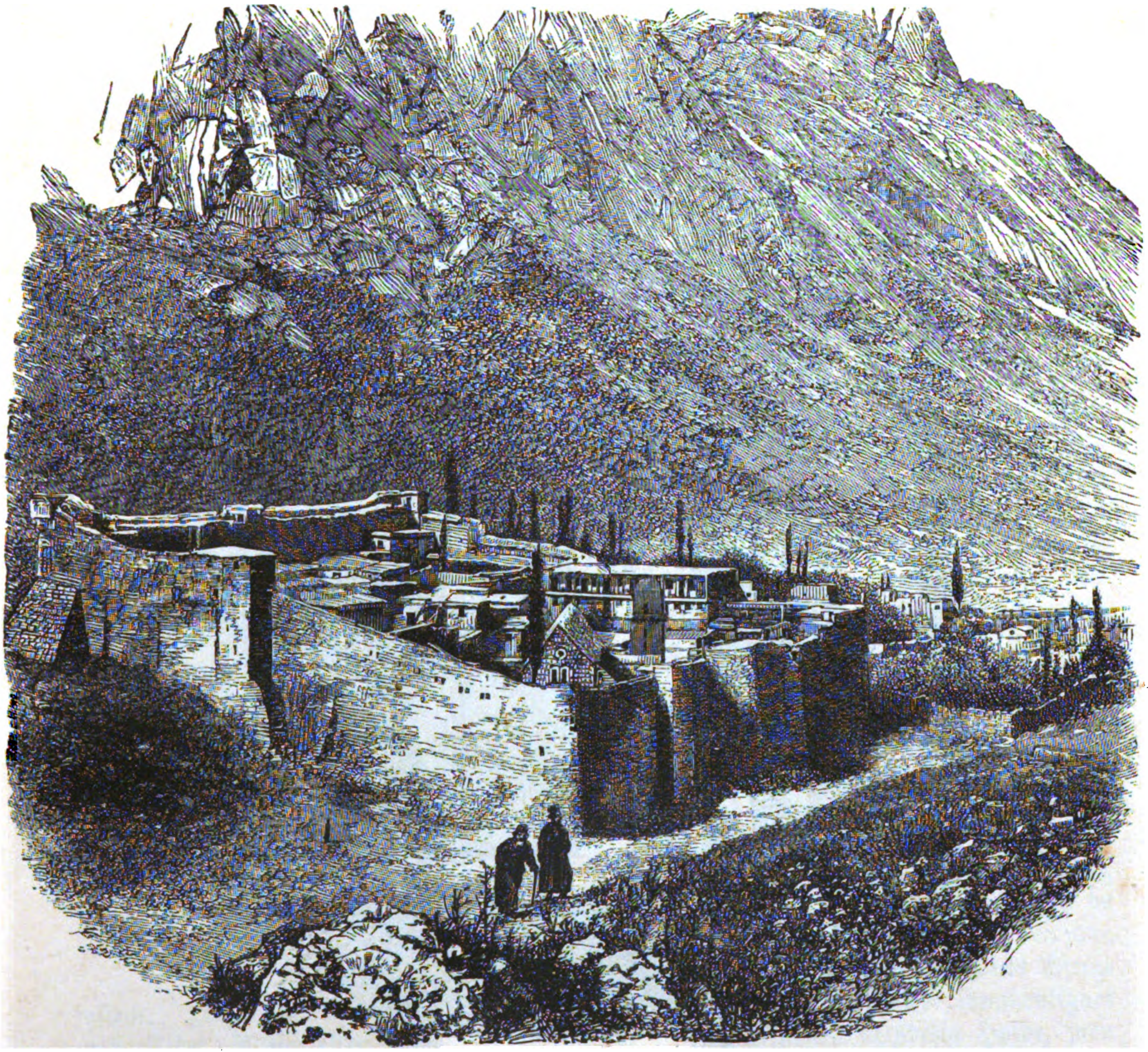

St. Katharina Kloſter.

Efterat have beſkrevet de to Fjelde, Zebel og Serbal og Zebel Muſa, forekommer det mig, at hverken det ene eller det andet af dem ſtemmer overens med den Beretning om Lovgivningen, ſom vi finder i anden Moſebog. For det førſte maa en meget ſtor Slette have ſtrakt ſig ved Foden af Fjeldet, hvor Israel kunde leire ſig. Naar vi nu tager i Betragtning, hvor ſtor den Menneſkemasſe var, ſom var tilſtede ved denne Begivenhed, og ſaa desforuden alt deres Kvæg, ſaa kan man let udregne, at der behøvedes en ganſke ſtor Slette for at give dem alleſammen Plads. En ſaadan Slette findes imidlertid intetſteds rundt Serbal. Wady Aleyat er kun en ſtor Klippekløft, fyldt med umaadelige, løsrevne Klippeblokke, og det vilde være en fuldſtændig Umulighed for nogen ſtørre Menneſkemasſe at ſlaa Leir der. Zebel Serbal er viſtnok ſtorartet i al ſin nøgne Enkelthed, men den er ogſaa ſaa høi, at det vilde være umulig at adſkille nogen Stemme derovenfra, ja ſelv den ſtærkeſte Støi vilde ikke formaa at gjøres hørbar for dem, ſom ſtod ved Foden, i Wady

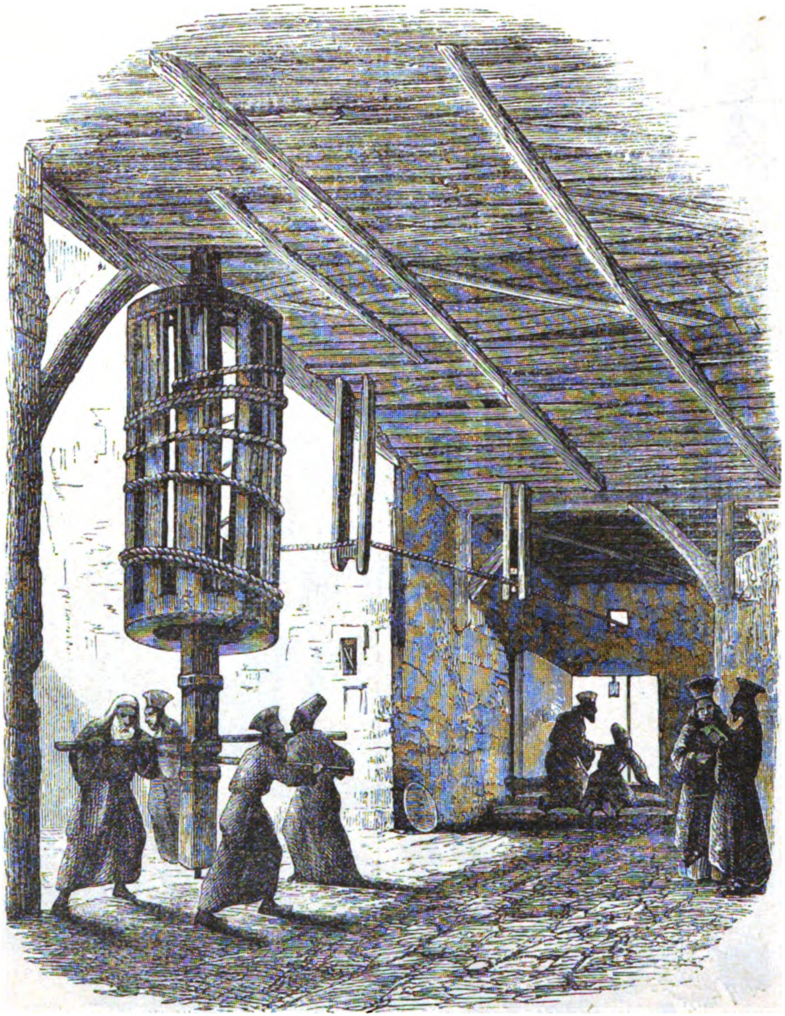

Heiſeindretning i Conventet.

Aleyat eller i nogen af de mindre Wadys. Ved Foden af Fjeldet, ſer man ogſaa kun en ganſke liden Del af dette.

Angaaende Zebel Muſa, ſaa maa man anvende netop de ſamme Bevis imod det. Der er ingen Slette ved Foden af det, hvorfra Bjerget er ſynlig, og ſom er ſtor nok, til at tjene en ſtor Hær til Leirplads. Wady Sebayah er den eneſte Dal eller Slette i Nærheden, hvorom der kunde være Spørgsmaal, men den ſvarer ſaa lidet til ens Foreſtillinger, at man øieblikkelig forkaſter den ſom det Sted, hvor Israel havde ſlaaet ſig ned. Naar man gaar gjennem Dalen ſelv, faar man et endnu beſtemtere Indtryk af, hvor umulig det er, at dette kan være den Slette, der omtales i Bibelen, thi det viſer ſig dog at være en ren Hemmelighed at anbringe nogen Leir i Hady Sebayan."

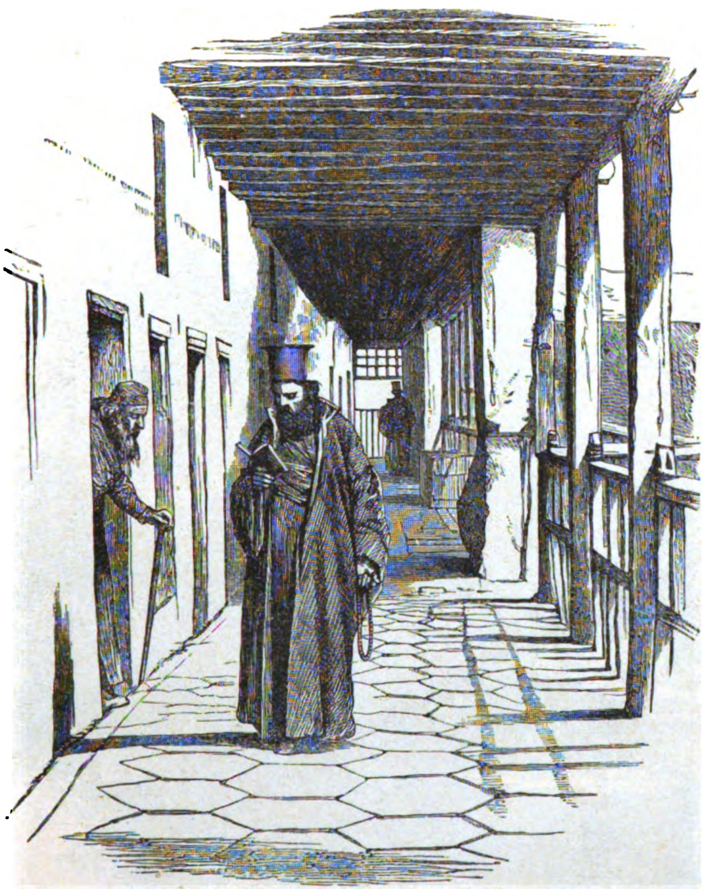

Galleri i Kloſteret.

„Da nu hverken Zebel Serbal eller Zebel Muſa ſvarer til Bibelens Beſkrivelſe af Lovgivningens Bjerg. ſaa maa det Spørgsmaal naturligvis opſtaa hos mine Læſere: Gives der da intet andet Bjerg paa Halvøen Sinai, ſom bedre ſvarer til Moſes's Udſagn. Mit Svar er: Jo. Jeg maa dog her tilføie, at jeg ved dette mit Svar kun oplyſer om de Indtryk og den Overbevisning, jeg ſelv har dannet mig, efter nøiagtig at have underſøgt alle de Fjelde, der danner den øvre Gruppe af Halvøens Bjergſyſtem. „Lige overfor Sletten Er-Rahah ligger der en Granithøi, der, ſammenlignet med Zebel Muſa eller Zebel Zerbal, viſtnok ikke naar nogen betydelig Høide, men dog ſlet ikke er ſaa lav enda, hvis man opmærkſomt betragter Udſigten fra dette Sted vil man blive ſlaaet af den Lighed det har med de Foreſtillinger vi har gjort os om det Sted, vi ſaa ofte har læſt om i Bibelen. Til Høire ſtrækker Wady-es-Sheik ſig ſaa langt Øiet kan naa, og ſer ud ſom et umaadeligt, jevnt Dalføre, der paa alle Sider er indhegnet af mægtige Granitklipper. Lige foran ſig ſer man Er-Rah, der ſnarere ligner en ſtor, aaben Slette end en Dal. Den ſtrækker ſig lige fra Fjeldets Fod, og naar ſaa langt Øiet kan række, ſom en ſtor, gul Sandflade, ganſke fri for nogenſomhelſt Klipper eller Klippeblokke. Her ſer man ſtraks, at der var overflødig Plads nok for mindſt to Gange ſaa mange Menneſker, ſom Israeliterne dengang var, ſamt alt deres deres Kvæg, og dette Terræn er ſladt og tørt. Jeg er ogſaa vis paa, at hvemſomhelſt, der vilde raabe eller tale høit oppe paa Toppen af Ras Suſſafeh vilde blive hørt af dem, der befandt ſig nede paa Sletten. Ja, naar jeg ſtreifede omkring paa Er-Rahahs Sandſletter i de ſtille Aftentimer hørte jeg ganſke tydelig de arabiſke Gutter og Pigers Stemmer, naar de lokkede paa ſine Gjeder og Faar nede mellem de udtørrede Flodleier og Klippekløfter paa Ras Suſſafeh. Dette Fjeld laa ligeoverfor vore Telte og dannede den ſidſte Pynt af en Række høie Fjelde, hvis forrevne Kam og ujevne Sider lidt efter lidt ſaa ud til at forenede ſig med de endnu høiere bagenfor liggende Fjeldtoppe. Der vilde ikke være nogen ſtor Vanſkelighed forbunden med at holde Folket borte fra Fjeldet, ſaaledes ſom der ſtaar fortalt i Bibelen, naar man kun tænker ſig hvor ſtor den Hær var, der kunde ſættes ſom Vagt om Bjergets Fod for at forhindre Mængden fra at „røre ved Bjerget,“ Sletten, der var den ſtørſte af alle de Dalfører og aabne Pladſe, jeg var iſtand til at opdage paa Halvøen, gav ogſaa Folket rigelig Plads til at bevæge ſig frit omkring og holde ſig paa nogen Afſtand fra Ras-Suſſafeh.

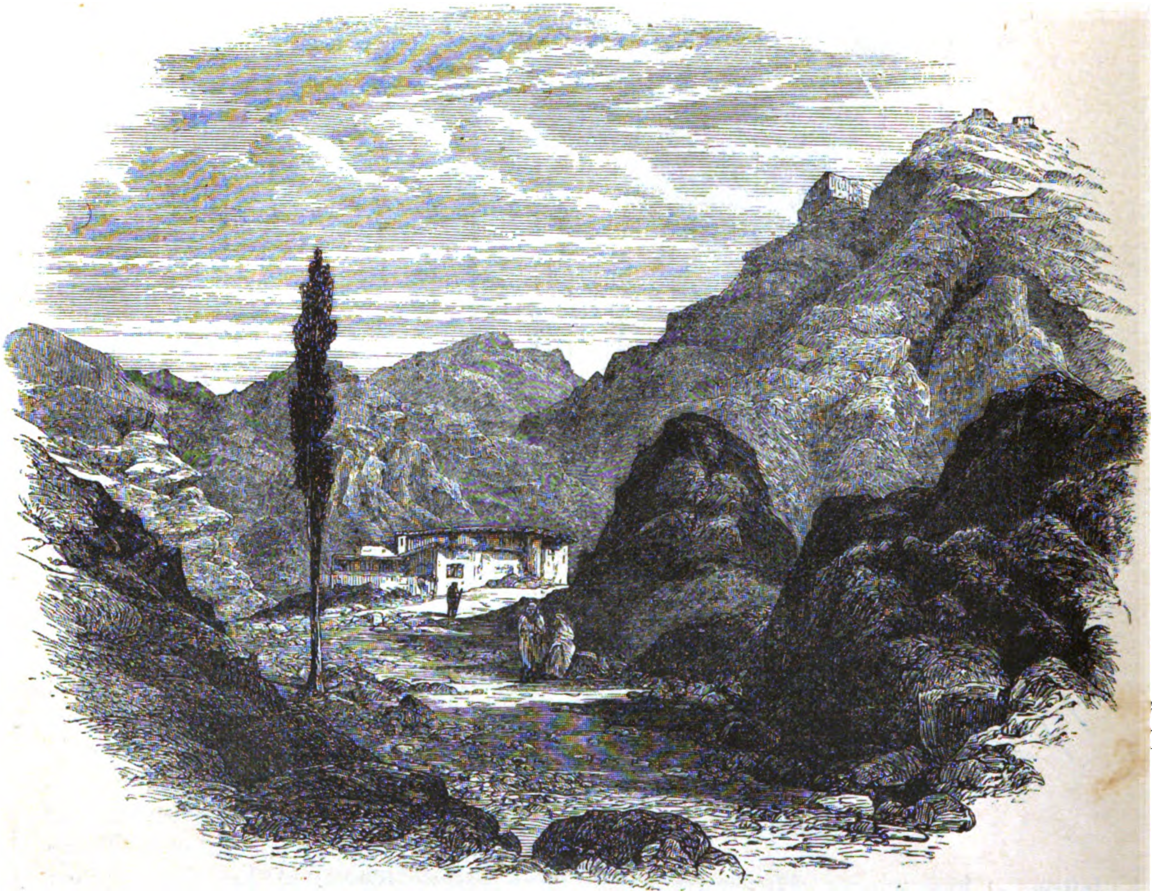

Elias' Kapel.

En anden Omſtændighed, der ogſaa taler for, at Ras-Ruſſafeh er det virkelige

Sinai-Bjerg er den, at naar nogen kommer ned gjennem de ſmale Klippekløfter og udtørrede Bakkeleier paa Fjeldets Sider, kan man høre Lyden af Sang og Muſik nede ifra Dalen længe før man kan faa Øie paa de Menneſker, der er paa det Sted, hvorfra Lyden kommer. Der fortælles os jo om Moſes, „han vendte ſig og gik ned af Bjerget og havde de to Vidnesbyrdets Tavler i ſin Haand; — og der Josva hørte Folkets Lyd, at de raabte, da ſagde han til Moſes: der er Krigslyd i Leiren. Og han ſagde da: „det er ikke en Lyd af dem, ſom raabe naar de vinde, og ikke en Lyd af dem ſom raabe, naar de tabe; men jeg hører en ſyngende Lyd." Det var førſt, da de kom ganſke nær til Leiren, at de fik Øie paa Folket, ſom danſede omkring Guldkalven, og da førſt var det „Moſes kaſtede Tavlerne af ſine Hænder og ſønderbrød dem nede ved Bjerget." Saaledes at høre Stemmer før man naaede Sletten, er netop hvad der kunde forekomme den Dag idag ved Nedſtigningen fra Ras-Sufſafeh til Er-Rahah. Med ved Zebel Muſa eller Serbal vilde noget ſaadant aldrig kunne finde Sted, da der for det førſte ikke findes nogen Slette, og for det andet kan man her under Nedſtigningen overſkue de ſmaa Dalfører, ſom omgiver disſe to Fjelde.

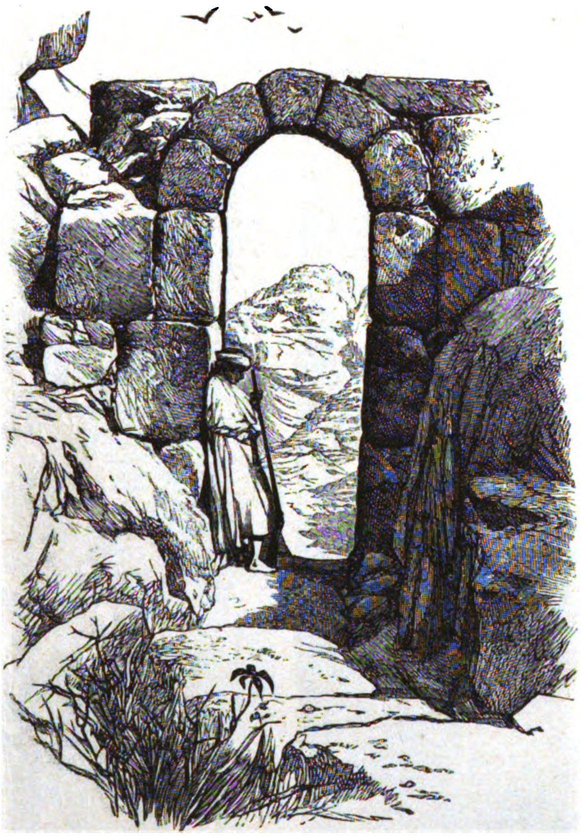

Porthvælving og Trappetrin, udhuggede i Klippen.

I 2 Moſebogs 32, 20 læſer vi, at „Moſes tog Kalven, ſom de havde gjort og opbrændte den med Ild og malede den til Mel og ſtrøede det ovenpaa Vandet og gav Israels Børn det at drikke." Vi har allerede gjort opmærkſom paa, at der ved Zebel Muſa ikke findes Vand. Ved Zebel Serbal er der viſtnok en ganſke liden Bæk, men den er ſaa høit oppe og ſaa indeklemt mellem de ſtore Granitblokke, at det vilde være umulig for Størſteparten af Israeliterne at naa derop og ſelv da kun nogle ganſke faa ad Gangen. Selv om de naaede op til den, vilde de dog ikke have kunnet drikke af den. Men Sufſafeh er der en temmelig ſtor Elv, der ſtyrter ſig ned gjennem en af de Klippekløftter ved Navn Leja, og denne Strøm taber ſig i Er-Rahahs Sandſletter. Den paſſer ſaaledes i enhver Henſende til at være den Bæk, paa hvis Vande Moſes i ſin Harme ſtrøede Guldet.

Ægypten, Sinai og Kanaaen! Gjennem alle Tidsaldere har Kirken ſuget Næring af den aandelige og forbilledlige Betydning af de Fortællinger og Beretninger ſom disſe tre Navne indeholder. Mange Vind ere blevne ſkrevne for at belyſe og indprente os de Lærdomme, vi ſkulde drage ud af Fortællingerne om

---

*) 2 Moſ. 32, 15.

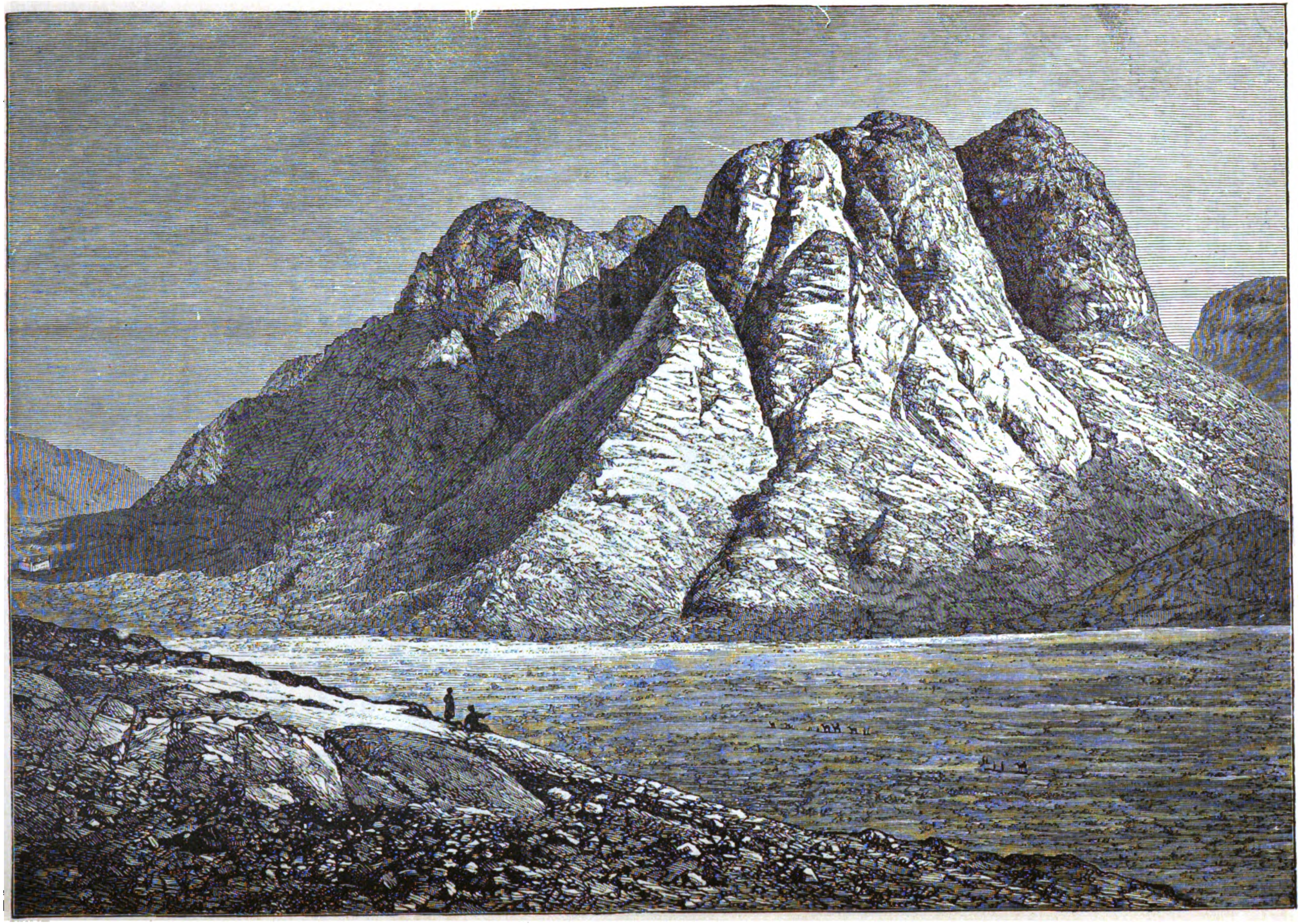

Israels Trælleaar i Ægypten, den vidunderlige Udfrielſe, Vandringen gjennem Ørkenen, Lovgivningen paa Sinai og Ankomſten til det forjettede Land. Lad os nu inden vi forlader disſe hellige Steder endnu lægge os paa Hjertet den ſtore nyteſtamentlige Formaning om Sinai Bjerg*): „I er ikke komne til et bævende Bjerg, der er antændt af af Ild, og til Mulm og Mørke og Uveir, og til en Baſuns Lyd og til Ords Røſt, hvorom de, der hørte den, bade, at Talen ikke mere maatte ſke til dem. Thi de forbrog ikke det, ſom var befalet, at endog om et Dyr rørte ved Bjerget ſkulde det ſtenes eller fældes ved et Pileſkud; og ſaa frygteligt var Synet, at og Moſes ſagde: Jeg er forſærdet og bæver.

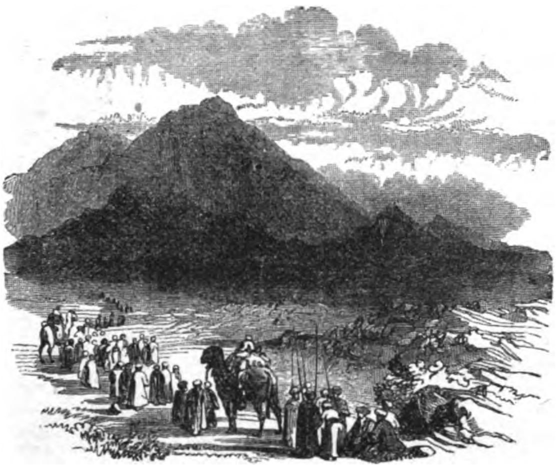

Men I er komne til Zions Bjerg og til den levende Guds Stad, til det himmelſke Jeruſalem og til Englenes mange Tuſinder, til de Førſtefødtes Forſamling og Menighed, ſom er opſkrevne i Himmelen, og til Gud, alles Dommer, og til de fuldkommede Retfærdiges Aander; og til en ny Pagts Midler, Jeſum, og til Beſtænkelſens Blod, ſom taler bedre end Abels. Vogter Eder, at I ikke forſkyder den, ſom taler. Thi undflyede de ikke, ſom forſkjød ham, der talede Guds Ord paa Jorden, da ſkal vi meget mindre undfly, derſom vi ere gjenſtridige mod Ham fra Himlen."

---

*) Hebr. 12, 18—21.

* * *

Landene i Øſten: Ararat, Babylon og Ninive.

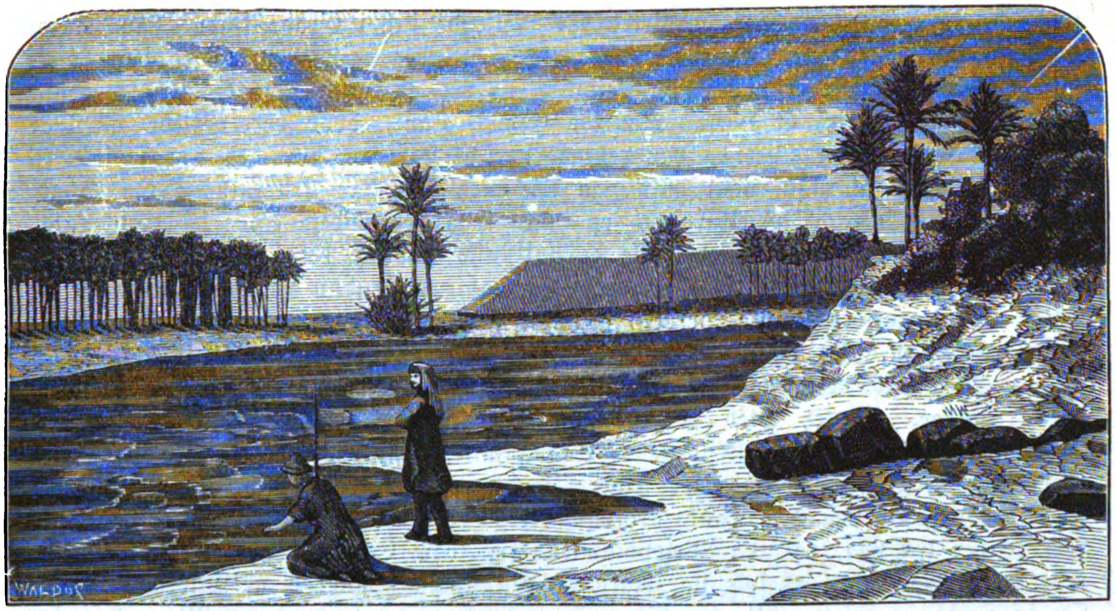

„Ved Babylons Floder.“

Landet i Øſten.

Ararath, Babylon og Ninive.

Iblandt „Bibellandene“ indtager Høiſletten Armenien en vigtig Plads, hvis Betydning ikke kan maales efter det Antal Gange Navnet Ararat forekommer i Bibelen. Der kaldes det „Ararats Land“, et Navn, ſom nu kun anvendes paa et eneſte Fjeld, men ſom i hine Tider betegnede hele den udſtrakte Høiſlette, eller rettere ſagt hele den Række af høitliggende Bjergſletter, hvorfra de ſtore Floder Araxes, Tigris og Euphrat har ſine Kilder. Det var paa Ararats Bjerge, at Arken førſt berørte den faſte Jordbund, da Syndflodens Vande begyndte at ſvinde bort. Den almindelige Tradition har forandret denne Beretning noget. Den fremſtiller det nemlig ſom om Arken i bogſtavelig Forſtand havde hvilet paa Toppen af ſelve Bjerget Ararat, ja, der er maaſke flere af vore Læſere ſom førſt maa ſe efter i Bibelen for at overbeviſe ſig om, at der ikke ſtaar, at Arken ſtandſede paa Toppen af Ararats Bjerg. Begge de to Steder i Bibelen, hvor Navnet nævnes, antydes der ganſke klart, at der menes et helt Land, Den ene Gang er det i Beretningen om Sanacherib, der myrdedes af ſine Sønner, hvor der ſtaar „at de undkom til Ararats Land“.*) Den anden Gang er det hos Profeten Jeremia, hvor Kongerigerne Ararat, Minni og Aſhchenaz opregnes blandt de Nationer, der ſkal blive kaldt ſammen ved Trompetſtød for at ødelægge Babylon. Minni og Aſhchenaz var Navnene paa to af de Lande, der grændſede op til det ſtore armeniſke Høiland Ararat. Hele dette Diſtrikt, der jo er Menneſkeſlægtens Vugge, har en forunderlig og eneſtaaende Tiltrækningskraft for kriſtne Reiſende. Viſtnok er det umulig nøiagtig at angive Paradiſets Beliggenhed; ja, de forſkjellige Bibelgeografers modſtridende Theorier kan have forvirret den Reiſende i høi Grad, førend han naaede ſit Beſtemmelſesſted; og naar han ſaa virkelig befinder ſig mellem disſe nøgne Høiſletter og vilde Dalſører vokſer Vanſkelighederne ved at forſtaa, at det var i denne kolde utiltalende Egn, at Herren plantede Edens Have, hvor der vokſede alleſlags Trær der kunde fryde Øiet og var velſmagende at ſpiſe af. Er det derfor ikke til at undres over, at man, naar man paa den ene Side har Beretninger om Syndfloden og alle dens Omvæltninger, og man paa den anden Side ſer dette Land, der ſaa tydelig bærer Spor efter alle de vulkanſke Udbrud, det har været udſat for, er det ikke da meget mere til at undres over, at man endnu vover at vente at ſe Spor af den antidelnvianſke Verden, at man haaber at kunne gjenfinde vore førſte Forældres Hjem.

---

*) 2 Kong. 19, 87. Eſaias 37, 38.

Med alt dette er det dog ikke vanſkelig at gjenkjende dette ſom Verdens anden Vugge. Intet Sted paa Jorden egner ſig ſaa forunderlig til at være det Midtpunkt hvorfra Menneſkeſlægtens Stamfamilier kunde ſprede ſig til alle Lande ſom netop dette. De to mægtige Floder, Euphrat og Tigris, vilde ganſke naturlig lede Indbyggerne paa den Tanke at følge deres Løb mod Syden, og det førſte Land, ſom de her traf paa, var da Meſopotamiens frugtbare Sletter. Ingen kan gjennemreiſe denne Egn uden at føle ſig ſlagen af den ſimple Sandhed af Bibelens Ord: Og de fandt en Slette i Landet Shinar, og de kom og boede der. Man kan let tilgive Indbyggerne af Armenien deres Tro, at det mægtige Fjeld, der hæver ſig op fra det udſtrakte Høiland er „Verdensmidtpunktet.“ Her er ingen Bjergkjæde med lange Fjeldarme, mægtige Klippeknuder og himmelhøie Toppe, der ſaa at ſige danner en liden Verden for ſig ſelv. Ararat, ſom vi kalder Bjerget i Veſten, hæver ſig pludſelig op fra Sletten ved dets Fod og ſtaar der ganſke for ſig ſelv med ſine to ſnebedækkede imponerende Toppe. Selve Høiſletten anſlaaes til omtrent 3000 Fod over Havet. Af de to Toppe er den ene omtrent 14,000, den anden 10,000 Fod over Sletten. Man har i den ſenere Tid efter nøiagtigere Maaling antaget følgende Maal: Den ſtørſte Ararat er 17,210 Fod over Havet, den mindre er 12,840 Fod og Sletten mellem 7 og 8000 Fod over Havet. Navnet Ararat er ſlet ikke kjendt paa ſelve Stedet. Indbyggerne i Landet kalder Fjeldet Masſis, Tyrkerne og Tartarerne kalder det Aghri Dagh, „det ſteile Bjerg“, og Perſerne kalder det Kuk-i-Nuh, „Noahs Fjeld“. Denne ſtore Patriarks Navn og Livsførelſe gjenfinde vi i mange af Navnene paa de Steder, der omgiver det ſtore Bjerg. Dog er Udlægningen af mange af disſe gamle Navne overmaade ſøgte. Saaledes overſættes Navnet Erivan med „det Synlige“, fordi det var det førſte tørre Land, der viſte ſig for Noah, da han forlod Arken. En By i Araxes-Dalen hedder Nakhitchevan, hvilken man har overſat med „Han traadte førſt ned“, hvilket ſkal hentyde til Beretningen om Noahs Udgang af Arken. En liden By paa Høiſletten hedder Marand, ſom betyder paa armeniſk „Moderen er der“; dette Navn har ſandſynligvis ſin Grund deri, at Noahs Huſtru ligger begraven paa det Sted. Endelig ligger Landsbyen Argheri i Nærheden af Ararat, og dette Navn har de indfødte Lærde overſat med „Han plantede Vinen“, hvilket maa have Henførſel til Noahs Vingaard, hvoraf der kom ſaa megen Ulykke.

En anden Fordom, der har været meget almindelig, er den, at Bjerget Ararat var ubeſtigeligt. Man troede, at Arken var opbevaret paa Bjergets høieſte Spidſe, paa et Sted, hvor intet Menneſke kunde naa frem til den. Enkelte gamle Reiſende har endogſaa bragt ſig ſelv til at tro, at de kunde ſkjelne Omridſene af den oppe iblandt den evige Sne. Ligetil vort Aarhundrede har ingen vovet at forſøge at beſtige Bjerget. Den førſte, ſom naaede Toppen var en vis Dr. Friedrich Parrdt, Profesſor ved Univerſitetet i Dorpat; denne Mand beſteg Fjeldet i 1829. Man gav dog ikke ſtørre Tiltro til hans Bedrift end til de foregaaende Reiſendes. Tiltrods for den Kjendsgjerning, at man ved Opmaalingen og Karttegningen over Transcaucaſia har taget Ararat ſom en af Udgangspunkterne, ſiger dog Profesſor Bryce, at han er vis paa, at der ikke lever et eneſte Menneſke i Nærheden af Ararat, undtagen da maaſke en eller anden ualmindelig dannet rusſiſk Embedsmand i Erivan, ſom tror at nogen menneſkelig Fod har betraadt denne hellige Bjergtop ſiden Fader Noahs Dage. Saa meget mægtigere er altſaa Troen end Forſtanden eller rettere ſagt, Fordommen end Kjendsgjerningen. Denne ſamme Profesſor Bryce har i 1876 ſelv beſteget Ararat, og han har givet os den livligſte og nyeſte Fremſtilling af hele Egnen og dette Bjerg i ſærdeleshed. Han begyndte Bjergſtigningen den 11te Sept.. En Ven af Profesſor Bryce fulgte fra Begyndelſen af med ham, ligeſaa endel Koſakker, men disſe forlod ham alle af forſkjellige Grunde i Løbet af den følgende Dag, ſaa at Profesſoren var ganſke alene, da han naaede Toppen af Bjerget. „Taagen var tyk,“ fortæller Profesſor Bryce, „ſaa jeg kunde ikke ſe mere eud omtr. en tredive Fod foran mig, og da jeg troede, at jeg endnu havde langt igjen til Toppen, trak jeg min Isøkse efter mig i den løſe Sne, for at kunne finde Veien ned igjen, thi her var ikke længer nogen Landemærker paa nogen Kant, kun Skyer og Taage paa alle Kanter. Sneen ſkraanede jevnt opover, da jeg pludſelig bemærkede, at Terænet begyndte at helde mod Nord. Jeg ſtandſede, et

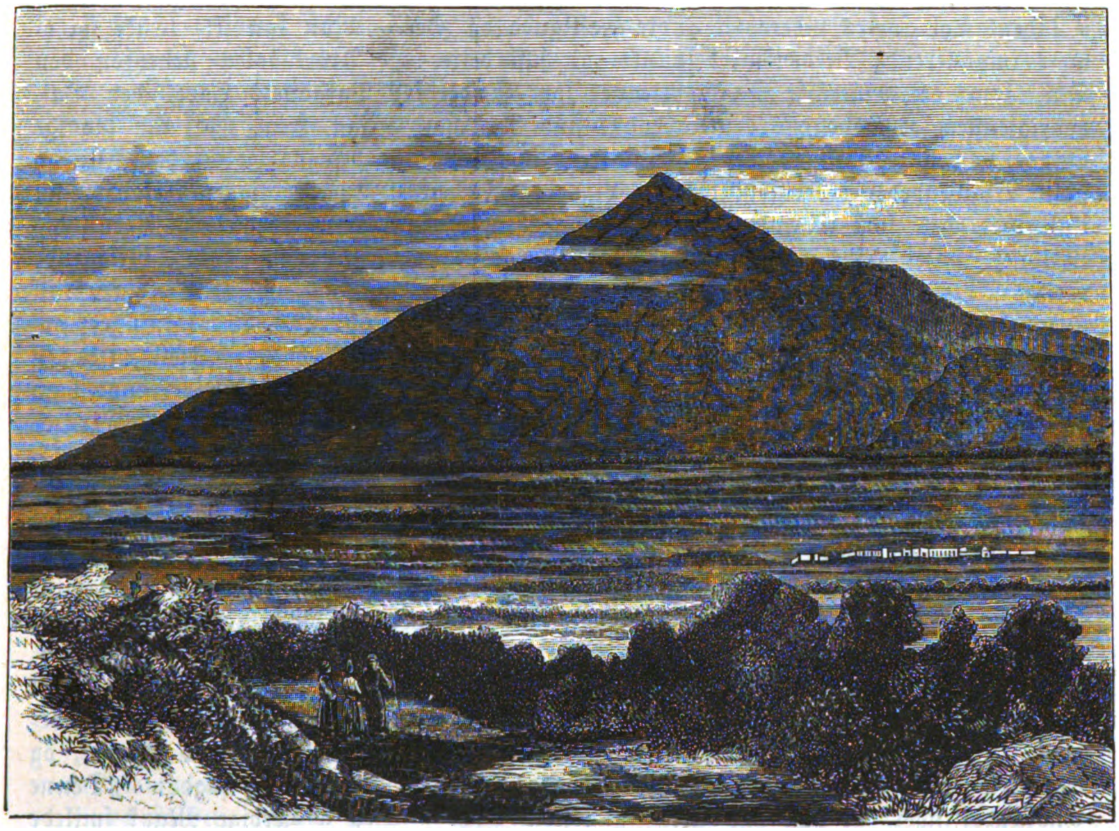

Ararats Bjerg, fra Kanakir, paa Nordſiden.

ſtærkt Vindſtød drev Taagen bort fra den Kant; jeg gik henimod, og nu ſaa jeg Araxesſletten udſtrakt ved mine Fødder i en ſvimlende Dybde. Det var Ararats Top.“

„Vidunderlig og ſtorartet ſom Udſigten var fra denne Høide, hvorfra man mod Nord ſaa det fjerne Kankaſus, mod Syd de Høidedrag. der omgiver Søen Van, Euphrats øvre Løb og Fjeldene i Syd-Kurdiſtan, ſaa var dog Stedets hiſtoriſke Minder endnu langt mere gribende. Ved vore Fødder og rundt omkring ſaa vi fra dette ene Sted ſaa at ſige hele Menneſkeſlægtens Vægge, ligefra Meſopotamien i Syd til Kankaſus, der ligeſom en ſtor Mur beſkytter hele den nordlige Horiſont, Grændſen for den civiliſerede Verden gjennem ſaa mange Menneſkealdere. Derſom det virkelig var paa dette Sted, at Menneſkene førſt igjen betraadte den ubeboede Jord, kunde man let tænke ſig, hvorledes deres Udbredelſe over Jorden fandt Sted, idet Slægterne ſpredte ſig fra de hellige Høie langs de ſtore Elveløb ned til det ſorte og kaſpiſke Hav og over den aſſyriſke Slette til Sydhavets Kyſter, hvorfra de da i Tidens Løb førtes videre til andre Faſtlande og Øer. Man kan ikke tænke ſig et mere imponerende Verdensmiddelpunkt end juſt dette. I Araxesdalen nedenfor, den Dal, ſom de armeniſke Sagn betegner ſom Sædet for Paradiſets Have, den Dal, hvorigjennem Krigshærene i mere end tuſind Aar har trængt frem paa ſin blodige Bane, i denne Dal er der to Punkter, ſom ſynes at betegne en af de førſte og ſidſte Begivenheder i Krigshiſtorien. Lige ved Foden af Bjerget ligger Artaxata nu i Ruiner, der, ſom Sagnet lyder blev bygget af Hannibal og ſtormet af Lucullus’s Legioner. Det andet Pundt, langt mod Nordveſt, er Fæſtningen Kars, beliggende i en Hulning af Klippen, hvor Englænderne kjæmpede i 1854, og hvor Krigen kun altfor ſnart atter brød løs.“ Opfyldt af ſaadanne og lignende Betragtninger om Nutiden og Fortiden forblev vor Reiſende alene paa dette ſnebedækte Fjeld med den klare blaa Himmel over ſig. En ſkarp Veſtenvind blæſte Skyerne henover mod ham og indhyllede ham i Taage, ſaaat han kun nu og da kunde nyde Udſigten over de langſtrakte Dalfører og fjerntliggende Fjelde. Han ſiger videre herom:

„Den vidunderlige Følelſe, ſom greb mig ved ſaaledes at befinde mig i denne dybe Enſomhed, bragte Tiden til at løbe, uden at jeg mærkede det; jeg kunde endnu længe have vedblevet at være i denne halvt drømmende Tilſtand, derſom ikke den gjennemtrængende Kulde, ſom gik mig gjennem Marv og Ben, atter havde paamiudet mig om den Fare, jeg kunde udſætte mig for ved at blive længere paa dette Sted.“ Nedſtigningen foregik let og ſikkert. Men i en Henſeende delte dog Profeſſor Bryce ſine Forgjængeres Skjæbne. To Dage ſenere befandt han ſig i det armeniſke Kloſters Etchmiadzin nær ved Bjergets Fod, og blev foreſtillet for Abbeden. „I Samtalens Løb kom vi til at nævne, at vi havde været paa Bjerget, og den Armenier, vi medbragte ſom Tolk vendte ſig til Abbeden og ſagde: „Denne Englænder ſiger, at han har beſteget Maſſis’s Top.“ Den ærværdige Munk ſmilede venligt; „O nei,“ ſvarede han, „det er en Misforſtaaelſe. Intet Menneſke har endnu været der, det er en Umulighed.“

De to Hovedfloder, ſom udſpringer i det armeniſke Høiland Euphrat og Tigris har en egen Stilling i Bibellandenes Hiſtorie.

Dels omſluttede de Sletten Padan Aram før Meſopotamien, nu el — Jezireh, den Ø, der er ſaa nøie forbunden med Guds Folks Hiſtorie, da det var Abrahams Fødeland, og det Sted, hvor Jakob boede tolv Aar hos Laban, dels var det Stedet for de to ſtore Verdensriger, Babylon og Ninnive hvis Fiendſkab mod Israel blev Forbillede paa Verdensmagternes Modſtand mod Kirken.

De Kilder, hvorfra diſſe to ſaakaldte Tvillingfloder har ſine Udſpring, ligger kun femten Mile fra hinanden; men ſnart ſtilledes de, og tage ſaa forſkjellige Retninger med ſaa mange Tilløb fra det armeniſke Høiland, at det er vanſkeligt at beſtemme, hvilket af de mange Vasdrag, der er den egentlige Hovedflod.

Den Slette, ſom de omſlutter, efterat de har forladt Fjeldene, er, eller rettere ſagt, burde være en af de frugtbareſte og rigeſte Strøg af Jorden. Om Vaaren er hele Egnen bedækket med Kløver og med Blomſter i enhver Farve, men efterſom den varme Aarstid nærmer ſig og de tuſinde Smaabække, ſom i Vintertiden har dannet ſig af den rigelige Vandmængde, tørrer bort, bliver Landet ſaa ophedet ſom i en Ørken, undtagen netop omkring ſelve de ſtore Floder. Et Høidedrag, der ſtrækker ſig tvers over Sletten fra det Sted af hvor det gamle Ninnive laa, borttager en Del af Landſkabets Ensformighed, og forſyner det nærmeſtliggende Land med frugtbargjørende Vand, hvorfor dette ogſaa er den bedſt opdyrkede Del af Jezireh-Sletten. Reſten er ſaagodtſom uden Beboere, eller befolket af Røverbander; men det er klart, at paa det gamle Teſtamentes Tider fandtes her frugtbare Agerlandsdiſtrikter, ſom nu kun er blevne ladet øde, og et velordnet Vandringsſyſtem vilde ſnart bringe denne Ørken til atter at blomſtre. Som det nu er, kan vi kun tænke os, at disſe ſtore Byer ſom ſkyldte de asſyriſke, babyloniſke og medo-perſiſke Konger ſin Opkomſt, og ſom derefter forfaldt, eller blev erobret af det mægtige Macedonien, har ligget paa dette Sted.

Indbildningskraften fremmaner dog to Byer, ſom maa have ſamlet om ſig og ſin Hiſtorie alt, hvad der var karakteriſtiſk for det gamle Hedendoms høieſte Civiliſation og Udvikling. Det eneſte klare Lys, ſom kaſtes over deres Hiſtorie, kommer i Forbindelſe med Guds Folks Hiſtorie. Førſt ſamlede al Magten ſig om Tigris, og vi faar da en viſtnok dunkel men dog umiskjendelig Beſkrivelſe af det førſte Verdensriges Tilbliven. Der fortælles os nemlig om Nimrod,*) at han var en vældig Jæger for Herrens Anſigt. Og hans Riges Begyndelſe var Babel og Erech og Accad og Calne i Sinears Land. Fra dette Land drog han ud til Asſur; og han byggede Ninnive og Rehoboth-Ir og Calah, og Reſen mellem Ninnive og Kalan, der er den ſtore Stad." Det viſer ſig ſaaledes, at det asſyriſke Verdensherredømme havde ſit Udſpring i Babylon. Herodes ſtadfæſter ogſaa dette naar han fortæller at Nin var Bels Efterkommer, og de gamle Monnumenter og Indſkriptioner ſtemmer overens med disſe Kjendsgjerninger.

Hele Hiſtorien peger hen paa Nedre Euphrat ſom Sædet for det tidligſte Verdensrige. Efter Syndfloden havde Menneſkene kun været Nomader og omvandrende Familier indtil de nedenfor det nøgne øvre-meſopotamiſke Kalkſtensplateau fandt den rige, Slette, ſom ſyntes at indeholde alt, hvad der kunde betrygge en lykkelig og blomſtrende Tilværelſe. Det var her, at Tanken paa et Verdensrige førſt opſtod, og Babel, „Guds Port," var den ſtolte Begyndelſe paa dette Storværk. Vi ved, hvorledes denne Plan blev tilintetgjort, og det pralende Navn forvandlet til et Tegn paa feilſlagen Ærgjerrighed og ydmyget Stolthed. „Babel" betyder fra den Tid af og fremigjennem for alle Tider, Forvirring. „Og de ophørte med at bygge Staden." Men ſenere blev den dog en mægtig By, ſkjønt Skriften intet beretter om den før under Mannasſeh, Hezekiahs's uværdige Søn, ſom af Kongen af Asſyrien blev ført fangen til Babylon.**) Det er aldeles mærkeligt hvor ganſke denne Beretning ſtemmer overens med de Vidnesbyrd, vi faar fra de gamle Monnumenter. Thi vi finder der, at ganſke kort før denne Tid var Babylon bleven en Provindsby i

---

*) I. Moſe. 10, 10. **) Krøn. 30, 3. 2.

Aſſyrien. Senavarib fortæller ſelv, hvorledes han „nedrev, gravede op og brændte med Ild, Byen og Paladſerne, ødelagde Fæſtningen og den dobbelte Mur, Gudernes Templer og Murſtenstaarnet, og kaſtede alt Affaldet i Floden.“ Det var under Nebukadnezar, at Babylon først gjenvandt ſin Uafhængighed og derpaa fik Overherredømmet, ſaa at han med Rette, efterat have gjenoprettet Byen efter dens fuldſtændige Undergang, kunde ſige: „Er ikke dette det ſtore Babylon, ſom jeg har bygget?“

Grundplanen (ſe nedenf.) giver os idetmindſte Omridſerne og et Overblik over Staden, ſaaledes ſom den var i ſine Velmagts Dage, og ſaaledes ſom den endnu var i ſine Velmagts Dage, og ſaaledes ſom den endnu var efterat Magten allerede var gaaet over i Perſiſke Hænder, dengang da Herodes beſøgte Babylon. Hiſtorieſkriverne fortæller os, at Byen var bygget paa begge Sider af Floden Euphrat i Form af en Firkant, ſom var omgivet af en ydre og indre Mur. Den ydre Mur maalte 480 Stadier, altſaa 120 Stadier paa hver Side (omtr. 2 norſke Mil) og det hele beløb ſig til en Grundflade paa omtr. 28½ norſke □ Mil — Muren var 200 cubik. (eller 340 Fod) høie og 50 cub. eller 85 brede. I hver af de to Bydele ſtod der et kjæmpemæſſigt Bygværk, nemlig Kongens Palads paa den ene Side af Floden, og Baals Tempel paa den anden. Hundrede Bronce-porte førte ind i Staden. Prægtige Kaianlæg beſkyttede Floden paa begge Sider, og disſe ſtod igjen i Forbindelſe med Gaderne ved Broncedøre, der i Tilfælde af Krig eller Overfald kunde lukkes, hvorved Ankomſten til Byen afſtængtes. Det var paa Grund af Dørvogternes Efterladenhed, da de ved Belhazzars Feſt havde ladet disſe Porte ſtaa aabne, at Byen blev et Offer for den Perſiſke Hær, der efterat have afſtængt Flodens Vand paa begge Sider af Byen, marcherede op igjennem det tørre Flodleie, og ſaaledes overfaldt de intet anende Babyloniere midt i deres egen By. Paa den Maade opfyldtes det ſom var ſkrevet hos Eſaias (11, 5, 1—3).

Jeg vil løſe Bæltet fra Kongers Lænder, for at aabne Døre for hans (Cyrus) Anſigt, for at Porte ikke ſkal være lukkede. Jeg vil gaa frem for dit Anſigt, og Bakker vil jeg jevne; Kobberdøre vil jeg ſønderhugge. Og jeg vil give dig Skatte, gjemte i Mørket og ſkjulte Steder, Klenodier, paa det at du maa erkjende at jeg er Herren, ſom kaldte dig ved Navn, — Israels Gud.

Eller vi kan anføre et Sted af Jeremias, der ſaa nøiagtigt forudſiger alle Enkeltheder ved denne ſkrækkelige Begivenhed, at Profetien næſten lyder ſom en hiſtoriſk Beretning (Jer. 11. 20--32).

„Babels Vældige har hørt op at ſtride,
„De ſidde ſtille i Borgene,
„Deres Kraft er forſvunden, de er blevne til Kvinder,
„Fienden har tændt Ild paa deres Boliger,
„Dets Bomme er ſønderbrudte,
„Løber løber mod Løber
„Og Bud mod Bud
„For at melde Babels Konge, at hans Stad er indtagen paa alle Kanter,
„Og at Overfartsſtederne er beſatte,
„Og at man har opbrændt Sivet i Vanddammene,
„Og at Krigsmændene er forfærdede med Ild.“

De her anførte Steder vilde dog være ufuldſtændige, hvis man ikke tillige henviſte til den ypperlige Beſkrivelſe af, hvorledes Folkenes Konger have forſamlet ſig i Hades, hvorledes de der reiſe ſig fra ſine Dødningetroner for at møde den Konge, der var mægtigere end de, men ſom dog nu ogſaa maa indfinde ſig i Dødens Rige (Eſaias 14 10. 12.)

„De tager alle tilorde og ſiger:
„Ogſaa du er bleven kraftløs ſom vi,
„Os er du bleven lig.
„Hvorledes er Du nedfalden fra Himmelen,
„Du Straalende, Du Morgenrødens Søn?
„Hvorledes er Du nedhuggen til Jorden,
„Du ſom nedſlog Folkeſlag."

Aldrig er nogen Dom over Konger eller Folk bleven betegnet tydeligere og ſikrere end af hin Haand paa Væggen, ſom ingen kunde udtyde uden Herrens Profet.

I det Øieblik ſyntes det, ſom om der maatte en langt mægtigere Fyrſte til, end baade Babylon, Medien eller Perſien, for at fuldbyrde denne haarde Dom, der kom ſaa uventet, og ſom mindſt af alt anedes ſelv dengang, da Cyrus befandt ſig lige udenfor den mægtige Stads Porte. Hiſtorien har faa Begivenher at opviſe, ſom formaar at gjøre et mere gribende og levende Indtryk paa Sindet end Beretningen om hvorledes Alexander blev rammet af Dødens Haand i det Øieblik, da hans Magt var paa ſin Høide og hans Fremtidsplaner var blevne allermeſt ſtorſlagne og forvovne. Thi det var netop i Babylon, at han var iſærd med at udkaſte Planen til et nyt orientalſk Verdensherredømme, i hvilket Veſtens Verdenserfaring ſkulde benytte ſig af Øſterlandenes Overtro, hvorved det vilde lykkes denne Soldatertyran at fordre guddommelig Tilbedelſe. Da vilde det nye Babylon, ſom førſt ſkulde gjenopbygges med mere end ſin tidligere Herlighed, være det nye Riges Hovedſtad. Den mægtige Flod Euphrat ſkulde atter underlægges den menneſkelige Forſtands Herredømme og dens Vand ſkulde ledes ud over den ſtore Slette, der ved Hjælp heraf vilde blive en ſaadan Have, om hvis Lige de caldæiſke og perſiſke Konger aldrig havde vovet at drømme. Vi ved, hvorledes den macedoniſke Seierherres glimrende Bane ſaa pludſeligt blev afbrudt og hvorledes han blev ſlagen af Guds Haand midt i ſit Paladſes Pragt og Herlighed. Det var en kort Drøm; ingen af Alexanders Efterkommere forſøgte at optage denne hans ſtorartede Plan. De ſyriſke Konger, ſom ſenere kom i Beſiddelſe af Alexanders øſterlandſke Lande, udvalgte Tigris til Sæde for ſin Hovedſtad. De byggede Seleucia, ſom blev prydet med de Skatte, man havde røvet fra Babylon. Senere byggede Partherne Cteſiphon og i endnu ſenere Tider grundede Landets arabiſke Seierherrer Bagdad. De flyttede ind i denne By og lod baade Cteſiphan og Babylon forfalde, ſaa at vi nu kun kan finde deres Ruiner.

Herodots og Cteſias's Beſkrivelſer af „den ſtore By," Babylon, giver os det Indtryk, at den ſnarere har været et befæſtet Landdiſtrikt, end en By. Hele Landeiendomme med Parker og Husmandsbygninger laa indenfor dens Mure. Kunſtige Vandløb eller Kanaler gjorde Jordbunden overalt frugtbar og fremmede Agerbruget, medens ſtore Beholdere eller Baſiner udenfor Stadens Mure optog i ſig alt overflødigt Vand i Løbet af Flomtiden, hvorved Overſvømmelſer blev forhindret og Vandet opbevaret til Tørketiden. En bekjendt Forfatter ſiger, at „Babylon ſynes at have været Idealet for en ſtor By, iſærdeleshed naar den kunde være bleven forſynet med Jernbaner, ſaaledes ſom nu er Tilfældet i de ſtørſte Byer. Oldtidens Folkeſlag, ſom i enkelte Henſeender var mere civiliſerede end vi er det, vilde være blevne forfærdede over Byer ſom London med dens Millioner, hvor de ſmale Huſe ſtaar pakkede ſaa tæt ſammen, — eller Paris, med dens horiſontale, paa hinanden opſtablede Etager, hvor Menneſkene ikke paa den faſte Jord kan finde den fornødne Plads til ſine Boliger.

De ſaa meget omtalte „hængende Haver, ſynes at have været en Række af Teraſſer, den ene over den anden, der var beplantede med de ſmukkeſte og ſjeldneſte Træer og Buſke. De var Nebukadnezars kongelige Gave til hans Huſtru, en eller anden mediſk Prinſeſſe, ſom paa Babylons ſtore Sletter længtedes efter noget, der hvor fjern det end var, kunde minde hende om hendes Hjemlands Høider og Bjerge.

Man har fundet Inſkriptioner ſom beretter om, hvor ſtolt Kongen var over ſit fyrſtelige Hjem. „Jeg har ikke ſmykket noget Sted i dette Babylon, der dog er ſom min Øienſten, ſaaledes ſom jeg har prydet mit Palads. Det er det Hus, ſom tiltvinger ſig alle Menneſkers Beundring. Det er Landets Midtpunkt, høit ophøiet. Det er Kongedømmets Hus midt i Babylons Land. Sølv og Guld og Ædelſtene, hvis Værd og Navn jeg ikke engang kan opregne, uſkattelige Rigdomme og ſjeldne Sager har jeg ſammenhobet for at pryde dette Sted, min Majeſtæts Opholdſted, ſom opbevarer mit uforgjængelige Kongedømmes Skat."

Af hele denne herlige Bygning, ſom endnu kaldes Kaſr eller Paladſet er intet igjen, uden en Ruin, beſtaaende af løſe Murſten, Bjælker og ſtore Stenblokker. Midt i hele dette Virvar reiſer et høit maſſivt Murſtenstaarn ſig, hvori der forefindes enkelte Levninger af arkitektoniſke Udſmykningsarbeider. Et ſtort, af Lynet ſplintret Tamariſktræ er den eneſte Levning af det Paradis, der var blevet beredt den ſtakkels mediſke Dronning ſom et Middel mod hendes Hjemve. Maaſke var det til diſſe Teraſſer, dette Paſadſes hængende Haar, hvor Alexander den Store ſøgte hen da Døden lagde ſin tunge Haand paa ham: det var indenfor diſſe Mure, han døde, det var rundt om hint Dødskammer at Macedonierne i hundredevis ſøgte og fandt ſin Grav."

Et Taarn, der laa i den gamle Stads ſydveſtlige Hjørne, og ſom kaldtes „Birs Nimrud," antog man længe for at være Babels Taarn. Dette er en Slags uregelmæſſig kegleformig Bygning, der reiſer ſig fra den flade Grund til en Høide, af omtrent 150 Fod. Paa Toppen er der en Mængde Murſten, der er ſammenføiet med et Slags Kalk, („Lim" 1 11, 3.) og ſom er ſaa brændt af Ild eller Lyn, at det er blevet til en ganſke ſolid Maſſe.

Dette Taarn er bygget i ſyv forſkjellige Afdelinger, ſom bliver mindre mod Toppen, aldeles ſom paa de Billeder af Babels Taarn, hvormed vi var ſaa vel bekjendt i vor Barndom. Det er meget mærkeligt, at ſkjønt Skriften intet meddeler os om hvorledes Babels Taarn blev ødelagt, har dog Traditionen opbevaret for os Fortællingen om, hvorledes Lyn fra Himmelen opbrændte Bygningen.

Med Undtagelſe af den afdøde Mr. George Smith har imidlertid de moderne Aſſyrolooger antaget Mujellibeh for at være det virkelige Babel. Birs Nimrud anſer de for at være en Del af det af Herodot beſkrevne ſtore Belus-Tempel. Sir Henry Rowlinſon har fundet beſkrevne Ruller, ſom viſer, at Stedet var helliget „de ſyv Planeter," og ſandſynligvis har det været et Obſervatorium, ſom var blevet paabegyndt af tidligere babyloniſke Fyrſter og fuldendt af Nebukadnezar. — Derſom diſſe Slutninger er rigtige maa vi altſaa ſøge Babels Taarn i det nuværende ſaakaldte Mujellibeh, — „Omvæltning", et Navn fuldt af Antydninger.

I de førſte Beretninger om Babylon læſer vi, at „de havde Tegl for Sten og Lim havde de for Kalk." Dette har ogſaa været Tilfældet i alle de paafølgende Tider. Babylon har lige til Enden været en By, ſom var bygget af Murſten, og derfra ſkriver det ſig, at Stedet er ſaa tomt paa Mindesmærker og andre værdifulde Oldſager. Under diſſe Ruiner findes ingen Billedſtøtter eller beſkrevne Stenheller, ingen fint forarbeidede Vægge eller Døre, ſaaledes ſom Tilfældet er i Ninnive. Man har ud af denne umaadelige Ruinhaug neppe udgravet ſaa meget ſom en Sten-Figur eller en eneſte Stentavle. „Babel er falden, den er falden, og man har ſønderbrudt alle dens Guders Billeder, til Jorden.[1] Det viſer ſig, at disſe Murſten var malede, emallerede med rige, prægtige Farver eller bedækkede med etſlags Cement, hvorpaa man let kunde ſætte Indſkrifter, ſaaledes ſom vel Tilfældet maa have været i Beltſasſars Palads, hvor Fingre, ſom af et Menneſkes Haand, viſte ſig og ſkrev Kongens Dom paa Kalken paa Væggen.[2] Nedgravne mellem Ruinerne af denne By, har man opdaget Murſten, ſom har været bedækkede med et Slags paatrykte, underlige Bogſtaver, øienſynlig et Forſøg i Trykningskunſten. — Sir H. Layard ſiger herom: „Saagodtſom alle de Stene, der bringes os fra Ruinerne i Babylon bærer den ſamme Indſkrift med Undtagelſe af nogle faa uvigtige Ord, og de beretter alle om, hvorledes Nebukadnezar byggede Staden.“ Et andet Sted fortæller den ſamme Forf., at alle de omkringliggende Landsbyer var byggede af Nebukadnezars Krigsbytte. Overalt finder man ogſaa hans Navn indſkrevet paa Lervægge og i de usleſte Hytter. Oldgranſkere kan grave, hvor de vil, paa hele denne ſtore Strækning, og overalt vil de ſtøde paa dette ſamme Navn, ſom engang fik Jordens Nationer til at ſkjælve.

Den Kjendsgjerning, ſom opfylder alle de Beſøgende med den ſamme Forundring og Overraſkelſe, er Opdagelſen af, hvor bogſtavelig Skriftens Profetier er gaaede i Opfyldelſe. De Ord om Stedets Ødelæggelſe, ſom blev ſkrevne, medens Babylon endnu var paa ſin Magts og Herligheds Høidepunkt, kunne ikke blive overtrufne, hvis man vilde give en nøiagtig Beſkrivelſe af Byen i dens nuværende fornedrede Tilſtand. Rigtignok ligger der paa den ſydveſtlige af disſe Ruiner en By ved Navn Hillak, hvor der i umindelige Tider har boet en Koloni med Jøder midt iblandt de arabiſke Indbyggere, og for ſaavidt ſom man kan tale om Velſtand blandt Folket i disſe Egne, ſaa maa man ſige, at disſe Jøder er meget velſtaaende Folk. Men ſelv denne Kjendsgjerning formaar ikke at ſvække Sandheden af Skriftens Ord, ſom ſiger, at det ikke ſkal lykkes nogen Araber at opſlaa ſine Telte i Babylon. Man formaar endnu at forſølge Sporene af de mange Kanaler, hvis Vand engang bragte Frugtbarhed og Velſtand ud over hele den mægtige Slette; men det er nu kun de opmurede Dæmninger, hvis Linjer man kan opdage i det gule Sand. Naar Euphrats Vand nu flyder over ſine Bredder, danner det kun Sumper og grunde Damme, ſom opfylder Luften med giftige Dunſter, og den kalkholdige Jordbund afſvides under den brændende Hede. „Der er en Byrde over Ørkenen ved Havet,“ og „Babel ſkal blive til Stenhobe, Dragers Bolig, Forſkrækkelſe og Hvidſel, at Ingen ſkal bo der.“ „Havet er gaaet op over Babel, ſom er ſkjult med mangfoldige Bølger deraf.“ „Deres Stæder er blevne til en Forſkrækkelſe, et tørt Sted og en øde Mark, et Land, i hvilket ingen Mand bor og hvor intet Menneſkes Søn gaar igjennem.[3] Naar vi ſer ſaadanne Bevis for Guds indblæſte Ords Sandruhed, ſaa maa al Vantro tie ſtille, og Troen ſer videre end dette; thi den ſer i disſe Ord Forudſigelſer om endnu flere Vendepunkter i Kampen mellem det Gode og det Onde, med denne Kamp ved Babylon ſom Forbillede. Denne ſamme Overensſtemmelſe fandt Sted ved det hedenſke Roms Fald. Og naar Tidens Ende nærmer ſig, og der opſtaar mægtige Magter, ſom vil kjæmpe mod Sandhedens og Retfærdighedens Rige, ſaa vil disſe Trudsler ogſaa have ſin Anvendelſe paa dem. Thi ogſaa da vil der ſtaa „en vældig Engel" foran „den ſtore Stad," og han vil „opløfte en Sten ſom en ſtor Mølleſten og kaſte den i Havet og ſige: Saa ſkal Babylon, den ſtore Stad, nedkaſtes med Haſt og ikke findes mere.*)

---

[1] Jeſaia 21, 9. [2] Dan. 5, 5.

[3] Læs Jeſaias 13, 19—22. 14, 23. 21, 1—10. Jer. 1, 13. 39. 51, 37. Dette ſidſte Kap. indeholder en aldeles vidunderlig Forudſigelſe af, hvorledes Cyrus ſkulde indtage Staden, V. 31—32.

De nu udtørrede Kanalleier i Øſt og Veſt kan man endnu ganſke tydelig opdage ved at forfølge deres ujevne Murdæmninger. Som vi allerede har ſeet, er Mujelliſeh ſandſynligvis det gamle Babels Taarn; i Kars finder vi Ruinerne af Nebukadnezars Palads. Amran, en ſtor uregelmæsſig Bakke eller Haug, angiver det Sted, hvor den gamle By havde ſine tætteſt bebyggede Kvarterer og Birs Minrud er Belus's Tempel eller Obſervatorium. Hillah er den ſmudſige Arabiſk-jødiſke By, hvortil Materialet er hentet fra Babylons Ruindynger. De omkringliggende Bondegaarde og Haver blomſtrer med noget af den gamle Yppighed og Frugtbarhed. Endel af Flodens overflødige Vand opſamles i den ſtore Strandſø Hindijah i Veſt, paa hvis Bred, der ligger enkelte ſpredte arabiſke Kolonier og Landsbyer. For at fæſte Byens Omrids bedre i vor Hukommelſe, behøver vi kun at tænke os, at Euphrat gjennemſkjærer to Firkanter, hvis Sider var omtr. 15 eng. Mile hver, og disſe Rum kan vi da i Tankerne fylde med al Verdens Pragt og Herlighed.

Fra Euphrat til Tigris er der forholdsvis kun en kort Reiſe. I Oldtidens Hiſtorie er intet mere intereſſant end Fortællingen om disſe to Floder og deres Rivalbyer og om de Riger, hvori de dannede Midtpunktet. Begge ſyntes de at ligge ſaa trygge, hver paa ſin mægtige Flod, og begge haabede de og tragtede de efter at blive Menneſkeſlægtens Beherſkerinde. Men begge maatte de bukke under i Kampen, og deres Fald og Tilintetgjørelſe var fuldſtændig og uden Haab om Opreisning.

En af de mærkeligſte Fænomener i Hiſtorien er Ninives fuldſtændige Forſvinden gjennem mange Tider. Herodot betegner Tigris ſom den Flod, paa hvis Bredder „Ninive engang laa." Paa ſin Reiſe til Babylon maa denne Forfatter nødvendigvis være pasſeret ganſke i Nærheden af om ikke lige over det Sted, hvor Byen havde ligget. Det er ikke tænkelig, at denne Mand, der dog altid pleiede at berette med den ſtørſte Nøiagtighed om alt, hvad han ſaa, ſkulde have undladt at fortælle om de her forefundne Ruiner, hvis han havde ſeet nogen af nogenſomhelſt Betydning. Og dog var der dengang ikke forløbet mere end netop to Aarhundreder ſiden Byens Fald. Et ligeſaa betegnende Træk er, at Xenophon med ſine 10,000 Grækere ſlog Leir paa eller lige ved Byens Grund (Aar 401 f. Chr.) Man havde dengang endogſaa glemt Byens Navn; eller ialfald maa Xenophon ikke have kjendt noget til det; thi han kalder nogle Ruiner, han ſaa der, „Lariſſa", og han nævner i Forbigaaende, at han ogſaa fandt nogle Ruiner i Nærheden af den forladte By Mispila."**) De Ruiner, ſom han her beſkriver, ſtemmer i mange Henſeender ganſke overens med Beſkrivelſen af de Ruiner, ſom endnu forefindes i Babylon, naar undtages, at han beſkriver Murene ved Mespila ſom tre Gange ſaa ſtore, ſom de virkelig er. Cteſias fortæller, at Ninive laa ved Euphrat, ſom enten maa være et Bevis paa hans yderlige Uvidenhed eller ogſaa have Grund i, at ethvert Spor af Byen var ſaa aldeles ſporløſt forſvunden. Aleksanders Biografer nævner aldrig Ninive,

---

*) Aab. 18, 21.

**) Xenophon, Anab lib. 3 C. 4 S. 7.

naar undtages Arrian; og den mægtige Seierherre maa flere Gange have marſcheret hen over det Sted, hvor Byen laa. Den ſtore Seier ved Arbela maa være bleven vunden lige ved Ninive"

Atter maa vi vende os til Profetien. hvor Dommens Forudſorkyndelſe er ſaa nøiagtig, at den gjerne kunde have været Hiſtoriens Beretning. Der er noget overordentlig ſtorſlagent i det Billede den jødiſke Seir opruller for os af Ninives Ødelæggelſe, medens den endnu ſtod paa Høidepunktet af ſin Magt:*)

„Han ſkal udrække ſin Haand imod Norden,
Og fordærve Asſyrien
Og gjøre Ninive aldeles øde,
Tør ſom en Ørken.
Og Hjorde ſkulle ligge midt derudi,
Ja, alle Slags vilde Dyr iblandt Hedningerne;
Baade Rørdrummen og Pindſvinet ſkulle blive om Natten paa dens Knappe;
Deres Lyd ſkal ſynge i Vinduet,
Ødelæggelſe ſkal være Dørtærſkelen,
Thi dens Cedertræ er blottet.

„Dette er den glædelige Stad, den, ſom boede tryggeligen!" Saaledes fortſætter Seeren af Kongelig Byrd, og dette Udraab har ikke alene ſin Grund i hellig Vrede og Ironi; thi naar han i Aanden ſaa den frygtelige Dom, ſom ſkulde komme over Ninive, ſaa grebes han ogſaa af det Høitidelige ved den Tanke, at det Samme kunde komme over Judæa, hvis det vedblev at være utro mod Herren ſin Gud. Men der havde allerede lydt en langt ſtrengere Advarſel ud over Jødefolket, fra en Mands Mund, ſom formodentlig var en af de Landflygtige, ſom var bleven ført fangne bort af Sargon ved Israels Riges Fald. Der er nemlig al Sandſynlighed for, at Nahum, „den Elkoſiter" var en af de Landflygtige, og at de kradſe og ſkrækkelige Udtryk i hans Ve-Raab, netop fik noget af ſin indtrængende Kraft derved, at han ſelv juſt opholdt ſig i det Land, hvis Øde og Forladthed han beſkriver. De Reiſende, ſom ſtaar Anſigt til Anſigt med de kolosſale Løvebilleder, hvorunder de asſyriſke Konger fremſtillede ſin Magt over andre Nationer, kan endnu den Dag i Dag forſtaa og ſætte ſig ind i den næſten frygtelige Veltalenhed, hvormed den enſomme israelitiſke Profet udbryder:

Hvor er Løvernes Bolig
Og hin Ædeplads for de unge Løver
Der hvor Løven, den gamle Løve, ja, Løvens Unge gik
Og der var ingen, ſom forſærdede dem?
Løven, ſom ſønderrev nok for ſine Unger
Og kvalte for ſine Løvinder
Og fyldte ſine Huler med Rov
Og ſine Boliger med det Sønderrevne.
Se, Jeg vil til dig
Siger den Herre Zebaoth.**)

Og atter tager han ſine Billeder fra de i Øſterlandene hyppigſt forekommende Scener, — han ſer i de asſyriſke Stormænds Pragt og Glands, Kjøbmændenes

---

*) Zephania. 2, 13. 14. Zephania maa have været en Afkommer af Hezekia, (Ezechia, 1. 1)

**) Nahum II. 12—13.

Rigdomme, de Øverſte iblandt Folket, med deres Stolthed, i alt dette ſer han kun den ſtore Mængdes Svaghed, der engang havde været ſaa frygtindgydende og hærjende, men ſom nu, da den lidt efter lidt ſvandt hen, ſelv maatte være et Sindbillede paa Magten, der bliver til Intet.

Dine kronede er ſom Vrimlerne,
Dine Høvedsmænd ſom en Sværm ulige Græshopper,
Der leirer ſig paa Murene paa Kuldens Dag;
Solen gaar op og de flyver bort,
Og ei kjendes deres Sted, hvor de var.*) —

De ſaaledes forudforkyndte Begivenheder havde i Sandhed haft ſine Forbilleder i Ninives tidligſte Hiſtorie. Asſyrien har overleveret til Hiſtorien og Poeſien Navne ſom Semiramis, — Sindbillede paa den erobrende Kraft i en Kvindes Haand, og Sardanopal, i hvem Blødagtigheden var drevet til det yderſte, og hvis Endeligt blev en Død i Flammerne. Vi maa medgive, at disſe Fortællinger hører ligeſaa meget hjemme i Traditionen, ſom i Hiſtorien; det var næſten i den graa Sagatid, at Byen førſte Gang blomſtrede og blev ødelagt. En anden Kongeſlægt gjenopbyggede Staden i dens tidligere Pragt, og dens Magt var paa ſin Høide, da Salmanasſar angreb Israels Hovedſtad. Det lykkedes ham ikke at ødelægge Samaria, dette overlod han til ſin Eftermand, Magtraneren Sargon**), hvis Søn Senacherib anførte det mindeværdige Angreb paa Jeruſalem, hvorved hans Armè paa en ſaa hemmelighedsfuld Maade blev tilintetgjort.

Det er ſandſynlig, at der efter dette Stød ikke var nogen virkelig Gjenopretteſe. Ninive maatte ſnart bøie ſig under den Kaldæiſke Magt, og en Menneſkealder ſenere fuldførte Medoperſerne den Kataſtrofe, ſom den enſomme Elkoſiter havde forudſagt.†)

Se, dit Folk er Kvinder midt i Dig,
For Dine Fjender er Dit Lands Porte ganſke opladne,
Jeg har fortæret dine Bomme.

Det er blevet overladt ſenere Generationer, fra de Hobe af Jord og Grus, rundt om hvilke en ny Slægt har bygget ſine Byer og Landsbyer, at udgrave de Mindesmærker fra dette gamle Verdensherredømme, hvorved vi ikke alene faar ſtørre Klarhed over en af de intereſſanteſte Afſnit i Menneſkeſlægtens Hiſtorie, men hvorved ogſaa de Fortællinger og Henvisninger i Bibelen ſom tidligere har været de vanſkeligſte at forſtaa, nu pludſelig gjennem disſe Fund faar en ſlaaende og beſtemt Bekræftelſe.

Hos Profeten Jonas kaldes Ninive „en ſtor Stad for Gud, tre Dages Reiſe.“††) Denne Beſkrivelſe er bleven opfattet paa flere forſkjellige Maader. Efter Herodots Beſkrivelſe ſynes en Dags Reiſe at have været anſlaaet til mellem 150—200 Stadier, altſaa omtrent 2½—3½ norſke Mil, medens de, der nøiagtig har ſtuderet de ninivittiſke Indſkrifter ikke anſlaar en Dags Reiſe til mere end omtrent 2 Mil. Man er heller ikke paa det rene med, om der med denne Angivelſe er ment

---

*) Nahum III 17.

**) Sargon nævnes ikke i Hiſtorien, men af Monumenterne kan man forſtaa, at det maa have været ham, ſom fuldendte Samarias Erobring. Det er mærkeligt, at efter II Kong. Bog XXII 3. 5. 6. fortæller om Salmanasſar, ſom i Hoſias's Dage kom op imod Israel, nævnes hans Navn ikke mere, men han omtales kun ſom Asſyriens Konge og Samarias Erobrer. Sargon nævnes kun engang, det var da han rykkede op mod Ægypten. Jeſaias XXI I.

†) Nahum III 13.

††) Jonas III 3.

Bymurenes Omkreds eller Byens Længde eller Bredde, eller maaſke alle de ſtore Gaders Længde taget under Et. I det hele taget ſynes den almindelige Udlæggelſe at være den meſt tilfredsſtillende. Efter den antager man, at Længden paa Stadens Mure var ment, og efter Herodot maa disſe have været omkring 9 norſke Mile lange. Naar der videre fortælles, at „Jonas begyndte at gaa ind i Staden en Dags Reiſe“, ſaa menes der vel neppe dermed, at han gik 3 Mil i en Retning, men at han gik omkring i Byen i en Dags Tid. En anden Bemærkning, ſom viſer, hvor ſtor Ninive maa have været, var den, at den indeholdt 120,000 Menneſker, ſom ikke vidſte Forſkjel paa Høire og Venſtre. Underlig nok har mange antaget det for at betyde, at dette var hele Indbyggerantallet, og at de var ſaa aandelig forkomne og dumme, at de ikke kunde beſkrives anderledes; tager man Udtrykket bogſtavelig, ſaa maa man tro, at der menes, der var 120,000 Smaabørn i Byen, og efter almindelige Beregninger maa da Indbyggerantallet anſlaaes til 6,00,000. Saa ſtort ſom dette Antal er, ſaa kan det dog ſynes lidet i Forhold til Byens ſtore Udſtrækning, men man maa antage, at ligeſom i Babylon omgav Murene ſtore Parkterræn og Bondegaarde, — dette ſidſte maa forſtaaes af, at „det meget Kvæg“ nævnes. Saaledes udfyldes den ene Beſkrivelſe af den anden, og de Opdagelſer, ſom i de ſenere Aar er gjorte paa forſkjellige Steder omkring Byens Grund ſtadfæſter alle de andre bibelſke Beſkrivelſer.

Moſul hedder den By, der nu ligger paa Tigris's høire Bred. Ligeoverfor Byen er to ſtore Houge, ſom man længe har antaget for at være naturlige Forhøininger, Bakkerne eller „tells“ ved Konjunjik og Nebi Junas (Profeten Jonas.) En liden Elv eller Vandledning fører til den ti Mile bortliggende arabiſke Landsby Khorsabad, der ligger paa Toppen af en uregelmæsſig Bakke. Naar man følger Tigris ſydover omtrent 18 eng. Mile, kommer man til den umaadelig ſtore Nimrod-Houg, der ligger lidt ovenfor det Sted, hvor Tigris og Zab, deu gamle Lycus, flyder ſammen. Tolv Mile nordøſt for Nimrod ligger Karamlas-Hougene, ſom afſlutter den uregelmæsſige Trekant. Man kan temmelig let og nøiagtig udfinde, hvor de Mure har ligget, der omgav den gamle By, og indenfor dette Omraade er der i hver Houg eller Forhøining, ſom er bleven udgravet, fundet Ruiner og Mindesmærker. Førſt fandt man Murſten og ituſlaaet Stentøi, ſom man i aarevis havde fundet overalt, hvor der kun var en liden Spræk i Jorden, og ſom havde ligget upaaagtet i ſtore Maſſer, indtil Mr. Rich, den engelſke Konſul i Bagdad i Aaret 1820 ſendte hjem til det britiſke Muſæum en hel Del asſyriſke Oldſager, ſom væſentlig beſtod af Murſten med ophøiede Indſkrifter. Omkring 20 Aar ſenere foretoges atter Udgravninger af den franſke Konſul i Moſul, Mr. Botta. Han lod grave i Hougene ved Konjunjik og Khorſabad, hvorfra de tidligſt opdagede asſyriſke Billedhuggerarbeider bragtes frem for Dagens Lys fra en ſtor Sal eller Halle, der øienſynlig havde været et kongeligt Palads, ſom var blevet ødelagt af Ildebrand. Senere har Mr. Layard gjort meget værdifulde Opdagelſer og Fund i og ved Nimrod.

Alle de prægtige Udſkjæringer og Indſkrifter, ſamt de to ſtore bevingede Løver, der maaſke af alle Antikviteter fra Oldtiden paa det mærkeligſte fremſtiller de tidligſte Tiders Opfatning af fyſiſk og aandelig Storhed, alt dette, ſom Mr. Layard fandt ved ſine Udgravninger, forefindes nu i det britiſke Muſæum i London. Naar vi betragte disſe ældgamle Forſøg paa at fremſtille den Magt, der beherſker Menneſkeſlægten, i en Løves Skikkelſe, hvis Hoved var et Menneſkehoved, medens den havde en Okſes Fødder og en Ørns Vinger, da kan vi bedre forſtaa, hvorfor Gud netop tog Cherubimer og anvendte dem ſom Symboler. Saa langt kunde Hedenſkabets

Tanker føre dem henimod Sandheden. Det var forbeholdt en Tid, hvis Mænd var oplyſt af den Helligaand, i disſe Sindbilleder at ſe uklare Foreſtillinger om de Hærſkarers Mangfoldighed, ſom Eſekiel fortæller om, der var ſom Dyr og ſom trak Guds Herligheds Vogn*) eller ſom i Aabenbaringen beſkrives ſtaaende om Guds og Lammets Trone, hvor alle de forſkjelligſte Aander og Kræfter forene ſig i dette ene at lovpriſe den høieſte Gud, idet de raabe til hinanden: „Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, den ſom var, og ſom er, og ſom kommer.“**)

Det er ikke vor Henſigt nu at fortælle om alle Enkelthederne ved disſe mærkelige Fund og endnu mærkeligere Indſkrifter, ſom ikke alene tjene til at forklare Monumenterne, men ſom ogſaa kaſter et nyt Lys over mange dunkle og uforſtaaelige Afſnit af Asſyriens Hiſtorie. Den afdøde Mr. Georg Smith har ſtore Fortjeneſter af at have opdaget og udtydet mange af disſe Indſkrifter, men der vil viſtnok medgaa mange Aars Arbeide, før man har formaaet at udtømme denne rige Kilde. Imidlertid er der mange, ſom endnu ſtiller ſig tvivlende overfor det hele, og ſpørger, hvorledes man paa nogen Maade kan være kommen til den Vished, angaaende disſe Spørgsmaal, ſom Asſyreologerne fordrer, man ſkal have ligeoverfor deres Udlægninger. I Begyndelſen ſyntes intet at være mere haabløſt end netop dette, at udfinde Betydningen af dette ukjendte Sprogs forunderlige Bogſtaver. Det er derfor vel mulig, at derſom man ikke havde opdaget den tredobbelte Indſkrift paa Klippen ved Behistun, ſom Sir Henry Rawlinſon har udtydet, ſaa var man endnu ude af Stand til at drage Spor af Nytte af de uforſtaaelige Indſkrifter. Nu er der imidlertid ingenſomhelſt Grund til at tvivle paa, at man har fundet den rette Nøgle, og at man anvender den rigtig.

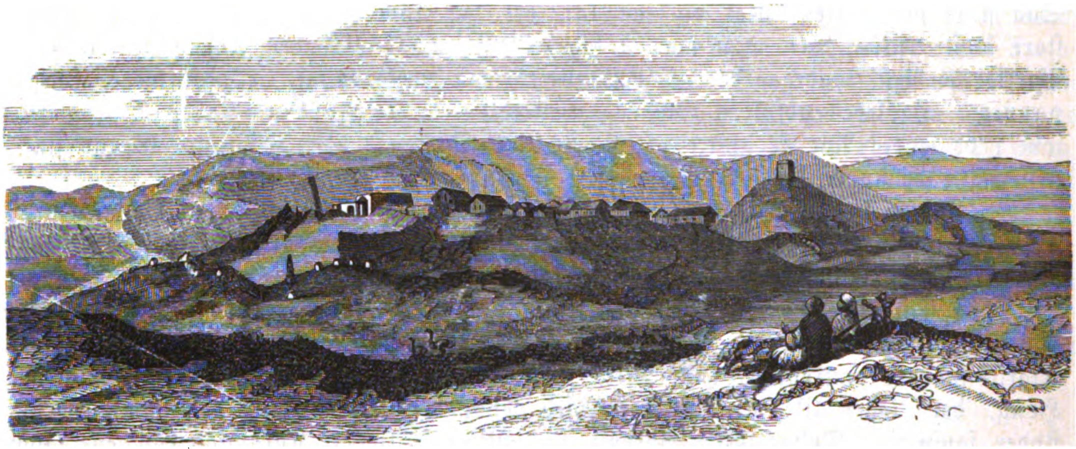

Khorſabad.

Herom ſkriver Mr. Layard: „Hidindtil havde vor Evne til at gjøre os bekjendt med de asſyriſke Indſkrifter været overordentlig indſkrænket. De Indſkrifter, ſom Reiſende i Perſien havde ſkrevet af, var meget korte, beſtod ſjelden af mere end ti eller tolv Linier, og indeholdt for det meſte omtrent det ſamme. Man vidſte vel, at der ſkulde findes en treſproget, udførlig Indſkrift paa en Klippe ved Behistun i Nærheden af Kermanſhah ved Perſiens veſtlige Grændſe. Men den var udført

---

*) Ezekiel 1—28.
**) Aab. 4—8

paa et Sted, hvor ingen almindelig Reiſende kunde naa hen, og laa ſaa høit, at man ikke kunde kopiere den nedenfra. Sir Henry Rawlinſon var den, ſom i 1835 ved Hjælp af en meget ſtærk Kikkert førſt fik taget en meget mangelfuld Afſkrift af den. Det var ikke før i 1844, at det ved Hjælp af Capt. Jones og andre Miſſionærer fra Bagdad lykkedes ham at naa op til Tavlerne, ſaa at han kunde tage Papiraftryk og Kopier af Indſkriptionerne. Saaledes ſom det ogſaa var Tilfældet i Perſepolis og Hamadan var her den ſamme Beretning gjentagen tre Gange i de tre Sprog, ſom blev talt af de tre forſkjellige Racer, der ſtod under det perſiſke Scepter, og alt var ſkrevet med forſkjellige Afſkygninger af den almindelige Kileſkrift. Den perſiſke Spalte beſtod af ikke mindre end 406 Linier. Da man nu anvendte de mindre Udlæggelſer, ſom Grotefend og andre havde gjort over mindre Indſkrifter og ſammenlignede dem med diſſe ſtore tredobbelte Indſkriptioner, ſaa blev det klart, beviſt, at man den hele Tid havde arbeidet efter et fuldſtændigt korrekt Syſtem. Behistun Tavlerne viſte ſig nu at indeholde Beretninger om Hovedbegivenhederne under Darius, Hyataspes's Regjering, og diſſe Beretninger ſtemmer i mange Punkter ganſke overens med de græſke Hiſtorieſkriveres Fortællinger. Paa Klippen finder man udhugget et Billede af Kongen ſelv. Bag ham ſtaar hans Tjenere. og foran ham er der 9 (10?) fangne Konger eller Fyrſter, hvoraf en ligger udſtrakt ved hans Fødder. Ovenover hver Perſon ſtaar Vedkommendes Navn indhuggen i alle 3 Sprog.

„Ved Hjælp af Indſkrifterne i Behistun, ſom er den fuldſtændigſte og paalideligſte Kilde, man endnu har fundet til Hjælp ved Udhugningen af den aſſyriſke Kileſkrift, er det lykkedes Sir Henry Rawlinſon at fuldſtændiggjøre de af Gratefend Laſſen, Burnauf og andre paabegyndte mindre Arbeider. I 1846 offentliggjorde han i „Journal of the Royal Aſiatic Society" hele den perſiſke Spalte med en tilſvarende fuldſtændig Overſættelſe. Denne Artikel er bleven underſøgt og kritiſeret paa det nøiagtigſte af Folk, ſom ſtuderede Sauſkrift og ſom havde givet ſig Tid til at ſætte ſig ind i Sagen, ſaa at de virkelig var berettigede til at have en Mening i dette Spørgsmaal, og de var alle enige om, at Sir Henry Rawlinſons Overſættelſe af den perſiſke Kileſkrift var hævet over enhver Tvivl. „Da nu den perſiſke Spalte var bleven udtydet havde man dermed faaet en Nøgle til de to andre Indſkrifter, dog kun under den Forudſætning, at deres Indhold var det ſamme ſom i den perſiſke Spalte, og at Sproget idetmindſte var beſlægtet med et fremdeles talt eller ſkrevet Sprog. At Indholdet af alle tre Indſkrifter maatte være det ſamme, kunde man ſlutte af en vis Overensſtemmelſe, ſom fandt Sted, hvorved nemlig enkelte Vendinger og Grupper ſtadig blev gjentaget i hver Spalte. Men de aſſyriſk-babyloniſke Indſkriptioner frembød langt ſtørre Vanſkeligheder end den perſiſke. I den perſiſke Indſkrift var der ikke flere end 36 Bogſtaver og hvert Ord var adſkilt ved et tydeligt Mærke. I den aſſyriſke Spalte derimod var der ingen Afdeling, mellem de forſkjellige Ord, men alt løb i et. Hvad Bogſtaver og Tegn angik, ſaa var deres Tal ikke alene ganſke ubegrænſet, men de var anvendt paa den meſt umotiverede Maade. Indſkriften indeholdt imidlertid mange Navne paa Perſoner, Lande og Byer, af hvilke man kunde henføre en Del til Bibelen eller den klaſſiſke Literatur, og paa den Maade lykkedes det med temmelig ſtor Sikkerhed at beſtemme mange Bogſtavers Betydning. Ved Hjælp heraf havde man atter Nøglen til enkelte andre hyppigt gjentagne Ord, hvoraf man fik Bevis for, at det Sprog, hvori de aſſyriſk—babyloniſke Spalter var affattede var, ſom man havde tænkt ſig det, en ſemittiſk Dialekt, der var beſlægtet med de kaldæiſke, hebraiſke, arabiſke og andre beſlægtede Sprog, der enten fremdeles tales eller hvoraf man i det mindſte har ſkrevne Levninger.

I ſin Udgave af Herodot har Prof. Rawlinſon givet en Overſættelſe af hele Indſkriften, og i „Richards of the Poſt", er der en anden af Sir H. Rawlinſon gjennemgaaet og bearbeidet Beſkrivelſe af den. Ved Siden af Indſkriptionernes philoſofiſke Værd er den ogſaa af hiſtoriſk Betydning, idet den nemlig er en mærkelig Opregning af de hiſtoriſke Begivenheder i Perſien, ſom dog alle har Darius og hans Heltegjerninger ſom Midtpunkt. Det var under denne Kong Darius at Haggai og Zacharia profeterede, og i hvis Regjeringstid Jeruſalems andet Tempel blev fuldført.*)

Indſkriften begynder ſaaledes:

„Jeg er Darius, den ſtore Konge, Kongernes Konge, Kongen af Perſien og Konge over Provindſerne, Hystaspes's Søn og Sønneſøn af Asſames, Achæmænien. „Saa ſiger Darius, Kongen: Min Fader var Hystaspes. Hystaspes's Fader var Arſames, og Fader til Arſames var Arijaramnes; Arijaramnes's Fader var Teiſpes og til Teiſpes var Achæmenes Fader.

„Saa taler Kong Darius: Af den Grund kaldes vi Achæmeniere. Vi nedſtammer fra Oldtiden, og fra Arilds Tid har vor Slægt været Konger." Derpaa følger en lang Opramsning af de Lande, han har underlagt ſig, og i Særdeleshed beſkrives de Oprørere, han har undertvunget og de Oprør, han har dæmpet. De ovenfor anførte Udtalelſe ſtaar indhugne over Kongens eget Billede, medens hver af de ni Figurer, ſom ſtaar foran ham, ſaavelſom den Perſon, der ligger bunden for hans Fødder beſkrives paa lignende Maade. Beſkrivelſen over denne lyder ſaaledes:

„Dette er Gomates, ſom var en Oprører.
Han ſagde om ſig ſelv: Jeg er Bardes
Cyrus's Søn. Jeg er Kongen.

Over den førſte af de ſtaaende Figurer læſer man:

„Denne Avrines var en Oprører, han erklærede: Jeg er Konge af Siſiana."

Over den anden ſtod der:

„Denne Nabinta-Belus var en Røver; han lod forkynde dette: Jeg er Nebochadneſer, Nabonidus's Søn. Jeg er Konge i Babylon."

Og ſaaledes videre. I Indſkriften finder man da Enkelthederne ved disſe Mænds Oprør og Undertvingelſe. Vi kan med det Samme bemærke, at den førſte af disſe, den liggende Figur, der kaldes Gomates, efter al Sandſynlighed er den Artaxerxes, der omtales i Ezra IV 7, (Hiſtorien kalder ham pſeudo—Smerdes) der for en Tid forhindrede Jøderne fra at fortſætte med Tempelbygningen.

En af de interesſanteſte Monumenter ſom er bragt frem for Lyſet, er en ſort Marmorſtøtte, ſom blev opdaget af Mr. Layard i Hougene ved Nimrod, og ſom nu opbevares paa det britiſke Muſæum. Paa de fire Flader af denne Støtte fremſtilles ved Hjælp af Billeder og Indſkrifter Salmanasſar den anden eller Medies Bedrifter, — ikke den Salmanasſar, ſom erobrede Samaria, men en Samtidig af Jehu, Israels Konge, der levede 150 Aar før Samarias Erobring. Jehu ſelv fremſtilles paa Billedet iſærd med at tilbyde Underkaſtelſe, og derſom Fremſtillingen er ſand, ſaa maa vi antage, at det Udtryk, ſom bruges om Israel, at „i de ſamme Dage begyndte Herren at afkorte i Israel, — thi Haſael ſlog dem i alt Israels Landemærke",**) betyder at de blev ſparet for en endnu mægtigere Fiendes Angreb end den ſyriſke Konge Haſael, om hver der i Særdeleshed berettes. Indſkrifterne paa Obeliſken er overſatte af Paſtor A. H. Saye og udkomne i „Records of the Paſt Bind X.*)

---

*) Læs Ezra IV 24. VI 15. Hag. I 1. Zach. I 1. etc.

**) 2. Kong. X 31.

Mr. Layard ſiger i ſin Beſkrivelſe af Støtten: „Kongen fremſtilles to Gange fulgt af ſine Tjenere og Drabanter; en Fange knæler ved hans Fødder, og hans Vaabenbrager og Skatmeſter bringer frem for ham Fanger og Gidsler, der bærer Kar fulde af Guld og Sølv og andre Metaller, Krukker og Tøier og Bundter med ſjeldne Træſorter, Elefanttænder og andre Gjenſtande, ligeſaa Dyr, ſaaſom Elefanter Næſehorn, Kameler, Dromedarer, Antiloper, Heſte, vilde Oxer og forſkjellige Slags Aber.

En af Billederne foreſtiller to Løver, ſom jager en Hjort i en Skov, hvorved man formodentlig har villet fremſtille Naturen i en af de Lande, Kongen havde underlagt ſig. Paa Dyrene, f. Ex. den topuklede Kamel og Elefanten med de ſtore Øren, kan man ſe, at Billederne henviſer paa de langt mod Øſt liggende Landes Erobring, da disſe Dyr hører til i Indien og ikke i Afrika. Denne Støtte ſynes ſaaledes at være bleven huggen for at forherlige Asſyriens Herredømme over de øſtlige Lande, ſandſynligvis har Erobringerne ſtrakt ſig helt til den indiſke Halvø.

Indſkriften fortæller i korte og ſammentrængte Træk om 32 af Salmanasſars Regjeringsaar og om 25 heldige Krigstog mod de Folk og Stammer, ſom boede nær den asſyriſke Grændſe, indbefattet Babylonierne, Caldæerne, Amnenierne, Hetitterne og Folket i Damaſkus og andre Dele af Syrien. Kongen beretter om, hvorledes han har faaet Skat fra Byerne Syrus og Sidon og fra Israeliterne. Blandt de kongelige Navne fra dette Tidspunkt, ſom er os bekjendt fra Bibelens Beretning findes der to i Indſkriften, nemlig Haſael, Konge i Syrien, og Jehu, Konge i Samaria, ſom her kaldes Søn af Omri, hvormed formodentligt menes, at han var en Efterkommer af Omri. Efter almindelig øſterlandſk Skik kaldes Samaria med et billedligt Udtryk „Beth Omri, Omri's Hus efter den, ſom grundede Byen. Der fortælles om Jehu, at han havde ſendt Salmanasſar Skat, ſom fornemmelig beſtod af Guld og Sølv i Tønder og Kar af koſtelige Metal, ja der er dem ſom tro, at to af Billederne paa Obeliſken fremſtiller Jehus's Geſandt, der knæler for den asſyriſke Konge, medens andre Israeliter ſtaa bag ham og bærer de forſkjellige Sager, ſom Jehu har medgivet dem til Ninive ſom Skat. Angaaende denne Udlægning har dog Mr. Layard ſine Tvivl.

Andre af Fremſtillingerne taler for ſig ſelv. De er rigtignok underlige i Tegningen og ganſke blottede for nogetſomhelſt Spor af Perſpektiv og Proportion, men ikke deſtomindre formaar de at gjøre et ſaa levende og ſlaaende Indtryk, at de vel i dette Stykke knapt overtræffes af den moderne Kunſt. Og naar alt kommer til alt, ſaa maa man vel maale et Billedes Værd efter det Indtryk, det formaar at give af det, det ſkal foreſtille, heller end at beregne Værdien efter abſtrakte Regler og Methoder, thi et Billede er jo netop et Middel til at overføre Kundſkaben om en Ting paa det menneſkelige Sind. Ialfald har de Kunſtnere, ſom ſkabte disſe Billeder, opnaaet ſin Henſigt, thi Billederne fortæller os ſin Hiſtorie. Det var ikke Meningen, at vi ſkulde tro bogſtavelig, at en Konge var tre Gange ſaa ſtor ſom en almindelig Mand, men det var kun den Maade, hvorpaa Kunſtneren fremſtillede hans Storhed. Blandt de andre Billeder er der ogſaa et, ſom foreſtiller et Søſlag, og her fremſtilles mange ſymbolſke Figurer ſom virkelig levende Skikkelſer. Dette er ogſaa kun en billedlig Fremſtilling af, at Naturkræfterne optraadte for at hjælpe Asſyrerne.

---

*) II Kong. X 31.

Paa den anden Side maa man forundre ſig over den Realisme, man finder i enkelte af deres Fremſtillinger. Mr. Layard har f. Ex. fundet Billedet af en Beleiring, ridſet eller malet paa Heller i Nimrod, og her er baade Angrebet og Forſvaret gjengivet med forbauſende Liv. I det øverſte Hjørne tilhøire ſer vi Kongen ſelv, idet han afſkyder en Pil mod Borgen. Hau bliver beſkyttet for og bagfra af Krigere, ſom holder ſine Skjolde op omkring ham, medens en Eunuch i Baggrunden holder hans Spyd og Kogger. Endnu længere i Forgrunden holder flere Soldater paa at angribe Borgen med Bueſkud, ſom beſvares af de Angrebne. En Murbrækker er ſtillet op mod Borgens Væg og gjort iſtand til at ſættes i Virkſomhed. Til Venſtre ſer man en asſyriſk Krigsmand, ſom driver tre Kvinder, et Barn og tre Oxer, han har røvet i Striden, afſted foran ſig. Kvinderne ſtrør Aſke eller Støv paa ſine Hoveder ſom Tegn paa ſin Sorg og Fornedrelſe. I den næſte Afdeling ſer vi igjen Kongen, og en Adjudant ſkyder et Skjold ind mellem ham og Fienden. Bag ham ſtaar to Eunucher, og den ene af disſe holder et Slags Paraply op over Kongens Hoved. Her kan man tydelig ſe, hvorledes Kampen raſer. En Soldat beſtiger Volden paa en Stige, en anden trænger ſig frem gjennem en hemmelig Gang under Muren, de Døde og Saarede ſtyrter ned fra Murenes Tinder, og en Rovfugl ſvæver oppe i Luften og venter paa ſit frygtelige Feſtmaaltid.

I den underſte Afdeling ſer man den ſamme Scene gjentaget. Paa den ene Side af den beleirede Borg holder Angriberne paa at beſkadige Grundmuren med ſine Spyd medens Bueſkytterne ovenfra forſøger at forhindre dem deri, og Kvinderne oppe i Taarnene river ſit Haar i Angſten.

Fra en anden Side bliver Spionerne ſtyrtede ned fra Murene. En Murbrækker er ſat i Virkſomhed og ſtøttes nedenfra af Krigerne ved Hjælp af ſtore Jernkroge, medens Forſvarerne har heiſet en Kjetting ned fra Taarnet, hvormed de forſøger at fange Murbrækkeren for ſaaledes at formindſke dens Angrebskraft. Storviziren fremſtilles i Spidſen for ſin Afdeling. Ogſaa han bliver, ligeſom Kongen, beſkyttet af en Soldat, ſom holder et Skjold op foran ham, medens han afſkyder ſine Pile. En færdigſpændt Stridsvogn ſtaar og venter, formodentlig paa Kongen ſelv, og bag den ſtaar to Soldater, ſom hver bærer en Dolk og en Bue.

Der er ſlet ikke gjort noget Forſøg paa at fremſtille alle de Menneſkemasſer, ſom har deltaget i Kampen, og endnu mindre har Kunſtneren lagt an paa at fremſtille de forſkjellige Gjenſtandes Størrelſe i det rigtige Forhold til hverandre. De har kun udvalgt ſig enkelte Figurer, ſom ſaa at ſige har været Typer paa det Hele, og Reſten er overladt til Indbildningskraften. Hver Figur, ja hver Stilling og Bevægelſe er udarbeidet med en naturtro Livagtighed, ſom med forunderlig Kraft fortæller ſin Hiſtorie.

Et andet Krigsbillede, ſom man har fundet paa en iſtykkerbrukken Helle foreſtiller et Slag, hvor en Del af Hæren ſtaar i Ly af en tæt Alle, hvorfra de affyre ſine Pile, medens Reſten af Krigerne ſtaar ude paa aaben Mark. Som paa alle asſyriſke Billeder er Træerne anbragte der, hvor det kan falde beleiligt. I det hele taget er de Fremſtillinger, ſom handler om Krigen, utallige. En meget yndet Gjenſtand er Bortførelſen af Fanger, Mænd, Kvinder og Kvæg. Fangerne medbærer da gjerne Gaver ſom Skat, der hentyde til de Lande, hvorfra de kommer. Som ofteſt er de Dyr, der indbeſattes i Byttet, aldeles udmærket afbildede. Paa et andet Billede ledſages Triumftoget af en Proſesſion, beſtaaende af Muſikere og Sangere, ſom er dragne ud for at møde Seierherren, og man maa her beundre den Afveksling i Anſigtstrækkene og den Iver, hvormed enhver af dem behandler ſit Inſtrument.

Paa mange af Billederne fremſtiller ſtor Gruſomhed, iſærdeleshed paa ſaadanne Billeder, ſom viſer, hvorledes Krigsfangerne blev behandlede. Mange af dem fremſtilles, idet de bliver henrettede med Sværdet, ſpiddede, ſlaaede levende eller brændte i den hoffærdige Konges egen Nærværelſe. Iſær finder man mange ſaadanne Afbildninger, forſynede med Senacheribs Inſkriptioner i det ſtore Palads ved Konjunjik. Her har man ogſaa opdaget Beretningen om Kongens Tog mod Judæa, ſom paa en ſlaaende Maade ſtemmer overens med Skriftens Beretning. Sir H. Rawlinſon overſætter denne Indſkrift ſaaledes:

„Fordi Hezekias, Juda Konge, ikke vilde underkaſte ſig mit Herredømme, drog jeg op imod ham, ved Hjælp af mine Vaaben og min Kraftes Magt fratog jeg ham 46 af hans befæſtede Byer, og af mindre Stæder, ſom laa ſpredte omkring, tog og plyndrede jeg en utallig Mængde. Og fra disſe Byer bortførte jeg ſom Bytte 200,150 Menneſker, Mænd og Kvinder, gamle og unge, ſammen med Heſter og Æsler, Kameler, Okſer og Faar i utallig Mængde. Og Hezekias ſelv indeſluttede jeg i hans Hovedſtad Jeruſalem ſom en Fugl i ſit Bur, og jeg byggede Taarne rundt om hans By for at beleire ham, og jeg opkaſtede Jordgrave udenfor hans Porte for at forhindre ham fra at flygte. Da faldt der en ſtor Frygt for mig og mine Vaaben over denne ſamme Hezekias, og han udſendte til mig Jeruſalems Fyrſter og Ældſte med tredive Talenter Guld og otte hundrede Talenter Sølv, og forſkjellige Slags andre Skatte, en rig og ſtor Løſepenge. Alle disſe Ting havde Hezekia ſendt mig ſom Skat og til Tegn paa hans Underkaſtelſe under min Magt, og de blev bragt til mig til Ninive.

Lad os nu ſammenligne dette med, hvad Skriften ſiger herom*):

Og i Kong Ezekias's fjortende Aar drog Sancherib, Asſyriens Konge, op mod alle Judas befæſtede Stæder og indtog dem. Da ſendte Ezekias, Judas Konge, Bud til Asſyriens Konge, til Lachis, og lod ſige: „Jeg har ſyndet, vend tilbage fra mig, hvad Du lægger paa mig, vil jeg bære, og Asſyriens Konge paalagde Ezekias, Judas Konge, tre hundrede Centner Sølv og tredive Centner Guld. Og Ezekias gav ham alt det Sølv, ſom fandtes i Herrens Hus's Skatkammer. Paa den Tid lod Ezekias Pladerne bryde af Dørene paa Herrens Hus og af Dørpoſterne, ſom Ezekias, Judas Konge, havde belagt, og gav dem til Asſyriens Konge.

I begge disſe Beretninger angives den ſamme Mængde Guld. At der i de asſyriſk-babyloniſke Indſkrifter findes opgivet mere Sølv end i Bibelen kan enten komme af, at Senacherib har overdrevet ſin Beretning, eller Mr. Layard kan have Ret, naar han antager, at Bibelen kun har opgivet Sølvmyntens Værdi, medens Asſyrierne tillige har medregnet Vægten af de fra Templet indſamlede Sølvprydelſer. Men vi finder endnu mærkeligere Overensſtemmelſer. Vi finder nemlig ogſaa paa denne Fremſtilling de ſædvanlige Billeder af den ſeirrige Fyrſte og de ydmygede, bundne og mishandlede Fanger, og over Kongens Hoved læſes følgende Indſkrift: „Senacherib, den mægtige Konge, Konge over Asſyriens Land, jeg ſom ſidder paa min Dommerthrone foran Byen Lachis, jeg giver her Tilladelſe til at plyndre og nedhugge denne Stad.“ I den hellige Skrift finder vi nu, at denne ſamme By Lachis netop var udvalgt ſom det Sted, Senacherib iſær havde iſinde at angribe og ødelægge paa ſin Marſch mod Judæa. Han beleirede den med hele ſin Krigshær, og ſenere opſlog han der ſit Hovedkvarter, medens han oppebiede Udfaldet af ſine

---

*) II Kong. VXIII 13—16.

Sendebud til Jeruſalem.*) Paa de Udhugninger, ſom nu kan ſees i det britiſke Muſæum, er Senacherib ſelv fremſtillet ſom ſiddende paa en Throne, medens Byens Indbyggere kommer frem og viſer ham ſin Underkaſtelſe. Man kan tydelig ſe, at Billedhuggeren har gjort ſig al Umage for at viſe, at de mishandlede Fanger og Forſvarere, ſom knæler ved Kongens Fod, ſkal være Jøder, thi man kan ſe denne Raſes eiendommelige Typer og Klædebragt ufuldkomment gjengivet.

„Dette Funds Værdi", ſkriver Mr. Layard, „kan vanſkelig nok overvurderes. Disſe Bas-relief giver os nemlig ikke alene en meget intereſſant og vigtig Illuſtration til en af det gamle Teſtamentes Beretninger, men de tjener ogſaa i en vis Grad til at beviſe Rigtigheden og Nøiagtigheden af vore Overſættelſer og Udtydninger af Kileſkriften, og de forjager ogſaa enhver Tvivl, ſom man endnu maatte kunde have angaaende den Theori, at den Senacherib, ſom byggede Paladſet paa Bakkerne ved Konjunjik er den ſamme Perſon ſom Skriftens Sancherib. Selv om disſe Billeder havde været det eneſte, man havde fundet ved Udgravningerne af Ruinerne ved Ninive, ſaa vilde dog Findernes Arbeide rigelig have være belønnet, og de Summer ſom den engelſke Nation har ofret paa dette Foretagende, ikke været bortkaſtede Billederne i Forbindelſe med de Indſkrifter, ſom de tjener til at belyſe, og ſom ogſaa findes i den asſyriſke Samling, er en af de værdifuldeſte for ikke at ſige den værdifuldeſte Beretning fra den Tid, ſom findes i noget Muſæum i Verden. Man kan gjerne ſige om dem, at de er et Orginalmanuſkript, ſom er blevet forfattet og nedſkrevet af Hovedperſonen i de Begivenheder, ſom de omhandler. Hvem vilde vel have troet eller gjættet ſig til, at der under disſe Grusdynger og Hobe af Jord og Skrammel, ſom betegner Byen Ninives Grund, ſkulde findes Forkyndelſer om Krigene mellem Senacherib og Ezekias, ſkreven i hine Tider og af Senacherib ſelv, hvorved endogſaa Enkelthederne i den bibelſke Beretning har faaet ſin Stadfæſtelſe. Enhver, ſom vilde have vovet at forudſige et ſaadant Fund, vilde være bleven betragtet ſom en Drømmer eller Vanvittig. Derſom man havde vidſt, at et ſaadant Monument virkelig fandtes, mon man da havde anſet nogen Sum for ſtor til at ſkaffe den værdifulde Beretning frem for Dagens Lys? Vi finder Beretninger om mange Slag og Beleiringer paa Steder, ſom man nu ikke kan gjenfinde, et Bevis paa den gamle Verdens Størrelſe og dens forſvundne Analer. Blandt de intereſſanteſte af disſe Fremſtillinger kan man vel regne dem, der foreſtiller Scener fra Søfarten paa de to ſtore Floder eller paa de udſtrakte Indſøer, ſom dannedes, naar Floderne overſvømmede Landet. Et af disſe Billeder, der er fundet i Khorſabad, og ſom nu opbevares i Louvre, er meget mærkeligt. Søen fremſtilles ved bugtede Linier, ſom er anbragte her og der, og bedækket med Fiſke og andre Skilpaddedyr. At Asſyrerne ſtøttes af overnaturligt Kræfter fremſtilles i Form af den Chaldæiſke Fiſkegud Oannes, ikke ulig Philiſternes Gud Dagon, der var halvt Fiſk, halvt Menneſke. Paa Bredden ſtaar der en Borg, og Skibene benyttes til at bringe Planker og Tømmer tilland, ſom af Krigerne ſkal anvendes til Fæſtningens Beleiring. Nogle af Skibene trækker Plankerne efter ſig, paa andre ligger Tømmeret paa Dækket.

Man vil have bemærket, at ſaavel Billederne ſom Indſkrifterne ſaagodtſom udelukkende handler om Krigsbedrifter.

„Jeg, Kongen, gik over Euphrat (altid en af Hovedmeritterne) og marcherede op mod denne eller hin Stad og overvandt den. Da kom den og den Konge imod mig, men jeg ſlog ham og gjorde hans Folk til Slaver. Ingen kunde ſtaa ſig imod mig. Paa dette Sted dræbte jeg ti tuſind, og paa hint Sted bortførte jeg femti tuſind ſom Slaver. Jeg bragte bort med mig hele Læs med Guld og Sølv, ja der ſattedes ikke paa Faar, Gjeder, Kameler og Okser i mit Bytte. Jeg byggede Byer og beſolkede dem af mine Underſaatter", — og ſaaledes videre. Læſer man nu Beretningerne i Bibelen, ſaa lyder mange af dem næſten ſom et Ekko af Indſkrifterne i Ninive.*) I Hoſeas's niende Aar indtog Syriens Konge Sancherib og bortførte Israel til Asſyrien; og han lod dem bo i Halah og ved Habor, Goſans Flod, og i Mediens Stæder." „Og Asſyriens Konge lod Folk komme fra Cutha og fra Abba og fra Hamath og Sepharbojim og lod dem bo i Samarias Stæder, Israels Børns Sted; og de tog Samaria i Eie og boede i dets Stæder." Man maa dog mærke ſig et Punkt, ſom er af Vigtighed. De asſyriſke Monumenter beretter os kun om Seiere, virkelige eller indbildte. De vedkjender ſig ingen lidte Nederlag. Og endſkjønt man tror at have fundet Hentydninger til en ſaadan Ulykke, ſom vi fra Bibelen af ved, der overgik Senacheribs hele Hær, ſaa er dog disſe Hentydninger ſaa ſvage og utydelige, at man maa være i ſtor Tvivl, om de overhovedet ekſiſterer.

---

*) Læs II Krøn. XXXII 9; II Kong. XXIII 17; XIX 8; Jeſaias XXXVI 2 XXXVII 8.

Næſt efter Krigen er Jagten et Yndlingsthema, ſom man vel kan tænke ſig, om det Land, der jo grundet af Nimrod, „en vældig Jæger for Herren." Man har ogſaa fundet nogle faa Fremſtillinger om det private Hverdagsliv. Ogſaa Agerdyrkningen er foreviget paa enkelte Billeder, hvor Træerne, Planterne og hele Naturen er fremſtillet paa en mærkelig Maade. Religionen har kun en ganſke underordnet Plads paa disſe Monumenter, naar undtages, at Kongen overalt omtales ſom en Guddom, og at man finder nogle faa udtryksfulde Sindbilleder. Indſkrifterne er overfyldte af Legender, der i ſin vilde mythologiſke Karakter maaſke fra Begyndelſen af var anvendte ſom Abegorier, men ſom ſiden er blevne optagne i Traditionen ſom Kjendsgjerninger. Enkelte af disſe bærer umiskjendelige Spor af de førſte Tiders Hiſtorie, ſom er blevne forvanſkede i Overleveringen, ſom f. Eks. den kaldæiſke Beretning om Skabelſen og Syndfloden, ſom fandtes opbevaret paa Lertavler i Kunjunjik, og ſom blev opdaget af den afdøde Mr. G. Smith.

For ſaavidt ſom disſe Tavler endnu var vedligeholdte, er de blevne overſatte af Mr. H. Fox. Talbot, og de indeholde enkelte mærkelige Overensſtemmelſer med den hellige Hiſtorie, iſær med Henſyn til Beretningen om Sabatens Indſtiftelſe. Vi hidſætter nogle faa Linier af den 5te Tavles Indhold:

„Han beſkikkede Maanen til at regjere Natten,
„At vandre ſin Bane til Morgenens Frembrud.
„Hver Morgen uden Undtagelſe ſkabte han hellige Samlingsdage
„Ved Maanedens Begyndelſe og ved Nattens Frembrud,
„Udſkød Maanen ſine Straaler for at oplyſe Himmelen.
„Den-ſyvende Dag ſatte han aſſides ſom en hellig Dag,
„Han befol dem at ophøre med ſit Arbeide,
„Og Solen ſtod op i Horizonten og ſkinnede i ſin Pragt.

Af endnu ſtørre Intereſſe er de Tavler, der beretter om Syndefloden. Oprindelig var der tolv Tavler, og af disſe har man med ſtor Vanſkelighed udtydet de ſyv,; det viſte ſig da, at de indeholdt et legendeagtigt Digt, der omhandlede en Helts Liv og Merite; Mr. Smith kalder ham Izanbar, og han maa ſandſynligvis være den ſamme ſom Nimrod. Han fremſtilles, ſom om han havde levet ganſke kort Tid efter Syndfloden, og det Sted, hvor han boede kaldes Urukh, utvivlſomt den ſamme By ſom Erech, der i Moſebogen nævnes ſtraks efter Babel*). Efter et Liv fuldaf ſtore Gjerninger og mange Seiere, gribes Helten af Dødsfrygten og opſøger derfor Patriarken Siſil (naturligvis Xiſithrus fra Beroſus, den kaldæiſke Noah), ſom havde opnaaet det udødelige Liv, og af ham vil han lære Udødelighedens Hemmelighed. I Siſits Svar fortælles nu hele Syndflodens Hiſtorie, rigtignok tilſat med en Mængde digtede og af Mythologien tilføiede Enkeltheder, men dog i de fleſte Stykker overensſtemmende med den hellige Hiſtorie, ſaaledes f. Eks. hvor der fortælles om Duens og Ravnens Udſendelſe, og om hvorledes Arken ſtandſede paa Fjeldtoppen. Denne Legende ſammen med Afbildninger af to af Tavlerne kan man finde i Dr. W. H. Rules „Biblicat Monuments“. Denne lærde Forfatter ſiger med rette:

---

*) II Kong. XVII 6. 24.

„Man kan tydelig ſkjelne mellem de hiſtoriſke Kjendsgjerninger og Mythologiens ſkyggeagtige Frembringelſer. Vi kan læſe det, ſom vi vil, her har vi dog „Livets Sæd“ opbevaret i Arken, færdig til at udſtrøes paa den nye Verdens øde Strækninger, at de kommende Slægter i Menneſkenes, Fuglenes og Dyrenes Rige ikke atter ſkulde gaa tilgrunde. Her har vi Tilſtaaelſen, ſkreven for 5000 Aar ſiden om, at Menneſkeſlægten blev udryddet og druknet for ſine Synders Skyld, at Døden er Syndens Sold, og at Menneſket er urent, men kan helliggjøres, er hjemfalden Døden, men kan opnaa Udødeligheden.

De Kjendsgjerninger, ſom er blevne berettede af Moſebøgernes indſpirerede Forfatter, finder vi her afſpeilede i Traditionerne hos det kaldæiſke Folk, om hvem vi ved, at de tilbad en evig Gud. Vi kunne i faa Træk gjengive hele deres Syndflods Hiſtorie ſaaledes: Et Skib ſtrander paa Toppen af et Bjerg. En hellig Mand boede i Skibet og var ſikker midt under Tordenen, Lynene, Overſvømmelſen og Stormen.

En god Mand ſiddende lykkelig og taknemmelig under den klare Himmel, efterat Vinden er ſtilnet og Oceanet er blevet ſtille.

Han lover og forjetter ham Fred. Et Offer ligger paa et nylig oprettet Alter paa Bjergets Top, og den ſtore Gud viſer ſig over det i ſtraalende Klarhed. Den ſyvende Dag blir atter udmærket ved Tegn af Naade: Lys og Glæde med Samfund gjenoprettet mellem Gud og Menneſker. Offeret er annammet og Pagten er ſluttet.

Hvor laa Paradiſet?

Efter Dr. Friederik Delitz ved Peter Røvik.

Det andet Kapitel i førſte Moſebog Vers 8—15 fortæller:

„Og Gud Herren plantede en Have i Eden mod Øſten og ſatte der Menneſket, ſom han havde dannet. Og Gud Herren lod opvoxe af Jorden allehaande Træer, lyſtelige at ſe til og gode at æde af, og Livſens Træ midt i Haven og Kundſkabens Træ paa Godt og Ondt. Og der gik en Flod ud af Eden til at vande Haven, og derfra delte den ſig og blev til fire Hovedſtrømme. Den førſtes Navn er Piſon; det er den, ſom løber om hele Landet Havila, hvor Guldet er. Og dette Lands Guld er godt; der er Bedolachet og Schohamſtenen. Og den anden Flods Navn er Gihon; det er den, ſom løber om hele Landet Kus. Og den tredie Flods Navn er Hiddekel; det er den, ſom gaar øſtenfor Aſſur. Og den fjerde Flod er Phrat. Og Gud Herren tog Menneſket og ſatte det i Edens Have til at dyrke den og til at vogte den.“

---

*) 1 Moſeb. X 10.

Dette er den vakre Fortælling om det Opholdsſted, ſom Gud anviſte de førſte Menneſkepar, og ſom ſenere blev Skuepladſen for dets Fald. Det var en Have fuld af herlige Træer, vandet af en Flod og i det hele af en ſaa eiendommelig, underbar Pragt, at ingen uden Gud ſelv kunde have plantet den. Denne Have eller, ſom Stedet ogſaa kaldes, dette Paradis fremſtiller ſig rigtignok ved ſine tvende Træer i Midten ſom et afſondret, underfuldt Sted, men dette er dog ingen Grund til at ſøge den i Himmelen eller andre Steder udenfor Jorden, ſaaledes ſom nogle have villet gjøre, men ifølge den bibelſke Fortællings klare Ordlyd paa Jorden. Man er endog berettiget til at tro, at Paradiſets Beliggenhed var bekjendt endnu dengang, Fortællingen derom nedſkreves. Thi omendſkjønt Forfatteren har indfattet ſit Billede af Paradiſet i Fortidens Ramme, ſaa er ſikkerlig dette ſket alene af den Grund, at det var hans Opgave at berette om Haven ſaaledes, ſom den fra førſt af ſaa ud, og ikke derfor, at den ſiden Syndefaldet eller Syndfloden gjaldt ſom et Sted, ingen længer kjendte til. Hele Fortællingen giver iøvrigt Indtrykket af, at ogſaa Nedſkriveren ſelv er fuldkommen paa det rene med Paradiſets Beliggenhed, og at det er ham om at gjøre ogſaa at bibringe ſine Læſere den rette Foreſtilling herom.

Haven laa i Eden; og der gik en Flod ud af Eden til at vande Haven. At dette Eden maa opfattes ſom et Land eller en Landsſtrækning er indlyſende, men hvilket Land der menes, lader ſig ikke udlede af Navnet ſom ſaadant. Af de Ord: „Og Gud Herren plantede en Have i Eden mod Øſten“ kan heller ingen anden nogenlunde ſikker Slutning drages, end at Stedet, hvor Haven laa, havde en for Iſrael øſtlig Beliggenhed. Ved derimod at lægge Mærke til et Par andre Udſagn i Fortællingen, vil man forſtaa, at Paradiſet havde en mere ſydlig end nordlig Beliggenhed. Thi naar det i Kap. 3 V. 8 ſiges: „Og de hørte Lyden af Gud Herren, ſom vandrede i Haven, da Dagen var bleven kjølig“, ſaa peger dette aabenbart paa Morgenlandets varme Klima, hvor der mod Aften før Solnedgang blæſer en forfriſkende Vind. Endnu beſtemtere tyder Vers 7 i ſamme Kapitel paa et varmt Klima. Ifølge dette Sted ſøgte nemlig det faldne Menneſkepar at ſkjule ſin Nøgenhed med Skjørter af Figenblade; men Figentræer kunne ikke trives uden i Lande, hvor ingen Froſt forekommer. Omvendt har man rigtignok af den Omſtændighed, at Gud gjorde Adam og Eva Kjortler af Skind, villet ſlutte, at Paradiſet havde en nordlig, kold Beliggenhed; men dannede ikke Skind, overhoved den førſte Beklædning for Menneſket? Og er ikke endnu den Dag idag Skind, uden Henſyn til Aarstiden, Orientalerens kjæreſte Klædningsſtykke? Bar ikke Profeten Elias en laadden Kappe og Johannes den Døber en grov Kjortel af Kamelhaar? I det hele maa det faſtholdes, at Herren ikke kan have anviſt det førſte Menneſkepar et ſaadant Opholdsſted, hvor de var prisgivne alle mulige uheldige Veirforholde. Selv Havens Vanding ved en Flod vilde i nordlige Egne være meningsløs.

Men ogſaa hermed er lidet vundet for en nærmere Beſtemmelſe af Paradiſets Beliggenhed. Til Gjengjæld indeholder Fortællingen et Hovedpunkt, angaaende hvilken den er meget omſtændelig og desuden høiſt intereſſant og eiendommelig. Det hedder: „Og der gik en Flod ud af Eden til at vande Haven, og derfra delte den ſig og blev til fire Hovedſtrømme", hvilke alle nævnes ved Navn. Om tvende af disſe meddeles, at enhver af dem løber om et helt Land, hvilket ſelvfølgelig ikke er ſaaledes at forſtaa, at vedkommende Flod kredsformig omſlutter Landet paa alle Sider, men vel ſaaledes, at den paa mindſt en Side dannede dets Grænſe i hele dens Længde. Den førſte af disſe Floder, Piſon, løber om Landet Havila, hvor der forekommer tre koſtbare Produkter: Guld, Bedolach og Schohamſten. Den anden Flods Navn er Gihon, der løber om det ganſke Land Kus. De tvende andre Floder er Meſopotamiens velbekjendte Tvillingſtrømme. Hiddekel nævnes udtrykkelig ſom Asſyriens Flod, medens Phrat eller Euphrat kun nævnes ved Navn.

Angaaende Paradisflodens Firdeling er Fortællingen ſaa klar og beſtemt og tillige ſaa overraſkende, at den altid har øvet Tiltrækning ſom et heldigt Udgangspunkt for en geografiſk Beſtemmelſe af Paradiſets Beliggenhed. Fra Aarhundrede til Aarhundrede har man utrættelig grundet og grundet i det Haab at finde Svaret paa det ogſaa i denne Afhandling opſtillede Spørgsmaal: Hvor laa Paradiſet?

Med Henſyn paa Euphrat og Tigris er Tvivl ikke mulig. Til Grund for alle de forſkjellige Meninger ligger alene de tvende Navnepar Piſon og Havila paa den ene Side, Gihon og Kus paa den anden Side. Efter de forſkjellige Udtydninger, ſom ere blevne disſe tildel, kunne de hidtidige Anſkuelſer deles i tre Grupper.

Den førſte af disſe Grupper, den ſaakaldte Tradition, ſtammer delvis fra Tiden før Kriſtus. Den er den ældſte, til alle Tider ivrigſt forſvarede og endnu i vore Dage af enkelte faſtholdte Anſkuelſe. Dens Forkjæmpere, omendſkjønt afvigende fra hverandre i flere Enkeltheder, ere enige i at opfatte Havila ſom Indien og Piſon ſom en indiſk Flod.

Men med Havila kan umulig Indien være ment. Navnet forekommer ellers flere Gange i det Gamle Teſtamente, men peger ingenſteds paa Indien, der ſikkerlig var helt ubekjendt for Israeliterne. Naar man har paaſtaaet, at de tre Produkter: Guld, Bedolach og Schehamſten med Nødvendighed fører os til Indien, da er dette uholdbart. I det Gamle Teſtamente findes Guld, og netop Guld, omtalt ſom et i flere Lande forekommende Produkt. Med Henſyn til Bedolach vil neppe nogen med fuld Sikkerhed kunne angive, hvad der menes; men ſelv om det er den bekjendte Harpix Bdellium, hvilket er rimeligt, ſaa kan dog heraf intet ſluttes til Fordel for Indien. Denne Harpix angives nemlig af Plinius at forekomme i flere andre Lande deriblandt Medien, Arabien og Babylonien. Det Træ, hvoraf den ſtammer, findes desuden endnu i vore Dage vildtvoxende i Arabien og Medien. Hvad endelig det tredie Produkt betræffer, hvilket i vor Bibeloverſættelſe gjengives med Onyx, da har baade ældre og yngre Forfattere høiſt afvigende Meninger om, hvad Slags Ædelſten der ſigtes til. Og dog har man villet have, at ogſaa den er et Bevis for Indien, ſom om ikke mangfoldige andre Lande vare berømte for ſine Ædelſtene.

Man er endog gaaet ſaavidt i ſin Iver for Indien, at man til og med har villet forandre Paradisfortællingens Figenblade til Blade af den i Indien almindelig forekommende Bananplante. Nu, ſiger man, Figenblade egne ſig mindre godt til Skjørter. Nu vel! Den ſom finder et Skjørt af ſammenheftede Figenblade for lidet, han vælge Bananblade, hvilke opnaa en Bredde af 60 cm. (henimod 2 Fod) og en Længde af indtil 3 m. (over 9 Fod), ſy ovenikjøbet ſaadanne Blade ſammen og man kan berolige ſig; Adam og Evas Nøgenhed vilde da ſikkerlig være bleven tilſtrækkelig dækket. Desuden er der neppe noget til Hinder for, at Bananen ogſaa forekom flere andre Steder end i Indien. Den dyrkedes i hvert Fald endnu i Aaret 1598 ved Geneſarets Sø.

At nu Piſon ikke nødvendigvis maa være en indiſk Flod, vil viſtnok enhver beredvillig medgive. Selv om man kunde dele den Opfatning, hvilken iſær den traditionelle Anſkuelſes Forkjæmpere ſøge hævdet, at Piſon er et frit opfundet Navn og muligens betyder: „Den, der flyder over ſine Bredder", ſaa kan dette ſluttelig ſiges om enhver Flod, ſaaledes ſom man ogſaa for Piſon ſom indiſk Flod ſvæver mellem Ganges, Indus og Hyphaſis.

Mere ſimpel og klar ſyntes den Udtydning, ifølge hvilken Kus ſkulde være Æthiophien (Landet ſøndenfor Ægypten); thi i de gammelteſtamentlige Skrifter betegnes Æthiophien altid med dette Navn. Heraf fulgte ſelvfølgelig, at med Gihon maatte Nilen være ment, hvis æthiophiſke Navn ogſaa virkelig har en ſlaaende Lydlighed med Gihon. Men denne Navnelighed er dog ſikkerlig ganſke tilfældig. Nilen omtales i det Gamle Teſtamente ſom Ægyptens Flod og ikke ſom Æthiophiens. Hvis denne virkelig alligevel ſkulde være ment, hvorfor er da ikke de Ord tilføiede: „det er Nilen?" Er maaſke Fortællingen med Henſigt gjort uforſtaaelig.? Denne Mislighed ſøger rigtignok nogle at imødegaa ved, at Gihon ſkulde være Nilens Navn forſaavidt denne flyder i Æthiophien, eller ogſaa Navnet paa en af dens øvre Tilløb, f. Eks. den blaa Nil. Men en ſaadan tvungen Bevisførelſe gjør Totalbilledet af den traditionelle Anſkuelſe endnu mere forvirret.

Traditionen hævder, at den bibelſke Fortæller har tænkt ſig Paradisfloden ſom Kildeflod til Ganges, Nilen, Tigris og Euphrat. Tigris og Euphrat ſkulde have fælles Udſpring med Nilen, hvis Løb fra Syd til Nord var enhver Hebræer velbekjendt, og desuden endog med en af de fjerne indiſke Floder! For at en ſaa eventyrlig Tanke ſkulde kunne artages at have indſneget ſig i Paradisfortællingen, maatte man ikke alene fuldkommen opgive dens Inſpiration, men ligefrem tiltro Beretteren at have diſket op med noget, hvorom han ingenſomhelſt Beſked vidſte. Dette kan dog umulig medgives, da, ſom allerede paapeget, Fortællingen tydelig bærer Præg af at være forfattet med det Maal for Øie at blive forſtaaet, men hvilken Hebræer vilde kunnet begribe, at ikke alene Tigris og Euphrat, men endog Nilen og ovenikjøbet en indiſk Flod har et fælles Udſpring?

Den traditionelle Anſkuelſe tillægger ibethele Beretteren Foreſtillinger, ſom han, fra hvilken Side man end betragter Fortællingen umulig kan have havt. Lad Henochs Bog*) ſøge Paradisſtrømmen i det yderſte endnu uudforſkede Øſten eller Nordøſten, lad Joſephus og andre antage den for det Jorden omflydende Oceanus**), atter andre endog henlægge Paradiſet til hinſides Oceanus, og andre igjen ſige det ſamme med andre Ord nemlig henlægge det til et Sted, der er adſkilt fra Jorden og dog altid beliggende paa Jorden, ſaa er den ene af disſe Meninger lige ſaavel ſom den anden intet andet end Misdannelſer, ſom for en god Del fra førſt af er foranledigede ved den traditionelle Misforſtaaelſe af Piſon og Gihon, og ſom til og med putter ind i den bibelſke Fortælling andre Tiders og Folks digteriſke og myſtiſke Foreſtillinger.

Aarſagen til disſe forvirrede Anſkuelſer og grundige Misforſtaaelſer er alene den uklare Tanke om en fra Øſten ſtammende Tradition, for hvilken man endnu ikke kan frigjøre ſig, og ſom altid paany leder til at gjette paa Indien og indiſke Strømme og dermed tillige til at ſøge Eden enten der eller andre Steder i Aſien.

---

*) En Bog, hvis Forfatterſkab jødiſke og arabiſke Sagn tillægger Henoch, Methuſalems Fader, men ſom bevislig er forfattet i den kriſtne Tidsalder.

**) Saa kaldte de Gamle den Strøm, ſom de antog omſluttede Jorden.

Vi forbigaa imidlertid Reſten af de mange forſkjellige til denne Gruppe hørende Giſninger, for at gaa over til de andre Grupper.

De Anſkuelſer angaaende Paradiſets Beliggenhed, der ſamler ſig om den anden og tredie Gruppe, have det tilfælles, at ingen af dem holder ſig til den paa Misforſtaaelſer hvilende ſaakaldte Tradition, men bringer de af den traditionelle Anſkuelſes Tilhængere forflygtigede Havila og Kus inden ſnevrere, mere beſtemte Grænſer, hvorved det uformærket fra Jorden til Luftregionerne bortrykkede Eden atter føres tilbage til Jorden. Tiltrods herfor ſlog de begge ind paa ligeſaa forſkjellige ſom gale Veie.

Den anden Gruppe ſøger Piſon og Gihon i Nærheden af Tigris og Euphrat. Den finder dem ogſaa, nemlig Gihon i den armeniſke Flod Araxes og Piſon enten i Phaſis (nu Rioni), der kommer fra Kaukaſien og falder i det ſorte Hav, eller og i Kur, der tager ſit Udſpring i Armenien og i Fællesſkab med Araxes falder i det kaspiſke Hav. Paradiſet ſkulde efter dette have ligget et Sted i Armenien. Men denne Anſkuelſe, ſom mange med Rette anſe for den forholdsvis meſt rimelige, er dog i Virkeligheden ligeſaa uantagelig, ſom den traditionelle. Den viſer ſig allerede derved umulig, at den ſimpelthen maa lade de tvende Landsnavne Havila og Kus uopklarede. Men bortſet herfra, er den desuden ogſaa et ligefremt Brud paa Paradisfortællingens klare Ordlyd: Og der gik en Flod ud af Eden — — — og derfra delte den ſig og blev til fire Hovedſtrømme. Viſtnok ligger Tigris's, Euphrats's, Araxes's og Kurs's Kilder ikke meget fjernt fra hverandre, men det er dog ſaa langt fra, at de have ſamme Udſpring, at deres Kilder tvertimod ere adſkilte ved Bjergkjæder. Anſkuelſens Forkjæmpere mene rigtignok at kunne klare denne og de andre Vanſkeligheder ved at hugge Knuden over, idet de ſige, at efter Syndefaldet er Paradiſet blevet tilintetgjort, eller Syndfloden har forandret hine fire Floders Forhold til hverandre, men en ſlig Nødhjælp bør med al mulig Beſtemthed afviſes. Som allerede i Begyndelſen af denne Afhandling paapeget, maa nemlig Stedet for Paradiſets Beliggenhed endnu have været kjendt den Gang Paradisfortællingen nedſkreves. Beſkrivelſen giver, forſaavidt den er en Stedbeſkrivelſe, aldeles ikke Indtryk af at berette om noget, der ikke længere var at finde, men om noget, ſom fremdeles var tilſtede; den ved intet om noget manglende eller nogen Forandring i de ſtedlige Forhold, navnlig er Flodens Firdeling beſkreven med klare Ord. Iøvrigt maa man ſpørge: Hvor beretter førſte Moſebog om nogen ved Syndfloden ſkeet Forandring af Jordoverfladen? I denne Retning findes ikke den fjerneſte Antydning. Vil man i Strid med Bibelens Beretning antage en ſaadan ſtørre eller mindre grundig Ødelæggelſe af Paradiſet ved Syndfloden, da bør man ogſaa fuldſtændig opgive en ſaa haabløs Beſtræbelſe ſom at ville beſtemme Stedet for Edens Beliggenhed.

Den tredie Gruppe holder ſig, ſom alt bemærket, i Lighed med den anden fri for den vildledende Tradition, der ſøger Paradiſet i det taagede Fjerne, men adſkiller ſig fra denne derved, at den ikke antager, at Syndfloden har foraarſaget ſtore Forandringer af Jordoverfladen. Den faſtholder, at Edens Beliggenhed kjendtes endnu dengang, Paradisfortællingen forfattedes, og mener, at den ved Hjælp af Euphrat og Tigris endnu maa kunne lade ſig geografiſk beſtemme. Men uagtet Fortolkerne inden denne Gruppe ere komne Sandheden temmelig nær, har denne dog undgaaet dem. De henlægge Paradiſet til hint Lavland, der ſtrækker ſig fra Euphrats og Tigris's Foreningspunkt og ſydover til det Sted, hvor Euphrat deler ſig i tvende Arme. Denne Del af Euphrat, der nu gaar under Navn af Schat el-Arab, gjelder for denne Anſkuelſes Forkjæmpere ſom Paradisfloden og de fire Floder, denne deler ſig i, paa den ene Side Tigris og Euphrat, og paa den anden Side de tvende nævnte Arme, ſom Euphrat længere mod Syd deler ſig i. Den øſtlige Arm ſkulde da være Piſon og den veſtlige Gihon.

Denne Gisning er af andre modificeret derhen, at de tvende Floder Kerka og Karum, hvoraf den førſte falder i Schat el-Arab og den anden i Euphrats øſtlige Mundingsarm, ſkulde være henholdsvis Gihon og Piſon. At imidlertid intet af dette lader ſig forene med Bibelens ligefremme Ordlyd, er indlyſende. Allermindſt kan man være enig i, at man tager ſin Tilflugt til Karum og Kerka, thi for at ſlutte ſig til denne Antagelſe maatte man, bortſet fra alt andet, følgerigtig tænke ſig, at Paradisfloden tilligemed ſamtlige de fire Floder, denne delede ſig i, har gaaet Krebsgang: løbet mod Bakken.

Til denne vilkaarlige Textudlægning kommer ovenikjøbet den i nyere Tid paaviſte Kjendsgjerning, at i de ſidſte Par Aartuſinder ere mangfoldige og gjennemgribende Forandringer foregaaet ved Euphrats nedre Løb. Ifølge asſyriſke Kile-Indſkrifter har Karum tidligere mundet ud i det perſiſke Hav og altſaa ikke ſom nu i Euphrats øſtlige Mundingsarm. Af ulige større Betydning er det, at ſelv Foreningen af Euphrat og Tigris, hvilken fuldendes omtrent 20 geogr. Mile fra Kyſten, ikke kan antages at have forekommet i ældre Tider. Det betydningsfuldeſte af alt, er dog, at den ſtørſte Del af Lavlandet omkring Schat el-Arab ikke fandtes, den Gang det førſte Menneſkepar optraadte paa Jorden. Det er beviſlig opſtaaet i Tidernes Løb og tiltager endnu i vore Dage med omtrent 22 m. aarlig. Man antager med god Grund, at ſiden Babylons Blomſtringstid i det 6te Aarh. f. Kr. er et Belte af 10—12 Mile nyt Land opſtaaet, og ifølge Kileindſkrifter har Havet tidligere ſtrakt ſig endnu længere mod Nordveſt. Saaledes falder nærværende Gisning om Paradiſets Beliggenhed bogſtavelig i Vandet, og dermed er videre Modgrunde fuldkommen overflødiggjorte.

Omkring disſe tre Grupper leirer ſig en hel Hær af andre brogede Gisninger, undertiden opſtillede af fremragende Forſkere, men de ere alle ſaa uholdbare, at de ved den blotte Omtale falde ſønder og ſammen. Man har ſaaledes antaget, at med Piſon er ment Donau, eller at Gihon er en Bæk af ſamme Navn ved Jeruſalem, eller endog, hvilket enkelte Særlinge har været daarlige nok til at antage, at Eden har ligget i Prøiſen ved Øſterſøens Kyſt eller i Sverige eller ved Foden af St. Gotthard eller paa de kanariſke Øer eller endog i Sydhavet o. ſ. v. Alle disſe Gisninger, ſelv de i videnſkabelig Henſeende meſt værdiløſe, viſe, hvilken overordentlig Intereſſe man til alle Tider har ofret paa denne vanſkelige Opgave. Men tiltrods for al den Skarpſindighed, man tildels har opbudt, har man dog ikke naaet et endog tilnærmelſesvis tilfredsſtillende Reſultat; ſelv de forholdsvis bedſt begrundede Anſkuelſer viſe ſig, ſom vi have ſet, fuldkommen uholdbare. Alle ſindige Betragtninger over 1 Moſ. 2, 8—15 ſlutte ogſaa med en mere eller mindre aaben Bekjendelſe i Retning af, at man intet ved; og ſaa trøſter man ſig da ofte med, at Fortællingen er et „Sagn“. Men har den da virkelig en „ſagnagtig Karakter?“ Hertil maa ſvares et beſtemt Nei! Den „ſagnagtige Karakter“ i Edenhavens Hiſtorie er førſt bleven bragt ind i den af den mislykkede Tradition. Fortællingen er i og for ſig ikke uklar og ſagnagtig. Lad os have fuld Tiltro til den ſimple Ordlyd, og lad os ſætte os ind i dens Tankegang — maaſke vil det endnu lykkes os at opfatte det Billede, den opruller for os, og gjenfinde Eden vandet af en Flod, der deler ſig i Piſon, Gihon, Tigris og Euphrat.

Det er klart, at 1 Moſ. henlægger Skuepladſen for Menneſkeſlægtens ældſte

Hiſtorie til Egnen ved Tigris og Euphrat, ſærlig til Babylonien. Da Noahs Ark allerede paa Syndflodens førſte Dag af Vandmasſerne bliver hævet op fra Jorden, maa man tænke ſig, at dens Udgangspunkt ſker fra et Lavland, og fra hvilket andet end fra de babyloniſke Sletter? Efter Syndfloden trække Menneſkene ſig tilbage did og paabegynde Opførelſen af det himmelſtræbende Taarn, hvis Fuldførelſe Gud forhindrer. Til Egnene ved Euphrat og Tigris fører ogſaa udtrykkelig den bibelſke Paradisfortælling, i hvilken jo Tigris og Euphrat ligefrem er nævnt ſom Floder, der kommer fra Paradiſet. Havens Vanding ved en Flod vilde være meningsløs, hvis den ikke var beliggende i et Lavland, og dette kan ikke være det asſyriſke, — thi i ſaa Fald vilde det blive umuligt at begribe, hvorledes de tvende nævnte Floder kunde betegnes ſom havende ſit Udſpring fra en og ſamme Flod — men ene og alene den babyloniſke Slette. Muligens turde ogſaa i de Ord: „Og Gud Herren plantede en Have i Eden mod Øſten" forſaavidt ligge en Antydning i denne Retning, ſom Babylonien ellers flere Steder i Bibelen benævnes paa lignende Maade, ſaaledes Øſtens Land (1 Moſ. 25, 6), det Lands Folk i Øſten (1 Moſ. 29, 1), alle de Folk mod Øſten (Job. 1, 3). Naar man vandrer mod Øſt, kommer man til Sinears Land, d. e. Babylonien (1 Moſ. 11, 2). Endelig ville vi allerede her nævne at ved den Gisning, ſom henlægger Eden til Sydbabylonien (den tredie Gruppe af de hidtidige Anſkuelſer), lade de tvende Landsnavne Havila og Kus ſig letteſt anbringe.

Men kan og vil det trods alt dette lykkes at gjenfinde Paradiſet i Babylonien? Thi hvor er der i dette Land Plads for tvende Floder ved Siden af Euphrat og Tigris? I Virkeligheden danne de tvende Strømme Piſon og Gihon de eneſte Hovedvanſkeligheder, og det ſynes derfor pasſende, at vi, før vi gaa over til en noget mere i det enkelte gaaende Underſøgelſe, rydde denne Anſtødsſten afveien. Dette falder ikke vanſkeligt. Thi hvorfor maa Piſon og Gihon være Strømme i ſamme Betydning ſom Euphrat og Tigris? Kan det ikke være nok at de en Gang har været det? Skulde med Henſyn paa Piſon og Gihon muligens den ſamme Feiltagelſe være begaaet, ſom Aarhundreder igjennem og endnu den Dag idag betræffende den paa flere Steder hos Profeten Ezekiel omtalte „Flod" Kebar? Uagtet denne udtrykkelig henlægges til „de Kaldæers Land", d. e. Babylonien (1 Ez. 12, 13 o. a. Steder), har man desuagtet altid ſøgt den langt oppe i Meſopotamien, ja endog holdt den for Euphrats bekjendte Biflod Chabur. Nu er det viſtnok ſaa, at vi ikke længere formaa at paaviſe en Flod i Babylonien med Navnet Kebar, men Landets Flod og Kanalſyſtem har i Aartuſindernes Løb undergaaet ſaa ſtore Forandringer, og ſaa mange af ſelve Floderne og Kanalerne ere forſvundne, at det allermindſt er at vente at alle Navne ere bevarede. Kanalerne nævnes med Henſigt, thi ſaavel i hebraiſk og arabiſk ſom babyloniſk bruges det ſamme Ord baade til at betegne Floder og Kanaler, ſelv de mindſte, hvoraf der i Babylonien fandtes Tuſinder. Formodentlig var ogſaa Kebar en Kanal — Piſon og Gihon har ligeledes upaatvivlelig været Kanaler. Foruden Euphrat og Tigris forekommer der i „Kaldæernes Land" ingen Floder; alle de babyloniſke Strømme, ſom i Kileindſkrifterne omtales ved Siden af hine tvende velbekjendte, vare Kanaler. Men, vil man indvende, Paradisfortællingen kan dog umulig med Strømmene Piſon og Gihon mene Kanaler! Man behøver dog ikke at være ængſtelig. Mange af de babyloniſke Kanaler lod ſig ikke let adſkille fra Euphrat og Tigris; de vare ſtore og ſeilbare ſom disſe, forſynede ligeſom disſe andre Kanaler med Vand, og de vare tillige tildels ſaa gamle, at man ikke havde nogen Beſked om deres Tilblivelſe. I denne Forbindelſe kan det være at erindre om, at naar Alexander den Stores Hiſtorieſkriver omtaler Pallakopas, anſer han det ikke for overflødigt at tilføie: Pallakopas er ingen af Kilder opſtaaet Flod, men en Kanal fra Euphrat. Endnu vigtigere er den Kjendsgjerning, at en Del af de ſtørſte babyloniſke Kanaler aldeles ikke vare kunſtige, men repræſenterede gamle Elveleier eller Arme fra Euphrat og Tigris, hvilket det ſenere blev nødvendigt at vedligeholde ſom Kanaler, medens de dog fremdeles kunne have været bekjendte og anſeede ſom Arme fra Hovedſtrømmene. Dette kan jo ogſaa have været Tilfældet med Piſon og Gihon, og i ſaa Fald vilde vel alle Vanſkeligheder være overvundne.

I og for ſig er ſaaledes Piſon og Gihon ikke til Hinder for en nærmere Prøvelſe af, om ikke Eden er at ſøge i Babylonien. Vi gjøre dette, idet vi førſt vende os til de tvende Landsnavne Havila og Kus.

Hvad Kus angaar, ſaa betegner jo ellers dette Navn Æthiopien, men i Folkenes Stamtavle (1 Moſ. 10) har det dog en anden Betydning. Af de ſyv Navne 1 Moſ. 10, 7, nævner ſom Sønner og Sønneſønner af Kams førſte Søn Kus, lader ikke et eneſte ſig med fuld Sikkerhed paaviſe ſom ſærlig tilhørende et afrikanſk Folk, men vel gjenfindes nogle uomtviſtelig ſom Navne paa aſiatiſke Folkefærd, der boede i Egnene fra den perſiſke Havbugts Nordveſtkyſt og ſydover Arabien. Som en anden Søn af Kus nævnes Nimrod, der, ſom velbekjendt, netop var en babyloniſk Herſker. Der er ſaaledes allerede i Bibelen tilſtrækkelige Vidnesbyrd for, at der boede Kuſiter i Aſien, ja i ſelve Babylonien. Men vi mangle heller ikke andre Fingerpeg i denne Retning. De Billedværker og Optegnelſer i Kileſkrift, ſom er fundne i de for ikke lang Tid ſiden udgravede aſſyriſke Kongepaladſer og ſom give os Oplysninger om ſaa mangt og meget, der før var dunkelt eller endog fuldkommen ubekjendt, komme os ogſaa her tilhjælp. De fundne Afbildninger af Nimrod minde ſaaledes ikke paa nogen Maade om den ſemitiſke Folketype, men vel om den æthiopiſke, og er altſaa en Bekræftelſe paa Bibelens Fortælling om hans kuſitiſke Herkomſt. Af Kileindſkrifter vide vi videre, at Babyloniens ældſte Stats- og Kulturliv tilhører et Folk, ſom kaldes det ſumeriſk-akkadiſke, hvilket atter paa ſin Side er nær beſlægtet med Elamiterne. Dette urgamle elamitiſk-ſumeriſke Folkeſlag i Landene ved det perſiſke Havs Nordveſt- og Nordkyſt, eller maaſke en ſærlig Del deraf, den, ſom kom til Magten i Babylonien, ſynes at maatte opfattes ſom Folkeſtamtavlens aſiatiſke Kuſiter. Det er ogſaa værd at lægge Mærke til, at aſſyriſke Billeder af elamitiſke Krigere fra det ſyvende Aarhundrede f. Kr. overveiende have en aldeles umiskjendelig kuſitiſk-æthiopiſk, ja tildels en negeragtig Anſigtstypus. Til denne Jagttagelſe ſlutter ſig, at der i Babylonien fra ældre Tider har boet et krigerſk Folkefærd ved Navn Kaſſer. Det findes omtalt i flere Kileindſkrifter og ſees at have ſpillet en vigtig politiſk Rolle: Babyloniſke Konger ved Midten af det andet Aarhundrede f. Kr. kalde ſig Konger over Kaſſa, og i et Par Indſkrifter benævnes det babyloniſke Folk ligfrem med dette Navn. Kaſſer heder ſaaledes et fra urgammel Tid i Babylonien boende Folk, men om det Slægtſkabsforhold til andre Folkeſlag er endnu ſaagodtſom intet bekjendt. Kun et ſynes ſikkert: at det ikke har været af ren ſemitiſk Herkomſt, men ſnarere nærbeſlægtet med det ovenfor nævnte ſumeriſk-akkadiſke Folk. Desuden er det at forvente, at fremtidige Forſkninger vil kunne paaviſe, at det babyloniſke Kaſſu og det æthiopiſke Kus ſtaar i nøie Sammenhæng med hverandre. Men maa man end holde det babyloniſke og æthiopiſke Kus for fuldkommen forſkjellige, ved en høi Skillevæg adſkilte Folk og maaſke endog hævde, at det er en ſkjæbneſvanger Forveksling at ville gjøre Kus i Paradisfortællingen til det ſamme ſom Kus i Nimrodhiſtorien — et er dog en uomſtødelig Kjendsgjerning: begge maa ſøges i Babylonien.

Vi vende os derpaa til det ſaa meget omtviſtede Havila. Foruden i Paradisfortællingen forekommer Navnet flere Steder i det gamle Teſtamente; ſaaledes benævnes i 1 Moſ. 10, 7 en af Kus's Sønner med dette Navn, og ifølge ſamme Kapitels Vers 29 bærer en af Sems Efterkommere ligeledes ſamme Navn. Som Landsnavn gjenfinde vi det ſenere baade i 1 Moſ. 25, 18 og 1 Sam. 15, 7. Man har troet, at Hebræerne ikke kan have havt noget egentlig Kjendſkab til dette Land og dets Grænſer, og at det maa ſøges i det fjerne for dem ubekjendte Øſten eller Sydøſten. Dette maa karakteriſeres ſom Drømme. I 1 Moſ. 25, 18 heder det om de ismaelitiſke Stammer: „Og de boede fra Havila til Sur, ſom er øſtenfor Ægypten og henimod Asſyrien." Vi ſe heraf, at Ismaeliternes Veſtgrændſe var Hebræerne velbekjendt, og ſikkerlig havde de ligeſaa god Beſked om Øſtgrændſen for deres Udbredelſe, hvilket vel ogſaa fremgaar af Ordene „henimod Asſyrien". Det rimeligſte og i hvert Fald meſt tilfredsſtillende er det, at opfatte den til Euphrats babyloniſke Veſtſide grændſende Ørkenſtrækning ſom Havila. Denne Opfattelſe pasſer ogſaa i Paradisfortællingen fortræffelig til vor Mening angaaende det af Gihon begrændſede Kus.

Hvad Havilas tre Produkter angaar, ſaa er det ſaa langt fra, at disſe vidne imod de til Babylonien grændſende eller maaſke i Babylonien beliggende Landsdel, at de tvertimod lægge et tungt Lod i Vægtſkaalen til Fordel derfor og dermed tillige for Babylonien ſom Paradiſets Land. Disſe tre Produkter findes nemlig netop omtalte ſom babyloniſke: det førſte og tredie i Kileindſkrifterne og det andet, forudſat at det virkelig er det bekjendte Bdellium, hos Plinius. Naar man mener, at Schohamſten bør overſættes Onyx, da er dette viſtnok en Feiltagelſe; thi ſaaſom dens Farve antagelig har været graa eller brun, vil ſnarere Karneol være det rette.

Det kan ved denne Leilighed have ſin Interesſe at erindre ſig den nyteſtamentlige Fortælling om de Viſe Mænd fra Øſterland. Disſe har upaatvivlelig været fra Babylonien. Det er nemlig et mærkværdigt Sammentræf, at vi i det gamle Teſtamentes 2det Kap. 11te V. ſaavelſom i det 2det Kap. 11te V. af det nye Teſtamente finder nogle af Babyloniens værdifuldeſte Produkter omtalte, og netop her ſom hiſt tre Hovedfrembringelſer, hvoraf det førſte er Guld.

Vi ſe ſaaledes, at Havila og Kus ikke alene ikke taler imod, men netop for Babylonien ſom det Sted, hvor Eden laa. En yderligere Bekræftelſe herpaa er den Maade, hvorpaa Paradiſets Have vandedes, hvilket ſkete ved en Flod. Dette er viſtnok foregaaet ſaaledes, at Floden til visſe Tider overſvømmede det den tilliggende Lavland, hvilket netop er ligeſaa karakteriſtiſk for Euphrat (ogſaa for Tigris) ſom for Nilfloden. Ingenſteds i Verden har man havt et ſaa fortrinligt Vandingsſyſtem, ſom i Babylonien, hvor det fra urgammel Tider af kom an paa ved et Net af ſtore og ſmaa Kanaler at regulere Flodernes aarlige Overſvømmelſer. Og disſe talløſe Vandrender, hvilke gjennemkrydſede Landet i alle Retninger, opfyldte ſin Hovedopgave: at ſikre Landets Dyrkning og i høi Grad øge dets naturlige Frugtbarhed. Babyloniens Rigdom paa Palmer og Korn overtraf, ſiger Herodot, alle andre Landes — dets Agre bar rigere Afgrøde end Ægyptens. Byg og Hvede kunde bære to hundrede, ja trehundrede Fold. Kanalerne ere nu forlængſt opfyldte af Grus og Sand og Landet er, efter i Aartuſinder at have lidt Hærjinger af alleſlags, forvandlet til en Ørken, og dog bære de Palmer, ſom i ſmaa Anſamlinger forefindes ved Flodernes nedre Løb, Dadler i Mængde, og danne med ſine ſlanke Stammer og for den ſvageſte Vind gyngende Kroner et maleriſk Smykke i det ellers ſaa ensformige Landſkab.

I Babylonien var der atter i Særdeleshed en Egn, ſom udmærkede ſig fremfor alle andre: det Babylon nærmeſt liggende Landſkab, hvilket ſtrækker ſig fra den ſaakaldte Iſthmus (det Sted, hvor Euphrat og Tigris i en Bue nærmer ſig hverandre meſt) til noget nedenfor Babylon. Denne Del af Babylonien er af ældre Forfattere udførligt ſkildret ſom en overordentlig frugtbar Landsdel, hvor der frembragtes Korn, Dadler og Vin i ſtor Overflod, og den er endnu ikke ganſke blottet for Minder om ſin tidligere Herlighed, idet prægtige Palmeſkove delvis endnu forefindes. Men Landſkabet var ikke alene fra urgamle Tider ſom en uforlignelig Lyſthave, der blev ogſaa ligetil benævnt en Have, ja en Gudshave: det kaldes baade af Babylonierne og Aſſyrerne Kar-Dunias, d. e. Guden Dunias's Have, Lund, Park, et Navn, der aabenbart er meget gammelt.

At netop dette Landſkab er at opfatte ſom Eden, fremgaar af den Omſtændighed, at Eden vandedes af en Flod. Thi medens det øvrige Babylonien idetmindſte ſtykkevis vandes ſaavel af Tigris ſom Euphrat, ſker dette i hin nordligſte Landsdel udelukkende fra Euphrat, hvorfra Vandet i talrige mindre Vandløb føres over Sletten til Tigris. Allerede de gamle Hiſtorieſkrivere have havt ſin Opmærkſomhed henvendt paa denne intereſſante Særegenhed, ſaaledes beretter Arrian*), at Tigris ligger lavere end Euphrat, der gjennem et ſtort Antal Arme eller Kanaler tilfører Tigris Vand. Rennell**) bekræfter dette og tilføier, at nedenfor Babylons Ruiner ophører dette eiendommelige Forhold mellem de tvende Floder. Saaledes er i Virkeligheden Euphrat den eneſte Flod, hvorfra Kar-Dunias vandes.

Det væſentligſte Spørgsmaal, ſom endnu ſtaar tilbage, er om de tvende Strømme Piſon og Gihon paa en tilfredsſtillende Maade lade ſig bringe i Overensſtemmelſe med vor Opfatning, d. v. ſ. om vi nedenfor Babylon ved Siden af Euphrat og Tigris kunne paaviſe tvende Kanaler, der i Størrelſe udmærke ſig fremfor alle de andre og ere af en ſaadan Længde, at de have kunnet indeſlutte hele Landsdele, ſamt om muligt fra førſt af har været Arme fra Euphrat. Dette er virkelig muligt. Viſtnok er det forbundet med overordentlig ſtore Vanſkeligheder at faa Rede paa Flod- og Kanalforholdene i Babylonien, thi Euphrat og Tigris har gjentagne Gange dels ved dels og iſær uden menneſkelig Biſtand forandret ſit Løb og de utallige, for den ſtørſte Del udtørrede og af Grus fyldte Kanaler lade ſig kun med ſtor Beſværlighed eller undertiden endog ſlet ikke længere forfølge i hele ſin oprindelige Længde og Retning. Hertil kommer, at en planmæſſig Underſøgelſe af Babyloniens Stedforholde og da iſær Udforſkningen af de gamle Kanalløb endnu kun er i ſin Begyndelſe. Imidlertid lader dog ſaa meget ſig med Sikkerhed formode, at Babyloniens ubetinget vigtigſte paa Euphrats arabiſke Side værende Kanal repræſenterer den ene af de omhandlede tvende Paradisſtrømme; dette er den berømte Pallakopas. Denne mægtige ſeilbare Kanal, der atter paa ſin Side mættede talrige mindre Kanaler, og gjorde de til Ørkenen grændſende Egne næſten ligeſaa frugtbare ſom det egentlige Babylonien, er den ſelvſamme, ved hvilken engang den urgamle for ſin Handel og Skibsfart berømte By Ur, Abrahams Hjem, laa. Den var en bred, med Euphrat paralel løbende Vandvei, hvis Udgangspunkt fra denne Flod er gjenfunden nedenfor Babylon. Den førte førſt til de kaldæiſke Søer og derfra lige til den perſiſke Havbugt. Utvivlſomt er den mægtige Pallakopas et gammelt Flodleie, ſom de daadrige Babyloniere vedligeholdt ſom Kanal.

---

*) Græſk Hiſtorieſkriver.

**) Engelſk Geograf.

Den anden Kanal maa, da den omflyder en ganſke anden Landsdel, ſøges paa Euphrats venſtre Side. Men her kommer ingen anden i Betragtning end den ſaakaldte Schat en-Nil. Endnu dengang Araberne trængte frem til disſe Egne, udgik ved Babylon en Flodarm, ſom, ſaavidt dette endnu kan paaviſes, atter delte ſig i tvende Arme, hvoraf den ene gik i ſydøſtlig Retning og udmundede i Tigris, medens den anden i en langtrukken Bue gik ſydover. Nøiagtig lader denne brede, vigtige og ligeledes ſeilbare Kanal ſig ikke længere med Sikkerhed forfølge, men ſaa meget antages for ſikkert, at det forbi Warka gaaende Kanalleie tilhører Schatt en-Nil, der altſaa uafbrudt maa have fortſat ſit Løb ſydover gjennem det egentlige Babylonien og derpaa atter forenet ſig med Euphrat. Meget interesſant er denne Kanals Navn, Schatt en-Nil. Betegningen Schatt, d. e. „ſtor Flod“, udelukker Muligheden af dens Iſtandbringelſe ved Menneſkehaand, og Navnet Nil ſynes at have en eller anden Slags Hentydning til Ægyptens Nil, men om den blev kaldt ſaa, fordi den paa Grund af ſin Størrelſe og Vigtighed ſyntes at kunne ſammenlignes med Ægyptens Flod, eller om det ſkede af en anden Grund, faar ſtaa derhen.

Det ſtaar kun nu tilbage at beſvare det dobbelte Spørgsmaal, førſt hvilken af disſe tvende Kanaler eller bedre Euphratarme kan opfattes ſom henholdsvis Piſon og Gihon, og derpaa om der kan paaviſes babyloniſke Navne, ſom ſvare til de bibelſke.

Svaret paa det førſte Spørgsmaal er ſelvfølgeligt afhængigt af Beliggenheden for Landene Havila og Kus. Thi naar vi troede at gjenfinde Havila paa Veſtſiden af Euphrat, forſaavidt denne flyder i Babylonien, ſaa er Piſon ingen anden end Pallakopas, ſom i Virkeligheden omſlutter hele denne Landsdel. Gihon er altſaa den ſamme ſom Schatt en-Nil, hvoraf videre følger, at vi maa opfatte det egentlige Babylonien ſom Kus.

Det andet Spørgsmaal er vanſkeligere og lader ſig for nærværende ikke beſvare paa en fyldeſtgjørende Maade. Imidlertid ſynes det at fremgaa af asſyriſke Kileindſkrifter, at Schatt en-Nil muligens tillige har gaaet under Navnet Guhana, hvilket Navn fuldkommen pasſer til Gihon. Om Piſon minder det i Kileindſkrifterne oftere forekommende Navn Piſana, hvilket ikke alene med Henſyn paa Lydlighed men ogſaa efter ſin Betydning fuldkommen pasſer paa Piſon. Det betyder nemlig ganſke i Almindelighed en hvilkenſomhelſt Vandbeholder, i hvilken Vand kan opbevares, og af hvilken Vand kan udgydes, altſaa Urne, Krukke og desuden ogſaa en Rende, Grøft, Basſin, Vandledning og Kanal. Som Egennavn paa en beſtemt Flod eller Kanal er det dog endnu ikke fundet.

Kaſte vi nu et Blik paa det Totalbillede, ſom Bibelen giver af Edens Have, ſaa er dette gjennemgaaende anſkueligt og klart. Og der gik en Flod ud af Eden til at vande Haven. Denne er Euphrat, ſom paa den ſmale Strækning nordenfor Babylon gjennem talløſe Vasrender ſender Vand til Tigris, og hvorved de tvende Floder ligeſom ſammenſmeltes til en Strøm. Ved disſe Render vandes det nordenfor Babylon liggende Strøg i ſaa rigeligt Maal, at dets Frugtbarhed og Yndighed er uden Lige. Den Vandmasſe, ſom uformindſket kommer Eden tilgode, deler ſig ſtraks nedenfor Babylon i flere ſtore Strømme. Den førſte Flod, d. e. Euphratarm, er Piſon, ſom paa Euphrats arabiſke Side gjennem de kaldæiſke Søer fører lige til Havet. Den anden Flod er Gihon, ſom paa Euphrats venſtre Side gjennemløber hele Mellembabylonien for derpaa atter at forene ſig med Hovedvasdraget. Den tredie er Asſyriens Flod Tigris, der efter end yderligere at have modtaget en Forøgelſe af ſin Vandmasſe gjennem en fra Gihon udgaaende Arm, endelig fortſætter ſit Løb uafhængigt af de andre Strømme. Den fjerde Flod er Euphrat. Angaaende denne er det intereſſant at vide, at den nedenfor Babylon har et helt andet Udſeende end ovenfor. Den er betydelig ſmalere, en Karakter, ſom, at dømme efter gamle Optegnelſer, i tidlige Tider endnu mere maa have udmærket den end nuomſtunder. Paradisflodens Kraft er ved Babylon delt og dermed brudt.

Dette er Totalbilledet af den bibelſke Fortælling ſaaledes ſom det, med os for Tiden til Raadighed ſtaaende Midler, lader ſig fremſtille.

Indholdsfortegnelſe over Illuſtrationerne.

Pharaonernes Land:

Side

Den ſtore Tempelhal i Karnak. . . 2
Pyramiderne i Gizeh fra Øſtſiden af Nilen. 4
Fra Alexandria til Cairo 5
En Gade i Alexandria. 7
Thotmas den 3dies Hoved fra det britiſke Musſæum 9
Ægyptiſke Tellaher. 10
De fangne Jøders Frelſe i Hippodromen i Alexandria 12
Kvinder, ſom henter Vand fra Nilen . 13
Ægyptiſk Tærſkemaſkine 15
En Sakieh. 16
Et Gittervindu. 18
Moſkeen i Said 19
Gade i Cairo 20
Barberſtue i Cairo. 21
Tansport af Vand fra Nilen . . . 22
Cairiſk Vandbærer 23
Babel Mutavielli, Cairo. 24
Caffehus ved Cairo 26
Nilometeret 27
Kaliffernes Begravelſesplads 28
Udſigten fra Fæſtningen 29
Obeliſken ved Heliopolis 31
En Udflugt til Pyramiderne 33
Den franſke Armé, der paſſerer Sphinxen efter Slaget ved Pyramiderne. 37
Hvorledes man beſtiger Pyramiderne. 39

Cairo til Asſuam:

Beſætningen ombord paa en Nilbaad . 44
En Nilbaad 45
Kjøkkenet ombord paa en Nilbaad . 46
Plan af en Dahabieh, 60 Fod lang og indrettet til at føre Perſoner . 46

Side

Dhau eller Handelsbaad paa Nilen . 47
Den hellige Fugl Ibis. 49
Mumie af en Ibis fra Memphis . 50
Nilklipperne 52
Sandſtorm i Ørkenen 53
Sultan Haſſans Skole 57
Agervogterne i Ægypten. 59
Doumpalmen. 60
Ægyptiſk Selſkab. Hver Gjæſt holder en Lotusblomſt 61
Papyrusplanten 62
Lotusblomſten 63
Guvernørens Palads i Monfulut . 64
Bibellæsning ombord paa en Nilbaad ved Aftenstid 65
Oldægyptiſke Muſikanter 67
Beni Haſſans Grave. 68
Cananitiſk Indvandring i Ægypten (Efter et Tredſkomaleri i Beni Haſſans Grave) 69
Kriſtelige Symboler i Beni Haſſans Grave 70
Ægyptiſke Guder med den hemmelighedsfulde Tau i Haanden . . . 70
Ruinerne af Templet ved Abydos . 71
Indgangshal til Templet i Deuderah . 73
Khedivens Stadsdahabieh udenfor Luxor 77
Tempelruiner i Luxor 80
Siſak og hans Fanger paa Tempelvæggen i Karnak 82
Portræt af Rehoboam 83
Kongegravene ved Theben 84
Tredſkobilleder fra Kongegraven i Theben 85
Harpeſpiller fra Gravene i Theben . 85
Mellem Gravene i Theben. 86

Side
Mumie og dens Sjæl 87
Oſines's Dommerſal 88
Oſines's Hovedprydelſe 88
Mureſtensarbeidere fra Gravene i Theben 89
Indgangshallen til Templet i Esnehr. 90
Templet i Edſu 91
Grotterne ved Silſilis 92
Templet ved Kum Ombo 93

Fra Asſuan til Ipſambule:

Søilerække fra Øen Phile 97
Asſuans Havn og Markedsplads . . 99
Øen Elephantine 100
Hvorledes de Indſødte ſætter over Floden i Nubien 101
Udſigt fra Philæ 102
Oſiris, Iſis og Horus 103
„Pharaos Seng“ paa Øen Philæ . 104
Iſisſøiler med den øſtlige Kolonade og Proſylæum 105
Søilerække fra et af de indvendige Gaardsrum 106
Kriſtelige Symboler fra Philæ . . . 107
Lerhytter 108
En Sheikhs Hus i Ægypten. . . . 108
Nubiſk Kvinde 109
Nubiſke Muſikanter. 110
En Brønd ved Landeveien 111
Ægyptiſk Pige. 111
Træpude 111
Indgangen til Templet i Dekkeh . . 112
Det ſtore Tempel ved Ipſambul . . 113
Ethiopiſke, aſiatiſke Negerfanger føres frem for Ramſes 114
Ramſes halshugger en Flok afrikanſke og aſiatiſke Fanger. 115

Side

Suez-Kanalen:

Zagazig ved Ferſkvandskanalen . . . 122
Karavane, der bryder op fra Suez . 124

Fra Ægypten til Sinai:

Bugten ved Suez. 130
Zebel Serbal 132
Storm i Sinai. 133
Mos'ſes Kilder 134
Wâdy Gharandel 135
Ruinerne ved Sarabetel eller Chadem 136
Gammel ægyptiſk Turkismine i Wâdy Maghard 137
Beſkrevne Klipper i Wâdy Mokatteb 138
Flint-Redſkaber fra Halvøen Sinai . 139
Wâdy Feiran og Ruiner af en ældgammel By 141
En Beduinleir 142
Beduin-Kvinder, ſom male Korn . . 143
Beſtyreren af Kloſtret 144
St. Katarina Kloſter. 145
Heiſeindretning i Conventet. 146
Galleri i Kloſteret 147
Elias' Kapel 148
Porthvælving og Trappetrin, udhuggede i Klippen 149
Et Billede uden Text 150
Do. Do. 151
Landene i Øſten: Ararat, Babylon og Ninive 153
Ararats Bjerg, fra Kanakir, paa Nordſiden 155
Khorſabad 166

Hvor laa Paradiſet?

Efter Dr. Freiedrich Delizſch ved Peter Nøvik.

HD WIDENER
HW N2CF F